

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN
GELECEK BEKLENTİLERİ, KARIYER KARARI
ÖZ YETERLİKLERİ, AKADEMİK GÜDÜLENME VE
BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YASEMİN YAZAN

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Sevilay YILDIZ

BOLU, TEMMUZ - 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Yasemin YAZAN tarafından hazırlanan “**MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN GELECEK BEKLENTİLERİ, KARIYER KARARI ÖZ YETERLİKLERİ, AKADEMİK GÜDÜLENME VE BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir. 25/07/2024

İmza

Jüri Üyeleri

Danışman

Doç. Dr. Sevilay YILDIZ

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye

Dr. Öğrt. Üyesi Meriç TUNCEL

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye

Doç. Dr. İlkay AŞKIN TEKKOL

Kastamonu Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım

Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

Bu çalışma için Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 2023/129 sayısı ile etik izin alınmıştır.

.....

YASEMİN YAZAN

ÖZET

**MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN GELECEK BEKLENTİLERİ,
KARİYER KARARI ÖZ YETERLİKLERİ, AKADEMİK GÜDÜLENME
VE BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS TEZİ
YASEMİN YAZAN
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI
TEZ DANIŞMANI:DOÇ. DR. SEVİLAY YILDIZ
BOLU, TEMMUZ 2024
XII + 173 SAYFA**

Bu araştırmanın amacı meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentisi, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasındaki ilişkilerin saptanmasıdır. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmış, araştırmanın desenini ise açıklayıcı ilişkisel desen oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölümü'nün bir ilindeki meslek liselerde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmaya beş farklı okuldan 796 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, "Gelecek Beklentisi Ölçeği", "Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeği-Kısa Formu", "Akademik Güdülenme Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizi IBM SPSS 23v ve IBM Amos 24v paket programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre, meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişkiler tespit edilmiştir. Söz konusu bulgular ışığında, öğrencilerin kariyer hedeflerini belirleme ve bu hedeflere ulaşmak için plan yapma konularında rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin önem kazanması, okul ortamında düzenli olarak hedef belirleme atölyeleri veya bireysel danışmanlık seansları düzenlenmesi gibi önerilerde bulunulmuştur.

ANAHTAR KELİMELEER: Kariyer Kararı Öz Yeterliği, Gelecek Beklentisi, Akademik Başarı, Akademik Güdülenme, Meslek Lisesi Öğrencileri

ABSTRACT

RELATIONSHIPS BETWEEN VOCATIONAL HIGH SCHOOL STUDENTS' FUTURE EXPECTATIONS, CAREER DECISION SELF-EFFICACY, ACADEMIC MOTIVATION AND ACHIEVEMENTS

MA THESIS

YASEMİN YAZAN

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF EDUCATIONAL SCIENCES

SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. SEVİLAY YILDIZ

BOLU, JULY 2024

XII + 173 PAGES

The aim of this research is to determine the relationships between future expectations, career decision self-efficacy, academic motivation and success of vocational high school students. The study employed a survey method, with an exploratory correlational design shaping the research framework. The study group consists of students studying in vocational high schools in a province of the Western Black Sea Region of Turkey in the 2023-2024 academic year. Personal information form, "Future Expectation Scale", "Career Decision Self-Efficacy Scale-Short Form", "Academic Motivation Scale" were used as data collection tools. Data analysis was done using IBM SPSS 23v and IBM Amos 24v software packages. According to the research findings, significant and positive relationships were determined between the future expectations, career decision self-efficacy, academic motivation and success of vocational high school students. Accordingly, it was concluded that as future expectation, career decision self-efficacy and academic motivation increase, school success can also increase. Based on the findings, it has been recommended that guidance and counseling services gain importance in helping students set career goals and plan accordingly. Suggestions include organizing regular goal-setting workshops or individual counseling sessions within the school environment.

KEYWORDS: Career Decision Self-Efficacy, Future Expectations, Academic Achievement, Academic Motivation, Vocational High School Students

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
TABLO LİSTESİ.....	x
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ.....	xi
TEŞEKKÜR.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	11
1.3. Araştırmanın Soruları.....	11
1.4. Araştırmanın Önemi.....	11
1.5. Sayıtlılar.....	16
1.6. Sınırlılıklar.....	16
1.7. Tanımlar.....	16
2.ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	17
2.1. Kuramsal Temeller.....	17
2.1.1.Gelecek Beklentisi.....	17
2.1.2.Ergenlerde Gelecek Beklentileri.....	19
2.1.3. Gelecek Beklentisini Etkileyen Faktörler.....	22
2.1.4.Kariyer Kararı.....	24
2.1.5. Ergenlerde Kariyer Kararı.....	25
2.1.6. Öz Yeterlik.....	26
2.1.6.1. Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı.....	28
2.1.6.2. Kariyer Kararı Öz Yeterliği.....	30
2.1.7. Akademik Güdülenme.....	32
2.1.8. Güdülenme ve Başarı İlişkisi.....	35
2.1.9. Güdülenme Kuramları.....	36
2.1.9.1. Kendi Kaderini Belirleme Kuramı.....	38
2.1.9.1.1. İçsel Güdülenme.....	39
2.1.9.1.2. Dışsal Güdülenme.....	41
2.1.9.1.3. Motivasyonsuzluk.....	42

2.2. İlgili Literatür	44
2.2.1. Türkiye’de Gerçekleştirilen Çalışmalar	44
2.2.1.1. Türkiye’de Gelecek Beklentisi ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	44
2.2.1.2. Türkiye’de Kariyer Kararı Öz Yeterliği ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	47
2.2.1.3. Türkiye’de Akademik Güdülenme İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	50
2.2.1.4. Türkiye’de Akademik Başarı İle İlgili Yapılan Araştırmalar	54
2.2.2. Türkiye Dışında Gerçekleştirilen Çalışmalar	62
2.2.2.1. Türkiye Dışında Gelecek Beklentisi ile İlgili Yapılan Araştırmalar	62
2.2.2.2. Türkiye Dışında Kariyer Kararı Öz Yeterliği ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	63
2.2.2.3. Türkiye Dışında Akademik Güdülenme İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	65
2.2.2.4. Türkiye Dışında Akademik Başarı İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	67
3. YÖNTEM.....	76
3.1. Araştırmanın Modeli	76
3.2. Çalışma Grubu	76
3.3. Veri Toplama Araçları	79
3.3.1. Veri toplama Araçlarının Uygulanışı.....	79
3.3.2. Kişisel Bilgi Formu	80
3.3.3. Gelecek Beklentisi Ölçeği.....	80
3.3.4. Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeği	82
3.3.5. Akademik Güdülenme Ölçeği	84
3.3.6. Akademik Başarı	86
3.4. Verilerin Toplanması	86
3.5. Veri Analizi.....	86
4. BULGULAR.....	89
4.1. Araştırmanın Birinci Sorusuna İlişkin Bulgular.....	89
4.2. Araştırmanın İkinci Sorusuna İlişkin Bulgular	90
4.3. Araştırmanın Üçüncü Sorusuna İlişkin Bulgular	91
4.4. Araştırmanın Dördüncü Sorusuna İlişkin Bulgular.....	93
4.5. Araştırmanın Beşinci Sorusuna İlişkin Bulgular.....	93
5. TARTIŞMA.....	102
5.1. Tartışma.....	102
5.1.1 Araştırmanın Birinci Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar	102
5.1.2. Araştırmanın İkinci Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar.....	107
5.1.3. Araştırmanın Üçüncü Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar.....	113

5.1.4. Araştırmanın Dördüncü Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar ...	118
5.1.5. Araştırmanın Beşinci Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar	124
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	131
6.1. Araştırma Birinci Sorusuna İlişkin Sonuçlar ve Öneriler	131
6.1.1. Araştırmanın Birinci Sorusuna İlişkin Sonuçlar	131
6.1.2. Araştırmanın Birinci Sonucuna İlişkin Öneriler	131
6.2. Araştırmanın İkinci Sorusuna İlişkin Sonuçlar ve Öneriler	132
6.2.1. Araştırmanın İkinci Sorusuna İlişkin Sonuçlar	132
6.2.2. Araştırmanın İkinci Sonucuna İlişkin Öneriler	133
6.3. Araştırmanın Üçüncü Sorusuna İlişkin Sonuçlar ve Öneriler	133
6.3.1. Araştırmanın Üçüncü Sorusuna İlişkin Sonuçlar	133
6.3.2. Araştırmanın Üçüncü Sonucuna İlişkin Öneriler	134
6.4. Araştırmanın Dördüncü Sorusuna İlişkin Sonuçlar ve Öneriler	135
6.4.1. Araştırmanın Dördüncü Sorusuna İlişkin Sonuçlar	135
6.4.2. Araştırmanın Dördüncü Sonucuna İlişkin Öneriler	135
6.5. Araştırmanın Beşinci Sorusuna İlişkin Sonuçlar ve Öneriler	136
6.5.1. Araştırmanın Beşinci Sorusuna İlişkin Sonuçlar	136
6.5.2. Araştırmanın Beşinci Sonucuna İlişkin Öneriler	136
6.6. Gelecekte Yapılacak Araştırmalara İlişkin Öneriler.....	137
7. KAYNAKLAR.....	140
8. EKLER.....	164

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 Kariyer kararı verme süreçleri.....	24
Şekil 2.2. Öz Yeterliği Etkileyen Unsurlar.....	30
Şekil 3.1. Gelecek Beklentisi Ölçeği için kurulan DFA Path Diyagramı.....	81
Şekil 3.2. Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeği için kurulan DFA Path Diyagramı.	83
Şekil 3.3. Akademik Güdülenme Ölçeği için kurulan DFA Path Diyagramı.....	85

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin bilgiler.....	78
Tablo 3.2. Araştırma kullanılan ölçeklerin yorumlanması amacıyla kullanılan puan kestirimleri.....	88
Tablo 4.1. Gelecek beklentisi ölçeğine ilişkin betimsel istatistikler.....	89
Tablo 4.2. Kariyer kararı öz yeterlik ölçeğine ilişkin betimsel istatistikler.....	90
Tablo 4.3. Akademik güdülenme ölçeğine ilişkin betimsel istatistikler.....	92
Tablo 4.4. Akademik not ortalamalarına ilişkin betimsel istatistikler.....	93
Tablo 4.5. Ölçekler ve akademik not ortalamaları arasındaki ilişki.....	94
Tablo 4.6. Ölçekler ve akademik not ortalamaları arasındaki ilişki.....	100

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

AB	: Milli Eğitim
AGÖ	: Akademik Güdülenme leği
akt.	: Aktaran
ARCS	: Dikkat, Uygunluk, Güven, Doyum
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
GB	: Gelecek Beklentisi leği
KKY-KF	: Kariyer Kararı z Yeterlik leği Kısa Formu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
SCCT	: Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı
SPSS	: Statistical Package For Social Sciences (Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi)
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
VİE	: Değerlik, Araçsallık, Beklenti
CAP	: Mesleki Yeterlilik Sertifikası
BEP	: Mesleki Eğitim Diploması
IUT	: Teknoloji Üniversitesi Enstitüleri

TEŞEKKÜR

Bize koşulsuz sevginin doygunluğunu yaşatan, bugünkü varoluşumun sebebi annem Ayşe KULABAŞ ve babam Durmuş KULABAŞ’a... Nurlar içinde uyuyun... Zorlu ama bir o kadar da eğlenceli bir yolculuktu. Her zaman yanımda olan, bana bu yoğun süreçte anlayış gösteren sevgili eşim İbrahim YAZAN’a çok teşekkür ederim. Tez çalışması süresince büyük bir anlayış ve sabırla bana yol gösteren, yapıcı eleştirileri, bilgi, hoşgörü ve pozitif enerjisi ile bana güven veren, kıymetli hocam, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Sevilay Yıldız’a en derin şükranlarımı sunmak isterim. Onunla çalışma şansına sahip olduğum için kendimi ayrıcalıklı ve onurlu hissediyorum.

Yüksek Lisans ders sürecinde sağladıkları katkılardan ötürü değerli hocalarım Prof. Dr. Raşit ÖZEN’e, Prof. Dr. Altay EREN’e, Prof. Dr. Faruk ÖZTÜRK’e ve Dr. Öğr. Üyesi Meriç TUNCEL’e teşekkürlerimi sunuyorum. Doç. Dr. İlkey Aşkın TEKKOL’a ve Dr. Öğr. Üyesi Meriç TUNCEL’e tezimle ilgili değerli görüş ve yorumları için teşekkür ediyorum. Böyle saygın hocalarla tanıştığım ve akademik yolculuğum boyunca onlardan çok şey öğrendiğim için kendimi çok şanslı sayıyorum. Çalışma sürecinde bana verdikleri desteklerden dolayı öğretmen arkadaşlarım Burcu hanıma ve Müberra hanıma çok teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak var oldukları için şükrettiğim, neşeleri ve sevgileriyle her günümü daha anlamlı kılan kızlarıma teşekkür ediyorum ve onları çok seviyorum. Umarım annelerinin bu azmi sonucu ortaya çıkan çalışma gelecekte onlar için de ilham kaynağı olur.

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın amacı, problem durumu, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları, tanımlamaları ve ilgili alan yazın araştırmaları hakkında bilgiler yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Aynı kuşağa ait bireylerin ortak noktası doğum yılıdır ve yaşam boyunca bir yaş grubundan diğerine geçilir. İçinden geçen insanların ardışıklığını ifade eden kuşak kavramı kapsamında yaş katmanları olarak, daha genç olanların, daha yaşlı olanın yerini aldığı (Kertzer, 1983) görülmekte ve bu bireylerin gerek karakter gerekse iş hayatı ve sosyal hayatlarında önemli ayrılmalar bulunmakta, farklı yaş gruplarının bir arada bulunmasından kaynaklanan sorunlar, kuşaklar arası algı, iletişim ve uygulama farklılığından dolayı görülmektedir. Bu yüzden yapılan araştırmaların bu farklılıkları tanımlayarak, ortaya çıkan sorunlara çözüm bulmaları gerekmektedir (Adıgüzel vd., 2014). Bu kuşaklar arasında bulunan ve Türkiye’de büyük oranda yer tutan genç nesil, küreselleşme sürecinin giderek hızlandığı, ekonomik ve kültürler arası etkileşimin arttığı bir dönemde yaşamaktadır (Türk, 2013) ve gelecek 5–10 yıl içerisinde iş hayatında en çok paya sahip olan kuşak olacaktır (Kuyucu, 2017). Bir toplumun gençliği, en değerli varlığıdır. Şüphesiz ki gelecek gençler içindir. Geleceğini teminat altına almak isteyen bütün uluslar, yarının gençlerinin hangi niteliklerle donatılması gerektiğini araştırmak ve onlara gereken eğitimi vermek zorundadırlar. Bunun en güvenilir yolu ise eğitim öğretim sürecinden geçmektedir (Yılman, 1989).

Bir ülkedeki genç nesil, toplumun dinamiğini oluşturur. Türkiye nüfusunun büyük bölümü de gençlerden oluşmaktadır. Gelecek kavramının birey için en önemli olduğu fizyolojik dönem gençlik olarak ifade edilen dönemdir. Gelecek, idealleri, mutluluğu, yaşam amacını, başarıyı çağrıştıran önemli bir bireysel güdülenme kaynağıdır. Bireyleri gelecek hedeflerine götüren, almış oldukları sorumlulukların gereğini yerine getirmektir (Göktolga ve Batar, 2017). Gençlerin kalkınmanın önemli itici gücü olma potansiyellerini öne çıkarmayı amaçlayan 11. Kalkınma Planı döneminde gençlerin; yaşam becerileri yüksek, özgüven sahibi, donanımlı, yetenekleri, aldıkları eğitimleri ve tercihleri ile sosyal, siyasal ve

ekonomik hayata aktif katılan bireyler olmalarını, yaşadıkları topluma ve sorunlarına duyarlı olmalarını amaçlayan politikalar öngörülmektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2019). Nitekim bu politikalar doğrultusunda bilgi teknolojisindeki hızlı değişim ve gelişmelerin, insan odaklı kurumların yeniden yapılandırılmasını gerekli kıldığı ortaya çıkmıştır (Özdemir, 2011). Bu değişimin farkında olan Milli Eğitim Bakanlığı, mesleki ve yükseköğretime hazırlık programlarında öğrencilerin toplumsal gelişime katkı sağlamalarını hedefleyerek, eğitim sistemini bu yönde yeniden yapılandırmaktadır. Kuşkusuz, bu programların başarılı olabilmesi için öğrencilere sağlanacak destek ve rehberlik önem arz etmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ortaöğretim sistemi kapsamında, hem mesleğe hem de yükseköğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarının temel amacı toplumsal gelişmeye ve kimlik oluşumuna katkı sağlamaktır. Diğer bir deyişle öğrenciler ortaöğretimde kariyerleri ile ilgili kararlar almaktadırlar. Ülkelerin küresel ekonomide rekabet edebilmeleri için, öğrencilerin sahip oldukları beceri ve yetenekleri keşfetmeleri amacıyla orta öğretime ihtiyaçları vardır. Ortaöğretim kademesinde öğrencilere uygun öğrenme ortamı sağlamak, istendik davranışları oluşturmak, toplumda uyumlu bireyler yetiştirmek amaçlanır. Bu amaçlara ulaşabilmek için ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde açılan okullara örnek vermek gerekirse, Anadolu liseleri, meslek liseleri, meslek yüksekokulları, fakülteler bunlar arasında sayılabilir (Kızılloluk, 2007). Hızla gelişen işgücü piyasasının taleplerine uygun, nitelikli mezunların yetiştirilmesi kişisel başarının yanı sıra toplumların refahı için de kritik öneme sahiptir. Ülke ekonomisine yön veren meslek liselerinde, farklı sektörlere nitelikli insan gücü yetiştirmek, mezun öğrencilerin istihdam oranını artırmak hedeflenir (Şahin ve Fındık, 2008). Mesleki eğitime, insanlık tarihinin her döneminde ve her ülkede genel eğitim politikalarında önemli bir yer ayrılmıştır. Sürdürülebilir rekabet avantajı, günümüzün küresel dünyasında fiziksel kaynaklar yerine insan kaynaklarına dayanmaktadır. Bu nedenle, bu araştırmanın bel kemiğini oluşturan insan sermayesi ve özellikle bu sermayenin önemli paydaşlarından olan meslek lisesi öğrencileri, önemli bir role sahiptir. Nitekim bu yüzyılda çalışanlar talepkâr hale gelmiş ve kendilerini artık sadece üretim faktörleri ya da şirket makinelerinin değiştirilebilir dişlileri olarak değil, içinde faaliyet gösterdikleri kurumsal yapıları

geliştirme ve zenginleştirme yeteneğine sahip aktörler olarak görülmek istemektedirler. Bu nedenle, modern kuruluşların liderleri, çalışanların eğitimine odaklanmayı, onları motive etmeyi ve geliştirmeyi önemsemektedirler (akt. Aıt-Soudane vd., 2022). Dolayısıyla, Türkiye'nin de gelişme basamaklarında hızla ilerlemesi önem arz etmektedir. Bunun yanında Türkiye'de nitelikli ara eleman ihtiyacı bulunmaktadır (Türkiye İş Gücü Piyasası Raporu, 2023). Bilindiği üzere bir ülkenin insan sermayesi, sahip olduğu ve ustalaştığı bilgi ve becerilerle tanımlanır. Bu bilgi ve beceriler eğitim, öğretim ve deneyim sürecinde kazanılır (De la Fuente ve Ciccone, 2002).

Mesleki donanıma sahip kaliteli ara eleman yetiştirmek için ise mesleki eğitimin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Geleceğimizin güvencesi olan gençlere gerekli bilgi, beceri, davranış ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle onların hayata hazırlanmasında ve iş dünyasının ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde mesleki eğitimin önemi oldukça büyüktür (Sarıbiyık, 2013). Mesleki eğitim gençlerin hayata hazırlanmasında ve iş dünyasının talep ettiği nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, gençlerin meslek sahibi olma arzusu, mesleki eğitimin önemini daha da vurgulamaktadır. Nitekim gençlerin gelecekte temel beklentileri saygın bir meslek sahibi olmaktır. Bireyler para kazanmak ve kendilerini gerçekleştirmek için çalışmaktadırlar. Toplum mal ve hizmet üretmek için çalışanlara ihtiyaç duyar. Bu nedenle okulların gençleri iş hayatına ve geleceğe hazırlamaları önemlidir. Ortaöğretimi bitiren gençler çalışmak ya da üniversiteye gitmek arasında bir tercih yapmak durumundadırlar (Uygun, 2013). Meslek lisesi öğrencileri ise ortaöğretim sürecinde alan seçimi yaparak ya kendi alanlarında ya da farklı bir alanda ilerlemeyi tercih etmek durumundadırlar. Üniversite eğitime devam etmeyen mezunlar kendi alanlarında sektörde ara eleman olarak istihdam edilebilmektedirler. Michigan Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmaya göre düşük sosyo-ekonomik sınıfa mensup olan ve geniş aileden gelen, meslek lisesinde öğrenim gören ve okurken çalışma olasılığı yüksek olan gençlerin mezuniyetten sonra iş hayatına girme olasılıkları çok daha fazladır (Bachman vd., 2011).

Bireylerin kendini gerçekleştirme, toplumda aidiyet, saygınlık kazanma, topluma faydalı işler yapma, mesleğinde başarılı olma süreçlerinde hedefleri belirleyici olmaktadır. Bu yüzden meslek eğitimi, gençlerin gelecek planlarını

belirleme ve istikrarlı bir kariyer yoluna adım atmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Bireylerin yaşam beklentileri, onların gelecekte sergileyecekleri kişiliği de ortaya koymaktadır; bu sebeple gençlerin beklentilerini ve kariyer kararlarını irdelemek önemlidir. Erikson'a (1968) göre, ergenler kariyer kararlarının da alındığı ergenlik dönemini başarıyla atlatırsa, kendine güvenen, geleceğine ilişkin planlar yapabilen bir birey olarak yaşamına devam edebilir; yerinde ve doğru kararlar verebilirler. Başka bir deyişle ergenlik dönemi yetişkinlik yaşamını da şekillendiren bir dönemdir. Bu dönemde ergenler kariyer planlarını kapsayan bir sürece girmektedir (Navaro, 2018). Ancak ihtiyaç duyulmayan bölümlerde ya da kariyer alanlarında öğrenim gören, lisans eğitimi alan genç nüfusun varlığı, Türkiye'de mezun işsizlerin sayısının artmasına sebep olmaktadır. Türkiye oldukça fazla genç nüfusu olan bir ülkedir. Ülke ekonomisinin ve kalkınmanın ivme kazanması için genç nüfusa daha büyük oranda yatırım yapılması gerekmektedir. Mesleki ve teknik liselerden mezun olan öğrencilerin mezun oldukları alanda işe yerleşmelerini kolaylaştırıcı politikaların icra edilmesi gereklidir. Unutulmamalıdır ki, Türkiye'nin alanında başarılı mühendislere olduğu kadar, iyi yetişmiş, nitelikli ara elamanlara da ihtiyacı vardır (Somuncu, 2020).

Bilimsel ve teknolojik ilerlemenin hız kazandığı, nitelikli insan gücünün ekonomik büyümeye büyük katkı sağladığı günümüzde, kendine güvenen ve sorumluluk sahibi gençler, özellikle de kalifiye çalışanlar, tüm toplumlar için büyük bir değer ifade etmektedir (Mütevellioglu, Zanbak ve Mert, 2010). Bir ülkenin kalkınmasında insan gücü önemli kaynaklardan biridir. İnsan gücünün etkili ve verimli bir biçimde kullanılabilmesi, bireylerin ilgi ve yeteneklerine uygun meslek alanlarına yerleşmelerine bağlıdır (Arsoy, 2010). Geleceğini planlayan ve doğru tercih yapan öğrenciler eğitim hayatı boyunca ve yetişkinlik yaşamında aktif rol oynarlar.

Bireylerin geleceğe bakış açısını etkileyen faktörlerden biri de kariyeriyle ilgili kararları almanın yanında gelecekte ne beklediğidir. Gelecek beklentisi bireylerin gelecekteki umutları, ilgi alanları ve endişelerini içeren bilişsel unsurları kapsamaktadır (Şimşek, 2012). Geleceğe umutla bakan bireyler ilgi ve yeteneklerine uygun amaçlar belirleyip bu doğrultuda gayret gösterirler. Okul ile ilgili görevleri yerine getirmeye odaklanırlar. Yapılan araştırmalar, bireylerin geleceğe yönelik olumlu beklentilerinin, akademik başarılarını olumlu yönde

etkilediğini göstermektedir (Honora, 2002; Peetsma vd., 2005). Başka bir deyişle olumlu gelecek beklentisi ile akademik başarı arasında ilişki olduğu söylenebilir (Drazen, 1994; Arbona, 2000). Homas'ın görüşüne göre ise, belirli bir eylem veya davranışın anlamı, doğrudan o eylem ve davranışın doğasından kaynaklanmamaktadır. İnsanlar eylemlere belirli anlamlar yüklemekte ve bu anlamlar onların gelecekteki davranışlarını şekillendirmektedir (akt. Şimşek, 2012). Gençlerin geleceğe dair beklentileri, içinde yaşadıkları toplumun gelişim çizgisini belirlemektedir (Toker ve Kalıpçı, 2021). İş hayatına katılmak için örgün ya da yaygın eğitimden yararlanan buna rağmen istihdam edilemeyen gençlerin gelecek beklentileri anlamında karamsar olmaları muhtemeldir. Ayrıca bu gençlerin hem sosyal açıdan ve hem de yatırım yapılan bir kitlenin iş yaşamına katılmaması nedeniyle ekonomik açıdan ülke adına bir tehlike oluşturduğu gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Dolayısıyla ekonomik kalkınmayı hızlandıran mesleki eğitimi alan öğrencilerin potansiyellerine uygun meslek alanlarına yönelmeleri ve geleceğe dair olumlu beklentiler içinde olmaları oldukça önemlidir (Tuncer, 2011).

Akbaşlı vd., (2017)'nin üniversite öğrencileri ile yaptığı bir araştırmada öğrencilerin içsel ve dışsal güdülenmeleri ile gelecek beklentileri arasında orta düzeyde olumlu bir ilişki bulunmuştur. Geleceğe umutla bakabilen, beklentisi yüksek olan öğrenciler okudukları bölümde daha başarılı olmak için çaba gösterir, iyimser bir tutum sergiler. Öte yandan beklentisi düşük olan öğrenciler karamsar olabilir, güdülenmesi azalabilir, ders başarısını yükseltmek için yeterince gayret göstermeyebilir. Gelecekte kariyer anlamında kendisini net bir pozisyonda göremeyebilir.

Yeni bir kimlik geliştirme sürecinde olan ergenlerin gelecek beklentileri, kariyer planlarını ve karar verme becerilerini büyük ölçüde etkilemektedir (Uluçay, vd., 2014). Gelecek planları yaparken birey, ilgi ve yeteneklerinin farkında olarak kendini değerlendirebilir, alanıyla ilgili bilgi toplayabilir, geleceğe yönelik planlar yapabilir. Bu noktada kariyer kararı bu süreci etkiler. Küreselleşmenin meydana getirdiği toplumsal ve ekonomik değişimler, mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetlerini; gün geçtikçe hem eğitim hayatında hem de ekonomik hayatta önemli bir araç haline getirmiştir. Öğrencilerin liseyi bitirdikten sonra iş ya da eğitimle ilgili bir sonraki adımlarını belirlemeleri, yaşamları ile ilgili eğitsel ve mesleki kararlar almaları ve bu kararların sorumluluğunu üstlenmeleri

gerekmektedir. Meslek lisesi mezunu öğrencilerin bazıları kendi alanlarında ya da dışında iş hayatına başlamakta, önemli bir kısmı da mesleki becerilerini artırdıkları yüksekokullarda eğitimini tamamlamaktadır, bu sebeple gençlerin lise kademesinde kariyer kararlarını vermeleri önem taşımaktadır. Meslek seçimi ve kariyer kararı, bireylerin hayatlarında büyük bir rol oynayacak önemli bir konudur ve özellikle lise kademesinde üzerinde önemle durulması gereken konulardan biridir. Bireyler kendi ilgi, yetenek, özellikleri, koşullarına uygun iş alternatiflerini denerlerse daha başarılı olurlar. Bireyin kendini tanıması, ilgi ve yeteneklerinin farkında olması, kariyeriyle ilgili karar vermesini kolaylaştırır (Yeşilyaprak, 2012).

Akademik başarının önemli olduğu kademelerden biri de yükseköğrenime ya da iş hayatına devam eden bireylerin mezun olduğu lise kademesidir. İlköğretimden sonra bir üst kademe olan lise düzeyi, 14-18 yaş grubunu içeren, bu gruptaki öğrencilere bir meslek kazandırmayı veya onları yükseköğretim kurumlarına hazırlamayı hedefleyen bir eğitim kademesidir. Okul tür ve sayısı itibarıyla bakıldığında Türkiye’de mesleki eğitim kurumları ortaöğretim içinde önemli bir yer tutmaktadır. Ergenlik dönemi, bireyin geleceği için önemli kararlar aldığı, kimlik gelişiminin devam ettiği bir dönemdir. Öğrencilerin lise öğrenimi sürecindeki gelecek beklentilerinin, kariyer kararlarının, güdülenmelerinin ve bunların başarıya etkilerinin incelenmesi, bu konudaki muhtemel ihtiyaçların belirlenmesi, uygun adımların atılması bakımından önem arz etmektedir (Yılmaz, Güner ve Caner, 2022).

Öğrencileri geleceğe donanımlı ve başarılı bir şekilde hazırlamak eğitim sisteminin hedeflerindendir. Gelişmiş ülkeler bireylerin doğru mesleki tercihler yapmasını sağlamak adına eğitim politikalarını mesleki rehberliğe önem vererek oluşturmaktadırlar. Kişinin kariyer kararının oluşması, meslekler ile ilgili bilgi toplaması, ilgi, yetenek ve mesleki değerlerinin farkına varması ortaöğretim kademesine rastlamaktadır. Ortaöğretim kademesi içinde önemli bir yer tutan mesleki eğitim kurumları öğrencilerinin kariyer hedeflerini belirlerken doğru adımlar atmaları, onlara mutluluk, tatmin ve memnuniyet sağlayabilecekken, beklentileri ile uyuşmayan bir durumla karşılaşmaları gelecekte olumsuz sonuçlara neden olabilir. Bu da uyumsuzluk, mutsuzluk, sosyal baskı ve içsel çatışmalar gibi problemlere yol açabilir (Atay, 2021).

Türkiye’de öğrenciler hem ortaöğretim hem yükseköğretim kademesindeki okullara geçmek için sınava girmek ve akranlarını akademik başarı olarak geçmek durumundadır. Akademik başarı, kuramsal anlamda öğrencilerin notlarının belirli bir ortalamanın üzerinde olması anlamına gelmektedir. Lisede okuyan öğrencilerin akademik başarılarının tahmin edilmesinde daha önceki eğitim kademelerindeki sınavların büyük payı bulunmaktadır (Sezgin, Koşar, Koşar ve Er, 2016). Bununla birlikte öğrenci başarısında çok çeşitli etkenler rol oynamaktadır. Akademik başarı kavramı öğrencilerin; akademik güdülenme ve erteleme eğilimleri (Nartgün ve Çakır, 2014; Gülbetekin ve Tunç, 2022), sınavlardaki başarıları (Metin, 2013; Kasap, Doğan ve Köroğlu, 2022), kişilik özellikleri (Keskin ve Yapıcı, 2008), aile özellikleri (Bulut ve Bacanlı, 2022), duygusal zekaları (Aktaş, 2021), öz yeterlik ve kişilikleri (Hair ve Graziano, 2003; Hager, 2017), okul terki ve devamsızlığı (Altınkurt, 2008), sosyo-ekonomik çevre ve sosyal problemleri (Vangölü ve Çenesiz, 2022; Dalbudak ve Özgenel, 2022) açısından çeşitli araştırmalarda incelenmiştir. Nartgün ve Çakır (2014), İzmir’de bir lisede 323 öğrenci ile yaptığı çalışmada öğrencilerin akademik başarıları ile akademik güdülenmeleri arasında pozitif bir ilişki ($r = .24$) bulmuştur. Dalbudak ve Özgenel (2022), İstanbul’daki kamu okullarında yaptığı bir araştırmada okul imajının öğrencilerin akademik başarılarını yordayan güçlü bir faktör olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Olumsuz akademik başarı beklentilerine ve gelecekte yapacakları mesleklerle ilgili umutsuzluğa sahip bireylerin intihar teşebbüsü ve depresyon gibi duygusal problemler yaşama olasılıkları yüksektir (Kashani vd., 1989). Ayrıca, bu bireylerin okulu erken terk etme olasılıkları da artmaktadır (Franse ve Siegel, 1987). Olumsuz akademik başarı beklentilerine sahip olan bireyler hayatı mücadele ve güçlüklerle dolu bir süreç olarak değerlendirirler (Yiğiter ve Kuru, 2016) ve umutsuzluk, hedefsizlik, güdülenme eksikliği, bir işi başaramayacaklarına olan inanç duyguları yüksektir (O’Connor, vd., 2004). Kişilerin gelecek beklentileri kültüre, cinsiyete, aile tutumuna, muhite ve değerlere göre değişmekte ve bu kavramlardan etkilenmektedir (Uluçay vd., 2014). Şimşek (2012) de gelecekle ilgili beklentilerin karar alma sürecindeki en güçlü güdülenme kaynağı olduğunu ve dolayısıyla geleceğe yönelik beklentilerin, tecrübeler ve başarılar hakkında önemli bilgiler verdiğini belirtmektedir.

Gencin çevresinde başarının nasıl tanımlandığı, pekiştirilen davranışların neler olduğu da onların beklentilerini yönlendirmede etkili olan unsurlardır. Dolayısıyla öncelikle aile ve okul daha sonra çevrenin, toplumun gençlerdeki başarı algısı, verilen tepkiler onların yaşam beklentilerini etkilemektedir denilebilir (Çakmaklı, 2010). Gençlerin geleceğe yönelik bakış açılarını anlamak için yapılan araştırmalar, gelecek beklentilerinin üç temel süreçle ilişkili olduğunu göstermektedir: Bunlar; güdülenme, planlama ve değerlendirmedir (Seginer, 2009). Akademik başarı üzerinde öğrencilerin güdülenme düzeylerinin etkili olduğu bilinmektedir. Başarılı olabilmek için içeriğin ilgi çekici ve merak uyandırıcı olması önemlidir. Bu şekilde, öğrenme sürecinde güdülenme sağlanabilir ve başarı elde edilebilir (Aktaş, 2017). Öğrencinin öğrenme sürecinden verim alması için öğrenmeye istekli olması yani güdülenmesi gerekmektedir. Akademik başarı, belirli bir program içeriğinin öğretilmesi, öğretmenin etkili yöntemleri uygulamasının yanında öğrencinin öğrenme hevesine de bağlıdır. Akademik başarı, nesillerdir hem aile hem de okul ve toplum için oldukça önemli bir konumda olmuştur ve akademik başarıyı etkileyen etmenlerden biri de ebeveynlerdir (Kapıkıran, 2016). Alan yazındaki çalışmalar akademik güdülenmenin başarı üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur (Yüner,2020; Zembat, Yavuz, Tunçeli ve Yılmaz, 2018; Berkant ve Gökçedağ, 2019). Yüksek güdülenmeye sahip öğrenciler, öğrenme sürecinde diğer öğrencilerden daha avantajlıdır. Güdülenmiş öğrenciler hem okul yaşantısında hem de gelecekte daha başarılı olabilmektedirler (Kapıkıran ve Özgüngör, 2009). Bir başka anlatımla öğrenci başarısızlığının nedeni öğrencilerin düşük zekâ düzeyi, yeteneksizliği ya da yeterince çalışmaması değil, güdülenmenin yeterli düzeyde olmamasından kaynaklanabilmektedir (Şengül, 2017).

Türkiye’de birçok meslek lisesinde görüldüğü gibi, akademik güdülenmenin olmadığı ya da yetersiz olduğu durumlarda öğrencilerde ilgisizlik, kolay vazgeçme, okul terki, geleceğe dair belirsizlik gibi etkenler görülebilmektedir (Arslan, 2021). Her anne baba ve öğretmen öğrencilerin başarılı olmasını ister. Öğrencinin de amacı büyük oranda başarılı olmaktır. Ancak bazı sebeplerle bu her zaman mümkün olmaz. Güdülenmenin eksik olması, derslerin ilgisini çekmemesi gibi faktörler sebebiyle öğrenci başarısı azalabilir (Çakmaklı, 2010). Öğrenmeye karşı öğrencilerin isteksiz ve ilgisiz tutumu; öğrenci seviyesine uygun, hedef belirleyip etkili bir öğretim yöntemi benimsense de süreç başarısızlıkla

sonuçlanabilmektedir (Kelecioğlu, 1992).

Eğitim, insanların yeteneklerini, tutumlarını, güvenlerini, karar vermelerini geliştirmelerine ve nihayetinde iyi bir iş bulmalarına yardımcı olmaktadır. İnsan yeteneklerindeki ve psikolojik becerilerdeki gelişme, öğrenci başarısı yoluyla sağlanabilir. Akademik güdülenme eksikliği yaşayan bir öğrencinin güdülenme düzeyi azaldıkça okul başarısı da olumsuz etkilenmesi muhtemeldir. Bu sebeple okul başarısı düşük olan bireyler akademik anlamda güdülenme eksikliği yaşama olasılığı artmaktadır. Türk eğitim sisteminde karşılaşılan en büyük sorunlardan biri öğrencilerin öğrenmekten keyif almaması, öğrenme sürecinde yeterince merak ve ilgilerinin olmaması, güdülenmenin düşük olmasıdır. Öğrencilerin akademik güdülenmesinin düşük olması akademik başarı açısından önemli bir engel oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar akademik güdülenmenin aktif ve verimli bir eğitim öğretim sürecinde mühim bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla okuldaki başarıyı artıran kayda değer kavramlardan birinin akademik güdülenme olduğunu söylemek mümkündür (Yurt, 2022). Akademik başarısızlık yaşayan öğrencilerin güdülenmeleri düşük ya da ilgileri gelişmemiş olabilir. Örneğin meslek liselerine devam eden öğrencilerin bir kısmı derslerde kendilerini yetkin hissetmeyebilir, dolayısıyla güdülenmesi düşük öğrenciler yaşamlarında belirli bir amaç duygusuna sahip olmayabilir (Aslan, 2004).

Türkiye için gereken ara elemanın temel sağlayıcısı olan mesleki eğitim kurumlarında bir takım sorunlar bulunmaktadır (Özsoy, 2015). Türkiye’de meslek liselerinde karşılaşılan problemlerden biri bu tür liseleri akademik başarısı düşük öğrencilerin tercih etmesi, üniversiteye yerleşme oranının da bu sebeple çok az olmasıdır. Türkiye, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) verilerine göre % 20,5 genç işsizlik oranı ile Avrupa Birliği (AB) ve OECD ortalamasından daha yüksek bir genç işsizliğine sahiptir. Türkiye’de genç işsizlik oranının 2012 yılından beri giderek artması da dikkat çekmektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2019). Genç nüfusun önemli bir kısmı iş aradığı halde bulamamaktadır (Işık, 2016).

Başarı ve kariyer insan hayatında olduğu kadar ülkelerin güçlü ekonomiye sahip olması bakımından da önemli birer kavramdır. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi eğitimin kalitesinin artırılmasıyla mümkündür. Güçlü bir ekonomi ise, sanayi ve tarımın gelişmesiyle orantılıdır. Bu noktada meslek liselerinden nitelikli eğitim alan, başarılı öğrencilerin mezun olması gerekmektedir. Mesleki ve teknik eğitim ile iş

gücü piyasası arasındaki bağlantılar güçlendirilerek, iş alanının gerektirdiği becerilere sahip bireylerin sektörle buluşturulması hedeflenir (Çakmak, 2008). Bu hedefe ulaşmada akademik başarı oldukça önemli görülmektedir. Nitekim akademik başarı öğrencileri meslek hayatına nitelikli bir şekilde hazırlar, toplumsal hayata uyum sağlamalarına yardımcı olur ve özellikle mesleki eğitim onların geleceğini şekillendirir; bu bakımdan aile ve çevre açısından ehemmiyetli bir yer tutmaktadır (Sarier, 2016).

Lise öğrencilerinin beklenti düzeylerini etkileyen faktörlerin araştırıldığı çalışmalar mevcut olmasına ve (Başkonuş ve ark., 2011; Şimşek, Ünal, Erbay, Mermer ve Özaslan, 2022; Kurtuluş ve ark, 2022; Çuhadar ve ark., 2019) meslek lisesi öğrencilerinin kariyer gelişimi ve gelecek planlarının önemine rağmen, araştırmacı tarafından gelecek beklentilerini araştıran sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmıştır (Kesim ve Kalaycı, 2021). İlgili alan yazın tarandığında akademik güdülenme, gelecek beklentisi, kariyer kararı öz yeterliği, akademik başarının farklı değişkenlerle incelendiği görülmektedir (Şen-Baz, 2019; Peker ve Kağızmanlı, 2018; Kurtuluş ve ark, 2022; Cardoso, Duarte, Pacheco & Janeiro, 2022).

Bu değişkenleri birlikte ele alan çalışmalara araştırmacı tarafından rastlanılamaması sebebiyle, genelde lise özelde ise meslek lisesi öğrencilerinde yukarıda da değinildiği üzere ilgili değişkenlerin önemi düşünüldüğünde araştırmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca meslek liselerinde bu değişkenlerin incelendiği araştırmalara araştırmacı tarafından az rastlanması sebebiyle (Kesim ve Kalaycı, 2021), bu çalışmada meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentisi, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasındaki ilişkilerin incelenerek ilgili alan yazındaki bu boşluğu giderebilme potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir.

Özetle meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenmeleri ve başarıları arasındaki ilişkilerin yeterince incelenmemiş olması, bu alanda bir boşluğu ortaya koymaktadır. Özellikle, lise öğrencilerinin beklenti düzeylerini etkileyen faktörlerin araştırıldığı alan yazında bile, meslek lisesi öğrencilerinin kariyer gelişimi ve gelecek planlarına dair sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu nedenle, meslek lisesi öğrencilerinin geleceklerini şekillendirmede etkili olan faktörlerin kapsamlı bir şekilde incelenmesi, eğitim politikalarının ve programlarının daha etkin bir şekilde

oluşturulmasına katkı sağlayabilir. Bu tez çalışması, akademik güdülenme, gelecek beklentisi, kariyer kararı öz yeterliği ve akademik başarı arasındaki ilişkileri meslek lisesi öğrencileri bağlamında ele alarak, bu alandaki bilgi eksikliğini gidermeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarının, meslek lisesi öğrencilerinin geleceklerini planlama, akademik güdülenmelerini artırma ve kariyer kararlarını daha bilinçli bir şekilde almalarına yönelik politika ve uygulamalara rehberlik edeceği düşünülmektedir. Sonuç olarak bu araştırma, meslek lisesi öğrencilerinin akademik durumlarının ve kariyer gelişimlerinin ilişkilendiği faktörleri inceleyerek, epistemolojik olarak eğitim bilimlerine yeni bilgiler kazandırmayı ve pragmatik olarak ise öğrencilerin gelecek planlama ve kariyer kararlarında daha bilinçli ve etkin olmalarına yönelik politika ve uygulamalara rehberlik etmeyi hedeflemektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentisi, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasındaki ilişkileri belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde araştırmanın soruları aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

1.3. Araştırmanın Soruları

Araştırmanın amaçları doğrultusunda, aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri ne düzeydedir?
2. Meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlikleri ne düzeydedir?
3. Meslek lisesi öğrencilerinin akademik güdülenme düzeyleri nedir?
4. Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarı düzeyleri nedir?
5. Meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Eğitimde hiçbir bireyin kaybedilmemesi gerekmektedir. Ülkeler daha iyi bir mesleki eğitim ve öğretimin ekonomik rekabette büyük bir katkı sağladığının farkındadırlar. Orta düzey ticaret becerileri ile teknik ve mesleki becerilerle

donatılmış nitelikli iş gücü ihtiyacını karşılayacak olan da mesleki eğitim kurumlarıdır (Taş, Selvitopu, Bora ve Demirkaya, 2013). Mesleki eğitim kurumlarında öğrencilerin kariyer kararlarının sağlıklı planlanması; akademik başarılarının artırılması ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması açısından önem taşımaktadır. Yapılan bu çalışma ise lise düzeyinde olması ve özellikle eğitim araştırmalarının az yapıldığı meslek liselerinde yapılması, öğrencilerin gelecek beklentilerini, kariyer kararlarını, güdülenmelerini, akademik başarılarını irdelemesi gibi sebeplerden dolayı akademik düzeyde yapılan çalışmalardan biri olacaktır.

Adler'e (1994) göre bireylerin davranışlarını şekillendiren faktörlerden biri gelecekle ilgili beklentilerdir. Alan yazında öğrencilerin geleceğe dair olumlu bakış açılarının, umutlarını artırdığı belirtilmektedir (Gürler, Doğan, Ayyıldız, Özkan ve Gürel, 2012). Bireyin gelecek beklentileri arttıkça, bu hedeflere ulaşmak için güdülenmeleri de artar (Avcı ve Erden, 2013). Ergenlik dönemindeki gençlerin gelecek beklentilerinin artırılmasına yönelik yapılacak çalışmaların, topluma fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Ergenlerin gelecek beklentisi yüksek olursa bu dönemde uygun olmayan çeşitli zararlı davranışların oranı azaltılabilir. Bu durum onları daha fazla sorumluluk almaya yönlendirebilir. Bununla birlikte öğrencilerin gelecek algıları incelendiğinde, eğitim öğretim programları çağdaş ve öğrenci ihtiyacına uygun bir temele oturtulabilir.

Akademik başarı düzeyinin geleceğe dair beklenti düzeyini artırdığı, kariyerle ilgili daha sağlıklı kararlar alınmasını sağladığı ve güdülenmeyi artırdığı ilgili alan yazın incelendiğinde görülmüştür (Akbaşlı vd., 2017; Kıran ve Şahin, 2023; Sezgin, vd., 2016; Yüner, 2020). Yağcı (1999) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin akademik başarıları ile güdülenme seviyeleri ile arasında belirgin bir ilişki tespit edilmiştir. Arbona (2000) iyimser bir gelecek beklentisi ile akademik başarı arasında ilişki olduğunu öne sürmektedir. Akademik başarıyla ilişkili olduğu düşünülen güdülenmenin akademik başarıyı yordaması açısından incelenmesinin meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarılarının değerlendirilmesi ve artırılmasına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte güdülenmenin, öğrencinin yalnızca ders başarısını değil aynı zamanda ilerideki meslek hayatındaki başarıyı da etkilediği görülmüştür (Gottfried, Cook, Gottfried ve Morris, 2005).

Ekonominin ihtiyacı olan ara insan yetiştirilmesi mesleki ve teknik eğitimle sağlanmaktadır. Mesleki eğitim istihdam edilebilirliği artırır. Bu bağlamda mesleki eğitimde gelecek planlarına ve öğrenci başarısına dair yapılacak çalışmalar önem arz etmektedir. Buna rağmen Türkiye’de özellikle meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri, kariyer kararları, akademik güdülenmeleri ile ilgili konulardaki araştırmaların az yapıldığı görülmektedir (Kesim ve Kalaycı, 2021). Dolayısıyla meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentisi, kariyer kararı öz yeterliği, akademik güdülenmeleri ve başarıları arasındaki ilişkilerin belirlenmesinin yapılacak araştırmalara yön vereceği düşünülmektedir. İlgili alan yazında bu değişkenlerin bir arada olduğu bir çalışmaya araştırmacı tarafından rastlanmamıştır. Değişkenlerin birbiriyle ilişkisinin incelenmesi özellikle mesleki ve teknik eğitimin verimliliğinin artırılması bakımından önemlidir. Ayrıca bu kurumlarda görev yapan eğitimcilere de katkı sağlaması hedeflenmektedir. Nitekim, bu çalışma daha sonraki çalışmalara ışık tutabilir ve öğretmenlerin derslerinde öğrencilerin güdülenme düzeylerini artırmaya yönelik etkinliklere daha fazla yer vermesine teşvik edebilir. Öğrencilerin akademik güdülenme düzeyini artıracak çalışmalar planlanmasına katkı sağlayabilir. Eğitimcilerin öğrencilere daha etkili bir şekilde nasıl güdülenme düzeylerini artırabilecekleri, gelecek planları ve kariyer karar verme süreçleri aşamasında nasıl daha faydalı olabilecekleri, onları yönlendirebilecekleri ve öz yeterlik inançlarını güçlendirebilecekleri konusunda fikir edinmelerine yardımcı olabilir.

Bu çalışmada yer alan değişkenlerin birbiriyle ilişkisi üzerine araştırmacı tarafından alan yazında herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. İncelenen çalışmaların sonuçlarına bakıldığında (Eren, 2017; Karataş ve Güner, 2019) meslek lisesi öğrencilerinin güdülenmelerinin yetersiz olması, öğrenme süreçlerine olan ilgilerinin az olması sebebiyle akademik başarı düzeylerinin düşük olduğu, bu durumun onların gelecek beklentilerini ve kariyer kararlarını olumsuz açıdan etkilediği görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde öğrencilerin akademik güdülenmelerinin okul performansını olumlu yönde etkileyeceği, daha yüksek güdülenmenin okul başarısına yansıtacağı, kariyer kararı öz yeterliğinin gelecek beklentisini olumlu etkileyeceği düşünüldüğünden dolayı çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın potansiyel bu katkıları, mesleki eğitimdeki uygulamaları geliştirmek ve özellikle öğrenci başarısını artırmak amacıyla ilgili paydaşlara yol gösterici olabilir. Ayrıca bu araştırma mesleki eğitim politikalarının gözden geçirilmesine de katkı sunabilir. Farklı değişkenlere odaklanan bu çalışmanın, öğrencilerin gelecek yönelimleri, akademik güdülenmeleri ile ilişkili olabilecek faktörlerin bilinmesinin, okullarda konuya çok boyutlu yaklaşılmasına katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Özetle yukarıdaki açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, araştırmanın eğitim alanında kuramsal bilgiye ve uygulamalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Daha önce de vurgulandığı üzere günümüzde, mesleki eğitim ve kariyer gelişimi, Türkiye'nin eğitim sisteminin önemli unsurlarından biri olarak daha da öne plana çıkmıştır. Özellikle, meslek liselerinin rolü, gençlerin iş dünyasına hazırlanmasında ve toplumsal ilerlemeye katkı sağlamada belirleyici bir faktördür (Lynch, 2000). Kovid-19 pandemisi döneminde hem Türkiye'de hem de küresel ölçekte meslek liselerinin önemi daha da artmıştır. Bu dönemde, iş dünyasında ve toplumda yaşanan değişimlerle birlikte, pratik becerilere olan talep açıkça ortaya çıkmış ve meslek liseleri bu becerilerin kazandırılmasında kritik bir rol üstlenmiştir. Ayrıca, meslek liselerinin esnek eğitim modeli, uzaktan eğitim sürecinde bile öğrencilere pratik beceriler kazandırmada etkili olmuştur. Bu sayede, öğrenciler iş dünyasına daha hızlı adapte olabilir ve iş dünyasının ihtiyaç duyduğu becerilere sahip olabilirler. Bu nedenle, meslek liselerine olan talep artmıştır. Bu noktada ifade etmek gerekirse, meslek liselerinin toplumsal faydaya katkısı, Kovid-19 pandemi döneminde daha da belirgin hale gelmiştir, çünkü bu okullardan mezun olan öğrenciler, toplumun ihtiyaç duyduğu ürünlerin ve hizmetlerin üretimine katkı sağlayabilecek yetenek ve becerilere sahiptirler (Arifin, Imron & Bambang Budi Wiyono, 2022). Bu okullar, pratik becerilere olan ihtiyacın arttığı bir dönemde, işgücüne hızlı adapte olma ve toplumsal katkı sağlama açısından kritik bir rol oynamaktadır. Meslek liselerinin modern ihtiyaçlara ve işgücü piyasasının taleplerine ayak uydurması için gerekli yatırımlar yapılmalı ve bu okullarla sektörler arasındaki iş birliği artırılmalıdır. Dolayısıyla bahsedilen yatırımlardan biri de bu çalışmanın bel kemiğini oluşturan değişkenler gibi bu okullarda okuyan öğrencilerin niteliğini artırma gücüne sahip araştırmaların yapılmasıdır (Allmendinger, 1989). Bu bağlamda, bu çalışmanın Türkiye'deki mesleki eğitim

politikalarına, meslek lisesi eğitim programlarına, meslek lisesi öğrencilerine, öğretmenlerine, uygulayıcılara ve genel olarak eğitim sistemine birçok açıdan sağlayacağı katkılar büyük bir öneme sahiptir. İlk olarak, bu çalışmanın Türkiye'deki mesleki eğitim politikalarına önemli bir katkı sağlayacağı söylenebilir. Meslek liselerindeki öğrencilerin kariyer kararlarının ilişkili olduğu faktörlerin anlaşılması, Türkiye'deki mesleki eğitim politikalarının daha etkin bir biçimde tasarlanması ve uygulanmasına yardımcı olabilir. Özellikle bu alanda politika yapıcılar, bu çalışmanın sonuçlarına dayanarak, mesleki eğitimdeki kaliteyi artırmaya yönelik stratejiler geliştirebilir ve meslek liselerindeki öğrencilerin gereksinimlerine daha iyi yanıt verebilirler. İkinci olarak, meslek lisesi eğitim programlarının geliştirilmesinde ve güncellenmesinde bu çalışmanın önemi büyüktür. Öğrencilerin kariyer kararlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi, meslek liselerinde verilen derslerin ve programların içeriğinin gözden geçirilmesine ve güncellenmesine olanak sağlayabilir. Bu da meslek liselerindeki öğrencilerin iş dünyasına daha iyi hazırlanmalarını sağlayabilir ve onların geleceklerini daha başarılı bir şekilde planlamalarına yardımcı olabilir. Üçüncü olarak, meslek lisesi öğrencileri ve öğretmenleri açısından, bu çalışma önemli bir rehber olabilir. Öğrenciler, kariyer kararlarını etkileyen faktörleri daha iyi anlayarak, kendi yeteneklerine ve ilgi alanlarına daha uygun meslekler seçebilirler. Öğretmenler ise, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verebilmek için bu faktörleri dikkate alarak ders içeriğini ve öğretim yöntemlerini şekillendirebilirler. Sonuç olarak, bu çalışmanın Türkiye'deki mesleki eğitim alanında birçok paydaşa önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir. Politika yapıcılar, eğitimciler, öğrenciler ve iş dünyası, bu çalışmanın sonuçlarını titizlikle değerlendirerek mesleki eğitimdeki kaliteyi artırmak ve gençlerin geleceğe daha iyi hazırlanmalarını sağlamak için iş birliği yapabilirler.

Bu araştırmanın, ulusal alan yazın için yeni sayılabilecek bir kavram olan kariyer kararı öz yeterliğinin daha iyi anlaşılması, akademik başarıyı açıklayan değişkenlerin belirlenmesi ve araştırmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkilerin tespit edilmesi bakımından alan yazındaki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın önemini artıran bir diğer faktör ise, gelecekte yapılacak araştırma ve uygulamalara ışık tutacak olmasıdır.

1.5. Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki sayıtlardan hareket edilmiştir:

Araştırmaya katılan meslek lisesi öğrencilerinin ölçme aracında bulunan tüm soruları ve kişisel bilgi formunda istenen bilgileri içtenlikle, yansız, dürüst bir şekilde yanıtladığı varsayılmaktadır. Öğrencilerin, değişkenler dışındaki faktörlerden eşit derecede etkilendiğı varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

-2023 – 2024 Eğitim-Öğretim yılı,

- Karadeniz Bölgesi Batı Karadeniz Bölümü'nün bir ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okulları bünyesindeki mesleki ve teknik Anadolu liselerindeki 10, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinden elde edilen veriler,

-Araştırmada kullanılan veri toplama araçları olan: “Kişisel Bilgi Formu”, “Gelecek Beklentisi Ölçeği”, “Akademik Güdülenme Ölçeği”, “Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeği” ve akademik not ortalamaları ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Araştırmada sıkça kullanılan bazı kavramların tanımları şunlardır:

Kariyer: Bir bireyin yaşamı boyunca süregelen iş deneyimlerinin ve ilgili etkinliklerinin gelişimsel sürecidir (Greenhaus & Callanan, 2006).

Güdülenme: Bireyin gereksinimlerini doyumak amacıyla öğrenme ve eyleme geçme isteğidir (Başaran, 1990).

Öz yeterlik: Kişinin belirlenen hedefleri gerçekteştirme sürecinde gerekli olan eylemleri planlama ve yürütme becerisine olan kişisel inancıdır (Bandura, 1997).

2.ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırmaya konu olan kavramlara ilişkin açıklamalara ve konuyla ilgili olarak Türkiye’de ve Türkiye dışında gerçekleştirilen çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Kuramsal Temeller

Bu bölümde gelecek beklentisi, kariyer kararı öz yeterliği, akademik güdülenme ve akademik başarı ile ilişkileri konularına yönelik kuramsal bir çerçeve sunulmuştur.

2.1.1.Gelecek Beklentisi

İnsanların geleceğe yönelik davranışlarını şekillendiren onların hedefleridir. Ancak bazıları için geleceğe giden yol belirli bir plan, hedef veya umut içermez, ne yöne olursa olsun düşüncesiyle yola çıkılır (Seginer, 2009). Ergenlik dönemi, bireylerin geleceğe dair hedefler belirlemeye başladıkları, kariyer planlamaları ve eğitim tercihlerini şekillendirdikleri kritik bir dönemdir. Bu dönemde gençlerin gelecek beklentileri ve hedefleri, onların akademik başarıları ve kariyer kararları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ergenlik, kimlik bunalımıyla birlikte toplumsal, ahlaki ve bilişsel yönden birçok değişikliklerin meydana geldiği, aynı zamanda geleceğe dair planlamaların yapıldığı gelişimsel bir dönemdir (Erikson, 1968). Çoğumuz, "şimdiki anı" yaşarken, gelecekteki hedefleri, hayalleri öngörebilir ve buna dair planlar yapabiliriz. Aslında, olumlu gelecek beklentisi kişinin odaklanmasını artırabilir, okulda güdülenme kaynağı olabilir ve çabayı artırabilir. Peki gençler geleceklerinin nasıl olmasını bekliyor? Gelecekteki beklentileri, gençlerin gelecekte olumlu sonuçlara ulaşmayı ne ölçüde beklediği olarak tanımlanmaktadır; örneğin, mutlu bir hayat sürmek (Dost, 2007). Hayatta önemli bir hedefe sahip olmanın, bir bireyin geleceği hakkında olumlu düşünmesine yol açması mümkündür. TDK (2022) beklenti, "olması beklenen şey" veya "Bir şeyin gerçekleşmesini ya da bir durumun ortaya çıkmasını ummak" olarak tanımlamaktadır. Bandura (1977) "beklenti" kavramını "yaşantı ve deneyimlerden yola çıkarak, bir alandaki başarı ya da performansa yönelik düşünceler" şeklinde ifade etmektedir.

Bireylerin yaşam beklentileri, gelecekteki kimlik ve potansiyellerinin bir yansımasıdır. Beklentilerin gelişiminin dinamik bir unsuru vardır, öyle ki beklentiler deneyime dayalı olarak değişmeye devam eder ve ergenlik döneminde değişebilir. Bir kişinin davranışlarını belirleyen sadece geçmiş olaylar değil, aynı zamanda gelecekteki beklentileridir (Adler, 1994). Gelecekle ilgili beklentiler davranışları etkiler ve hayatı şekillendirmede etkili bir rol oynar (Beal ve Crockett, 2010). Gelecekle ilgili düşünceler ve planlar özellikle ergenlik ve genç yetişkinlik döneminde şekillenir, çünkü bu dönem eğitim, meslek ve yaşamın diğer alanları ile ilgili seçimlerin yapıldığı dönemdir (Alm, Låftman, Sandahl ve Modin, 2019).

Gelecek beklentisi bilişsel haritalardan oluşmaktadır, bireylerin gelecekle ilgili düşünce ve kaygılarını içerir. Bireylerin davranışlarını belirleyen unsurlar geçmiş deneyimlerinin yanı sıra gelecekte beklenen beklentileridir (Adler, 1994). Bununla birlikte bireylerin gelecekteki yaşamlarını planlamaları karmaşık bir süreçtir. Stoddard, Zimmerman ve Bauermeister (2011), gelecek beklentisini kişinin geleceğe yönelik hedeflerini belirlemek için oluşturduğu fikir, güdülenme ve umutları olarak tanımlamıştır. Oettingen ve Mayer (2002) ise gelecek beklentisini, bir olayın gelecekte meydana gelme olasılığı hakkındaki inançlar olarak tanımlamaktadır. Çağdaş yaşamın bir gerekliliği olarak öne çıkan geleceği planlama ihtiyacı, “geleceğin tasarımı” olarak da adlandırılmaktadır. Geleceği düşünmek davranışları motive eder ve insan hayatındaki tercihleri, kararları etkiler (Verdugo, 2018).

Gelecek beklentisine ilişkin çalışmaların başlangıcı 20. yüzyılın ilk çeyreğine rastlamaktadır. Bu çalışmaların öncüsü olarak kabul edilen W. I. Thomas, 1920’de “eğer birey, içinde bulunduğu koşulları gerçek olarak kabul ederse sonuçları da gerçek olur” diyerek, beklentilerin sonuçlar üzerindeki etkisine vurgu yapmıştır (akt. Toker ve Kalıpçı, 2021). Van Calster vd., (1987) için gelecek düşüncesi, "bilişsel olarak hedeflere ve davranışsal projelere dönüştürülen insan ihtiyaçlarını" içermektedir.

Erken yaşlardan beri insanlar umutların, hedeflerin ve planların ana hatlarını çizebilir ve gelecek, bu umutların, hedeflerin ve planların bulunduğu zamandır. Kariyerleri, akademik hayatları veya evlilikleri hakkında karar verdiklerini, bir kariyer sahibi olmak ya da üniversiteye gitmek için ciddi hazırlıklar yaptıklarını belirten bireyler, bu yaşam alanlarına ilişkin bir taahhütte bulunmuşlardır. Gelecek

planları ile ilgili üç temel süreç vardır, güdülenme, planlama ve değerlendirme; bu süreçler ele alınarak gençlerin gelecek beklentileri irdelenmektedir (Dutra-Thomé, Koller, McWhirter ve McWhirter, 2015). Güdülenme insanların ilgi alanlarına işaret eder. Planlama faaliyeti ise, insanların gelecekteki bir bağlamda hedeflerinin gerçekleştirilmesini nasıl planladıklarını ifade eder. Son olarak, değerlendirme, hedeflerin ne ölçüde gerçekleştirildiği ile ilgilidir (Van Calster vd., 1987).

Alan yazında gelecekteki hedeflere odaklanma konusunda, gelecek zaman yönelimi ve gelecek zaman perspektifi gibi kavramların kullanıldığı görülmektedir. Bu iki kavram birbirinden farklıdır. Ancak kavramlar birbirinden farklı da olsa birbiri ile ilişkilidir. Gelecek zaman perspektifi, kişilerin gelecekteki hedefleri ile alakalı mantıklı tasavvurlar yapmaları anlamına gelmektedir (Zimbardo ve Boyd, 2014). Bir diğer ifadeyle, gelecek zaman perspektifi "yakın, daha uzak veya uzak gelecekteki hedeflere doğru" yönelimle ilgilidir (Husman and Lens, 1999). Gelecek zaman perspektifi kariyer kararı verme, planlama ve mesleki olgunluk ile ilişkilendirilmiştir (Andre, van Vianen, Peetsma ve Oort, 2018). Gelecek beklentisi bir ergenin 3 alandaki eğilimlerini etkiler, 1- yükseköğretim 2- iş ve kariyer 3- evlilik ve aile. Gelecek yönelimi, bireylerin gelecekteki hedeflerini ve bu hedeflere ulaşırken çizdikleri yol haritasını ifade eden bir terimdir (Seginer, 2009). Gelecek zaman yönelimi, bireyin hedefine yönelme oranını belirler ve zamanla bir kişilik özelliğine dönüşür. Bu bağlamda, ergenlerin gelecekte kim olacaklarını ve ne yapacaklarını içeren bir kimlik geliştirdikleri ileri sürülebilir (Erikson, 1968; Markus ve Nurius, 1986; Nurmi, 1993).

2.1.2.Ergenlerde Gelecek Beklentileri

Ergenlik dönemi, geleceği planlamanın önemli bir görev olarak ortaya çıktığı bir dönemdir. Ergenlik döneminde olan gençlerin, gelişim dönemleri ile ilgili olarak geleceğe dair beklenti ve hedefleri bulunmaktadır. Ergenlik dönemindeki gençler, gelişim dönemlerinin bir parçası olarak genellikle geleceğe dair belirli beklenti ve hedeflere sahiptirler. Bu beklentiler ve hedefler, kariyer seçimi, eğitim hedefleri veya yaşam tarzı tercihleri gibi birçok farklı alanda olabilir. Ergenlik döneminde gençler, kendi kimliklerini bulma sürecinde oldukları için, bu beklenti ve hedefler genellikle kişisel ve duygusal gelişimlerine de katkıda bulunur. Bu dönemde, gençler geleceğe dair planlarını şekillendirirken, aynı zamanda kendi yeteneklerini keşfetme ve kendi kimliklerini tanımlama yolunda önemli adımlar

atarlar. Hedef belirleme ve başarılı bir şekilde takip etme, kimlik oluşturma'nın önemli olduğu ergenlik döneminde özellikle uygundur (Erikson, 1968).

Gençlerin gelecek hakkındaki beklentileri, geleceğe bakışın farklılaşma derecesi birçok boyutta ele alınabilir. Aile ve yakın çevre, okul hayatı, kitle iletişim araçları ve içinde yaşanılan kültürün gelecek beklentilerinin oluşmasında etkisi yadsınamaz. Öğrenciler, genellikle okudukları bölüme ve gelecekteki kariyer planlarına ilişkin soruları çoğu kez kendilerine sormaktadırlar. Bu soruları düşünürken, okudukları bölümün gelecekteki potansiyeli, ülkenin ekonomik durumu ve yaşam standardı gibi faktörlerin yanı sıra kendi gelecek beklentileri de belirleyici olabilir. Öğrencilerin gelecek hedefleri, akademik başarıları ve performansları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Beklentiler, gençlerin hayatlarını yönlendirmekte aynı zamanda toplumsal yapıyı da etkilemektedir. Yakın geçmişte gençler okulu bitirmek, iş bulmak, evlenmek ve çocuk sahibi olmak zorundaydı. Bugün bu geçişler artık bu kadar kesin değil çünkü gençler kişisel ve profesyonel seçimlerle ilgili fikirlerini süreç içinde değiştirebiliyor. Günümüzde gençler hem okuyup hem de çalışmayı, iş piyasasına girmeyi ve sonra uzmanlık kurslarına katılmayı tercih edebiliyorlar.

Tolan'a (1990) göre gençler toplum içinde potansiyel bir güç kaynağıdır. Gençlerin gelecekte beklenen beklentileri ve bu doğrultuda gerçekleştirecekleri eylemleri, hem yaşam doyumlarını etkilemekte, hem de toplumsal değişimlerin yönünü belirlemektedir (Yavuzer, Demir, Meşeci ve Sertelin, 2005). Gelecekle ilgili yüksek beklentileri olan gençler, yüksek özgüven ve iyimserlik gibi olumlu psikolojik niteliklere sahip olma eğilimindedir (Sipsma vd., 2012). Sosyal refah açısından zayıf toplumlarda, gençlerin geleceklerini planlamaları, endişe ve stresle sonuçlanabilir. Bu durum, gençlerin gelecekteki kariyer beklentilerini olumsuz etkileyebilir ve onların potansiyelini gerçekleştirmelerini engelleyebilir. Sınırlı kaynaklar ve sosyal refah eksikliği, gençlerin eğitim, istihdam ve kişisel gelişim olanaklarına erişimini kısıtlayabilir, bu da gelecekleri hakkında belirsizlik ve umutsuzluk duyguları yaşamalarına neden olabilir. Dolayısıyla, bu tür toplumlarda gençlerin gelecek planları yaparken karşılaştıkları zorluklar, psikolojik ve duygusal sağlıklarını etkileyebilir ve yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde karşılaşacakları engelleri artırabilir. Bu nedenle, bu tür toplumlarda gençlere daha fazla destek ve fırsat sağlanması önemlidir, böylece onların potansiyellerini gerçekleştirmeleri ve

geleceklerini daha olumlu bir şekilde yönlendirmeleri sağlanabilir (Uluçay vd., 2014). Sonuç olarak ekonomik, toplumsal, kültürel etmenlerin, gençlerin geleceğe karamsar bakmalarına neden olduğu söylenebilir.

Alan yazında gençlerin gelecek beklentileri üzerine yapılan birçok çalışmanın birbiriyle uyumlu olduğu ifade edilebilir. Çünkü bu araştırmaların sonuçlarına göre, gençlerin gelecekle ilgili önceliklerinin başında aile, kariyer ve eğitim gibi konuların geldiği görülmektedir. Bununla birlikte, modern psikolojide ileriye yönelik düşünmenin bireyin güdülenmesini artırdığı ve harekete geçmesinde önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. Nitekim alan yazında yapılan araştırmalar, farklı değişkenlerin gelecek beklentilerini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermiştir. Geleceğe dair beklentiler, karar alma süreçlerindeki en güçlü güdülenme kaynağıdır. İyimserlik, hedeflerin ulaşılabilir olduğu inancı ve olumlu bir gelecek beklentisi olarak tanımlanırken karamsarlık ise bu durumun tam tersi, yani hedeflere ulaşamayacağı ve geleceğin olumsuz olacağı düşüncesiyle bağlantılıdır (Uğurlu, 2011).

Eğitim sisteminin resmi olarak belirtilen hedeflerinden biri de akademik beceriler kazandırmak ve öğrenmenin yanı sıra, ergenlerin öz imajlarını gelecekteki hayatlarıyla bütünleştirmelerini desteklemektir. Öğrenciler, özellikle üniversiteye başladıklarında, "tek başına olma", "yüksek notlar" ve "gelecekteki hayatına bir yön belirleme" gibi görevlerle meşgul olurlar (Cantor ve Kihlstrom, 1987). Bununla birlikte, bireyler yaşam görevini nasıl yorumladıkları ve dolayısıyla karşılaştıkları sorunları veya zorlukları çözme stratejileri bakımından farklılık gösterir (Seginer, 2009). Geleceğe dair beklentisi olan ergenlerin davranışlarının sonuçlarının sorumluluğunu almaları, hedefleri doğrultusunda planlı ve programlı şekilde çalışmaları, karşılaştıkları sorunlara yönelik çözüm önerileri oluşturmaları onların gelecek beklentilerine ulaşmada daha başarılı kılan temel özelliklere sahip olduğunu göstermektedir (Nurmi ve Salmelo-Aro, 2002). Geleceğe yönelik olumlu duygular gelecekteki hedeflere ulaşılacağına dair iyimser olma ve güven duygusunu da beraberinde getirir (akt. Bahadır, Deniz, Yıldırım ve Uzun, 2022).

Aslında, bazı öğrenciler gelecekleri hakkında net bir görüşe sahiptir ve kişinin okulda elinden gelenin en iyisini yapmasının gelecekteki eğitimsel veya mesleki hedeflere ulaşmak için ne kadar önemli olduğunun farkındadır. Bazı öğrenciler ise aksine, hedeflerine ulaşmak için çaba göstermenin gerekliliğini

kavrayamayabilir ve sonuç olarak akademik başarıya daha az önem verirler (Husman ve Lens, 1999). Bir sınava hazırlanan, öğrenme çabasının nihai amacı hakkında iç görüden yoksun bir öğrenciyi veya kariyer planlarından yoksun bir çalışanı hayal edin. Bu insanların hiçbirisi, değişimleri için fazla çaba harcamaz ve buna motive olmaz, bir diğer ifadeyle gelecek planlarının olmaması, onların günlük eylemlerini kontrol etmelerini önler.

2.1.3. Gelecek Beklentisini Etkileyen Faktörler

Gelecek beklentisi, kariyer alanında başarıya katkıda bulunan önemli bir kavramdır. Gelecek beklentisi yüksek olan bireyler gelecek hakkında düşünürler, gelecekle ilgili olumlu beklentilere sahiptirler, gelecekteki olayları kontrol edebileceklerine inanırlar ve kendilerini daha motive hissederler; bu tür tutumlar kariyer başarısı elde etmek için önemli özelliklerdir. Araştırmalar sonucunda gelecekle ilgili olumlu inançların uzun vadeli hedefler, yüksek öğrenimin önemi hakkındaki inançlar, okuldaki sosyal ve duygusal uyum ve öz yeterlik ile bağlantılı olduğu sonucuna varılmıştır (McWhirter ve McWhirter, 2008). Gelecek beklentisi, yüksek akademik başarı (Peetsma vd., 2005), kariyer kimliği (Luyckx vd., 2010), yaşam doyumu (Zhang ve Howell, 2011) olmak üzere çok çeşitli değişkenlerin önemli belirleyicisidir. İyimser bir bakış açısı, umut ya da olumlu duyguları içeren duygusal durumlar da gelecek beklentisini etkileyen kavramlardandır (Praskova ve Johnston, 2021).

Tuncer (2011), ergenlerin gelecekle ilgili beklentilerini iş ve eğitim, din ve toplum, sağlık ve yaşam, evlilik ve aile olmak üzere dört başlık altında toplamıştır. Artar'a göre (2003); ergenlerin gelecek beklentileri dört başlık altında toplanmaktadır, başarı odaklı (sınıfı geçmek, okulu bitirmek, kariyer yapmak); ilişki odaklı (aile kurmak, çocuk sahibi olmak); varoluş odaklı (daha iyi, yardımsever bir birey olabilmek) ve deneyim odaklı (ülke değiştirmek, iş değiştirmek gibi bireyin yaşam koşullarını tamamen değiştirmesine yönelik planlar). Bununla beraber mesleki ve teknik liselerde eğitim alan öğrencilerin öncelikli hedefi iyi bir meslek sahibi olmaktır. Okullar, ergenlik dönemindeki gençlerin gelecek beklentilerini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Başka bir ifadeyle, okullar gençleri geleceğe hazırlayarak, özellikle meslek seçimi gibi kariyerleriyle ilgili kararlar vermelerini sağlayan başat bir etkidir (Dündar, 2018).

Yurt içinde ve yurt dışında gelecek beklentileri ile ilgili yapılan araştırmalar

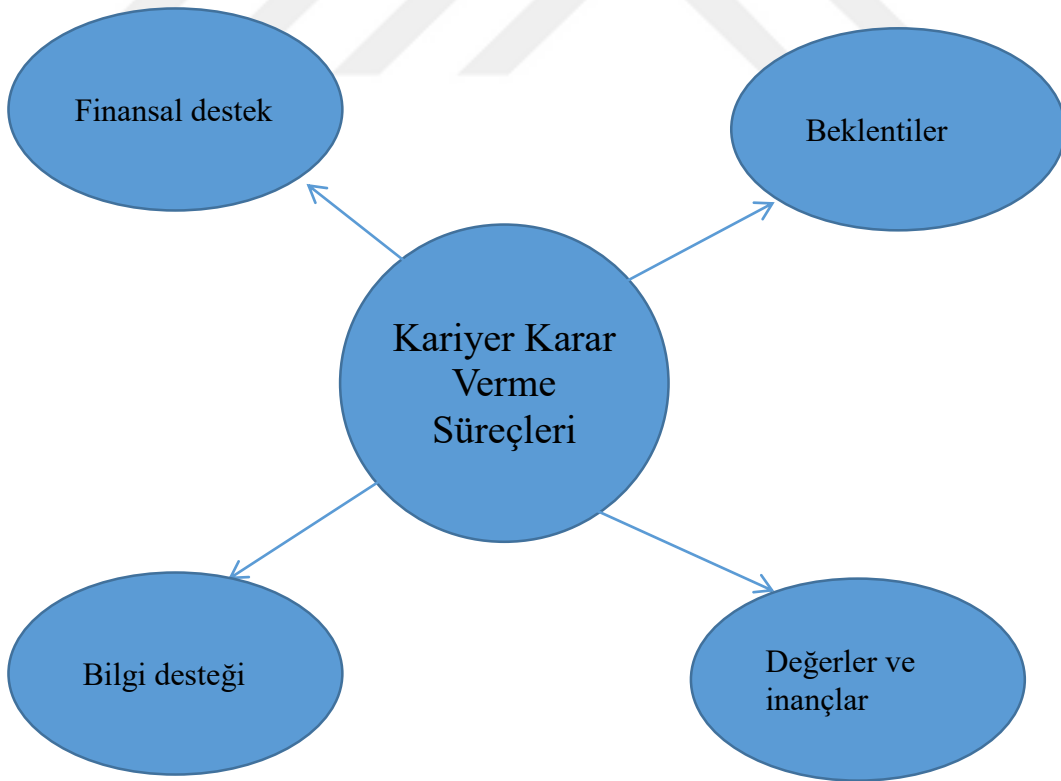
incelendiğinde; ergenlerin gelecek beklentilerinin okula aidiyet duygusu, öz güven, ailenin sosyo-ekonomik durumu, benlik saygısı, öznel iyi oluş, deneyim, yaşam doyumu, ebeveyn beklentileri ve akademik başarı gibi değişkenlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Cinsiyet, ekonomik durum, yaş ve kültürel farklılık gibi faktörler de gelecek beklentilerinin oluşmasında etkili olmaktadır (Seginer, 2009). Nurmi (1993), gelecek beklentilerinin cinsiyet farklılıklarını gözlemlemiştir. Kerpelman ve Schvaneveldt (1999) ise kızların eğitimle ilgili daha yüksek hedeflere, planlara sahip olduğunu, geleceğe dair daha iyimser olduklarını bulmuştur. Aile sosyo-ekonomik düzeyi ile eğitim, bilgi ve becerileri gençlerin geleceğe umutla bakabilmelerinde rol oynamaktadır. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerde yetişen bireylerin başarıya odaklanmalarının daha kolay olduğu ve bu kişilerin sosyal uyum göstermeye daha eğilimli oldukları söylenebilir (Tuncer, 2011). Tolan (1990) tarafından yapılan bir araştırmada gençlerin geleceğe güvenle bakma durumu incelendiğinde, eğitimin, kariyer, meslekler ve öğrenci özellikleri hakkında bilgi sahibi olmanın, ailenin gelir seviyesinin yüksek olmasının belirleyici faktör olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca gençlerin diplomayı gelecek için güvence olarak görmedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Davras ve Alili, 2019).

Gelecek beklentisi, eğitim ve öğretimi etkileyen faktörlerle bağlantılı bir olgudur. Alan yazında, eğitim ve öğretimle alakalı farklı değişkenlerle, bireylerin gelecek beklentileri arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok araştırma mevcuttur. Bu çalışmaların bazıları, öğrencilerin gelecek beklentileri ile okula uyumları (Makas, 2020) ve akademik güdülenmeleri (Akbaşlı vd., 2017; Zimmerman, 2008) arasında anlamlı ilişkiler olduğunu belirlemiştir (Bahadır vd., 2022). Yapılan araştırmalarda öğrencilerin gelecek beklentilerine dair olumlu düşüncelerinin akademik güdülenmelerini artırdığı ifade edilmiş ve gelecek beklentisi yüksek öğrencilerin bu beklentileri doğrultusunda eğitim öğretim faaliyetlerine katılımlarının olduğu ve okula bağlılığın da arttığı belirtilmiştir (Akbaşlı vd., 2017). Mazzetti ve arkadaşlarının İtalya'daki lisans öğrencileri ile yaptığı boylamsal bir çalışmada, öz yeterliğin, beklentiler ile başarı arasında düzenleyici ve olumlu bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle öğrencilerin gelecek beklentileri ile akademik başarı sağlayacaklarına olan inanç seviyeleri arasındaki etkileşim, onların yüksek notlar almalarını sağlayabilmektedir (Mazzetti vd., 2020). Bu durum, bireylerin kariyer kararlarını nasıl şekillendirdiği ve öz yeterliklerinin kariyer

planlamalarında ne kadar önemli bir rol oynadığını da göstermektedir.

2.1.4.Kariyer Kararı

Kariyer, günümüz modern toplumlarında çok boyutlu olarak ele alınması gereken bir olgudur. Kariyer kavramı ilk olarak 1970’li yıllarda incelenmiştir (Uçar, 2010). Ginzberg (1971), kariyeri hayat boyu devam eden bir süreç ve bu süreç içerisinde kişinin yaşamakta olduğu gelişimsel dönemler olarak tanımlamıştır. Super’a göre kariyer, hayatı yapılandıran olaylar sırası olarak ifade edilmektedir. Ergenler mesleki ilgiler konusunda farkındalık geliştirmeye ve kariyerleri hakkında düşünürken kariyer planlama ve kariyer araştırması gibi görevleri üstlenmeye başlarlar (Super, 1990). Super’a göre kariyer planlama yaşamın her aşamasında devam eden bir süreçtir. Bir kariyer seçmek için dönüm noktası genellikle üniversite öncesi veya üniversite dönemidir. Bireylerin hem psikolojik hem de sosyal olarak zorluklar yaşadıkları ve kimlik oluşturdıkları bu dönemde, tüm yaşamlarını etkileyecek kararlar almaları, onların stresini artıracak ve sağlıklı kararlar vermelerini engelleyecektir (Alansari, 2011).

Şekil 2.1. Kariyer kararı verme süreçleri (Adachi,2004)

Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere kariyer kararı verme süreçleri dört unsurdan oluşmaktadır: Bilgi desteği, finansal destek, değerler, inançlar ve beklentiler. Kariyer kararlarının ergenlikte başladığı ve bireylerin iş dünyasına girmek için mesleki seçimler yaptıklarında sona erdiği iddia edilmiştir (Adachi, 2004). Kariyer kararı vermek lise öğrencileri için en önemli gelişimsel görevlerden biridir. Kariyer kararı ergenlik yıllarında çok önemli hale gelir, çünkü gelecekteki olası rolleri (Creed, Prideaux ve Patton, 2005) oluşturur.

2.1.5. Ergenlerde Kariyer Kararı

Ortaöğretim dönemi, hem kariyer gelişimi hem de kişisel ve sosyal gelişim açısından son derece önemli bir dönemdir. Bu dönemdeki bireyler bir yandan kimlik gelişimini tamamlamak bir yandan da mesleki anlamda karar vermek durumundadır (Steinberg, 2008). Ayrıca araştırmalar demografik değişkenlerin ve ebeveyn desteğinin de kariyer kararı verme sürecini etkilediğini göstermiştir (Keller ve Whiston, 2008; Paloş ve Drobot, 2010). Erikson (1968), ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde bireylerin kimlik oluşturmaları, ilgi alanlarına uygun mesleği bulması, kariyerlerini oluşturmaya başlamasının en önemli görevlerinden biri olduğuna değinmiştir (Demircioğlu vd., 2023).

Lise yıllarında henüz kendini tam olarak tanımayan, avantajlarını, eksikliklerini, fırsatlarını ve seçimlerinin yaratacağı sonuçları öngöremeyen bireyler mezun olduktan sonra kendilerine uygun olmayan bir meslek seçmek zorunda kalabilirler. Bu durumun da onların mutluluk düzeylerini olumsuz yönde etkileyeceği ve yaşam doyumlarının azalmasına sebep olacağı söylenebilir. Çünkü meslek seçimi, lise ve üniversite dönemlerine denk gelen, psikososyal stres yaratabilen karmaşık bir süreçtir. Meslek seçimi, bireyin yaşam kalitesini belirleyecektir. Dikkat çekici bir şekilde, yetişkinlik döneminde, hayatlarının çoğunu işlerinde geçiren insanlar için kariyer seçimi, mutluluğu doğrudan etkileyen bir faktördür (Koçak vd., 2021).

Kariyer tercihindeki önemli unsurlardan biri kariyer araştırma sürecidir, bazı ergenler bu süreci yönetebilse de bazılarının bu konuda desteğe ihtiyacı olabilmektedir (Flum ve Blustein, 2000). Özellikle, ergenlerin kariyer kararı vermekte zorlandığını söylemek mümkündür çünkü yetenek ve ilgilerine dayalı

kariyer rehberliği ve danışmanlık almak yerine üniversite sınavına giriş için rehberlik alırlar. Lisenin son yılı Türk eğitim sisteminde önemli geçiş dönemlerinden biridir. Meslek lisesi öğrencileri yılsonunda diploma ve teknisyen belgesi alırlar; bunun sonucunda mezuniyet, gelecekteki kariyerleri için belirleyici olacak akademik veya mesleki eğitimi seçmelerine olanak tanır. Dolayısıyla bu, Türk gençleri için stresli bir dönemdir; çünkü üniversite eğitimini ya da yapmak istedikleri işi seçmek zorundadırlar. Öte yandan dersleriyle ilgili güdülenmeleri düşük olduğunda öğrenme istekleri azalır ve kariyerleriyle ilgili ne yapacakları konusunda belirsizlik hissederler (Kang, 2010). Bir üst eğitim kademesine ya da meslek hayatına girecek olan gençlerin kariyer planı yapmaları, iş pozisyonlarını değerlendirmeleri, iş dünyasına hazırlanmaları, onların yaşam kalitelerini doğrudan etkilemektedir. Türkiye yakın gelecekte gelişmiş bir ülke olmayı hedeflediğinden, mevcut iş gücünü kullanmak ve özellikle birçok ülkede kalkınmanın itici gücü olan meslek lisesi mezunlarının büyük oranda istihdamını sağlamak için, yüksek düzeyde kariyer uyumluluğuna sahip bireylere ihtiyaç vardır. Günümüzde iş olanakları artmasına ve birçok sektörde kalifiye eleman ihtiyacı bulunmasına rağmen, genç nüfusun işsizlik oranı da önemsenmesi gereken bir durumdur. TÜİK'in iş gücü istatistikleri raporunda belirttiğı üzere 15-24 yaş aralığındaki gençlerin işsizlik oranı %16.6 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2021).

Gençlerin kariyer karar verme süreci, gelecekte ne yapmak istediklerini tanımlayarak ve ilgilerine dayalı rehberlik ve planlama yardımıyla, çeşitli kariyer seçeneklerini değerlendirerek tamamlanır (Porfeli ve Lee, 2012). Ergenlerin kariyer kararını etkileyen unsurlar, ebeveynler, kardeşler, diğer aile üyeleri, akranlar, rehber öğretmenler, öğretmenler, okullar, diğer aile üyeleri ve çocukluk döneminde oluşturulan tutum ve inançları içermektedir (Karaarslan ve Altuntaş, 2016). Bu unsurların yanı sıra, ergenlerin kariyer kararları üzerinde önemli bir etkiye sahip olan bir diğer kritik faktör ise özyeterliktir. Sonuç olarak özyeterlik, aşağıda da açıklanacağı üzere ergenlerin kariyer kararlarını şekillendiren çok önemli bir faktördür. Özellikle, belirli bir alanda başarılı olabileceğine inanan ergenlerin, bu alanda kariyer yapma olasılıklarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

2.1.6. Öz Yeterlik

Bireyler yaşamları boyunca birçok önemli kararla karşı karşıya kalırlar ve üniversite bölümü tercihi gençlerin vermesi gereken en önemli kararlardan biridir.

Kariyer kararı verme, geleceğe dair planlama yapılırken üzerinde durulması gereken önemli konulardan biridir. Bireyler kariyer karar sürecini kolaylaştırmak için sosyal, fiziksel ve zihinsel özelliklerini seçtikleri mesleğin özellikleri ile karşılaştırır ve bu yönde karar verirler. Bu nedenle, bireyin belirli eylemleri başarıyla gerçekleştireceğine olan inancını ifade eden öz yeterlik kavramı (Bandura, 1977), kariyer kararları vermede önemlidir (Koçak vd., 2021). Bir görevi yerine getirirken bireylerin bunun için gerekli bilgi ve beceriye sahip olması yeterli değildir; bu görevi başarıyla gerçekleştireceğine dair inancı da olmalıdır. Öz yeterlik, sosyal öğrenmenin temel kavramlarından biridir ve bireyin kendi yeteneklerini tanıması anlamına gelir. Özetle Bandura (1977) öz yeterliği, “bir görevi başarabileceğimize dair kendimize duyduğumuz inanç ve güven düzeyi” olarak tanımlamıştır. Bandura’ya (1977) benzer şekilde Jordan ve Sorby (2014) öz yeterliği “bir konuyu öğrenme, bir eylemi gerçekleştirme veya bir hedefe ulaşma konusunda sahip olunan inanç” şeklinde açıklamaktadır.

Bandura (1997) öz yeterliğin, bireysel performansı motive ettiğinden ve yüksek öz yeterlik inancı taşıyan bireylerin düşük olanlara göre daha iyi bir davranış performansı sergileme eğiliminde olduğunu belirtmiştir. Bireyin öz yeterlik seviyesinin artması, deneyimine, başkalarının tecrübelerine, sözel ikna yeteneği ve olumlu ruh haline bağlıdır (Aslan ve Doğan, 2020). Öz yeterlik seviyesini artıran faktörler aşağıda kısaca açıklanmıştır:

1. Deneyim: Bireyin geçmiş deneyimleri, başarılı veya başarısız sonuçlar elde etmesinde önemli rol oynar. Başarılı deneyimler öz yeterlik duygusunu artırırken, başarısız deneyimler azalmasına neden olabilir.
2. Başkalarının Tecrübeleri: Birey, çevresindeki diğer kişilerin deneyimlerinden de etkilenir. Özellikle rol model aldığı kişilerin başarıları, bireyin öz-yeterlik inancını artırabilir.
3. Sözel İkna: Başkalarının olumlu geri bildirimleri, bireyin öz yeterlik inancını güçlendirebilir. Başkalarının güven verici sözleri, bireyin kendine olan inancını artırarak öz yeterlik duygusunu geliştirebilir.
4. Olumlu Ruh Hali: Bireyin genel ruhsal durumu da öz yeterlik seviyesini etkiler. Olumlu bir ruh hali, bireyin kendine olan güvenini artırırken, negatif bir ruh hali ise öz yeterlik duygusunu azaltabilir. Bu nedenle, olumlu

düşünme öz yeterlik duygusunun gelişmesinde önemli bir yere sahiptir.

Öz yeterlik, belirli bir davranışı yerine getirmeye olan inancımızı, seçimlerimizi ve davranışın sürekliliğini etkileyen bir kavramdır (Betz, Klein ve Taylor, 1996). Daha fazla öz yeterlik inancı sergileyen öğrencilerin, akademik zorluklarla karşılaştıklarında gerekli çabayı gösterme ve daha uzun süre sebat etme olasılıkları daha yüksektir (Schunk ve Zimmerman, 2007). Öz yeterlik, kişinin olası durumları yönetmek için gerekli olan eylemleri yürütme yeteneklerine olan inancını (Bandura, 1997), ayrıca kişinin benlik algısını, kişisel algılarını, inançlarını ve yargılarını ifade eder. Öz yeterliği yüksek öğrenciler, gelecekteki kariyerlerinde olmak istedikleri yeri planlamakta ve engellerle karşılaştıklarında bu engelleri aşmak için çaba göstermektedirler (Fan ve Williams, 2010). Öz yeterlik, hedefe ulaşmak için sarfedilen çaba veya hedefe ulaşma sürecinde karşılaşılan engeller ile baş etme gücünün önemli belirleyicilerindendir. Araştırmacılar bireylerin mesleki ilgi ve kariyer seçimleri ile öz yeterlik inançları arasında güçlü bir ilişki olduğunu vurgulamışlardır. Bu ilişkiye göre, istekli olduğumuz, yeteneklerimizi görebildiğimiz ve bu yeteneklerimizi geliştirebileceğimizi düşündüğümüz meslek veya alanlara daha fazla eğilim gösteririz (Lent, Brown ve Hackett, 2000). Öz yeterliğin, güdüleyici davranışların temelinde yattığı ve güdülenme eksikliğinin öz yeterlik eksikliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. (Bandura, 1977). Öz yeterlik kavramı, bir kişinin görevlere bağlılık derecesini ve görevleri yerine getirmedeki kararlılığını etkilemektedir.

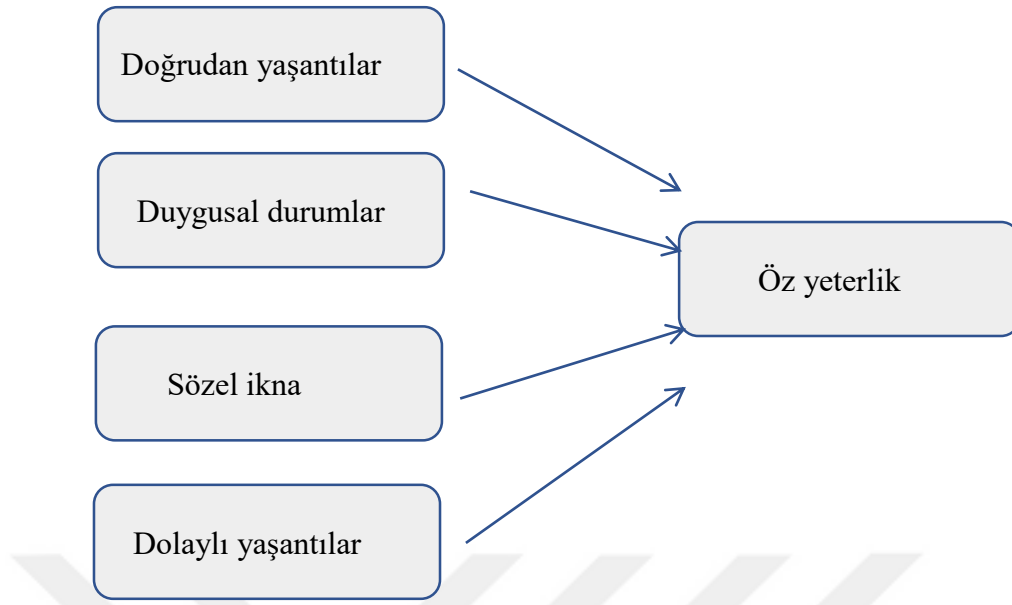
2.1.6.1. Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı

Kariyer kararı öz yeterliği Bandura'nın (1977) öz yeterlik kavramı üzerine kurulmuştur. Öz yeterlik kavramının ortaya çıkışı Albert Bandura tarafından geliştirilen sosyal-bilişsel kurama ve bu kuramın temel yapı taşlarından karşılıklı belirleyicilik (reciprocal determinism) ilkesine dayanmaktadır. Bu kuram davranışçı yaklaşımlardan sonra ortaya çıkmıştır. Sosyal bilişsel kariyer kuramı, bireyin sosyal dünyasını geliştiren veya inşa eden eylemler, bilişsel faktörler ve kültürel faktörler arasındaki etkileşim olarak tanımlanmaktadır. Sosyal bilişsel kariyer kuramı (SCCT), kariyer ilgilerinin nasıl geliştiğini, eğitim ve kariyer seçimlerinin nasıl yapıldığını açıklamaya çalışır (Lent, Brown ve Hackett, 1994). Bandura, sosyal bilişsel kariyer kuramına göre, kariyer karar verme sürecini öz yeterlik, sonuç beklentileri ve kariyer hedefleri kavramlarının oluşturduğunu ifade

etmektedir. Kariyer kararı öz yeterliği, bireyin arzulan bir kariyerle ilgili bir eylem planını düzenleme ve uygulama becerisine ilişkin algısını nitelendirirken, sonuç beklentileri eylemlerin beklenen sonuçlarıdır ve kariyer hedefleri de yapılmak istenen meslekle ilgili planlardır (Jemini-Gashi, Duraku ve Kelmendi, 2021). Öz yeterlik ve sonuç beklentileri, gençlerin eğitim ve kariyer alanlarındaki ilişkili davranışlarını yönlendirmektedir (McWhirter ve McWhirter, 2008).

Bandura'ya göre öz yeterlik, bireyin belirli eylemleri başarıyla gerçekleştireceğine olan inancını ifade eder. Bireyler, bu faaliyetleri yürütme yeteneklerine güven duydukları ölçüde, belirli faaliyetlerde bulunma olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında, bireyin öz yeterlik duygusunun dört bilgi kaynağından kaynaklandığını ileri sürer: kişisel performans, dolaylı deneyim, sosyal ikna, fizyolojik ve duygusal faktörler. Bandura'nın kariyer kuramına dayanarak, insanların gelecekteki kariyerlerini seçerken bir dereceye kadar öz yeterlik inançlarının etkilenmesi muhtemeldir (Phan ve Leksansern, 2021). Albert Bandura (1977), araştırmaları sonucunda bireylerin başarı algılarının farklı olabileceği varsayımına ulaşmıştır. Bandura'nın öz yeterlik kuramını kariyerle ilgili alanlara uygulayan çalışma, ilk olarak kadınların kariyer gelişimini anlamak için öz yeterlik kuramını kullanan Hackett ve Betz (1981) tarafından önerildi. Kariyer karar verme sürecinde önemli bir yer tutan kariyer karar verme öz yeterliği (Taylor ve Betz, 1983), bireylerin kariyerle ilgili görevleri yerine getirme konusundaki güven düzeyini (Özden, 2014) ve kariyer sürecini başarılı bir şekilde tamamlayacaklarına olan inanç derecesini (Betz vd., 1996) ifade etmektedir. Sosyal Öğrenme Kuramı (Bandura, 1977), bireylerin çevreleriyle etkileşimde bulunarak gözlem yapma ve model alma yoluyla öğrendiklerinden bahseder. Bireyin, belirli bir davranışı gerçekleştirebileceğine dair inancı ve bu davranışta başarılı olabileceğine dair beklentileri, o davranışı gerçekleştirme olasılığını yükseltmektedir. Bu kuram, Gandhi'nin aşağıdaki sözünde açıkça ifade edilmektedir:

"Yapabileceğime inanırsam, başlangıçta sahip olmasam bile onu yapacak gücü kendimde bulurum." - Mahatma Gandhi

Şekil 2.2 Öz Yeterliği Etkileyen Unsurlar (Britner ve Pajares, 2006)

Şekil 2.2’de de görüldüğü üzere, Britner ve Pajares (2006)’ a göre, bireyin öz yeterlik algısına katkıda bulunan dört öz yeterlik kaynağı vardır. Bunlar, doğrudan ve dolaylı yaşantılar, sözel ikna ve duygusal durumlar olarak ifade edilmektedir. Öz yeterlik inancı yüksek olan bireyler genellikle daha yüksek başarı elde ederken, öz yeterliği düşük olan bireyler ise potansiyelleri yüksek olsa bile düşük başarı göstermektedirler. Alan yazında öz yeterliğin akademik başarı ve akademik güdülenmeyi etkilediğini gösteren araştırmalar yapılmıştır (Schunk, 1991; Pajares ve Graham, 1999; Ünal, 2013). Öz yeterlik, bireylerin kariyer planlama ve karar verme süreçlerindeki özgüvenlerini artırır. Bu doğrultuda, kariyer kararı öz yeterliği, kişilerin kariyer hedeflerine ulaşma kapasitelerine olan inançlarını ve bu süreçte karşılaştıkları engelleri aşma konusundaki kararlılıklarını belirler.

2.1.6.2. Kariyer Kararı Öz Yeterliği

Kariyer kavramını etkileyen değişkenler arasında kariyer hazırlama çabası, kariyer kararı verme öz yeterliği, kariyer engelleri, kariyer olgunluğu ve akademik güdülenme yer alır. Bu değişkenler arasında bulunan kariyer kararı verme öz yeterliği, kariyer gelişimini önemli oranda etkilemektedir (Lee, Jung, Baek, Lee, 2022). Bu çalışmada ele alınan değişkenlerden biri olan kariyer kararı vermede öz yeterlik, bireyin kariyer kararı verme sürecini doğru bir şekilde yönetebilmesidir.

Bireylerin kişilik özellikleri ve kariyer kararı öz yeterlik düzeyleri farklıdır (Yeopjeongpa ve Goheung, 2020). Bireyler kariyer karar sürecini kolaylaştırmak için sosyal, fiziksel ve zihinsel özelliklerini seçtikleri mesleğin özellikleri ile karşılaştırmaktadırlar (Betz vd., 1996).

Kuromboltz ve arkadaşları, kariyer kararı vermenin bireyin çevresiyle etkileşim süreci içinde gelişen bir öğrenme deneyimi olduğunu kabul ederler (Yeşilyaprak, 2021). Bireyin kariyer karar verme öz yeterliğinin yüksek olması, kendi ilgi, yetenek ve değerlerinin farkında olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Bu durum, bireyin kariyer araştırmaları yapması, hedefler belirlemesi, planlar yapması ve karşılaşılabileceği sorunları çözebilme becerisi kazanmasıyla ilişkilendirilmektedir (Bahadır, 2018). Ayrıca, kariyer kararı vermiş ya da vermemiş olmak, kariyer karar verme öz yeterliğinin varlığı ve düzeyiyle bağlantılıdır (Öztemel, 2013). İnsanlar, görevlerini başarılı bir şekilde yerine getirmek için gerekli yeteneklere sahip olduklarına inandıklarında, yüksek öz yeterliğe sahip oldukları söylenir. Kariyer kararı öz yeterliği yüksek olan bireylerin, net mesleki tercihlere sahip olduğunu ve hedeflerini gerçekleştirmek için yeterli hazırlık yaptıklarını söylemek mümkündür (Blustein, Ellis ve Devenis, 1989).

Kariyer kararı öz yeterliği, ilk olarak Karen Taylor ve Nancy Betz tarafından, bir kişinin kariyer kararı vermek için gerekli olan görevleri başarıyla yerine getirebileceğine inanma derecesi olarak tanımlanmıştır. Hackett ve Betz'in (1981) kariyer kararı öz yeterlik kuramı, yeterliğin kariyer gelişiminin önemli bir unsuru olduğunu savunur (Westerling, Koch, Mitchel ve Clark, 2015). Kariyer kararı öz yeterliği dinamik, durağan değildir ve bireysel faktörlerden, çevreden etkilenmektedir. Kariyer kararı öz yeterliği, bireylerin kariyerleriyle ilgili karar verme görevlerini yerine getirme yeteneklerine ilişkin sahip oldukları inanç derecesini ifade eder (Taylor ve Betz, 1983) ve beş boyuttan oluşmaktadır: kendini değerlendirme, planlama, hedef seçimi, mesleki bilgi ve problem çözme. Araştırmalar, daha yüksek kariyer kararı öz yeterliği düzeylerinin daha net bir mesleki kimlik, daha yüksek benlik saygısı, geleceğe dair daha büyük beklentiler, hedeflerini takip etmede daha fazla sebat ve kariyer araştırma ile planlama faaliyetlerine daha yüksek katılım ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Choi vd., 2012; Rogers ve Creed, 2011). Ayrıca, çok sayıda araştırma, ebeveynlerin rolünü gençlerin kariyer karar verme süreçlerini olumlu etkileyen önemli bir faktör olarak

göstermiştir (To vd., 2022). Yapılan araştırmalar, kariyer kararının sosyal destek ve kariyer öz yeterliği dahil olmak üzere birçok faktörle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu faktörler arasındaki etkileşim, sosyal bilişsel kariyer kuramı ve Bandura'nın (1997) kariyer seçimi, gelişimi alanındaki öz yeterlik kavramı ile açıklanmaktadır. Sonuç olarak gelecekle ilgili kritik karar vermek durumunda olan ergenlerin kariyer planlama sürecini etkileyen birçok faktör olduğunu söylemek mümkündür (Jemini-Gashi, Duraku ve Kelmendi, 2021).

Kariyer kararı öz yeterliği, ergenler arasında yüksek akademik başarı, okula uyum, kariyer tatmini, kariyer olgunluğu gibi hem akademik hem de kariyerle ilgili olumlu sonuçları olan bir yeterliktir (Kim vd., 2022). Kariyer kararı öz yeterliği, bireylerin kariyerlerini şekillendirmeleri konusunda olumlu bir etkiye sahiptir (Caprara vd., 2006). Kariyer kararında öz yeterlik arttıkça, kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığı görülmüştür (Mutlu, 2011). Yüksek kariyer kararı öz yeterliği, kişinin yetenek ve ilgileri doğrultusunda planlamalar yaptığını, ulaşılabilir hedefler belirlediğini ve bu hedeflere ulaşmadaki zorluklarla baş edebildiğini, öz güveninin yeterli olduğunu ifade eder (Işık, 2010). Bu nedenle kariyer kararı verirken öz yeterlik düzeyinin önemli bir katkısı olduğu söylenebilir. Gençlerin gelecekteki planları arasında önemli yeri olan kariyer hedefleri, öğrencilerin gelecek beklentilerini etkileyebilmektedir (Şen-Baz, 2019). Ayrıca öğrencilerin kariyer kararları, öz yeterlik, hedef ve beklenti kavramlarıyla ilişkilidir (Siddiky ve Akter 2021). Bunun yanı sıra, akademik güdülenme de öğrencilerin akademik başarılarını ve kariyer kararlarını etkileyen önemli bir faktördür. Öğrencilerin akademik güdülenme düzeyleri, hedeflerine ulaşma yolunda karşılaştıkları engelleri aşma konusundaki kararlılıklarını ve güdülenmelerini belirler.

2.1.7. Akademik Güdülenme

Latince kökenli motivasyon, bireyin harekete geçmesi ve belli bir hedefe ulaşabilmesi için gerekli isteğe ve özveriye sahip olması anlamına gelmektedir (Aslan, 2004). Bir diğer adıyla güdülenme, insan davranışını etkileyen önemli bir bileşendir. Güdülenme bir diğer adıyla motivasyon kavramı dilimize Latince kökenli harekete geçmek, harekete geçirmek anlamına gelen movere kelimesinden gelmiştir. Alan yazında güdülenme, bireylerin davranışlarını başlatan ve bu davranışı devam ettirmelerini sağlayan bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Slavin, 2015). Güdülenme, eğitim öğretim sürecindeki en önemli etmenlerden biridir

(Kelecioğlu, 1992). Pintrich ve Schunk (2002) güdülenmeyi, “bir işi başarmak için bireyin göstermiş olduğu gayret, azim ve beceri yönetimi” olarak ifade etmektedirler. Güdülenme ve motivasyon terimleri dilimizde benzer anlamlar taşıyacak şekilde kullanılmaktadır. Güdülenme, akademik bir iş için gerekli olan enerjinin üretilmesi biçiminde tanımlanmaktadır (Bozanoğlu, 2004). Motive olmak bir diğer adıyla güdülenmek, bir işi yapmak, bir hedefe ulaşmak ya da bir davranışı sergilemek için harekete geçmek demektir. Harekete geçmek için hiçbir itici güç veya ilham hissetmeyen bir kişi motive olmamış olarak nitelendirilirken, bir amaca yönelik harekete geçmiş biri motive olmuş olarak kabul edilir. Motive olmak, genellikle bir kişinin başarı, tatmin veya mutluluk elde etme arzusunu yansıtır (Ryan ve Deci, 2000).

Kaluç’a (2021) göre bireylerin davranışlarını başlatmalarını, sürdürmelerini ve belirli hedeflere ulaşmalarını sağlayan neden olarak ifade edilen güdülenme, içsel ve dışsal kaynaklar olarak iki kategoriye ayrılır. Dışsal güdülenmede, davranış bir sonuç için gerçekleştirilir. Diğer bir ifadeyle, birey bir davranışı, sonuçlara ulaşmak için sergilemektedir. İçsel güdülenmede ise, davranışlar bireyin ilgisi tarafından yönlendirilir ve dış faktörlerden bağımsız olarak birey harekete geçer (Boiché ve Sarrazin, 2007). Deci and Ryan (2000) içsel güdülenmeyi, “kişinin belirli akademik görevlerle ilgili yeterliliğini artırma sürecinden zevk almasıyla sonuçlanan güdülenme” olarak tanımlamıştır. İçsel güdülenme, davranışların istekle yapılmasıdır, örneğin bir öğrencinin insan davranışı hakkında bilgi edinmekten zevk aldığı için psikoloji çalışması gibi. Dışsal güdülenme, davranışların bir hedefe veya ödüle ulaşmak için yapılmasıdır. Örneğin, bir öğrenci üniversiteye, öğrenmekten hoşlandığı için değil, sosyal çevrede bulunma beklentisiyle gidebilir. Bazı çalışmalar içsel güdülenme düzeyi yüksek öğrencilerin üniversite not ortalamalarının daha yüksek olduğunu bulurken (Cokley, 2003; Komarraju vd., 2009), bazı araştırmalar ise bu ilişkiyi bulmamıştır (Baker, 2003; Turner vd., 2009). İncelenen çoğu çalışmada, akademik güdülenmesi olmayan öğrenciler düşük akademik başarı göstermiştir (Cokley, 2003; Turner vd., 2009).

Güdülenme 1970’lerden bu yana alan yazında sıklıkla araştırılan kavramlardan biridir. Yurt dışı alan yazında öğrencilerin okula yönelik duygularının, düşüncelerinin ve okula bağlılıklarının güdülenmeyi etkilediğini gösteren çalışmalara rastlanmıştır (Long vd., 2007; Daniela, 2015; Tiwari, Tiwari ve Sharma,

2014). Bandura (1997), arařtırmalarında olumlu dūřūnmenin gūdūlenme ve bařarı ūzerinde pozitif etkisi olduėunu gōstermiřlerdir. Gūdūlenme, bizi harekete geçiren ve eylemlerimizde sūrekliliėi saėlayan bir gū olduėu için yařamın her kesiminde yer almakta; eėitim alanında da bařarının ve ōėrenmenin ōnemli bir deėiřkeni haline gelmektedir. Richardson ve arkadaşlarına gōre (2012), ōėrenme ōėretme sūrecinde akademik bařarıyı etkileyen, ōėrenmeye aktif katılımı saėlayan en ōnemli faktōrlerden biri gūdūlenmedir. Bu nedenle akademik gūdūlenme, bir dersi, bir konuyu ōėrenmede temel bir kavramdır (Peklaj ve Levpuřek, 2006). Akademik gūdūlenme, ōėrencinin okula devamını da etkileyen bir faktōrdūr (Clark ve Schroth, 2010). Barron ve Harackiewicz (2001), gūdūlenmeyi okula baėlılıkla iliřkilendirmekte ve ōėrencilerin performansını etkileyen en etkili faktōr olarak tanımlamaktadır (akt. Uçar ve Kumtepe, 2021). Ayrıca Akdemir ve arkadaşları (2015), kariyer geleiřim sūreci ile iliřkili faktōrlerden birinin gūdūlenme olduėunu ifade etmiřlerdir. Malik ve Danish (2010)’e gōre gūdūlenme, bir hedefe ulařmaya yōnelik amaçlı davranıřların tūmū olarak tanımlanır. Bu tanıma gōre gūdūlenme, amaca dōnūk davranıřları gūlendiren, yōnlendiren ve sūrdüren bir gūtūr. Gūdūlenme, bir eyleme istek ve hareket kazandıran her řeyi içerir. Gūdūlenme kavramı, genel olarak bireyi bir davranıřa iten, bu davranıřın enerji dūzeyini tayin eden, devamını saėlayan çeřitli iç ve dıř sebepleri ve bunların iřleyiř mekanizmalarını ifade etmektedir (Arık, 1996).

Yukarıda da ifade edildiėi ūzere gūdūlenme, istek ve yeteneėin kaynaėıdır; bu sebeple gūdūlenme, ōėrencilerin davranıřlarını etkileyen en ōnemli faktōrlerden biridir. Gūdūlenme eksikliėi, gelecek için dūřūk beklentiler oluřturabilir; dūřūk beklentiler ise bireyde dūřūk gūdūlenme duyguları oluřturabilir (Maluf ve Bardelli, 1991). Bařarı için hedef belirlemek, ōz yeterlik, beklenti inançları, ilgi alanları ve dıřsal ōdūller gūdūlenme kaynakları olarak kabul edilir (Wentzel ve Miele, 2009). Gūdūlenme, ōėrenmede çok ōnemli bir rol oynar. Bilgi edinmeye yardımcı olur, sosyal nitelikleri geliřtirir, performansın artmasına yol açar ve bireyde disiplin duygusunu geliřtirir (Singh ve Singh, 2011). Bir ōėrencinin akademik gūdūlenmesi, sınıf faktōrleri ile ōėrencinin belirli ōzellikleri arasındaki etkileřimlerin sonucudur (Wigfield ve Eccles, 2000). Bu nedenle, eėitim ortamında sınıf yapıları, ōėretmen davranıřları ve bireysel farklılıklar dikkatlice tasarlanmalıdır. ōėrencileri anlamlı ve farklı ōėrenme etkinliklerine dahil ederek akademik gūdūlenme geliřtirilebilir

(Gredler, 2001). Bu bağlamda, akademik güdülenme ile başarı arasındaki ilişki de dikkat çekicidir. Öğrencilerin güdülenme düzeyleri, akademik performanslarını ve başarılarını doğrudan etkileyebilir.

2.1.8. Güdülenme ve Başarı İlişkisi

Başarı, “bir işin, düşüncenin, isteğin ya da projenin, bir kişi veya kurumun isteği doğrultusunda ve uygun bir şekilde, belirli bir zaman içinde gerçekleştirilmesi” olarak tanımlanabilir (Akça, 2002). Wolman’a (1973) göre ise başarı, “istenilen bir sonuca ulaşma yönünde bir ilerleme”dir. Akademik başarı ise eğitim öğretim ortamlarında bireylerin belirlenen kazanımlara ulaşma derecesi olarak tanımlanmaktadır. Eğitim sistemlerinde öğrencilerin akademik başarısını etkileyen önemli faktörlerden biri güdülenmedir (Çakmak vd., 2008).

Eğitim araştırmacıları ve uygulayıcıları, güdülenmenin öğrenci başarısındaki en önemli faktörlerden biri olduğunu ve başarının sürekliliğini sağladığını belirtmektedirler (Aluçdibi ve Ekici, 2012; Pintrich, 2003). Akademik güdülenme, bireylerin gelişimini desteklemekte ve potansiyellerinin okulda etkin olarak kullanılmasına katkı sağlamaktadır (Eggen ve Kauchak, 2001). Güdülenmesi yüksek öğrencilerin yüksek öz yeterlik algıları, akademik başarılarını olumlu yönde artırır (Bandura, 1997; Schunk, 1991). Öğrencilerin güdülenmelerinin yüksek olması, öğrenme isteklerini, akademik başarılarını, okula devam durumlarını, mezuniyet not ortalamalarını ve sosyal yeterliklerini etkileyen bir faktördür (Anderman ve Anderman, 2020). Yüksek güdülenmeye sahip olan öğrenciler, etkili öğrenmede düşük güdülenmeye sahip veya güdülenmesiz öğrencilere göre daha avantajlıdır. Bazı araştırmacılar öğrencilerin güdülenmelerinin düşük olmasının ya da güdülenmesiz olmalarının asıl nedeninin onların düşük zeka, yetersizlik ya da yetersiz çalışmaları değil, gerekli güdülenmeyi sağlayamamaları olduğu görüşünü desteklemişlerdir (Karataş ve Erden, 2014; Zembat vd., 2018). Akademik olarak güdülenmiş öğrenciler derslere devamlı olarak katılmakta, derslere karşı olumlu tutum sergilemekte, akademik başarıları ve performansları olumlu yönde etkilenmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi yapılan araştırmalar, güdülenme ve başarı arasında kuvvetli pozitif ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca güdülenme düzeyi yüksek olan öğrenciler eğitim kurumuna karşı daha olumlu tutum sergilemektedirler (Korkmazer, 2020). Akademik güdülenmesi yüksek öğrenciler akademik başarıya ulaşma konusunda iradeli ve ilgili bir yapıya sahiptir.

Güdülenmiş birey eğitim hayatında daha başarılı olabilir. Öğrencilerin notlarının akademik güdülenme ile olumlu ilişkisine bakıldığında, bu kavram öğrenme ortamlarında önem teşkil eden bir unsurdur. Bazı insanları güdüleyen bir durum bazılarını güdülememektedir. Bireyi tanımak ve onun için gerçekte neyin değerli olduğunu bilmek, bireyi güdülemek açısından önemlidir. Vallerand ve arkadaşlarına göre akademik güdülenme, bir öğrencinin ders başarısını etkileyen bilişsel ve duyuşsal uyarılma biçimi olarak tanımlanabilir (Vallerand vd., 1992). Akademik başarıyı etkileyen değişkenleri incelemek için güdülenme ile okul performansı arasındaki ilişki incelenmiştir. Bong (1997) gibi bazı yazarlar, yüksek ve düşük performanslı öğrencileri ayıran şeyin, başarılı öğrencilerin güdülenme düzeylerinden kaynaklandığını bulmuşlardır. Ancak, bazı araştırmacılar (Valdés, Ramírez ve Martín, 2009) yüksek ve düşük okul performansına sahip öğrencilerin güdülenmeleri arasında fark bulamamışlardır. Bu farklılıkları ve güdülenmenin akademik başarı üzerindeki etkilerini daha iyi anlamak için güdülenme kuramlarına bakmak gerekmektedir. Güdülenme kuramları, öğrencilerin neden ve nasıl güdülendiklerini açıklamaya çalışan teorik çerçeveler sunar ve bu kuramlar, eğitimde güdülenmenin nasıl artırılabilceği konusunda önemli ipuçları verir.

2.1.9. Güdülenme Kuramları

Alan yazına bakıldığında bilim insanları tarafından güdülenmeyi açıklayan farklı kuramlar ve modeller önerilmiştir. Güdülenmeyi araştırmacılar akademik başarı, öğrenme hedefleri, öz belirlemecilik, öz düzenleme, yeterlik inançları, beklenti ve değerler bağlamında çalışmışlar, bu noktada pek çok model ve kuram ortaya atmışlardır. Bu modeller arasında, Kendi Kaderini Belirleme Kuramı (SDT), ARCS Modeli, Bekleyiş Kuramı, ilgili alan yazında en çok atıfta bulunulan ve kullanılan modeller olmuştur (Wentzel ve Miele, 2009). Bu kuramlardan bahsedecek olursak; Maslow'a (1970) göre, güdülenmenin temelinde yatan güç "bireysel ihtiyaçlar"dır. Bireyler, bu ihtiyaçları karşılamak için harekete geçerler ve ihtiyaçları karşılandığında bu ihtiyaçlar artık bireyi harekete geçirmede etkisiz hale gelir. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı'na göre, ihtiyaçlar beş gruba ayrılır. Hiyerarşik basamakların en altında fizyolojik gereksinimler bulunur. Bunları sırasıyla güvenlik ihtiyaçları, sosyal ihtiyaçlar, saygı ve statü ihtiyacı ile kendini gerçekleştirme ihtiyacı takip eder. Bu kurama göre, güdülenme kaynakları bireyin ihtiyaçlarıyla ilgilidir ve içsel kaynaklardır.

Edwin Locke tarafından geliştirilen Amaç Kuramı'na göre, bireylerin güdülenmelerini sağlayan en önemli belirleyici unsur onların amaçlarıdır. Amaçların belirlenmesi ve bireylerin belirli amaçlar doğrultusunda hareket etmesi, neyi, ne şekilde ve nasıl yapacaklarını göstermektedir. Kuram, iki temel hedefe yönelik davranış üzerinde durur: Başarı yönelimi olan bireyler, öğrenme sürecine değer verirler ve başarısızlıkları, öğrenme fırsatları olarak görürler. Performans yönelimi olan bireyler, başarılarını diğerleriyle kıyaslayarak değerlendirirler ve başarısızlık durumunda yetersiz görünmekten çekinirler (Locke, 1968). Lawler-Porter'ın Bekleyiş-Değer Kuramı'nda ise içsel ve dışsal kaynaklı ödüllerden bahsedilmektedir. Dışsal ödüller, genellikle örgüt (kurum) tarafından takdim edilen ödüllerdir. Eğer insanlar, gösterdikleri çabanın karşılığında aldıkları ödüllerin diğerleriyle eşit olarak verildiğine inanırlarsa, daha yüksek güdülenme düzeylerine sahip olmaları beklenir. Dış kaynaklı güdülenmenin yüksek olması ve sürekliliği, yapılan işe karşı iyimser bir tutum içinde olunmasını sağlayacak ve dolayısıyla içsel güdülenmeyi artırabilecektir (Lawler & Porter, 1967).

Fritz Heider (1958) ilişkilendirme (yükleme) kuramına göre, bireylerin tecrübeleri farklı sebeplere dayandırılır. Akademik başarıyı ve güdülenmeyi artırmak için bireyin kendi ile ilgili yeterlik inançları artırılmalıdır. Başarı ve başarısızlık durumu öğrenci davranışının sonucuna bağlı olmakla birlikte; harcanan çabayla ilişkili davranışlar güdülenmeyi artırmaktadır (akt. Demir, 2023). Wigfield, Tonks ve Klauda (2009), akademik güdülenmeyi güdülenme alanında yapılan araştırmalardan yola çıkarak geliştirdikleri beklenti-değer kuramıyla açıklamışlardır. Bu kurama göre, akademik güdülenme, beklentiler ve değerlerin birleşimiyle şekillenir. Beklentiler, öğrencinin gelecekteki başarı düzeyi hakkındaki tahminlerini ifade ederken, değerler ise öğrencinin bir hedefe ulaşmanın kendisi için ne kadar önemli olduğunu belirtir. Öğrencinin beklentileri ne kadar yüksekse ve hedefe ulaşmanın değeri ne kadar büyükse, akademik güdülenme o kadar artar. Özetle öğrencilerin akademik güdülenmelerinde, akademik görevlerle ilgili beklentilerin, bu göreve verdikleri değer ve önceki eylemlerinin sonuçlarının etkili olduğu belirtilmektedir (Wigfield vd., 2009). Bir diğer güdülenme kuramı, 1964'te Victor H. Vroom tarafından ortaya atılan ve daha sonra Van Eerde ve Thierry (1996) tarafından geliştirilen bekleyiş kuramıdır. Kuram, bir bireyin, eylemin sonucunun değerli ve ödüle dayalı olmasını beklerse, daha fazla girişimde

bulunabileceği fikrine dayanmaktadır. Kuramın üç temel unsuru vardır: değerlik, araçsallık ve beklenti (VIE). Değerlik, kişinin bir şeye verdiği önemdir; araçsallık, ödülün bireyin performansına bağlı olduğunu anlatır ve son olarak beklenti, çabanın artmasıyla birlikte sonuç beklentisini ifade etmektedir (Wigfield vd., 2009).

Adams'ın GÜDÜLENME Kuramı, 1963 yılında John Stacey Adams tarafından geliştirilmiş bir kuramdır ve iş yerindeki adalet algısının çalışanların güdülenmesini etkilediğini öne sürmektedir. J. S. Adams; Amerika Birleşik Devletleri'nde General Elektrik adlı şirkette çalışanların güdülenmesi ile alakalı bazı araştırmalar yapmıştır. Bu kurama göre, insanlar iş yerindeki kararların ve uygulamaların adil olup olmadığını değerlendirirken, bir karşılaştırma yaparlar. Bu karşılaştırma sonucunda, çalışanlar iş yerinde adaletsizlik hissettiklerinde güdülenme düzeyleri azalır ve iş performansları düşer. Yani; alınan ödül ve kazançların dengeli olduğu durumlarda birey doyuma ulaşmakta, aksi takdirde eşitsizlik bireyin aleyhine ise tercihini performansını düşürmekten yana kullanmaktadır. Keller öğrenme-öğretme süreçlerinde güdülenmenin nasıl sağlanabileceğine odaklanarak çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar arasında yer alan ARCS, Attention (Dikkat), Relevance (Uygunluk), Confidence (Güven) ve Satisfaction (Doyum / Haz) güdülenme modeli, güdülenmenin dört boyuttan oluştuğunu ifade etmektedir. Bu boyutlar dikkat, uygunluk, güven, haz olarak tanımlanmıştır. Bu dört alanın her birinde güdülenmenin nasıl geliştirileceği kurgulanır (Arslan, 2022).

2.1.9.1. Kendi Kaderini Belirleme Kuramı

Decharms güdülenmeyi dış faktörlere dayalı olarak tanımlar. Buna göre içsel güdülenmesi güçlü olanlar daha zor durumlarla baş etmekte, daha atılgan olmakta iken; dışsal güdülenmesi güçlü bireyler ise çevreyi tehlikeli bulmakta, kendilerini güçsüz hissetmektedirler. DeCharms'ın bu yorumu, Deci ve arkadaşları tarafından incelenmiş ve geliştirilmiştir. Deci ve Ryan (1980) içsel - dışsal güdülenme ayrımını ele almıştır. Deci'ye göre, dış kaynaklı ödüllerin (örneğin, para gibi) dışsal güdülenmeye yol açtığı, yaratıcılık gerektiren bir işin başarılması gibi durumlarda ise içsel güdülenmenin ortaya çıkabileceğini ifade etmiştir. Bu kuramdan yola çıkarak, bazı bireylerin daha çok dışsal güdülenmeyle, bazılarının ise daha çok içsel güdülenmeyle hareket ettikleri iddia edilebilir (Aslan ve Doğan, 2020).

Alan yazındaki en bilinen güdülenme kuramlarından biri, yukarıda da ifade

edildiği gibi Deci ve Ryan'ın (1980) Kendi Kaderini Belirleme Kuramı (Self-Determination Theory)'dır (Clark ve Schroth, 2010). Bu kuramın temel odak noktası, bir insanın psikolojik ihtiyaçları ile birlikte kişilik gelişimi için bireyin içsel güdülerinin önemini vurgulamasıdır. Ryan ve Deci (2000) akademik güdülenmeye farklı bir perspektiften bakmışlar ve sadece güdülenmenin düzeyinin değil, türünün de önemli olduğunu vurgulamışlardır. Kendi kaderini tayin etme kavramı, kişinin davranışlarını ve eylemlerini kontrol edebilmesi ve yönetebilmesi anlamına gelir. Bu göz önüne alındığında, bir öğrenci bir görevi sürdürme yeteneğine sahip olduğunu düşündüğünde, o göreve daha fazla zaman ve enerji harcar, görevi layıkıyla yerine getirmeye çalışır. İnsan güdülenmesini anlamak için yeterlik, özerklik ve ilişki kurma gibi psikolojik ihtiyaçların göz önünde bulundurulması gerektiğini savunan Deci ve Ryan (1980) öz belirleme kuramı doğrultusunda güdülenme türlerini içsel güdülenme, dışsal güdülenme ve motivasyonsuzluk olarak belirlemiştir. Öz belirleme kuramını diğer kuramlardan ayıran en önemli özellik, güdülenmenin kaynağını vurgulamasıdır. Bu kurama göre, bireylerin içsel güdülenmesi, öğrenme sürecinde öz yeterliklerine olan inançları ve davranışlarını yönlendiren faktörlerin keşfedilmesi önemlidir. Diğer güdülenme kuramları genellikle dışsal faktörlerin, ödüllerin veya cezaların rolünü vurgularken, öz belirleme kuramı, içsel güdülenmenin önemini vurgular. Güdülenme sürecinde, bireylerin ihtiyaçları, değerleri ve ilgi alanları gibi faktörlerin rolünü öne çıkarır. Bu kuram ayrıca, bireylerin güdülenmelerini artırmak için içsel güdülenmeyi güçlendirecek ve destekleyecek çevresel koşulların oluşturulması gerektiğini önerir. Örneğin, bireylerin belirli bir işte başarılı olmaları için o işe ilgi duymalarını sağlamak veya işlerinin önemini anlamalarını teşvik etmek gibi. Bu şekilde, öz belirleme kuramı, bireylerin içsel güdülenmelerini artırarak daha sürdürülebilir ve derinlemesine bir güdülenme elde etmeyi amaçlar.

2.1.9.1.1. İçsel Güdülenme

İçsel güdülenme, bir şeyden zevk almayı veya bir şeyi ilginç bulmayı içermektedir. İçsel güdülenme eğitimciler için çok önemlidir, çünkü öğrenme verimini artırır ve yaratıcılığı besler (Deci ve Ryan, 2000). İçsel güdülenmeye sahip öğrenciler sorunlarla mücadele etmeye çalışırken, güdülenmemiş öğrenciler hiçbir aktiviteye katılmamayı tercih eder veya dahil oldukları herhangi bir aktiviteden ayrılma eğiliminde olurlar (Karataş ve Erden, 2014). Collins ve Amabile (1999)

işsel güdülenmeyi, bireyin hedefleri için yaptığı faaliyetlere yönelik oluşturduğu güdülenme olarak tanımlamaktadır. Bunun yanında bir kişi sadece kendini tatmin etmek ve eğlenmek için bir aktivite yaptığında, güdülenmesinin işsel olarak oluştuğu söylenebilir.

Deci ve Ryan (1980), çevrenin işsel güdülenmenin gelişimini etkilediğini öne sürmüştür. Öte yandan, dışsal ödüller, iletişimi kontrol etme, gözetim gibi çevrenin denetimleri, bireyleri baskı altına alabilir ve işsel güdülenmeyi zayıflatabilir (Fan ve Williams, 2010). Birçok çalışma, işsel güdülenme ile akademik başarı arasındaki pozitif ilişkiyi göstermektedir (Deci ve Ryan, 2013; Gottfried vd., 2005; Akbaba ve Aktaş, 2005; Weinberg ve Ragan 1979; Oman ve McAuley, 1993; Cardinal, Strubel ve Oxley, 2022). Bazı öğrenciler işsel güdülenmenin önemini farkında değildir ve daha düşük kariyer kararı verme yeterliğine sahiptir, bu durumun, onların kendi yeteneklerini tam olarak fark edememelerinden ve bölüm seçerken edilgen bir şekilde öğretmen ile ebeveyn güvenmelerinden kaynaklandığı söylenebilir (Park ve Kim, 2023). Her iki güdülenme türünün de olumlu ve olumsuz noktaları vardır. Yine de işsel güdülenme, öğrencide etkileşime, çabaya ve uzun vadeli performansa dayandığı için öğrenmede daha etkilidir (Deci ve Ryan, 2000).

Güdülenme eğitimle ilgili pek çok çalışmaya konu olmuştur, bireyin yakın çevresinde bulunan kişiler, onun özerkliğini desteklemeye yönelik davranışında ve ilgilendiğinde, bireydeki öğrenme isteği artar ve dolayısıyla bireyin dışsal güdülenme kaynakları içsele döner (Deci ve Ryan, 2000). İşsel güdülenme, bir görevi başarmanın getireceği haz, tatmin duygusu ya da memnuniyetle bağlantılıdır. Merak, ilgi, ihtiyaç ve istek gibi etkenler, işsel güdülenmeyi yönlendiren önemli etkenlerdir. Örneğin, bir kişi bir konu hakkında meraklıysa, bu konuda daha fazla bilgi edinmeye ve çalışmaya yönelir. Aynı şekilde, bir kişi bir aktiviteye ilgi duyuyorsa, bu aktiviteyi yapmak onun için işsel bir tatmin kaynağı olabilir. İhtiyaçlar ve istekler de benzer şekilde işsel güdülenmeyi yönlendirir; kişi bir ihtiyacını veya isteğini karşılamak için işsel olarak güdülenebilir ve bu doğrultuda hareket edebilir. İşsel güdülenme, bireyin değerleri, hedefleri ve ilgi alanlarına dayanmaktadır. Bu nedenle, işsel güdülenme genellikle kişisel tatmin, başarı duygusu ve kişisel gelişimle ilişkilendirilmektedir (Yurt, 2022). İşsel güdülenmeye sahip bireyler, eğitim öğretim hayatlarında verilen görevleri kolaylıkla yerine

getirebilir, ders başarısını yükseltebilir. Öğrenci dış faktörlere bağlı kalmadan, hedefe yönelik stratejiler geliştirir. Bununla birlikte yüksek başarı beklentisi de çabayı ve performansı artırır. İçsel güdülenmesi yüksek olan bireyler, eğitim ve öğretim hayatlarında ilgilidirler, öğrenme süreci onlar için anlamlıdır, odaklandıkları hedefe ulaşmak için azimle çalışırlar, kendi öğrenme süreçlerini yönetme konusunda sorumluluk alırlar, sürekli olarak kendilerini geliştirmeye ve öğrenmeye açık olurlar. Hatalarından ders çıkarırlar, kendilerini sürekli olarak yenilemeye çalışırlar.

2.1.9.1.2. Dışsal Güdülenme

Dışsal güdülenme bireylerin davranışlarını dış etkenlere bağlı olarak gerçekleştirmesidir. Bireyler davranışlarını ödül (örneğin, para, notlar, ödüller) veya dışsal baskılar (örneğin, cezalar, eleştiriler, sosyal baskılar) aracılığıyla yönlendirmektedir. Dışsal güdülenme kontrollü güdülenmedir, çünkü birey davranışı sergilemek için baskı hissetmektedir. Öğrenciler takdir kazanmak, ödül almak veya olumsuz eleştirilerden kaçınmak için öğrenmeye isteklidirler (Ryan ve Deci, 2000). Güdülenme sürecinde performansı etkileyen faktörler tamamen dışsal kaynaklardan kaynaklanır. Dışsal güdülenme, bireylerin çevresel baskılar ve beklentiler tarafından yönlendirildiğini ifade eder. İçsel güdülenmenin aksine aktiviteden zevk almak yerine aktivitenin faydalarına odaklanır. Birey, gerçekleştirdiği eylemin kendisinden ziyade, bu eylemin sonucundan tatmin olmaktadır. Okullarda öğrencilerin akademik başarılarını artırmak amacıyla uygulanan not sistemi ve ödüller, dışsal güdülenmenin yaygın olarak kullanıldığı alanlar arasında yer alır. Yüksek maaş veya maaş artışı, terfiler, sınav geçme ve sosyal baskı ödül veya ceza olarak değerlendirilebilir (Dereli ve Acat, 2010). Başka bir deyişle, eğitim ortamlarında dışsal güdülenme, bireyin öğretmenin övgüsünü veya takdirini kazanmak ya da öğretmenin olumsuz tepkisinden kaçınmak için verilen görevi yerine getirme gayreti olarak tanımlanmaktadır (Yüksel, 2004). Dışsal güdülenmede bireyler, yaptıkları eylemlerden çok bu eylemlerin sonucunda elde edecekleri ödüllere veya kaçınacakları cezalara odaklanırlar. Bu ödüller maddi (para, hediye) veya manevi (övgü, tanınma) olabilir. Bireyler, belirli bir amacı gerçekleştirmek için harekete geçerler. Davranış değişikliği gerektiren durumlarda, dışsal güdülenme etkili olabilir. Örneğin, kötü alışkanlıkları bırakmak veya yeni alışkanlıklar geliştirmek için bu güdülenme türü kullanılabilir.

Güdülenme çalışmaları, içsel olarak motive olmuş öğrencilerin, dışsal olarak motive olmuş öğrencilerden daha başarılı olduğunu iddia etmektedir. Ancak içsel güdülenme her durumda sağlanamayabileceğinden bazı durumlarda dışsal güdülenme içsel güdülenmeyi etkileyerek içsel güdülenmenin gelişmesine katkı sağlayabilir. Dolayısıyla her iki güdülenme türünün de tamamen birbirinden bağımsız olması düşünülemez (Uyulgan ve Akkuzu, 2014). Yapılan araştırmalar dışsal güdülenmenin, özellikle kısa vadeli hedefler için etkili olabileceğini göstermiştir (Yüksel, 2004). Öğrencilerin, dışsal ödüller aracılığıyla motive edilmeleri, akademik başarıyı artırabilir, ancak bu tür güdülenme sürdürülebilir değildir ve öğrencilerin uzun vadeli akademik hedeflerine ulaşmaları için yeterli olmayabilir (Deci & Ryan, 1980). Dışsal güdülenmeyi dengeli bir şekilde kullanarak öğrencilere anlamlı ve ilgi çekici görevler verip, onları teşvik etmek ve geri bildirimler aracılığıyla öğrencilerin içsel güdülenmelerini artırmak mümkün olabilmektedir. Dışsal güdülenmede eğitim faaliyetleri esnasında geri bildirim vermek önemlidir. Hattie ve Timperley (2007), öğrencilere verilen geri bildirimin, onların akademik başarılarını artırmada ve güdülenmelerini sürdürmede önemli bir etkisi olduğunu ifade etmiştir. Dışsal güdülenme, bireylerin ödüller ve cezalar doğrultusunda harekete geçmesini sağlayan önemli bir güdülenme türüdür. Dışsal güdülenme bireylerin performansı üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Dışsal güdülenmenin etkin kullanımı, ödül sistemlerinin dikkatli bir şekilde yapılandırılmasını ve bireylerin içsel güdülenmelerinin de desteklenmesini gerektirir. Bu bağlamda, hem eğitimde hem de iş hayatında, dışsal güdülenmenin stratejik bir şekilde uygulanması, bireylerin uzun vadeli başarıları açısından kritik bir öneme sahiptir. Ancak, dışsal güdülenmenin etkinliği kadar, bireylerin motivasyonsuzluk durumları da dikkate alınması gereken önemli bir faktördür.

2.1.9.1.3. Motivasyonsuzluk

Bireyler eylemleri ile eylemlerinin sonuçları arasında bağlantı kuramazlarsa güdülenme oluşamaz (Bandura, 1977). Güdülenmesizlik durumunda, içsel veya dışsal olarak motive edilemezler. Bu nedenle yaptıklarının kendilerine bir fayda sağlamayacağını düşünen kişiler herhangi bir eylemde bulunmazlar (Tahiroğlu ve Aktepe, 2015). Bu, harekete geçme isteksizliği demek olan güdülenmesizliğe sebep olur (Ryan ve Deci, 2000). Bireylerin davranışları ile davranışlarının sonuçları

arasındaki bağı algılayamamalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Vallerand ve diğerleri, 1992). GÜdülenmesizlik, bireylerin davranışları için motive olmadıkları zamandır. Bu nedenle öğrenciler etkilendikleri sonuçlardan kendilerini sorumlu hissetmezler. Bu durumda, örneğin, bir öğrenci, başka alternatifi olmadığını düşündüğü veya ebeveynleri tarafından okula gitmeye zorlandığı için okula gidebilir.

Bandura'ya göre (1997) düşük öz yeterlik inancına sahip bireyler, daha yüksek motivasyonsuzluk yaşama eğilimindedir. Başarısızlık korkusundan dolayı güdülenememe durumu yaşanabilmektedir. Bu gibi durumlar öğrencilerin derse olan ilgilerinin azalmasına neden olabilir ve akademik başarılarını olumsuz etkileyebilir. Deci ve Ryan'ın (2000) kendi kaderini belirleme kuramına göre, bireylerin içsel güdülenmesi, yeterlik, ilişki kurma, değer sistemi ve özerklik ihtiyaçlarının karşılanmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu ihtiyaçların karşılanmadığı durumlarda motivasyonsuzluk ortaya çıkabilmektedir. Dışsal güdülenmenin yetersizliği, ödüller ve teşviklerin eksikliği, çevresel stres faktörleri ve sosyal destek eksikliği de motivasyonsuzluğa yol açabilir (Deci ve Ryan, 2000). Eğer bir akademik ödev veya başka bir görev, öğrenci için anlamsız veya değersiz ise, öğrenci bu görevi yapmaya karşı isteksizlik gösterebilir. Örneğin, bir öğrenci için matematik ödevi önemsiz veya yararsız olarak görülüyorsa, bu görevi yapmaya yönelik motivasyonu düşebilmektedir. Öğrenciler, belirli bir görevi yerine getirmek için gerekli yetenek ve becerilere sahip olabilirler ancak yine de isteksiz olabilirler. Bu durum, görevin değerinin öğrenci için yeterince anlamlı olmamasından kaynaklanabilir. Örneğin, bir öğrenci yazma becerisine sahip olabilir ama yazma görevlerini yapmak istemeyebilir çünkü bu görevleri önemli bulmuyor olabilir.

Motivasyonsuzluk, öğrencilerin derslere katılımını, ödevlerini tamamlama ve sınavlarda başarılı olma durumlarını olumsuz etkilemektedir. Motivasyonsuzluğun yüksek düzeyde olduğu öğrenciler, düşük akademik performans gösterme eğilimindedirler ve okula devam etme konusunda isteksiz olabilmektedirler (Pintrich & Schunk, 2002). Deci ve Ryan'a (2000) göre motivasyonsuz bireyler genel olarak kendi hareketlerinden bağımsız ve kopuk hissederler ve verilen bir görevi başarmak için çok az emek harcarlar veya bu görevi bırakmaya yatkın olurlar, etkinliklere katılma konusunda isteksizdirler (Vallerand ve diğ., 1992). Birey, güdülenme eksikliği durumunda kendini yetersiz hissetmekte

ve davranışlarının kontrolünü kaybettiğini veya kontrolünün hiç olmadığını düşünmektedir. Uzbaş (2009) tarafından yapılan bir çalışmada ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerde görülen en önemli akademik problemlerin başında güdülenmesizlik, okul başarısızlığı ve sınav kaygısı gibi etkenler sıralanmıştır. Sınıf içi öğrenme etkinliklerinde motivasyonsuz öğrencilerin genellikle pasif davranışlar sergiledikleri ve derslere katılım göstermedikleri gözlemlenmektedir. Deci ve Ryan (2000), motivasyonsuz bireylerin genellikle verilen bir görevi başarmak için az çaba gösterdiklerini veya görevi bırakma eğiliminde olduklarını vurgularlar. Öğrenci başarısı, öğretim stratejileri, ebeveynlerin çocuklarının başarısına ilişkin beklentileri ve çocukları için bu tür etkinliklerin önemini vurgulama, akademik güdülenme gelişiminde rol oynamaktadır. Öğretmenler öğrenci güdülenmesini birçok yönden etkilemektedir. Öğretmenlerin öğrenme sürecinde öğrencileri motive etme veya etmeme yollarının, öğrencilerin ileriki yaşamlarında yapacakları seçimler üzerinde derin etkileri olabilir (Derakhshan, Mystkowska-Wiertelak ve Pishghadam, 2022). Sonuç olarak, güdülenme eksikliğinin, bireylerin akademik ve kişisel gelişimlerini olumsuz etkileyen önemli bir faktör olduğu, hem öğretmenlerin hem de ebeveynlerin bu konuda farkındalık geliştirerek öğrencilerin motivasyonlarını desteklemelerinin, onların gelecekteki başarıları için kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

2.2. İlgili Literatür

Bu bölümde araştırma konusuyla ilgili yurtiçinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.2.1. Türkiye’de Gerçekleştirilen Çalışmalar

2.2.1.1. Türkiye’de Gelecek Beklentisi ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Güleri'nin (1998) araştırmasında 16-24 yaş grubundaki üniversite okuyan ve çalışan gençliğin gelecek beklentileri incelenmiştir. Araştırma 2776 üniversite öğrencisi ve İstanbul’da metal eşya, tekstil ve gıda endüstrisinde çalışan 213.132 üretim işçisi ile yapılmıştır. Katılımcılara yaşam yönelimi testi uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre üniversiteli gençliğin işçi gençlere oranla gelecek hakkında daha iyimser olduğu bulunmuştur. Gençlerin %56'sının gelecek hakkında "kötümser" olduğu bulgusu elde edilmiştir. Cinsiyete göre kız ve erkekler arasında geleceğe bakış konusunda anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Yavuzer, Demir,

Meşeci ve Sertelin (2005) günümüz gençliğinin gelecek beklentilerini belirlemeyi hedefledikleri çalışmalarında, 391'i üniversite öğrencisi ve 601'i farklı lise türlerinde öğrenim gören toplam 992 öğrenciyle çalışmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, lise öğrencilerinin gelecek beklentilerinin iyi bir meslek edinme, ideal bir evlilik yapma ve yüksek düzeyde sosyal itibar ve ekonomik kazanç elde etme şeklinde olduğu görülmüştür.

Tuncer (2011), Tunceli Üniversitesi Tunceli Meslek Yüksek Okulu'nda okuyan 430 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin gelecek beklentilerini incelemiştir. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından alan yazın taramasına göre oluşturulan “Gelecek Beklentileri Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. Bulgular kız öğrencilerin gelecekle ilgili beklentilerinin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğunu göstermiştir. Buna ek olarak üç-dört kardeşi olan öğrencilerin gelecek beklentileri beş veya daha fazla kardeşi olan öğrencilere göre anlamlı derecede farklı bulunmuştur.

Şimşek (2012)'in yaptığı bir diğer araştırma ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki 54 farklı okul türünden 1106 öğrenci ile yapılmıştır. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilen “Gelecek Beklentisi Ölçeği” ile elde edilmiştir. Öğrencilerin, kişisel ve mesleki gelecek, eğitsel gelecek, ekonomik gelecek ve sosyal gelecek boyutlarındaki beklenti puanları genel olarak ortanın üstü düzeydedir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında lise öğrencilerinin gelecek beklentileri cinsiyete, okudukları lise türüne, akademik not ortalamalarına, anne eğitim düzeyine, baba mesleğine, aile gelir düzeyine, kardeş sayısına, okul öncesi eğitimi alma durumuna ve evde konuşulan dile göre farklılaşmazken okulun bulunduğu şehre, sınıf düzeyine, disiplin cezası alma durumu ve okulu bırakma eğilimine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Gelecek beklentisi yüksek olan iller Şırnak ve Mardin'dir. Ayrıca, lise 1. sınıf öğrencilerinin gelecek beklentisi düzeyleri daha yüksekken sınıf düzeyi arttıkça bu beklenti düzeyinin düştüğü gözlemlenmektedir. Yani sınıf düzeyi yükseldikçe gelecek beklentisi düzeyi azalmıştır.

Konate ve Ergin (2018), ergenlerin gelecek beklentilerini artırmak amacıyla tasarlanmış bir farkındalık programının etkililiğini değerlendirdiği bir çalışmada, Ankara ili Çankaya ilçesinde bulunan bir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 10. sınıf öğrencilerine Gelecek Beklentileri Ölçeğini uygulamıştır. Sonuçlara göre

öğrencilerin gelecekte en çok bir meslek sahibi olmayı bekledikleri, gelecekleri için ailelerinden ve arkadaşlarından gelen destek ve çabayı önemsedikleri, internetin ve yaşadıkları çevrenin geleceklerini nasıl etkilediğini düşündükleri görülmüştür.

Avar (2019), lise öğrencilerinin algıladıkları ebeveynlik tutumunun, gelecek beklentileri ve akademik başarıları ile ilişkisini araştırdığı çalışmada özel bir fen lisesinde öğrenim gören 315 öğrenciye “Sosyodemografik Bilgi Formu”, “Ergenlerde Gelecek Beklentisi Envanteri”, “Anne Baba Tutum Envanteri” uygulamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kız öğrencilerin gelecek beklentileri erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Elde edilen bulgular çerçevesinde, Evlilik ve Aile alt faktörü ile Din ve Yaşam faktöründe en yüksek ilişki bulunmuştur. Şahin (2021), “Lise öğrencilerinin akademik başarıya ilişkin bilişsel çarpıtmaları ve gelecek beklentileri arasındaki ilişki” adlı çalışmada, Şırnak ili Silopi ilçesinde çeşitli lise türlerine devam eden 559 öğrencinin gelecek beklentilerinin cinsiyete, lise türüne, anne eğitim durumuna ve aylık gelir düzeyine göre değişmekte olduğunu tespit etmiştir. Erkek öğrenciler kızlara göre daha yüksek gelecek beklentisine sahiptir. Sınavla öğrenci alan Anadolu lisesi öğrencilerinin ve çok programlı Anadolu lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri meslek lisesi öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur. Anne eğitim düzeyi lise ve üzerinde olanlar okuryazar olmayanlara kıyasla daha fazla gelecek beklentisine sahiptir.

Keser’in (2022) çalışmada, öğrencilerin öz yeterlik algılarını nasıl değerlendirdikleri ve gelecekleri hakkındaki beklentilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada lise öğrencilerinin öz yeterlik seviyeleri ve gelecek beklentilerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada, Ankara ilinin dokuz ilçesinde bulunan kamuya ait ve özel liselerde öğrenimine devam eden 785 öğrencinin gelecek beklentileri ve öz yeterlikleri çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öz yeterliğin gelecek beklentilerini anlamlı ve olumlu bir şekilde etkilediği bulunmuştur. Öğrencilerin gelecek beklentileri ve alt boyutları olan iş ve eğitim, evlilik ve aile, sağlık ve yaşam beklentisi düzeylerinin, din ve toplum alt boyutu hariç, genel olarak yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, erkek öğrencilerin gelecek beklentilerinin kız öğrencilere göre belirgin şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Türkiye’de gelecek beklentisi ile ilgili yapılan araştırmalarda, gençlerin

gelecek beklentilerini anlamak amacıyla çeşitli faktörler incelenmiştir. Bu çalışmaların ortak noktalarından biri, örneklemelerin genellikle çeşitli lise türlerinden gelen öğrencilerden oluşmasıdır. Araştırmalar, lise öğrencilerinin gelecek beklentilerinin cinsiyete, lise türüne, aile eğitim düzeyine ve gelir düzeyine bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir. Örneğin, kız öğrencilerin genellikle erkek öğrencilere oranla daha yüksek gelecek beklentilerine sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca, araştırmalar lise ve üniversite öğrencilerinin öz yeterliklerinin gelecek beklentilerini etkilediğini ve bu ilişkinin olumlu olduğunu göstermektedir. Yöntemler arasında ise, araştırmacıların genellikle öğrencilere ölçekler ve envanterler uygulandığı görülmektedir. Bu çalışmaların ortak özelliği, gençlerin gelecek planlaması ve meslek seçimi üzerinde etkili olan çeşitli faktörleri belirlemeye yönelik bir çaba içermesidir. Bu bulgular, gençlerin geleceklerini şekillendirirken dikkate alınması gereken önemli bir bilgi kaynağı sunmaktadır.

2.2.1.2. Türkiye’de Kariyer Kararı Öz Yeterliği ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Kavas (2011), üniversite öğrencilerinin kariyer kararsızlığına katkıda bulunan bazı potansiyel faktörleri araştırmak amacıyla 723 üniversite öğrencisiyle çalışmıştır. Öğrencilere Demografik Bilgi Formu, Kariyer Karar Ölçeği, Kariyer Kararı Öz Yeterlilik Ölçeği Kısa Formu, Kariyer Sonuç Beklentileri Ölçeği, Ebeveyn Tutumları Ölçeği ve Rotter’in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği uygulanarak veriler elde edilmiştir. Sonuçlara göre kariyer kararsızlığı kariyer karar verme öz yeterliği, algılanan ebeveyn psikolojik özerkliği tarafından negatif, kontrol odağı ve kariyer sonuç beklentileri tarafından pozitif yönde etkilenmekte olduğu tespit edilmiştir. Öz yeterlik düzeyi yüksek olan öğrencilerde kariyer kararsızlığı daha düşük seviyede bulunmuştur.

Yusupu (2015), üniversite öğrencilerinin kariyer kararı ile akademik güdülenme, mükemmeliyetçilik ve akademik başarıları arasındaki ilişkileri tespit etmek amacıyla bir araştırma yapmıştır. İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi’nde 417 üniversite öğrencisine Kariyer Kararı Ölçeği (KKÖ), Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği (ÇBMÖ), Akademik Güdülenme Ölçeği uygulanmıştır. Akademik başarı ile akademik güdülenme, mükemmeliyetçilik ve kariyer kararı arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin kariyer kararlarının cinsiyet ve sınıf düzeyine göre; akademik başarılarının ise cinsiyete, yaşa, ikamet edilen yere

ve gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. Kariyer kararlılık düzeyi kızlar ve 3. Sınıf öğrencileri lehine anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Bağlama ve Uzunboylu'nun (2017) özel eğitim öğretmenlerinin mesleki beklentileri ve kariyer kararı öz yeterlikleri arasındaki ilişkiler adlı çalışma, Kuzey Kıbrıs'taki 156 özel eğitim öğretmenin kariyer kararı öz yeterliği ve mesleki beklentileri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Verileri toplamak için Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeği ve Mesleki Beklenti Ölçeği kullanılmıştır. Yaşın kariyer kararıyla önemli ölçüde ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, kariyer kararı ve mesleki beklentiler arasında önemli bir ilişki de saptanmıştır. Duru'nun (2019) yaptığı araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlikleri, mesleki olgunlukları ve kariyer kararı verme güçlükleri arasındaki ilişkileri incelemek ve mesleki olgunluğun, kariyer kararı verme öz yetkinliğinin ve kariyer kararı verme güçlüğüne cinsiyete, okul türüne ve sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmaktır. Bursa'da beş farklı lise türünde öğrenim gören 665 lise öğrencisinin katılımıyla araştırmayı gerçekleştirmiştir. Mesleki olgunluğun toplam puanının ve kariyer kararı verme güçlüklerinin hazırlık eksikliği alt boyutunun cinsiyete göre farklılaştığı ve bu farklılığın kızlar lehine olduğu belirlenmiştir. Okul türüne göre incelendiğinde, fen lisesi ve mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin, anadolu lisesi öğrencilerine göre kariyer kararı verme konusunda daha fazla zorluk yaşadıkları söylenebilir. Ayrıca, sınıf düzeyine göre yapılan karşılaştırmada, 10. ve 11. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf öğrencilerine göre kariyer kararı verme konusunda daha fazla zorluk yaşadıkları ve bu zorlukların bilgi eksikliği boyutunda olduğu ifade edilmiştir. Mesleki olgunluk ölçeğinin toplam puanı ile kariyer kararı verme güçlükleri ölçeğinin toplam puanı ve alt ölçek puanları arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bununla birlikte, kariyer kararı verme güçlükleri ölçeği puanları ile meslek kararı verme yetkinliği ölçeği puanları arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Kaplan (2020), lise öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlik ile kariyer gelecek beklentilerine ilişkin sahip oldukları metaforik algıları ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubu Batman'daki 308 Anadolu lisesi, Çok Programlı lise ve İmam Hatip lisesi öğrencisidir. Araştırmada

öğrencilere Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış form uygulanarak veriler elde edilmiştir. Mesleki Karar Verme Yetkinlik Ölçeği'nin alt boyutlarında cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş, yaşanılan yer, aile aylık gelir durumu, anne-baba eğitim düzeyi ve aile birey sayısına göre anlamlı bir farklılık olmadığı; mesleki bilgi toplama ile toplam puan ortalamalarında okul türüne göre anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın nitel bulgularına göre lise öğrencilerinin kariyer kararı verme ve kariyer geleceklerinde öz yetkinlik düzeylerinin yüksek olduğu bununla birlikte kariyer engellerini yüksek düzeyde algıladıkları tespit edilmiştir.

Karamenderes (2020), Aydın ilinde farklı lise türlerinde eğitimine devam eden 568 lise öğrencisi ile bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Veriler “Duygusal ve Kişilik İlişkili Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği Kısa Formu” , “Yeterlik Algısı Ölçeği” , “Gelecekle İlgili Beklentiler Ölçeği”, “Kariyere İlişkin Ebeveyn Destek Algısı Ölçeği – Türkçe Formu” ile toplanmıştır. Lise öğrencilerinin yeterlik algısı ile kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkiyi anlamak ve gelecekle ilgili beklentilerin aracı rolünü açıklamak amacıyla bir model test edilmiş ve bu yapısal model üzerinde kariyere ilişkin ebeveynlik stillerinin düzenleyici rolü incelenmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, sosyal desteğin öz yeterlik inançlarına ve doğrudan kariyer seçimine etki ettiğini göstermektedir. Lise öğrencilerinin yeterlik algısı ile kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkiyi anlamak için gelecekle ilgili beklentilerin aracı bir değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldız (2021), üniversite öğrencilerinin kariyer uyumluluk düzeylerini kariyer kararı verme öz yeterliği ve kariyer endişeleri açısından incelemiştir. Araştırma 616 üniversite öğrencisi ile yürütülmüştür. Araştırmanın verilerini elde etmek için Yetişkin Kariyer Endişe Ölçeği Kısa Formu, Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği, Kariyer Kararı Verme Öz Yeterliği Ölçeği-Kısa Formu ile araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kariyer kararı verme öz yeterlik ile kariyer endişeleri alt boyutlarının birlikte kariyer uyumluluğunu anlamlı bir şekilde yordadığı ve bu değişkenlerin kariyer uyumluluğunun toplam varyansının %41,4'ünü açıkladığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Sevmiş (2022) tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde beden eğitimi spor yüksekokulu ve spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin akademik güdülenme

düzeyi ile kariyer kararı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. 960 fakülte öğrencisine akademik güdülenme ve kariyer kararı ölçeği uygulanmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda kariyer kararında cinsiyet, sınıf, bölüm, akademik not ortalaması değişkenlerine göre farklılık olmadığı saptanmıştır. Akademik güdülenme ile kariyer kararı arasında orta düzeyde pozitif yönde bir ilişki görülmüştür.

Kariyer kararı öz yeterliklerine yönelik Türkiye’de yapılan çalışmaları özetlemek gerekirse, çalışmalar lise ve üniversite öğrenci örneklemini içermektedir. Bir çalışmada özel eğitim öğretmenlerinin kariyer kararı öz yeterliği ve mesleki beklentileri arasındaki ilişki incelenmiş, bu ilişki olumlu bulunmuştur. Yaş ilerledikçe kariyer kararı verme öz yeterlik düzeyinin de arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmalarda nicel ve nitel yöntemler kullanılmıştır. Araştırmalar, lise öğrencilerinin kariyer kararlarının cinsiyete, sınıf düzeyi, akademik güdülenme ve kariyer uyumluluğuna bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir. Sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin kariyer kararı verme konusunda güçlük yaşadıkları, kariyer kararlılık düzeyinin kızlar lehine olduğu sonucuna varılmıştır. Türkiye’deki kariyer araştırmaları, öz yeterliğin öğrencilerin başarısına, gelecek beklentilerine ve güdülenmelerine olumlu etkilerini vurgulamaktadır. Çalışmanın bulguları, gençlerin kariyer kararı verirken kendinden yola çıkarak ihtiyaç, beklenti ve hayallerini dikkate almasının esas olduğu ve bu süreçte ergenlerin akademik güdülenmelerinin, kariyere yönelik gelişme arzularının etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır.

2.2.1.3. Türkiye’de Akademik Güdülenme İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Ünal (2013) lise öğrencilerinin akademik güdülenme düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemiş, İzmir’de yer alan Anadolu Liselerinde tüm sınıf kademelerinde öğrenim gören toplam 502 lise öğrencisi araştırmaya katılmıştır. Araştırmada, akademik güdülenme değişkeni bağımlı bir değişken olarak ele alınmış ve bu değişkenin kişilik, öz yeterlik ve mükemmelliyetçilik gibi değişkenler tarafından yordanıp yordanmadığı adimsal çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, lise öğrencilerinde akademik güdülenmeyi kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeninin yordadığı belirlenmiş, bunu kendine yönelik mükemmeliyetçilik ve öz yeterlik değişkenlerinin izlediği görülmüştür. Bu

araştırma bulguları doğrultusunda, kişilik değişkeninin akademik güdülenmeyi en fazla etkileyen faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Avara (2015) tarafından yapılan çalışmada, ortaöğretim öğrencilerinin akademik güdülenme düzeylerini belirlemek için akademik öz yeterlik, kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve okul tükenmişliği gibi değişkenlerin yordayıcı gücü incelenmiştir. Konya ilindeki çeşitli liselerden 9, 10 ve 11. Sınıf seviyelerinde 495 öğrenci çalışmaya katılmıştır. Araştırma verileri "Kişisel Bilgiler Formu", "Akademik Güdülenme Ölçeği", "Akademik Öz Yeterlik Ölçeği", "Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Kısa Formu" ve "Ortaöğretim Okul Tükenmişliği Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Akademik güdülenme ile kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve akademik öz yeterlik arasında pozitif ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bununla birlikte okul tükenmişliği ile negatif ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, akademik başarı ortalamaları ve anne eğitim düzeyi, akademik güdülenmenin önemli yordayıcıları olarak saptanmıştır. Akademik başarının en önemli yordayıcılarının ise sırasıyla okul türü, akademik güdülenme, kardeş sayısı ve aile desteği olduğu görülmüştür. Ayrıca, çalışma alışkanlıkları ile akademik başarı ve güdülenme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Cıla (2015), Ankara ilinde Anadolu Lisesi 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin akademik başarı düzeylerinin, akademik öz yeterlik, mükemmeliyetçilik ve akademik güdülenmeyi anlamlı olarak yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, 702 öğrenciye “Akademik Özyeterlik Ölçeği” “Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği” ve “Akademik Güdülenme Ölçeği” ve kişisel bilgi formu uygulamıştır. 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin akademik başarı düzeylerini, akademik özyeterlik ve akademik güdülenmenin öğrenme arzusu ile öğrenmeye güdülenme boyutları anlamlı bir şekilde etkilemiştir. Demir (2017), Elazığ’da bir devlet lisesinde öğrenim gören 689 öğrenci üzerinde, ergenlerde internet bağımlılığı, akademik güdülenme, akademik erteleme ve okula bağlılık arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Young İnternet Bağımlılığı Testi- Kısa Formu, Akademik Güdülenme Ölçeği, Akademik Erteleme Ölçeği ile Çocuk ve Ergenler İçin Okula Bağlanma Ölçeği kullanılmıştır. Bulgulara göre akademik güdülenmenin akademik ertelemeyi negatif yönde; okula bağlılığı ise pozitif yönde etkilediği bulunmuştur.

Deniz (2019), lise öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri, akademik güdülenme ve mükemmeliyetçilik düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi demografik değişkenlere (cinsiyet, lise türü, sınıf düzeyi) göre incelemiştir. Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Mesleki ve Teknik Lise ve Güzel Sanatlar Lisesi’nde yapılan araştırmada, bu liselerde eğitim gören 450 öğrenciye “Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği”, “Akademik Motivasyon Ölçeği” ve “Çocuk ve Ergen Mükemmeliyetçiliği Ölçeği” uygulanmıştır. Lise öğrencilerinin akademik güdülenmeleri sınıf düzeyine göre değerlendirildiğinde, keşif alt boyutunda 9. sınıf öğrencilerinin 11 ve 12. sınıf öğrencilerine göre daha fazla güdülenme sergiledikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca, kız öğrencilerin bilgiyi kullanmada erkek öğrencilere göre daha fazla güdülenmeye sahip oldukları belirlenmiştir. Ancak, akademik güdülenme ile okul türü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bununla birlikte, akademik güdülenmeye sahip öğrencilerin akademik başarı ortalamalarının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Paslanmaz (2020), Mardin ili Merkez ilçesinde farklı lise türlerinde öğrenim gören 1021 öğrenci üzerinde, lise öğrencilerinde akademik güdülenmeyi yordayan değişkenleri incelemiştir. Çalışmada, Kişisel Bilgi Formu, Akademik Motivasyon Ölçeği, Okul İklimi Ölçeği-Lise Formu, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Psikolojik İhtiyaç Doyumunda Denge Ölçeği kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, lise öğrencilerinin akademik güdülenme düzeylerinin yeterlik doyumu, okul iklimi ve not ortalaması tarafından anlamlı bir şekilde yordandığı belirlenmiştir. Öğrencilerin akademik güdülenme düzeylerinin anne ve baba eğitim durumu, sınıf düzeyi, aile aylık geliri ile ders dışı sosyal aktivitelere katılıp katılmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Şeker (2021), araştırmasını farklı lise türlerinde öğrenim gören öğrencilerin akademik güdülenme düzeylerinin; akran ilişkileri, algılanan anne baba davranışları ile sosyal duygusal öğrenme düzeyleri tarafından yordanıp yordanmadığını; akademik güdülenme düzeyinin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu ve anne-baba çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için gerçekleştirmiştir. Bilecik ilindeki liselerde öğrenim gören 458 öğrenciye Akademik Güdülenme Ölçeği, Akran İlişkileri Ölçeği, Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği, Sosyal ve Duygusal Öğrenme Ölçeği, Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, lise öğrencilerinin

akademik güdülenme düzeylerinin algılanan anne davranışı duyarlık alt boyutu ve sosyal duygusal öğrenme düzeyleri tarafından anlamlı biçimde yordandığı ve akademik güdülenme düzeyinde cinsiyete, sınıf düzeyine, anne baba eğitim ve çalışma durumuna göre anlamlı farklılıklar olmadığı tespit edilmiştir.

Gülbetekin ve Tunç'un (2022) çalışmasına göre Iğdır ilinde farklı lise türlerinde öğrenim gören öğrenciler ile çalışılmıştır. Basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak 657 öğrenciyle çalışılmıştır. Araştırma ilişkisel tarama modelindedir. Veriler, demografik bilgi formu, Akademik Güdülenme Ölçeği, Ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin akademik güdülenme durumunu cinsiyet, sınıf düzeyi, aile gelir durumu, kardeş sayısı, okul türü, anne ve baba eğitimi, öz yeterlik gibi değişkenlerin etkilediği bulunmuştur. Lise öğrencilerinde akademik güdülenmenin en iyi yordayıcısının kişilik özelliklerinden sorumluluk değişkeni olduğu, bunu kendine yönelik mükemmeliyetçilik ve öz yeterlik değişkenlerinin izlediği görülmüştür. Karakurt (2022), araştırmasında ergenlerde akademik güdülenmenin yordanmasında okul bağlılığı ve öznel iyi oluş halini incelemiştir. Araştırma İstanbul ilindeki liselerde öğrenim görmekte olan 402 öğrencinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Araştırmada Akademik Güdülenme Ölçeği, Okul Bağlılığı ve Ergen Öznel İyi Oluş Hali Ölçeği kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ergenlerde akademik güdülenmeyi davranışsal bağlılık, duygusal bağlılık değişkenlerinin yordadığı görülmüş; okul bağlılığı ölçeğinin alt boyutlarından akademik güdülenmeyi en çok açıklayan değişkenin davranışsal bağlılık olduğu bulunmuştur. Öznel iyi oluş ölçeğinin alt boyutlarından olan akademik güdülenmeyi en çok açıklayan değişkenin ise olumlu duygular olduğu görülmüştür.

Kavak ve Yöndem'in (2024) çalışmalarında güzel sanatlar lisesi müzik bölümü öğrencilerinin akademik güdülenme düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada, Türkiye'deki güzel sanatlar liselerinde müzik bölümü öğrencilerinin akademik güdülenme düzeylerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye'deki güzel sanatlar liselerinde müzik bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem grubu ise Güzel sanatlar liselerinde öğrenim gören 192'si kız 135'i erkek toplam 327 müzik bölümü

öğrencisinden oluşmaktadır. Verilerin toplanması için öğrencilere Kişisel Bilgi Formu ve Akademik Güdülenme Ölçeği (AGÖ) uygulanmıştır. Verilerin analizinde ise Cronbach alfa, Kolmogorov-Smirnov, Shapiro-Wilk, Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri kullanılmıştır. Araştırma bulguları şöyledir: Güzel sanatlar lisesi müzik bölümü öğrencilerinin barınma durumları ile akademik güdülenme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle "kendini aşma" alt boyutu ve Akademik Güdülenme Ölçeği toplam puanı barınma durumuna göre farklılık göstermektedir. Sınıf seviyelerine göre akademik güdülenme düzeylerinde "keşif" alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Cinsiyet ve ana çalgı değişkenleri açısından akademik güdülenme düzeylerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Türkiye'de akademik güdülenme ile ilgili yapılan araştırmaları özetlemek gerekirse, akademik güdülenme konusunda en fazla çalışma son yıllarda yapılmıştır. Bu çalışmaların ortak noktalarından biri, örneklemelerin genellikle çeşitli lise türlerinde eğitime devam eden öğrencilerinden oluşması ve nicel araştırma yöntemlerinin kullanılmasıdır. Örneklemeler genellikle 500 ila 700 öğrenci arasında değişen gruplardan oluşmaktadır. Araştırmalar, lise öğrencilerinde akademik güdülenmenin akademik öz yeterlik, akademik başarı, kişisel faktörler, tutum ve akademik erteleme gibi özelliklere bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir. Lise öğrencilerinde akademik güdülenmeyi yordayan bazı değişkenlerin incelendiği bir araştırma sonucunda kişilik, kendine yönelik mükemmeliyetçilik ve öz yeterlik değişkenlerinin akademik güdülenmeyi yordadığı belirlenmiştir. Bir devlet lisesinde yapılan araştırmada akademik güdülenmenin okula bağlanmayı etkilediği belirtilmiştir.

2.2.1.4. Türkiye’de Akademik Başarı İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Emir (1996) tarafından gerçekleştirilen yüksek lisans tez çalışmasında Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin meslek derslerindeki akademik başarıları ile mesleğe yönelik tutumları ve uygulama alanlarındaki performansları arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma, 1995-1996 akademik yılında Ankara Doğumevi Sağlık Meslek Lisesi'nde üçüncü sınıfa devam eden öğrencilere uygulanmıştır. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Veriler, meslek derslerindeki akademik başarıyı gösteren öğretmenlerin verdiği notlardan, mesleğe yönelik tutumu belirlemek için kullanılan tutum ölçeği puanlarından ve mesleki

performansı belirlemek için kullanılan gözlem formundan elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, meslek derslerindeki akademik başarı, mesleğe yönelik tutum ve mesleki performans arasındaki ilişkiyi belirlemek için hesaplanan korelasyon katsayılarına göre en yüksek ilişki Mikrobiyoloji ve Aşılama ($r = 0.63$) dersleri arasında bulunmuştur. Mesleki performans ile mesleğe yönelik tutum arasındaki ilişki seviyesi ($r = 0.25$) anlamlı bulunmamıştır. Meslek derslerindeki akademik başarıların mesleki performansı öngörme yeteneği ile ilgili adım adım regresyon analizi sonuçlarına göre, Mikrobiyoloji ve Aşılama dersi ile Anne ve Aile Sağlığı Planlaması dersi anlamlı bir seviyede bulunmuştur. Mikrobiyoloji ve Aşılama dersi, mesleki performansın en güçlü öngörücüsü olarak görülmüştür ($r = 0.634$). Bu değişkeni, Anne ve Aile Sağlığı Planlaması dersi takip etmektedir ($r = 0.704$). Meslek derslerinin yanı sıra, mesleğe yönelik tutumun öngörücü yetenek denkleminin içine dahil edilmesiyle, mesleki performanstaki varyasyonun %54'ü açıklanabilmektedir. Bu durumda, yukarıda belirtilen dersler ve mesleğe yönelik tutum, okulun hedeflerini geliştirmede önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, bu derslerin ve hedef davranışlarının gerçekleştirilmesinde eğitim durumları ve değerlendirme aşamalarına öncelik verilmelidir ve eğitim programlarında mesleğe yönelik tutumu geliştirecek davranışlara ve bu davranışları gerçekleştirecek eğitim durumlarına yer verilmelidir. Bu sonuçlara göre; Sağlık Meslek Liselerinde nitelikli işgücü yetiştirmeye yönelik eğitim programlarının geliştirilmesi ve öğrenci seçimi ile ilgili değerlendirmeler hakkında çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Bırtıl (2011), çalışmasında kız meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarısızlık nedenlerini araştırmıştır. Bu çalışmada, veri madenciliği yöntemi kullanarak kız meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarısızlık nedenleri incelenmiştir. Araştırmada, 327 kız meslek lisesi öğrencisine anket uygulanmıştır. Anket verileri kümeleme yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın bulguları şöyledir: araştırma sonucunda üç küme belirlenmiştir: 1. Küme: Zor derslerin üst üste konulması, sınavların arka arkaya gelmesi, ön bilgi yetersizliği ve ilgi duymama gibi faktörler başarısızlığı etkilemektedir. Bu kümede yer alan öğrenciler için aynı gün içerisinde birden fazla konuya adapte olmakta zorlandıkları düşünülebilir. Çünkü öğrenciler, zor derslerin üst üste konulması ve sınavların arka arkaya gelecek şekilde olması kriterlerinin başarıyı olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Bu kümedeki öğrenciler için ikinci önemli olan konu ön bilgi

yetersizlikleri olduğunu düşünmeleridir. Bu öğrenciler bu maddeyle birlikte bazı ders ve konular ağır geliyor maddesini de işaretlemişlerdir. Öğrencilerin ön bilgi yetersizlikleri yeni konuları öğrenmelerinde onları olumsuz etkilemektedir. Ayrıca bu sürecin sonunda çok iyi anlaşılmayan bir dersin sınavına girdiklerinde sınavlarda çok heyecanlandıklarını belirtmişlerdir. Ön bilgi yetersizliğinin olduğu dersler çoğunlukla öğrencilerin çok fazla ilgi duymadıkları ya da başarısız oldukları dersler olduğu için uzaklaştıkları derslerdir. Bu kümede yer alan öğrenciler ilgi duymadıkları derslerde başarılı olamadıklarını da dile getirmişlerdir. 2. Küme: Kendini kusurlu hissetme, aile içi iletişim problemleri, ailenin yeterince takdir etmediğini düşünme gibi faktörler başarısızlığı etkilemektedir. Bu kümedeki öğrenciler kendileriyle ilgili bazı problemleri olduğunu ifade etmişlerdir. Bu kümedeki öğrenciler kimseye açamadıkları sorunları olduğunu söylemektedirler. Ayrıca kendilerini boşlukta hissettiklerini ve kendilerini kusurlu bulduklarını dile getirmişlerdir. Bu öğrencilerin iletişim problemi olduğu göze çarpmaktadır. Sorunlarını aileleriyle paylaşamadıkları düşünülmektedir ve kendilerini boşlukta hissettikleri için aileleri ile ilgili sorulara verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Bu öğrenciler çalışmalarının yeterince takdir edilmediğini düşünmektedirler. Ailelerinin onları hep daha başarılı olanlarla karşılaştırdıklarını söylemektedirler. Ayrıca ailelerinin sürekli ders çalışmaları yönünde yaptığı baskıdan şikayet etmektedirler. 3. Küme: Öğretmenlerin ders anlatım şekli ve öğrenciye davranışları, sınav stresi gibi faktörler başarısızlığı etkilemektedir. Bu kümedeki öğrenciler “Sevmedikleri öğretmenlerin derslerinde başarılı olamadıklarını” söylemektedirler. Öğretmen tutumları ile ilgili problem yaşayan öğrenciler bu derslerde başarılı olamayacaklarını düşündükleri için “Başaramayacağım derslere çalışmak istemiyorum” maddesini çoğunlukla işaretlemişlerdir. Ayrıca bu kümedeki öğrenciler “sınavlarda çok heyecanlandıklarını” ve “bekledikleri notları alamadıklarını” dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin ders anlatış şeklini ve öğrencilere davranışlarını sevmeyen bir öğrenci o derse yeteri kadar ilgi duymayıp çalışmayınca bilgi eksikliğinin verdiği stresten dolayı sınavlarda heyecanlanabilmektedir. Bu heyecan da beraberinde düşük notlar getirebilir. Bu kümede yer alan öğrenciler kendileriyle ilgili nedenler kısmında “dikkatlerinin çok çabuk dağıldığını”, “kendilerini bir türlü çalışmaya veremediklerini” ifade etmişlerdir. Ayrıca aynı öğrenciler “okudukları okulu sevmediklerini” ve “ders dışı konularla ilgilendikleri” maddelerini de çoğunlukla işaretlemişlerdir. Bu iki madde

öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasına sebep oluyor olabilir. Öğrencilerin işaretlediği diğer bir madde ise “çalıştığım halde yapamıyorum” maddesidir. Dikkatlerinin dağınık olması öğrencilerin çalıştıkları halde istedikleri başarıyı elde edememelerini açıklamaktadır. Sonuç olarak başarısızlığın tek bir faktöre bağlı olmadığı farklı faktörlerin farklı öğrenci gruplarını farklı şekillerde etkilediği saptanmıştır.

Aksu & Koruklu'nun (2015) "Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mantıksal ve Eleştirel Düşünme Becerilerinin Matematik Başarısına Etkilerinin Belirlenmesi" adlı çalışmada, meslek lisesi öğrencilerinin matematik başarıları ile ders hakkındaki tutumları, eleştirel düşünme eğilimleri ve mantıksal düşünme becerileri arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkiler analiz edilmiştir. Araştırma, Adnan Menderes Üniversitesi Aydın Meslek Yüksekokulu'nun çeşitli bölümlerinde okuyan 479 birinci sınıf öğrencisi ile yapılmıştır. Toplanan verilerin analizi için SPSS 19.0 ve AMOS 16.0 yazılım paketleri kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki doğrudan ilişkileri analiz eden testlere göre, öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri ile matematik dersindeki başarı notları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu; matematik dersine yönelik tutumları ile matematik dersindeki başarıları arasında pozitif, orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu; öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri ile matematik dersine yönelik tutumları arasında pozitif, orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ve eleştirel düşünme eğilimleri ile mantıksal düşünme becerileri arasında pozitif, düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, değişkenler arasındaki dolaylı etkileri analiz eden testler sonucunda, eleştirel düşünmenin başarı üzerindeki doğrudan etkisinin (.014) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, ancak dersle ilgili tutumlardan oluşan dolaylı etkisinin (.305) anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, dersle ilgili tutumların eleştirel düşünme ile matematik başarıları arasındaki ilişkide tam bir aracılık rolü oynadığını göstermektedir. Ayrıca, mantıksal düşünmenin başarı üzerindeki doğrudan etkisinin (.793) istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve tutumlardan oluşan dolaylı etkinin (.031) de istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Ancak, bu dolaylı etkinin yoğunluğu ilk duruma göre azalmıştır. Bu, tutumların mantıksal düşünme ile başarı arasındaki ilişkide kısmi bir aracılık rolü oynadığını göstermektedir. Sonuçlar, öğrencilerin matematik dersine yönelik tutumlarının olumlu olması gerektiğini ve matematik dersinde başarılı olabilmek için bu

tutumların önemli olduğunu göstermektedir. Matematikte başarı notlarını artırmak için, öğrencileri eleştirel düşünmeye yönlendiren ve bu düşünme stratejilerini geliştiren yöntemler kullanılabilir. Eleştirel düşünme eğilimleri ve mantıksal düşünme becerilerinin geliştirilmesi, öğrencilerin her şeyi farklı açılardan görmelerine ve formüllerin ve kuralların nasıl ortaya çıktığını keşfetmelerine olanak sağlayarak matematik dersindeki akademik başarı oranlarını artırabilir.

Yavuz, Gülmez ve Özkara (2016) tarafından kaleme alınan Meslek Lisesi Öğrencilerinin Bilişsel ve Duyuşsal Özelliklerine Farklı Bir Bakış Açısı adlı çalışmada, meslek lisesi öğrencilerinin bilişsel ve duygusal dünyalarını derinlemesine incelemek amaçlanmıştır. Çalışma, bu özel öğrenci grubunun potansiyellerini açığa çıkarmak ve gelişimlerini desteklemek için gereken eğitim yaklaşımlarını belirlemeyi hedeflemiştir. Araştırma, nitel bir yöntem olan fenomenoloji ile yürütülmüştür. Bu sayede, dokuzuncu sınıf meslek lisesi öğrencilerinin deneyimleri ve bakış açıları odak noktası haline gelmiştir. Elde edilen bulgular ışığında, öğrencilerin başarıya dair duyguları, keşfedilmeyi bekleyen yetenekleri, sosyal destek ihtiyacı, sınav kaygısı, öğretmen algıları, tamamlama eğitimleri, kullandıkları öğrenme teknikleri, farklı derslere yaklaşımları, aile ve gelecek hedefleri, rol modeller ve güdülenme kaynakları gibi çeşitli temalar ortaya çıkmıştır.

Arısoy (2019) yaptığı çalışmada, meslek lisesi öğrencilerinin biyoloji dersine yönelik tutumlarını incelemeyi ve cinsiyet, okul türü ve bölüm gibi faktörlerin bu tutumları nasıl etkilediğini araştırmayı amaçlamıştır. Ayrıca, biyoloji dersi tutumları ile akademik başarı arasındaki ilişki de incelenmiştir. Araştırmada, Koçakoğlu ve Türkmen (2010) tarafından geliştirilen "Biyoloji Dersine Yönelik Tutum Ölçeği" 10. sınıfa devam eden 553 öğrenciye uygulanmıştır. Öğrencilerden cinsiyet, okul türü ve bölüm gibi demografik bilgiler de toplanmıştır. Akademik başarı ise 2017-2018 eğitim yılı biyoloji dersi sene sonu karne notları üzerinden değerlendirilmiştir. Bulgular kısaca şöyledir: Öğrencilerin biyoloji dersine yönelik tutum puanları 3'e yakın olarak orta seviyededir. Laboratuvara ilişkin tutum puanları en yüksekken, biyolojiye ilişkin tutum puanları en düşük çıkmıştır. Kız öğrencilerin biyoloji dersine ilişkin tutum puanları erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Sağlık Hizmetleri bölümündeki öğrencilerin biyolojiye ilişkin tutum puanları diğer bölümlere göre daha düşüktür. Laboratuvara ve gruba öğrenmeye

ilişkin tutum puanları okul türüne göre farklılık göstermezken, diğer alt boyut puanlarında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Biyoloji dersi tutumları ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Demir (2019) tarafından yürütülen” Kayıt Dışı Çalışmanın Meslek Lisesi Öğrencilerinin Akademik Başarısına Etkisi: Bir Şanlıurfa Örneği“ adlı tez çalışmasında, kayıt dışı çalışmanın meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarıları üzerindeki etkisi Şanlıurfa'nın Suruç ilçesindeki resmi meslek liseleri örneği üzerinden incelenmiştir. Araştırmada, nicel ve nitel veriler toplamak için özel olarak geliştirilmiş bir anket kullanılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS Statistics 17.0 ve Microsoft Office Excel programları kullanılarak istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda okullar açıkken tarım başta olmak üzere çeşitli sektörlerde aileleri tarafından kayıt dışı çalıştırılan öğrencilerin akademik başarılarının olumsuz etkilendiği görülmüştür. Bölgenin sosyo-ekonomik koşulları göz önüne alındığında, okul yerine çalışmayı tercih eden bu öğrencilerin eğitimden mahrum kalmaları, gelecekteki insan sermayelerini olumsuz etkilemekte ve bölge ekonomisine zarar vermekte olduğu tespit edilmiştir. Kayıt dışı çalışmanın önlenmesine yönelik politikalar geliştirilmesi ve bu politikaların etkin bir şekilde uygulanması sağlanması, ekonomik dezavantajlı ailelere yönelik sosyal destek programları geliştirilmesi ve bu programlara meslek lisesi öğrencilerinin de dahil edilmesi, meslek liselerinde rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin güçlendirilmesi ve öğrencilere kariyer planlama konusunda destek olunması önerilerinde bulunulmuştur. Bu çalışma, kayıt dışı çalışmanın meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarıları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Bu sorunun çözümü için sadece eğitim politikalarıyla sınırlı kalmadan, sosyo-ekonomik kalkınma ve aile destek programları gibi farklı alanlarda da çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir. Araştırmanın bir sonraki aşamasında, bu çocukların okul sonrası yaşamlarını ve toplumdaki statülerini inceleyerek, ülke ekonomisine olan etkileri daha detaylı bir şekilde ortaya koymanın faydalı olacağı belirtilmiştir.

Şahan vd., (2020) tarafından yapılan bir araştırmada, özellikle mesleki ve teknik Anadolu liselerinde öğrenim gören öğrenciler üzerine yoğunlaşmış ve konu öğrenci ve öğretmenlerin perspektifinden incelenmiştir. İlk olarak, mesleki ve teknik Anadolu liselerine devam eden kız öğrencilerin mesleki hedefleri, geleceğe dair planları ve bu hedeflere ulaşmaya çalışırken karşılaştıkları engeller

belirlenmeye çalışılmıştır. İkinci olarak, meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin öğrencilerinin geleceğe yönelik planlarına katkıları ve görüşleri belirlenmiştir. Araştırma grubu, Bartın il merkezinde bulunan bir mesleki ve teknik Anadolu lisesinin 9., 10., 11. ve 12. sınıflarına devam eden toplam 139 öğrenci ile bu okulda görev yapan altı öğretmenden oluşmaktadır. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmış ve veriler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmada, öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen faktörler arasında eğitsel sorunların olduğu tespit edilmiştir. Ailenin ve öğretmenin öğrencilere desteği ya da ailelerin ilgisizliği, ekonomik problemler ve psikolojik sıkıntılar, öğrenci başarısını büyük ölçüde etkilemektedir.

Yılmaz ve Demir (2021), İstanbul'da bir ilçede meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarılarını etkileyen faktörleri araştırmıştır. Araştırma, öğrenci motivasyonu, öğretmen kalitesi, okul imkanları ve aile desteği gibi değişkenlerin akademik başarı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Veriler, ölçek ve yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmış ve SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlar, aile desteği ve öğretmen kalitesinin akademik başarı üzerinde en belirgin etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Çörüş (2023), Meslek lisesi ve Anadolu lisesi öğrencilerinin akademik başarıları ve benlik saygıları arasındaki farklarının karşılaştırdığı araştırmada, iki farklı okul türünde eğitim gören öğrencilerin başarı seviyeleri ve benlik saygılarını değerlendirmiştir. Veri toplama aracı olarak akademik başarı testleri ve benlik saygısı ölçekleri kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, Anadolu lisesi öğrencilerinin akademik başarılarının meslek lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu ve benlik saygılarının da benzer şekilde daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, okul türlerinin öğrencilerin akademik ve psikolojik gelişimleri üzerinde önemli etkileri olduğunu ortaya koymaktadır.

Meslek lisesi öğrencilerinin kültür derslerine ilgi ve başarı durumlarını öğretmen görüşleri üzerinden incelemeyi amaçlayan bir araştırmada (Gürlek, 2023) nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Veriler, İstanbul'un üç ilçesindeki dört meslek lisesinde kültür derslerine giren 20 öğretmenle yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel içerik analizi ile analiz edilmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu, öğrencilerin kültür derslerine ilgisinin ve katılımlarının orta ve alt seviyede olduğunu belirtmiştir. Başarı

düzeyleri de ölçme ve değerlendirme sonuçlarına göre orta ve alt seviyededir. Öğretmenler, derslerde çeşitli strateji, yöntem ve teknikler kullanmaktadır. İlginin ve başarının artırılması için okul yönetiminden beklentiler ve öneriler sunulmuştur. Beceriye dayalı derslerde ilgi ve başarının daha yüksek olduğu, sözel ve sayısal derslere yönelik ise olumsuz önyargılar ve yetersiz hazır bulunuşluk gözlemlenmiştir.

Yukarıdaki araştırmalar incelendiğinde genel olarak meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarılarını inceleyen araştırmalarda kullanılan yöntemler ve örneklemeler bağlamında incelendiğinde örneklemin bizzat meslek lisesi öğrencileri olduğu, çeşitli yöntem ve tekniklerin kullanıldığı belirlenmiştir. Örneğin bu araştırmalarda durum çalışması ve betimsel içerik analizi kullanılarak, genellikle belirli bir okul ya da eğitim ortamındaki mevcut durumlar derinlemesine incelenmiştir. Betimsel içerik analizi, nitel verilerin sistematik bir şekilde analiz edilmesini sağlar. Fenomenoloji ile, bireylerin belirli bir olgu ile ilgili kişisel deneyimlerini ve algılarını anlamaya yönelik derinlemesine görüşmeler ve analizler yapılmış ve öğrencilerin akademik güdülenmeleri ve başarıları üzerine üzerine odaklanılmıştır. Nicel ve nitel veri toplama ile hem nicel hem de nitel veri toplama yöntemleri yani karma yöntemler kullanılmıştır. Öğrencilerin derslere yönelik tutumları ve akademik başarıları üzerinde yapılan analizler, genellikle betimsel analiz yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca büyük veri setlerinin analizi için veri madenciliği ve kümeleme analizleri uygulanmıştır. Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarılarıyla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde öğretmenlerin derslere yönelik yaklaşımı ve eğitim stratejilerinin, öğrencilerin akademik başarılarını önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Öğrencilerin derslere olan ilgisi ve katılımı, öğretmenlerin uyguladığı yöntemlere bağlı olarak değişmektedir, birçok çalışma, öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen önemli bir etken olarak sosyo-ekonomik koşulları vurgulamaktadır. Kayıt dışı çalışma ve aile içi ekonomik zorluklar, öğrencilerin akademik performansını olumsuz yönde etkilemektedir. Öğrencilerin psikolojik durumu, sınav kaygısı ve güdülenme düzeyleri, akademik başarı üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Psikolojik destek ve motivasyonel stratejiler, başarıyı artırmada kritik rol oynamaktadır. Öğrencilerin derslere yönelik tutumları ve ilgi düzeyleri, akademik başarıları ile güçlü bir ilişki içindedir. Olumsuz tutumlar ve düşük güdülenme, başarısızlıkla bağlantılı olarak

değerlendirilmektedir. Bu ortak yönler, öğrencilerin akademik başarısını etkileyen çok boyutlu faktörlerin önemini ortaya koymakta ve eğitim politikalarının bu faktörleri göz önünde bulundurarak şekillendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

2.2.2. Türkiye Dışında Gerçekleştirilen Çalışmalar

Bu başlıkta gelecek beklentisi, kariyer kararı öz yeterliği, akademik güdülenme konularında Türkiye dışında yapılan ve araştırmacı tarafından ulaşılabilen çalışmalara yer verilmiştir.

2.2.2.1. Türkiye Dışında Gelecek Beklentisi ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Allport ve Gillespie (1955) tarafından yapılan çalışma, gelecek beklentilerine yönelik ilk kapsamlı araştırma sayılmakta olup on farklı ülkeden gençlerin geleceğe dair planlarını araştırmıştır. Brezilya'da devlet okulları ve özel okullardaki 296 öğrenciye "Geleceğini Nasıl Görüyorsun" Ölçeği uygulanmıştır. Öğrencilerin birkaç maddede (üniversiteye gitmek veya ülke liderlerine güvenmek gibi) farklılaştığı, birçoğunda ise (eğitimlerini tamamlamak ve yüksek gelirli bir işe girmek gibi) benzer olduğu gözlemlenmiştir. Her iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar olsa da, %91'inin olumlu gelecek beklentilerine sahip olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre gençler; eğitimlerini tamamlamak, bir meslek sahibi olmak, evlenmek gibi hayata ve geleceğe yönelik planlar ve hedefler belirlemektedirler.

“Okuldaki risk ve koruyucu faktörler: Pará’daki gençlerin başarısızlıkları ve gelecek beklentileri” isimli çalışmada, yaşları 14 ile 24 arasında değişen 610 gencin okul başarısı, okula ilişkin algıları ve gelecek beklentileri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Pará eyaletindeki Belém şehrinin devlet okullarında eğitim gören öğrencilere 77 çoktan seçmeli sorudan oluşan bir ölçek uygulanmıştır. Öğrencilerin neredeyse yarısının okula karşı olumlu tutumları olmasına rağmen akademik başarılarının düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Kız öğrencilerin gelecek beklentilerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Nunes, Pontes, Silva ve Dell'Aglio, 2014).

Finlandiya, Tanzanya, Büyük Britanya, Gana ve Hindistan'da yaşayan 509 ergenin gelecek hakkındaki hayallerini inceleyen boylamsal çalışmada, altı yıllık bir süre boyunca çocukların resimleri incelenmiştir. 10 yıl boyunca üç farklı kıtada

kentsel ve kırsal alanlarda yaşayan çocuk ve gençlerin gelecek hakkındaki çizimleri ve zihin haritaları, röportajları ve Facebook profilleri incelenmiştir. Geleceğin en popüler meslekleri doktorluk, öğretmenlik ve profesyonel futbolculuktur. Her beş çocuktan biri resimlerinde futbola yer vermiştir. Batılıların yarısından fazlası yurt dışında yaşamak istediğini dile getirmiştir. Ayrıca Finlandiya ve İngiltere öğrencileri diğerlerine göre resimlerinde daha az doğa unsuru çizmiştir. Finlandyalı öğrencilerin gelecek beklentileri daha düşük çıkmıştır (Lampi, 2017).

Yurt dışında gerçekleştirilen gelecek beklentilerine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, şu hususlar dikkat çekmektedir. Çalışmaların çoğu ortaöğretim seviyesindeki öğrencilere odaklanmıştır. Yapılan araştırmaların bazıları farklı ülkelerdeki öğrencileri kapsamaktadır. Çoğu çalışma nicel verileri biraraya getirerek bir değerlendirme sunmuştur. Çalışmalar daha çok büyük ölçekli gruplar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Genel olarak, bu çalışmaların ortak noktaları, gençlerin gelecek beklentilerini ve bunun akademik başarıya etkisini anlamak için aile ve yakın çevre, okul hayatı, okula bağlılık, iş hayatı, yüksek özgüven, ülke potansiyeli gibi benzer temalara odaklanmış olmasıdır.

2.2.2.2. Türkiye Dışında Kariyer Kararı Öz Yeterliği ile İlgili Yapılan Araştırmalar

İlk olarak Hackett ve Betz (1981) tarafından kariyer kararında öz yeterlik kavramı ele alınmıştır. 235 üniversite öğrencisi ile çalışılmıştır. Bu araştırmada bireylerin kişilik özellikleri ve davranışların kariyer gelişimindeki rolü vurgulanmıştır. Bireylerin kariyerle ilgili hedeflerine ulaşma konusunda sahip oldukları güvenin kariyer tercihleri ve başarıları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öz yeterlik inancı yüksek olan bireyler, kariyer planlama ve iş bulma konularında daha başarılı olmaktadır.

Taylor ve Popma (1990) tarafından yapılan bir çalışmada da 407 üniversite öğrencisi üzerinde kariyer kararı verme öz yeterliği, kontrol odağı, kariyer belirginliği ve kariyer kararsızlığı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, kariyer karar verme öz yeterliği ile kariyer kararsızlığı arasında orta düzeyde negatif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, kariyer kararsızlığının yordanmasında en önemli değişkenlerden birinin kariyer karar verme öz yeterliği olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucunda kariyer kararı verme öz yeterliği arttıkça kariyer kararı verme konusunda yaşanan zorlukların azaldığı belirlenmiştir.

Wolfe ve Betz (2004) tarafından yürütülen başka bir çalışmada, 304 üniversite öğrencisinin kariyer karar verme öz yeterlikleri ile bağlanma stilleri, aileye ve arkadaşlara bağlanma sınırları arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Veriler kariyer kararı öz yeterlik ölçeği ve bağlanma ölçeği ile toplanmıştır. Bu çalışmanın bulguları, kariyer karar verme öz yeterliğinin birinci sırada anne ve babayı, ikinci sırada akranları ve son olarak ise güvenli bağlanma stilini anlamlı bir şekilde yordadığını göstermiştir. Aileye ve arkadaşlara güçlü bağlanma, öğrencilerin kariyer planlama ve karar verme süreçlerinde daha kararlı ve öz güvenli olmalarını sağlamaktadır.

Chae (2005), meslek lisesi mezunlarının kariyer tercihlerini inceledi. Araştırma, mezunların liseden sonra ne tür bir kariyer seçtiklerini ve her eğitim kademesinden mezun olduktan sonra kariyer kararlarını belirleyen faktörlerin neler olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Erkek öğrencilerin üniversite eğitimini tercih etme oranlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Akademik başarısı yüksek öğrencilerin iş hayatına girmekten çok üniversiteye gitme olasılıkları daha yüksek olduğu saptanmıştır. Daha önceki çalışmaların sonuçlarıyla tutarlı olarak, meslek lisesinden mezun olmak istihdam edilme olasılığını artırmış, ancak üniversiteye gitme olasılığını düşürmüştür. Hane halkı geliri yüksek olduğunda ve her iki ebeveyn de hayatta olduğunda veya ebeveyn eğitim düzeyi yüksek ise, çocukların üniversiteye gitme olasılığı önemli ölçüde arttığı tespit edilmiştir. Diğer koşullar kontrol edildiğinde, ailedeki çocuk sayısının kariyer tercihleri üzerinde önemli bir etkisi olmamıştır.

Domene (2012) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, 855 üniversite öğrencisinin kariyer karar verme öz yeterliği ile kariyer beklentileri arasındaki ilişki incelenmiştir. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Meksika’da bir devlet lisesinde yirmi iki 10. sınıf öğrencisi ile nitel bir çalışma yapılmıştır. Öğrencilerin 12’si okudukları alanda mesleğe devam etmek istediklerini belirtirken diğer öğrenciler kariyer kararını henüz vermemişlerdir. Çoğunluğun kariyer seçimleri hakkında eleştirel düşünme görevini yerine getirebileceklerini düşündükleri ve bu konudaki performanslarının iyi olacağını belirttiği için, öğrencilerin beklentilerinin yüksek olduğu düşünülebilir. Çalışmanın sonuçlarına göre, bireylerin kariyer süreçlerine yönelik başarılı beklentiler içinde olmalarının, kariyer karar verme öz yeterlik düzeylerini dolaylı olarak etkilediği belirlenmiştir.

Güney Afrika'nın Eastern Cape Eyaletindeki 536 lise öğrencisinin kariyer kararlarını etkileyen faktörleri anlamak için öğrencilere Kariyer İlgili Envanteri uygulanmıştır. 60 öğrenciyle odak grup görüşmesi yapılmıştır. Araştırmada karma yöntem yaklaşımı kullanılmıştır. Öğrencilerin kariyer kararlarının sırasıyla akademik deneyimler, öz yeterlik, ebeveynler, öğretmenler ve akranlardan büyük ölçüde etkilendiği görülmüştür. Kız öğrencilerin kariyer kararı verirken çevre ve akademik başarılarından daha fazla etkilendiği bulunmuştur (Chinyamurindi vd., 2021).

Yurt dışında gerçekleştirilen kariyer karar verme öz yeterliklerine yönelik yapılan bu çalışmalar incelendiğinde, çalışmalarda genellikle lise ve üniversite öğrencilerinden oluşan örneklem gruplarının kullanıldığı görülmektedir. Çalışmalarda Yapısal Eşitlik Modeli analizi gibi ileri düzey istatistiksel yöntemler kullanılarak faktörler arası ilişkiler ve etkileşimler incelenmiştir. Genellikle büyük örneklem grupları üzerinde, nicel çalışmalar yapılmıştır. Envanterler, ölçekler, odak grup görüşmesi gibi veri toplama araçları kullanılmıştır. Araştırmalar öğrencilerin kariyer kararının bağlanma stilleri, kariyer kararsızlığı, kariyer beklentileri, akademik deneyimler, öz yeterlik, ebeveynler, öğretmenler ve akranlardan etkilendiğini göstermektedir.

2.2.2.3. Türkiye Dışında Akademik Güdülenme İle İlgili Yapılan Araştırmalar

ABD'de lise öğrencilerinin güdülenme, öz güven ve beklentilerinin akademik başarılarını nasıl etkilediğini araştırmak için 4.012 lise öğrencisine çeşitli psikometrik ölçekler uygulanmıştır. Sonuç olarak öğrencilerin akademik başarılarının artmasında bu üç değişkenin güçlü birer belirleyici olduğu gözlenmiştir. Öğrencilerin öz güven, güdülenme ve akademik beklentilerinin desteklenmesinin, onların akademik başarılarını artırabildiği sonucuna ulaşılmıştır (Tavani & Losh, 2003). Güney İtalya'da bulunan küçük bir şehrin ilkokul, ortaokul ve liselerinden yaşları 9 ile 22 arasında değişen 419 İtalyan öğrenci ile yapılan bir araştırmada öğrencilerin akademik güdülenmelerinin okul başarılarıyla nasıl bir ilişkisi olduğu araştırılmıştır. Akademik güdülenmenin, yılsonu notları, okula devam gibi çeşitli değişkenlerle anlamlı bir ilişkisi olduğu bulunmuştur (Vecchione, Alessandri, Marsicano, 2014).

Renaud-Dubé, Guay, Talbot ve arkadaşlarının 2015 yılında

gerçekleştirdikleri çalışmada, örtük zeka inançları, özerk akademik güdülenme ve okulda devam etme niyetleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmada, öğrencilerin zeka hakkında sahip oldukları inançların, akademik güdülenmelerini ve okulda kalma niyetlerini nasıl etkilediği incelenmiştir. Sonuçlar, zekanın geliştirilebileceğine inanan öğrencilerin, daha yüksek düzeyde özerk akademik güdülenme sergilediklerini göstermiştir. Bu öğrencilerin, akademik başarıya daha fazla değer verdikleri ve öğrenme sürecine daha fazla katılım gösterdikleri belirlenmiştir. Ayrıca, özerk akademik güdülenmenin, öğrencilerin okula bağlılığını artırdığı bulunmuştur. Bu bulgular, eğitimcilerin öğrencilerin zeka hakkındaki inançlarını şekillendirerek, onların akademik güdülenme ve okulda kalma oranlarını artırabileceğini öne sürmektedir.

Hindistan'da 9. Sınıf öğrencilerinin akademik güdülenmeleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada nicel bir çalışma yapılmıştır. Akademik güdülenme ile akademik başarı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. Toplanan verilerin sonuçlarına göre akademik başarısı yüksek öğrenciler derslerine daha fazla ilgi göstermektedir, güdülenme düzeyleri daha yüksektir, öz yeterlik inançları güçlüdür (Gupta & Mili, 2017). Almanya'da öğrencilerin güdülenmesinin akademik başarı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmaya Gymnasium'da 11 ve 12. Sınıf düzeyinde 345 öğrenci katılmıştır. Araştırma bulguları, motivasyonel inançların akademik başarı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Güdülenme, öğrencilerin zekâ seviyeleri veya akademik not ortalamalarından bağımsız olarak, onların akademik başarılarını önemli ölçüde etkileyebilen bir faktördür. Dolayısıyla güdülenmenin akademik başarı için kritik bir faktör olduğunu ve uzun vadede akademik başarı üzerinde kalıcı etkiler bırakabildiğini söylemek mümkündür (Steinmayr, Weidinger, Schwinger & Spinath, 2019).

Hollanda ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki araştırmacılar güdülenme başarı döngüsü hakkında bir alan yazın taraması yapmıştır. Araştırma öğrencilerin güdülenmesinin akademik başarılarını nasıl etkilediğini açıklamaktadır. Buna göre, güdülenme sadece başarıyı artırmakla kalmaz, aynı zamanda başarı da güdülenmeyi pekiştirir; sonucuna varmışlardır (Vu, Magis-Weinberg vd., 2021). Tayvan'daki 2.377 meslek okulu öğrencisinin güdülenme düzeyleri, öz yeterliği, başarısızlık korkusu araştırılmıştır. "Güdülenme", "öz yeterlik", "başarısızlık korkusu", "kariyer

uyumluluğu" ve "yaşamın anlamı" arasındaki ilişkiyi keşfetmek için bir model oluşturmak üzere kariyer oluşturma kuramı kullanılmıştır. Bu araştırmaya göre güdülenme ve öz yeterlik, kariyer uyumu üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Güdülenme, başarısızlık korkusunu olumlu yönde etkilemiş, güdülenme ve öz yeterlik ise kariyer uyumluluğunu olumlu yönde etkilemiştir (Chuang, Huang, Lin ve Chen, 2022).

Yukarıdaki çalışmalar genel olarak özetlendiğinde, öğrencilerin akademik güdülenmelerinin yılsonu notları, okula devam, öz yeterlik, kariyer uyumluluğu gibi değişkenlerle ilişkili olduğu görülmüştür. Çalışma örneklemi genellikle ortaokul ve lise öğrencilerinden seçilmiş ve nicel çalışmalar yapılmıştır. Araştırmacılar akademik güdülenmenin öz yeterlik ve akademik başarı üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Sonuç olarak güdülenmenin akademik başarı üzerindeki kritik rolü bu araştırmalarda incelenmiştir.

2.2.2.4. Türkiye Dışında Akademik Başarı İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Hartung, Porfeli ve Vondracek tarafından Çin’de 2005 yılında ortaokul öğrencilerinin kariyer uyum yetkinliği ile akademik başarıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Veriler meslek seçimlerine yönelik farkındalıklarını ölçen çeşitli psikometrik araçlar kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Bulgulara göre kariyer uyum yetkinliği yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının ve yaşam memnuniyetlerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu yetkinliği yüksek olan öğrencilerin, kariyer hedeflerine ulaşmak için gerekli becerilere ve stratejilere sahip oldukları, bunun da onların eğitim süreçlerinde daha başarılı olmalarını sağladığı saptanmıştır.

Bonnal (2011) çalışmasında, okul türünün akademik performans üzerindeki etkilerini değerlendiren alan yazına geniş katkıda bulunarak, iki mevcut mesleki yol arasından hangisinin öğrencileri okulda tutma ve yükseköğrenime erişim sağlama konusunda daha etkili olduğunu tespit etmeyi amaçlamıştır. Özellikle, temel mesleki düzeyde staj yapmayı seçmenin mi yoksa tam zamanlı mesleki eğitime kayıt olmanın mı daha etkili olduğunu gösteren kanıtlar sunma ve her iki tür mesleki eğitimin sonraki eğitim sonuçlarını karşılaştırma da amaçlanmıştır. Analiz, Fransa Eğitim Bakanlığı tarafından takip edilen 17,830 öğrencinin yer aldığı 1995

Ortaöğretim Öğrenci Paneli'nden elde edilen verilere dayanmaktadır. Odak noktasını mesleki eğitim alan ve CAP veya BEP hazırlığı yapan başlangıç eğitimi öğrencileri oluşturmuştur. Mesleki yolun seçiminin sonraki eğitim sonuçları üzerinde önemli etkileri vardır: tam zamanlı mesleki eğitimle karşılaştırıldığında, tahminlerin stajın erken okul bırakmayı teşvik etmediğini ve bireylerin mesleki sınavlarını geçme ve mezuniyetten hemen sonra işe girmek yerine daha ileri eğitim almaya devam etme olasılığını artırdığını göstermektedir. Ayrıca, sonuçlarımız staj yapma kararının içselliğini dikkate alma gereğini açıkça ortaya koymaktadır. Akademik olarak zorlanan öğrencileri nasıl motive edilebileceği de çalışmada tartışılmıştır. Fransa'daki mesleki eğitim alan öğrenciler için iki alternatif yol bulunmaktadır: tam zamanlı mesleki eğitim ve staj. Bu iki rekabetçi yaklaşımın öğrencileri okulda tutma ve mezuniyet sonrası daha ileri eğitim alma açısından etkinliğini karşılaştıran az araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada, staj ve tam zamanlı mesleki eğitim arasındaki eğitim sonuçları, terk oranları, mezuniyet ve daha ileri eğitim katılımı açısından karşılaştırılmıştır. Bunu yapmak için, hem staj hem de alternatif akademik başarı ölçütleri için iki eşzamanlı denklem içeren probit modelleri tahmin edilmiştir. Yerel staj paylarındaki değişiklikleri ve bu değişikliklerin önceki akademik başarı ile etkileşimi kullanılarak, stajyerlerin tam zamanlı mesleki eğitim gören öğrencilere göre daha fazla eğitimsel başarı elde edip etmedikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda staj kararının içselliğinin dikkate alınması gerektiği açıkça gösterilmiştir: stajyerlerin daha kötü eğitim sonuçları ile ilişkilendirildiği görülmüştür. Ancak, içsellik sorununu ele alan tahminler tersini vurgulamıştır, staj yapmanın tam zamanlı mesleki lise eğitimine göre terk etme olasılığında önemli bir etkisi olmasa da, staj eğitimi sınavda daha yüksek başarı ve daha ileri eğitimde devam etme olasılığını artırmaktadır.

Ayub, (2017) Pakistan'da teknik eğitim ve mesleki eğitime yönelik ebeveyn etkisini ve öğrenci tutumunu araştırmayı amaçlamıştır. Pencap Teknik Eğitim ve Mesleki Eğitim Otoritesi'nin üç bölgesinden (Merkez, Kuzey ve Güney) ve her bölgeden iki enstitüden ve her şehirden 50 öğrenciden (Meslek enstitülerinden 25 öğrenci ve Orta, Kuzey ve Güney'den 25 Öğrenci) ölçekler aracılığıyla veriler toplanmıştır. Çok değişkenli regresyon analizi yapılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, ebeveynlerin etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve öğrencilerin mesleki eğitime yönelik kararlarını olumlu yönde etkilemiştir.

Ebeveynlerin eğitim düzeyi, mesleği ve sosyo ekonomik durumunun, öğrencilerin mesleki ve teknik eğitim tercihlerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu bulmuştur. Sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarını meslek liselerine teşvik ettikleri görülmektedir.

Lardy'nin (2017) tez çalışmasında, iki yıl süren teknoloji üniversite diploması hazırlık sürecinde Teknoloji Üniversiteleri Enstitülerinde (IUT) öğrenim gören öğrencilerin (n=1447) akademik başarılarını etkileyen faktörleri keşfetmek amaçlanmıştır. Lardy'e (2017) göre, Fransız Üniversiteleri'nin diğer bölümleriyle karşılaştırıldığında, teknoloji lisesi mezunlarının IUT'lerde sayıca daha fazla olduğu ve burada daha başarılı oldukları gözlemlenmektedir. Ancak, teknoloji lisesi mezunlarının oranı uzun vadede azalmaktadır ve bu öğrenciler, genel lise mezunlarına göre daha az başarılı olmaktadır ve başarı faktörlerinin bu keşfi, hem bütünleştirici hem de uzunlamasına olan dönem sonu ortalamasının istatistiksel bir modellemesini içermektedir. Lardy'nin (2017) bu çalışmadaki amacı, bir dönem boyunca performans üzerinde en çok etkiye sahip olan faktörleri belirlemektir. Seçilen teorik çerçeve dört değişken grubunu içermektedir. İlk grup, bireylerin IUT'ye girişlerinde sahip oldukları kişisel özellikleri içermektedir. İkinci grup, akademik bağlamın algısını kapsamaktadır. Üçüncü ve dördüncü gruplar ise sırasıyla öğrencilerin güdülenmeleri ve öğrenmeye olan bağlılıkları ile oluşturulmuştur. Bu değişken grupları, ilk yıl boyunca önceden belirlenmiş bir genel şema izlenerek bloklar halinde tanıtılmıştır. Bu belirleme, IUT başlangıcındaki kişisel özellikler arasında geçmiş okul başarısının önemini ortaya koymuştur. Akademik bağlamda, öğretmen katılımı en etkili değişken olarak belirlenmiştir. Güdülenme açısından, kişisel etkinlik hissi en belirgin etkiye sahiptir. Son olarak, bağlılığın bilişsel ve davranışsal boyutları, yüzeysel öğrenme ve mevcut kaynakların düzenlenmesi ile öne çıkmıştır. Öğretmen katılımı haricinde, psikososyal boyutların etkisi zaman geçtikçe azalmakta ve bu durum, ortalamanın zamanla azalan esnekliği olarak nitelendirilmektedir. Son olarak, en çarpıcı bulgu, özellikle diploma türü ve alınan not açısından geçmiş okul başarısı değişkenlerinin etkisidir. Bu değişkenler, örneğin bir dönemin ortalaması gibi akademik performans göstergeleri diğer değişkenler tarafından neredeyse hiç aracı kılınmamaktadır. İlk yılın sonunda teknoloji lisesi mezunları ile bilim lisesi mezunları arasındaki fark çok önemlidir, bu fark yaklaşık olarak iki seviye diploma notuna eşittir. Ayrıca,

teknoloji lisesi mezunlarının ikinci dönem ilerlemeleri bilim lisesi mezunlarına göre daha zordur ve bu iki grup arasındaki fark ikinci yılın sonunda azalmaktadır. Güdülenme ve bağlılığın daha iyi yönetilmesi, teknoloji lisesi mezunlarının başarısını artırmak için önemli araçlar olmasına rağmen, bu araçların beklenen etkileri, mevcut başarı farkını kapatmak için yeterli değildir. Bu farklılıkların açıklanması, ikna edici olmakla birlikte, farklı eğitim programlarına göre yapılan gözlemleri açıklamak için yeterli değildir: bazı kurumlar veya programlar, teknoloji lisesi mezunları için daha elverişli görünmektedir.

Brown ve Green (2019), "Mesleki Eğitim Öğrencilerinin Akademik Başarı ve Katılımını Değerlendirme: Avustralya'da Nicel Bir Yaklaşım" isimli çalışmada Avustralya'da mesleki eğitim programlarına kayıtlı öğrencilerin akademik başarıları ve eğitimlerine yönelik katılım düzeylerini araştırmışlardır. Araştırmaya Avustralya'daki çeşitli liselerden mesleki eğitim programlarına kayıtlı 500 öğrenci ve geleneksel akademik yollarda eğitim gören 300 öğrenci katılmıştır. Akademik not ortalamaları ve ölçekler uygulanmış, ANOVA ve Spearman korelasyon analizi kullanılarak mesleki eğitim, akademik başarı ve sınıf içi etkinlikler ile ders dışı programlara katılım düzeyi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre mesleki eğitim akademik başarıyı ve öğrenci katılımını artırmada önemli bir rol oynamıştır. Öğrencilerin akademik başarıları ile eğitimlerine yönelik katılım düzeyleri arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, eğitime ilgi ile akademik başarı arasında da pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir.

Schmid ve Müller (2019) tarafından yapılan "Vocational Education and Career Development: A Quantitative Study in Germany" isimli çalışmada meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararları, öz yeterlik duyguları ve akademik başarıları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın örneklem grubu Almanya'daki çeşitli meslek liselerinde öğrenim gören 500 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin toplanması için Öz Yeterlik Ölçeği, Kariyer Gelişim Anketi uygulanmıştır. Verilerin analizinde, Pearson korelasyon, regresyon ve varyans analizi gibi teknikler kullanılmıştır. Araştırma bulguları şöyledir: öz yeterlik algısı yüksek olan öğrenciler genellikle daha yüksek akademik başarı göstermiştir. Erkek öğrenciler daha yüksek akademik başarı göstermiştir. Daha yüksek sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilerin akademik başarı düzeyleri yüksek çıkmıştır. Sonuçlara

bakıldığında öz yeterlik ve belirgin kariyer hedeflerinin akademik başarıyı artırıcı etkileri olduğu, güdülenmenin de başarı üzerinde önemli bir rol oynadığı bulunmuştur.

Green ve White (2020), Amerika Birleşik Devletleri'nde meslek eğitiminin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla öğrencilerin meslek eğitimi hakkındaki tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Meslek eğitimi ile akademik başarı arasındaki ilişki Pearson korelasyon katsayısı kullanılarak, mesleki eğitimin akademik başarı üzerindeki etkileri ise basit doğrusal regresyon analizi ile belirlenmiştir. Sonuçlara göre olumlu tutumlara sahip öğrencilerin genellikle daha yüksek akademik başarı gösterdikleri bulunmuştur. Meslek eğitimi ile akademik başarı arasındaki ilişkinin genellikle pozitif yönde olduğu gözlemlenmiştir.

Haegg (2020) tarafından gerçekleştirilen tez çalışmasında mesleki orta öğretimin, öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisi, gelişmekte olan bir ülke olan Dominik Cumhuriyeti'nde ele alınmış ve mesleki lise için kamu yatırımlarının getirileri tahmin edilmeye çalışılmıştır. Card (1993)'in okul yakınlığındaki değişkenliği eğitim getirilerini değerlendirmek için değişken olarak kullandığı benzer bir strateji kullanılarak, mesleki liseye devam etmenin akademik liseye kıyasla ortalama öğrencinin 12. sınıf standart test puanlarını 0,4 standart sapmaya kadar artırdığı tespit edilmiştir. Özellikle daha düşük gelirli ve düşük puanlı erkek öğrenciler gibi belirli okul ve öğrenci profilleri için çok daha büyük etkiler gözlemlenmiştir. Ayrıca, mesleki lisenin zamanında mezuniyet olasılığını ve üniversite başvuru olasılığını artırdığını ve öğrencilerin üniversite giriş sınavı puanlarını 0,3 standart sapma artırdığı bulunmuştur. Dominik Cumhuriyeti'nde yapılan saha çalışmasında, çeşitli meslek liseleri incelediğinde ve Eğitim Bakanlığı yetkilileri ile görüşüldüğünde, bu meslek liselerinin başarısına katkıda bulunan beş ana faktör belirlenmiştir: yönetsel özerklik, program ve sınıf tasarımı, işe alım uygulamaları ve öğretmen kalitesi, okul iklimi ve öğrenci profili. Bu koşulların oluşturulması, akademik liselere kıyasla daha fazla yatırım gerektirse de, ortalama bir meslek lisesi öğrencisinin 12. sınıf standart testlerindeki etkisinin net mevcut değerinin öğrenci başına 28,252 dolar olduğu saptanmıştır. İlgili tez çalışmasında bu bulguların, gelişmekte olan ülkelerde mesleki eğitimin nedensel etkileri üzerine mevcut olan sınırlı alan yazına katkıda bulunduğu belirtilmiş ve Dominik

Cumhuriyeti'nin mesleki eğitime yatırım yapma stratejisinin insan sermayesini artırdığı önerilmiştir.

Tentama & Abdillah (2019) “Akademik Başarı ve Öz-Konseptten Yola Çıkararak Öğrenci İstihdam Edilebilirliği” adlı çalışmalarında istihdam edilebilirliğin, meslek liselerinde sıklıkla iş arama ile ilişkili bir sorun olarak ortaya çıktığı ve düşük istihdam edilebilirliğin, bireylerin iş gücüne katılımını engelleyen bir durum haline geldiği belirtilmiştir. Bu çalışmaya göre istihdam edilebilirlik seviyelerini etkileyen faktörler arasında akademik başarı ve öz-kavram yer almaktadır. Bu çalışmada meslek lisesi öğrencilerinde akademik başarı ve öz-kavram ile öğrenci istihdam edilebilirliği arasındaki ilişkiyi belirleme amaçlanmıştır. Çalışmanın örnekleme, küme rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 85 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma yöntemi olarak nicel bir yöntem kullanılmıştır ve veri toplama araçları olarak ölçekler ve dönem notları kullanılmıştır. Kullanılan ölçekler, istihdam edilebilirlik ve öz-kavram ölçekleridir. Çalışmada veri analizi için çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Veri analizinin sonuçları, akademik başarı ve öz-kavram ile istihdam edilebilirlik arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Kovács ve Tóth (2022), Macaristan'daki beş farklı meslek lisesinde öğrencilerin güdülenme seviyeleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmada kesitsel desen kullanılmıştır. Veriler 50 öğrenci ile derinlemesine görüşmeler ve odak grup tartışmaları yapılarak elde edilmiştir. Nitel bir yaklaşım benimsenen çalışmada, derinlemesine görüşmeler ve grup tartışmaları yoluyla öğrenci güdülenmesi ve başarıları anlamaya çalışılmıştır. Sonuçlar, yüksek düzeyde güdülenmenin akademik başarıyı artırmada önemli bir rol oynadığını ve öğrencilerin gelecek beklentilerinin güdülenmelerini etkilediğini göstermiştir. Erkek öğrencilerin akademik başarılarının kız öğrencilerden fazla olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin eğitim sürecindeki hedeflerinin net olması, akademik başarıyı olumlu yönde etkilemiştir.

Ubaidillah, Saifullah, Hitomi & Bulut'un (2023) araştırmalarının amacı, öz yeterliliğin meslek lisesi öğrencilerinin akademik performansı üzerindeki rolünü incelemektir. Bu çalışmada, korelasyonel araştırma tasarımıyla nicel bir yaklaşım kullanılmıştır. Bu çalışmada, elektrik ve endüstriyel mühendislik bölümünde okuyan meslek liseli öğrencilerin öz yeterliklerinin akademik performans

üzerindeki rolünü incelemek için çalışmanın katılımcıları, elektrik ve endüstriyel mühendislik bölümünde okuyan Endonezya’da SMK 3 Bondowoso Lisesi’nden 115 öğrenci seçilmiş ve bu seçim uygunluk örnekleme tekniği ile yapılmıştır. Veriler, Jeffrey’s Amazing Statistics Programı (JASP) ile regresyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları, öz yeterliğin akademik performans üzerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Regresyon analizi sonuçları, öz yeterliğin akademik başarı üzerinde çok önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu çalışma, yüksek öz yeterlik seviyesine sahip öğrencilerin, düşük öz yeterlik seviyesine sahip öğrencilere kıyasla genellikle daha iyi akademik başarı sergilediklerini ortaya koymuştur. Çalışmanın sonuçları, öz yeterliğin öğrencilerin akademik performansı üzerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Öğrencilerin akademik başarılarını artırmak için öz yeterliklerini geliştirmeleri önerilmektedir. Çalışmanın sınırlamaları, akademik performansın bir ölçek kullanılarak ölçülmesi ile testler veya rapor kartı puanları kullanılarak ölçülmesi arasındaki karşılaştırmanın olmamasıdır. Gelecek araştırmacılara öneriler, bu araştırmayı daha çeşitli hale getirerek öğrenci akademik başarısını artırabilecek diğer faktörleri incelemeyi içermektedir. Okullara yönelik öneri, öğrencilerin öz yeterliklerini geliştirmeleri için eğitimler vermeleri ve böylece maksimum akademik performansa ulaşmalarına yardımcı olmalarıdır.

Lin ve Li (2024) tarafından yapılan “Çin Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Akademik Başarılarına İlişkin Yapısal Modeller Temelinde Araştırma Hipotezler” adlı çalışmada Çin'deki meslek yüksekokulu öğrencilerinin akademik başarılarının mevcut durumunu anlamak için 1560 öğrenciyi kapsayan kapsamlı bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ölçme araçları olarak Üniversite Öğrencisi Mesleki Kimlik Ölçeği, Genel Öz Yeterlik Ölçeği ve Akademik Başarı Ölçeği kullanılmıştır ve yanıtlar 5 dereceli Likert tipi ölçekler üzerinde kaydedilmiştir. Bu çalışma, mesleki kimlik, öz-yeterlik ve akademik başarı arasındaki ilişkileri inceleyen yapısal modeller temelinde araştırma hipotezleri önermeyi amaçlamıştır. Araştırma hipotezleri olarak meslek yüksekokulu öğrencilerinin mesleki kimliğinin, akademik başarılarını anlamlı ve pozitif bir şekilde yordadığı ayrıca öz yeterliğin mesleki kimlik ile akademik başarı arasındaki ilişkiye kısmen aracılık ettiği bulunmuştur. Ölçeklerin güvenirliği ve geçerliği test edilmiş, ardından fark analizleri, korelasyon analizleri, regresyon

analizleri ve ara etki analizleri gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulguları şöyledir: Farklı sınıf seviyelerindeki öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı farklılıklar vardır, ancak öğrenci liderleri arasında anlamlı bir fark yoktur. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin mesleki kimliği, akademik başarılarını anlamlı ve pozitif bir şekilde yordamaktadır. Öz yeterlik, mesleki kimlik ile akademik başarı arasındaki ilişkiye kısmen aracılık etmektedir. Araştırmanın sonuçları doğrultusunda üniversite yöneticileri ve meslek öğretmenleri, meslek yüksekokulu öğrencilerinin öz yeterliklerini artırarak akademik başarılarını teşvik etmek ve mesleki eğitimin meslek, eğitim ve teknik doğasını geliştirmek için mesleki kimliklerini iyileştirmelidir şeklinde önerilerde bulunulmuştur.

Türkiye dışındaki meslek liselerindeki akademik başarıya ilişkin araştırmalar, çeşitli yöntemler ve değişkenlerle akademik başarıyı etkileyen faktörleri incelemiştir. Bu çalışmalar genellikle meslek lisesi öğrencilerinin mesleki kimliği, öz-yeterlik, akademik başarı, istihdam edilebilirlik ve eğitim yollarını ele almıştır. Araştırmalar genellikle nicel yöntemler, nitel yöntemler ve çeşitli ölçme araçları kullanarak yapılmıştır. Ölçekler, anketler, regresyon analizleri, fark analizleri ve probit modelleri gibi çeşitli analiz teknikleri kullanılarak veriler toplanmış ve değerlendirilmiştir. Öğrenci performansını etkileyen faktörler arasında kişisel özellikler, akademik bağlam algısı, güdülenme, öğrenmeye bağlılık ve öğretmen katılımı gibi değişkenler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Türkiye dışındaki meslek liselerindeki akademik başarıya ilişkin araştırmaları, genellikle akademik başarıyı etkileyen faktörler olarak mesleki kimlik, öz yeterlik, güdülenme, akademik bağlam algısı ve eğitim yöntemlerini incelemektedir. Araştırmalar, mesleki kimlik ve öz yeterliğin akademik başarıyı pozitif bir şekilde etkilediğini, staj ve tam zamanlı eğitim arasındaki kararların eğitim sonuçları üzerinde önemli etkileri olduğunu ve mesleki eğitim yatırımlarının akademik başarıyı artırabileceğini göstermektedir. Ayrıca, öz-kavram ve akademik başarı arasındaki ilişki de istihdam edilebilirliği etkileyen önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Çalışmalar, mesleki kimliğin ve öz yeterliğin akademik başarı üzerinde pozitif bir etkisi olduğunu göstermektedir. Özellikle yüksek öz yeterlik seviyesine sahip öğrenciler, genellikle daha iyi akademik performans sergilemektedir. Bu bulgu, mesleki kimlik ve öz yeterlik arasındaki güçlü ilişkinin akademik başarıyı olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Staj ve tam zamanlı mesleki eğitim

arasındaki karşılaştırmalar, staj yapmanın genellikle daha yüksek eğitimsel başarı ve daha ileri eğitim alma olasılığı ile ilişkilendirildiğini göstermektedir. Ancak, staj kararının içsel etkileri de dikkate alınmalıdır. Staj, öğrencilerin okulda kalma ve ileri eğitim alma olasılıklarını artırabilir, fakat bu kararın içsel güdülenme ve eğilimler üzerinde önemli etkileri vardır. Geçmiş okul başarısının, akademik performans üzerinde en etkili faktörlerden biri olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmen katılımı ve öğrenci güdülenmesi, akademik başarı üzerinde önemli rol oynamaktadır. Öğrencilerin akademik bağlamda öğretmen destek ve katılımı, başarılarını artırabilir. Akademik başarı ve öz-kavram arasındaki ilişki, istihdam edilebilirlik üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yüksek akademik başarı ve güçlü öz-kavram, öğrencilerin iş gücüne katılımını artırabilir ve istihdam edilebilirliklerini geliştirebilir. Mesleki eğitime yapılan yatırımların, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, öğrencilerin akademik başarıları ve iş gücüne katılımları üzerinde olumlu etkiler yarattığı gözlemlenmiştir. Mesleki eğitim, öğrencilerin üniversite giriş sınavı puanlarını artırabilir ve mezuniyet sonrası daha yüksek eğitim fırsatlarına erişim sağlayabilir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, deseni, evren ve örneklem, veri toplama araçları, veri toplama süreci ile veri analizleri açıklanacaktır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentisi, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlayan bir araştırma olup, araştırmanın yöntemini tarama yöntemi, desenini ise açıklayıcı ilişkisel desen oluşturmuştur. Betimsel-ilşkisel tarama modelindeki araştırmalarda bir durum ya da olay olduğu gibi betimlenmekte ve bu duruma sebep olan değişkenlerin ilişkisi, etkisi ve bunların dereceleri belirlenmektedir (Kaya, Balay ve Göçen, 2012). Korelasyonel araştırma, bazı ilişki tür ya da türlerinin ne dereceye kadar var olduğunu bulmaya çalışır. Değişkenler arasındaki ilişkileri anlamak amacıyla yapılan keşfedici korelasyonel araştırmalar ve bir veya daha fazla bağımsız değişkene dayanarak bağımlı değişkendeki değişiklikleri açıklamaya yönelik yordayıcı korelasyonel araştırmalar olmak üzere iki türü bulunmaktadır (Büyüköztürk, 2018). Bu araştırmada daha önce araştırmacı tarafından ilgili değişkenler arasındaki ilişkileri ele alan bir çalışmaya rastlanılamamış olması, araştırma kapsamındaki öğrencilerin eğitim ve kariyer tercihlerini anlamak için yeni bilgiler ortaya çıkarılabilmesi, değişkenler arasındaki ilişkileri anlamak ve bu ilişkileri keşfetmenin birincil olarak odak noktası olması kısaca araştırmanın amacının meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasındaki ilişkileri ortaya koymak olarak özetlenmesi dolayısıyla değişkenler arasındaki ilişkileri anlamak ve açıklamak amacı ile açıklayıcı korelasyonel desen tercih edilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma 2023-2024 eğitim öğretim yılı Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi Batı Karadeniz Bölümü'nün bir ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okulları bünyesindeki mesleki ve teknik Anadolu liselerinde öğrenim görmekte olan toplam 796 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında veriler beş farklı okuldaki toplanmıştır. 9. sınıf öğrencilerinin, lise eğitimlerine yeni başlamaları ve meslekler hakkında henüz sınırlı bilgiye sahip olmaları nedeniyle araştırma

kapsamının dışında bırakılması tercih edilmiştir. Nitekim Akın, Sarıçam ve Kaya (2014), kariyer karar verme öz yeterliği ölçeğinin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında, lise 1. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme sürecinde daha belirsiz olduklarını ve bu durumun ölçek sonuçlarını etkileyebileceğini belirtmektedirler. Benzer şekilde, ergenlerin kariyer karar verme sürecinde yaş düzeyinin önemli bir rol oynadığını ve daha üst sınıflarda bu sürecin daha netleştiği alan yazında vurgulanmaktadır. İlgili alan yazında öğrencilerin kariyer gelişimi süreçlerinin genellikle lise yıllarının ilerleyen dönemlerinde netleştiği, özellikle 10. sınıftan itibaren öğrencilerin gelecekteki kariyer hedeflerine yönelik daha bilinçli ve sağlam kararlar vermeye başladıkları vurgulanmaktadır (Super, 1990; Ginzberg, 1972). Bu nedenle, 9. sınıf öğrencilerinin henüz bu gelişimsel aşamaya ulaşmamış olmaları nedeniyle, araştırmada anlamlı ve tutarlı veriler elde edebilmek amacıyla daha üst sınıflardaki öğrencilerin dahil edilmesi tercih edilmiştir. Bu yaklaşım, elde edilen bulguların güvenilirliğini ve geçerliğini artırmak adına alan yazınla da uyumludur. Bu nedenle, araştırmanın amacı doğrultusunda daha tutarlı ve güvenilir sonuçlar elde edebilmek için 10, 11 ve 12. sınıf öğrencileri üzerinde durulmuştur.

Örneklem gurubunun belirlenmesi, İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından seçilen okullarla sınırlı olduğundan, belirli bir örneklem çerçevesi değil, belirlenen okul gruplarındaki öğrenciler üzerine odaklanılmış olup bu nedenle "çalışma grubu" terimi kullanılmıştır. Çünkü okul seçimi süreci kontrol edilememiş ve bu okullardaki öğrencilerle sınırlı kalınmıştır. Araştırmada başlangıçta 870 kişiye ulaşılmış, 74 öğrencinin verileri değerlendirme dışı bırakılarak araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu durumun gerekçesi; anket veya test formlarının eksik doldurulmuş olması, yanıtların tutarsız veya mantıksız olmasıdır. Sonuç olarak, araştırmaya dahil edilen çalışma grubu 796 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin demografik bilgiler Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin bilgiler

Değişken	Kategori	N	%
Cinsiyet	Erkek	450	56,5
	Kız	346	43,5
Yaş	14	21	2,6
	15	153	19,2
	16	324	40,7
	17	283	35,6
	18	15	1,9
Bölüm	Elektrik Elektronik Teknolojisi	133	16,7
	Motorlu Araçlar Teknolojisi	36	4,5
	Mobilya ve İç Mekân Tasarımı	20	2,5
	Metal Teknolojisi	6	,8
	Endüstriyel Otomasyon	24	3,0
	Makine ve Tasarım Teknolojisi	44	5,5
	Yiyecek ve İçecek Hizmetleri	77	9,7
	Moda Tasarımı	9	1,1
	Çocuk Gelişimi Eğitimi	42	5,3
	Grafik ve Fotoğraf	18	2,3
	Sağlık Hizmetleri	60	7,5
	Gıda Teknolojisi	18	2,3
	Bilişim Teknolojisi	118	14,8
	El Sanatları	2	,3
	Adalet	43	5,4
	Büro Yönetimi	32	4,0
	Muhasebe ve Finans	65	8,1
	Tesisat	29	3,6
	İnşaat	4	,5
	Konaklama	16	2,0
	Yok	42	5,3
Kardeş Sayısı	1	128	16,1
	2	321	40,3
	3	213	26,8
	4	64	8,0
	5	18	2,3
	6	5	,6
	7	1	,1
	8	3	,4
	9	1	,1
	10	50	6,3
Sınıf	11	424	53,3
	12	322	40,5
	MTAL 1	139	17,5
Okul	MTAL 2	189	23,7
	MTAL 3	60	7,5
	MTAL 4	214	26,9
	MTAL 5	194	24,4
Toplam		796	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin %56,5'i erkek (n=450), %43,5'i ise kız (n=346) öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin %2,6'sı 14 (n=21), %19,2'si 15 (n=153), %40,7'si 16 (n=324), %35,6'sı 17 (n=283), %1,9'u 18 (n=15) yaşındadır. Öğrencilerin bölümleri incelendiğinde %16,7'sinin elektrik elektronik teknolojisi (n=133), %4,5'inin motorlu araçlar teknolojisi (n=36), %2,5'inin mobilya ve iç mekân tasarımı (n=20), %0,8'inin metal teknolojisi (n=6), %3'ünün endüstriyel otomasyon (n=24), %5,5'inin makine ve tasarım teknolojisi (n=44), %9,7'sinin yiyecek ve içecek hizmetleri (n=77), %1,1'inin moda tasarımı (n=9), %5,3'ünün çocuk gelişimi eğitimi (n=42), %2,3'ünün grafik ve fotoğraf (n=18), %7,5'inin sağlık hizmetleri (n=60), %2,3'ünün gıda teknolojisi (n=18), %14,8'inin bilişim teknolojisi (n=118), %0,3'ünün el sanatları (n=2), %5,4'ünün adalet (n=43), %4'ünün büro yönetimi (n=32), %8,1'inin muhasebe ve finans (n=65), %3,6'sının tesisat (n=29), %0,5'inin inşaat (n=4), %2'sinin konaklama (n=16) bölümünde öğrenim gördüğü görülmektedir. Öğrencilerin %5,3'ünün kardeşinin olmadığı (n=42), %16,1'inin 1 (n=128), %40,3'ünün 2 (n=321), %26,8'inin 3 (n=213), %8'inin 4 (n=64), %2,3'ünün 5 (n=18), %0,6'sının 6 (n=5), %0,1'inin 7 (n=1), %0,4'ünün 8 (n=3), %0,1'inin 9 (n=1) kardeşi olduğu görülmektedir. Öğrencilerin sınıf seviyeleri incelendiğinde %6,3'ünün 10.sınıf (n=50), %53,3'ünün 11.sınıf (n=424), %40,5'inin ise 12.sınıf (n=322) öğrencisi olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %17,5'i MTAL 1'de (n=139), %23,7'si MTAL 2'de (n=189), %7,5'i MTAL 3'te (n=60), %26,9'u MTAL 4'te (n=214), %24,4'ü MTAL 5'te (n=194) öğrenim görmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında öğrencilerden veri toplamak için kullanılan ölçme araçları şunlardır: Kişisel Bilgi Formu, Gelecek Beklentisi Ölçeği, Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeği ve Akademik Güdülenme Ölçeği'dir. Veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler sunulmuştur. Öğrencilere araştırmanın konusu, kişisel bilgilerin gizliliği ve uygulamanın ne kadar süreceği (35 dk.) hakkında bilgi verilmiş, katılımın isteğe bağlı olduğu belirtilmiştir.

3.3.1. Veri toplama Araçlarının Uygulanışı

Uygulama aşamasına başlamadan önce, Gelecek Beklentisi Ölçeği, Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeği ve Akademik Güdülenme Ölçeği'nin araştırmada kullanılabilmesi için ölçeği geliştiren bilim insanlarından gerekli izinler alınmıştır

(EK 5- EK 6- EK 7). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Senatosu Etik Komisyonu tarafından 09.04.2023 tarihinde imzalanan “Etik Komisyonu Onay Bildirimi” katılımcılarla paylaşılmıştır (EK 8). Veri toplama aracının merkez ilçedeki meslek liselerini kapsayacak biçimde uygulanabilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün 22.09.2023 tarihli yazısı ile alınan izin belgesi katılımcılara gösterilmiştir (EK 9).

3.3.2. Kişisel Bilgi Formu

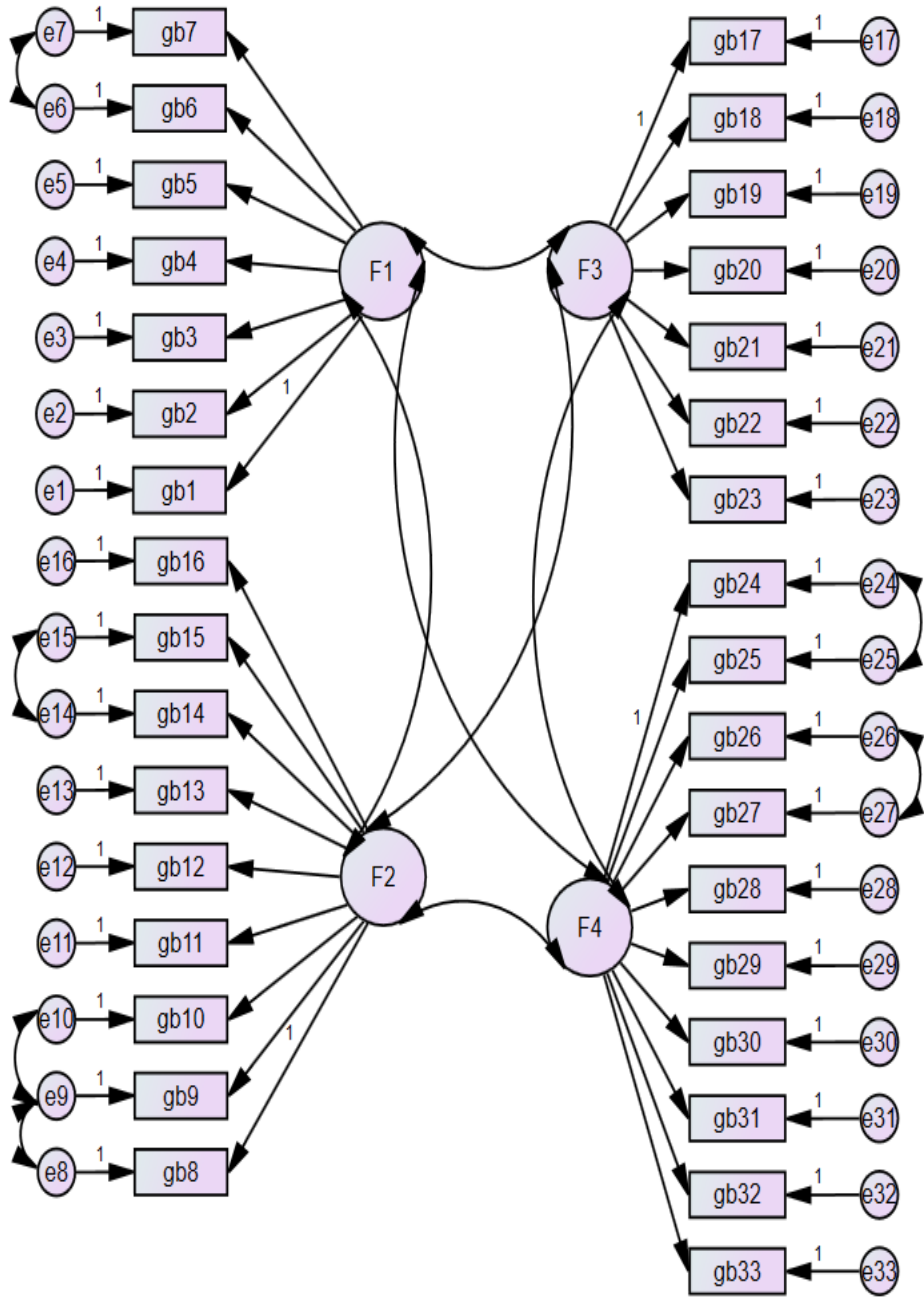
Araştırmada katılımcıların cinsiyeti, yaşları, eğitim aldıkları okul türü, sınıf düzeyleri, akademik not ortalamaları ve okudukları bölümler hakkında veri toplamak için, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Katılımcıların Kişisel Bilgi Formunu ölçeklerle birlikte doldurmaları sağlanmıştır.

3.3.3. Gelecek Beklentisi Ölçeği

Araştırmada Şimşek tarafından geliştirilen (2012) "Gelecek Beklentisi Ölçeği" (GBÖ) kullanılmıştır. Ölçek 33 maddeden oluşmaktadır ve beşli Likert tipi puanlamaya sahiptir. Ölçekte “Kişisel ve mesleki gelecek”, “Eğitsel gelecek”, “Sosyal gelecek” ve “Ekonomik gelecek” olmak üzere dört faktör bulunmaktadır. GBÖ’nün yapı geçerliğinin araştırılması amacıyla faktör analizi uygulanmıştır. Gelecek Beklentisi Ölçeği için gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin dört faktörlü yapısı doğrulanmıştır.

Araştırma kapsamında Gelecek Beklentisi Ölçeği puanlarına ilişkin geçerlik kanıtı elde etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. DFA bulgularına göre CMIN (2503,693) /DF (489) değeri anlamlı düzeyde ($p<0,000$) 5,120, GFI değeri 0,83, AGFI değeri 0,80, RMSEA değeri 0,072, NFI değeri 0,87, CFI değeri 0,89 olarak tespit edilmiştir. CMIN/DF, GFI, AGFI ve CFI indekslerinin kabul edilebilir seviyeye getirilmesi amacıyla analiz programının önerileri doğrultusunda 6 ve 7, 14 ve 15, 9 ve 10, 24 ve 25, 26 ve 27.maddeler arasında modifikasyon yapılmıştır. Gerçekleştirilen modifikasyonların ardından CMIN (1897,887) /DF (484) değeri anlamlı düzeyde ($p<0,000$) 3,921, GFI değeri 0,87, AGFI değeri 0,85, RMSEA değeri 0,061, NFI değeri 0,90, CFI değeri 0,93 olarak tespit edilmiş ve model veri uyumunun kabul edilebilir düzeyde sağlandığı görülmüştür.

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin dört faktörlü yapısı doğrulandığı görülmüştür. Elde edilen yol şeması Şekil 3.1.’de yer almaktadır.

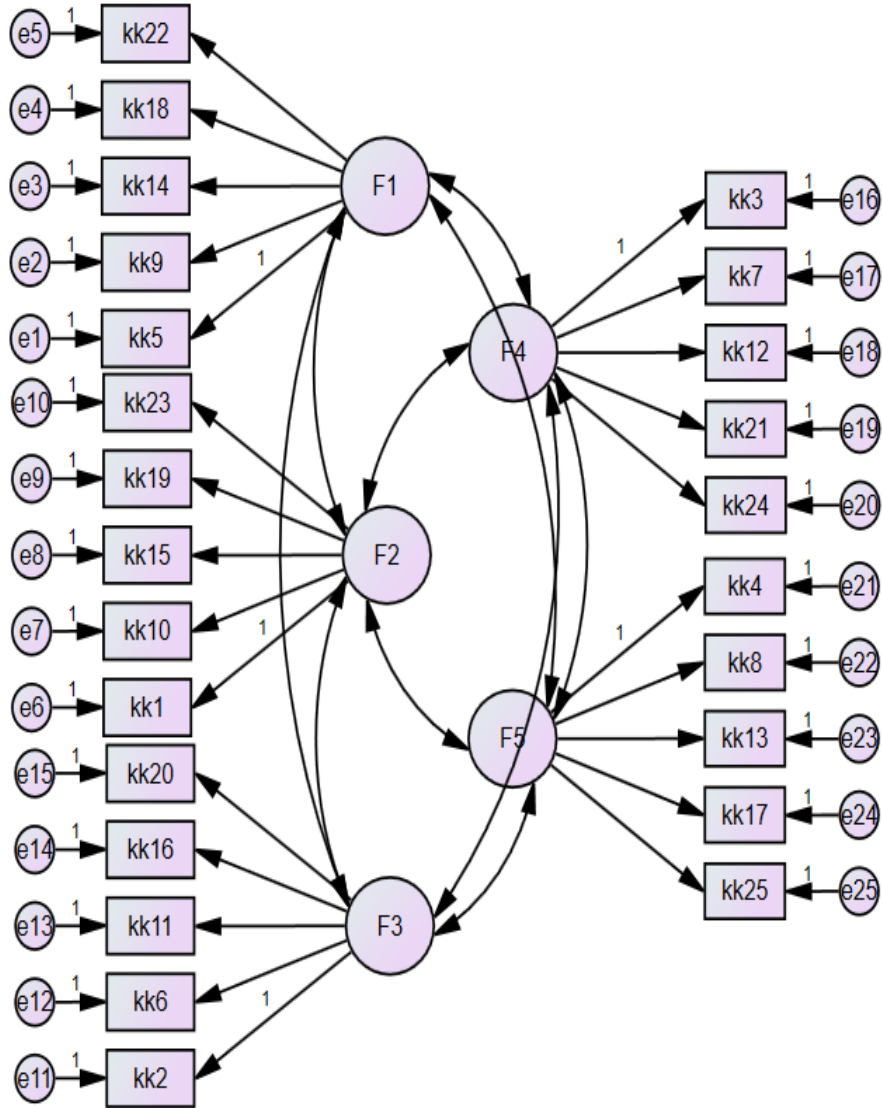
Şekil 3.1. Gelecek Beklentisi Ölçeği için kurulan DFA Path Diyagramı.

3.3.4. Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeği

Kariyer Kararı Öz-Yeterlik Ölçeği-Kısa Formunun (KKÖYÖ-KF) Türkçe'ye çevirisi, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Büyükgöze-Kavas (2014) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırma farklı bölüm ve sınıflardan 481 Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğrencisi (195 erkek, 286 kadın) üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formu için gerçekleştirilen geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, Türkçe formun gerekli geçerlik ve güvenirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek ve faktör analizini yapmak için açımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Beş faktörlü çözüm toplam varyansın %55.61'ini açıklamıştır. KKÖYÖ'nün Türkçe formu 25 maddeden oluşmakta olup bireyin öz yeterlik inançlarına ilişkin geri bildirim cümleleri "Hiç Güvenmiyorum" ile "Tamamen Güveniyorum" arasında 5'li likert tipi ölçekle puanlanmaktadır. Ölçeğin Türkçe formu için yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonuçlarından elde edilen veriler Türkçe formunun gerekli geçerli ve güvenirliğe sahip olduğuna kanıt olarak gösterilebilir.

Araştırma kapsamında da Kariyer kararı öz yeterlik ölçeği puanlarına ilişkin geçerlik kanıtı elde etmek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Gerçekleştirilen DFA'ya ilişkin path diyagramı Şekil 3.2'de verilmiştir. DFA bulgularına göre CMIN (1422,362) /DF (265) değeri anlamlı düzeyde ($p<0,000$) 5,367, GFI değeri 0,86, AGFI değeri 0,83, RMSEA değeri 0,074, NFI değeri 0,88, CFI değeri 0,90 olarak tespit edilmiştir, CMIN/DF ve AGFI indekslerinin kabul edilebilir seviyeye getirilmesi amacıyla analiz programının önerileri doğrultusunda modifikasyonlar gerçekleştirilmiş ancak model veri uyumu kabul edilebilir seviyeye getirilememiştir. Model veri uyumunun örneklemden rastgele çekilen bir grupta sağlanıp sağlanmayacağı sınanmıştır. Programın 796 veri arasından rastgele çektiği 628 veri üzerinde gerçekleştirilen DFA bulgularına göre CMIN (1012,797) /DF (265) değeri anlamlı düzeyde ($p<0,000$) 3,822, GFI değeri 0,88, AGFI değeri 0,85, RMSEA değeri 0,067, NFI değeri 0,89, CFI değeri 0,92 olarak tespit edilmiş ve herhangi bir modifikasyona ihtiyaç duyulmadan model veri uyumunun kabul edilebilir düzeyde sağlandığı görülmüştür.

Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, ölçeğin beş faktörlü yapısının doğrulandığını ortaya koymaktadır. Elde edilen yol şemasına Şekil 3.2.'de yer verilmektedir.

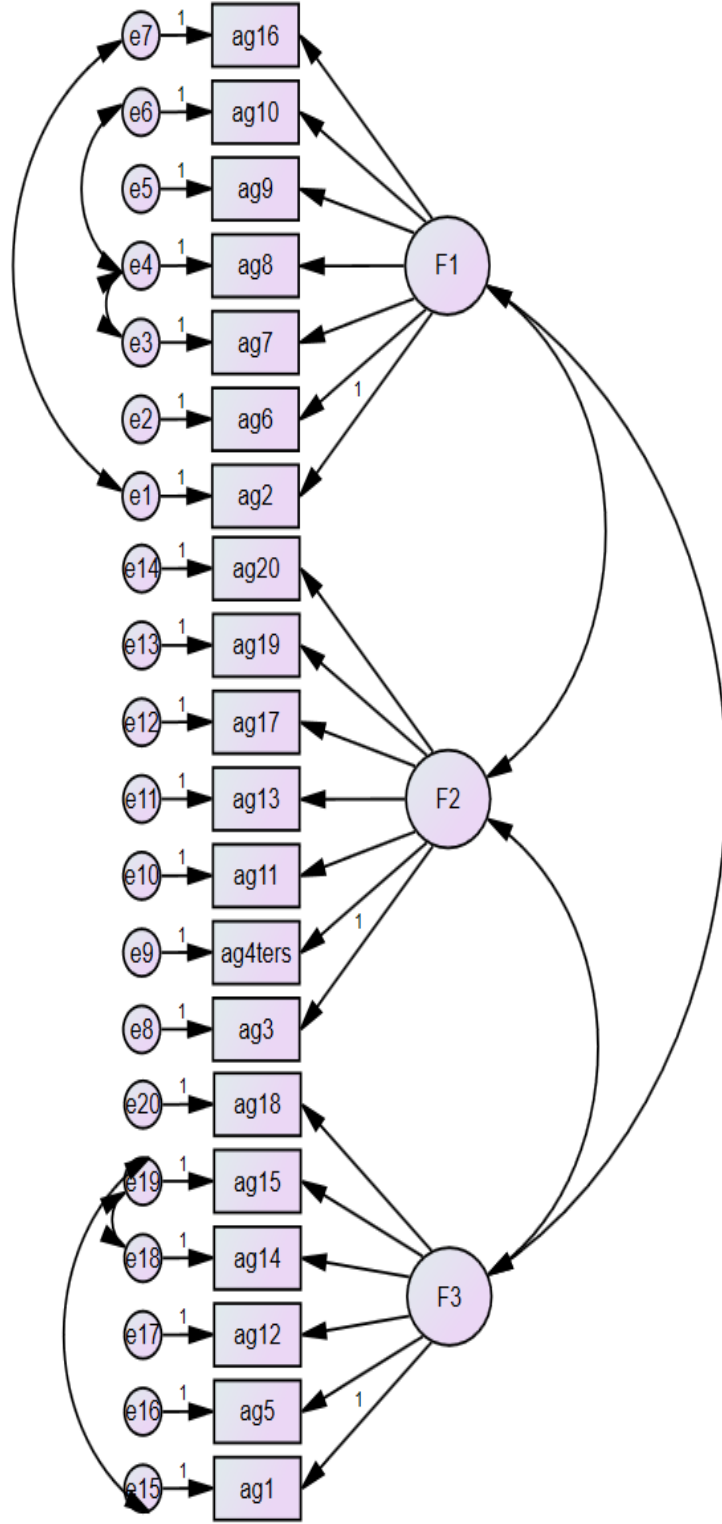
Şekil 3.2. Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeği için kurulan DFA Path Diyagramı.

3.3.5. Akademik Güdülenme leği

"Akademik Güdülenme leği", Bozanoğlu (2004) tarafından öğrencilerin akademik güdülenme düzeylerindeki bireysel farklılıkları belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek  boyutludur, 20 maddeden oluşmaktadır. Bu boyutlar kendini aşma, bilgiyi kullanma ve keşiftir. 20 maddeden oluşan ölçeğin her bir maddesi Likert tipi 5'li derecelemeye sahiptir (5= Kesinlikle uygun, 1= Kesinlikle uygun değil). Elde edilen puanın ykseklęi, akademik güdülenmenin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekte sadece bir madde (4. madde) tersine puanlanmaktadır. Ölçeğin güvenirliği için yapılan çalışmalarda 101 lise öğrencisinin katıldığı test-tekrar test yöntemi kullanılmış ve iki uygulama arasındaki korelasyonun 0.87 olduğu rapor edilmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda lme aracının geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında Akademik Güdülenme leği puanlarına ilişkin geçerlik kanıtı elde etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Akademik Güdülenme leği için gerçekleştirilen DFA bulgularına göre CMIN (930,749) /DF (167) değeri anlamlı düzeyde ($p<0,000$) 5,573, GFI değeri 0,89, AGFI değeri 0,86, RMSEA değeri 0,076, NFI değeri 0,85, CFI değeri 0,87 olarak tespit edilmiştir. CMIN/DF ve CFI indekslerinin kabul edilebilir seviyeye getirilmesi amacıyla analiz programının nerileri doğrultusunda 2 ve 16, 7 ve 8, 8 ve 10, 1 ve 15, 14 ve 15. maddeler arasında modifikasyon yapılmıştır. Gerçekleştirilen modifikasyonların ardından CMIN (777,114) /DF (162) değeri anlamlı düzeyde ($p<0,000$) 4,797, GFI değeri 0,91, AGFI değeri 0,88, RMSEA değeri 0,069, NFI değeri 0,87, CFI değeri 0,90 olarak tespit edilmiş ve model veri uyumunun kabul edilebilir düzeyde sağlandığı görülmüştür.

Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, ölçeğin üç faktörlü yapısının doğrulandığını ortaya koymaktadır. Elde edilen yol şemasına şekil 3.3.'te yer verilmektedir.

Şekil 3.3. Akademik Güdülenme Ölçeği için kurulan DFA Path Diyagramı.

3.3.6. Akademik Başarı

Öğrencilerin akademik başarı düzeylerini belirlemek amacıyla bir ölçme aracı kullanılmamış, öğrencilerin akademik not ortalamalarına ilişkin verileri ölçme aracındaki ilgili bölüme yazmaları istenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya başlamadan önce, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan gerekli izinler alınmıştır (EK-8). Veriler basılı formlar aracılığıyla toplanmıştır. Öğrencilere uygulama öncesi araştırma amacı belirtilmiş olup araştırmaya katılımın gönüllü olduğu vurgulanmıştır. Araştırma verileri 2023–2024 öğretim yılı birinci döneminde, İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izinler alınarak, ölçeklerin öğrencilere uygulanması suretiyle toplanmıştır. Ölçekler öğrencilere araştırmacı tarafından sınıflarda elden dağıtılmıştır. Öğrencilerden boş madde bırakmamaları ve kendilerine en uygun gelen seçeneği işaretlemeleri istenerek uygulamaya geçilmiştir. Uygulama yaklaşık olarak 35 dakika sürmüştür. Araştırmada, farklı ölçeklerin bir arada kullanıldığı ölçme aracından oluşan formların katılımcılara sunulmasında sıra etkisi üzerine dengeleme çalışması yapılmıştır. Bu amaçla ölçme araçları araştırma örneklemini oluşturan öğrencilere farklı sıralarda verilmiştir. Bazı okullarda zamanlamadan kaynaklanan sorunlar nedeniyle ilgili okulların ölçme araçlarının uygulanması, dağıtılması, toplanması esnasında okul rehber öğretmenlerinden destek alınmıştır.

3.5. Veri Analizi

Araştırmanın katılımcılarının doldurmuş olduğu Kişisel Bilgi Formu, Gelecek Beklentisi Ölçeği (GBÖ), Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeği (KKÖYÖ) ve Akademik Güdülenme Ölçeği (AGÖ)’ne ait veriler, araştırmacı tarafından Microsoft Excel programına işlenmiş ardından IBM SPSS 23v paket programına aktarılmıştır. Analize geçmeden önce lise öğrencileri üzerinde uygulanacak AGÖ, GBÖ ve KKÖYÖ’nün güvenirlik katsayıları hesaplanmış, ölçeklerin geçerliği doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilerek model uyum indeksleri incelenmiştir. 870 öğrenciden oluşan veri seti kayıp/eksik veri bakımından incelenmiş ve ölçek maddelerine yanıt vermeyen öğrencilerin bulunduğu tespit edilmiştir. Her ölçek için ayrı ayrı olmak üzere yanıt vermeyen öğrenciler çıkarılmış ve ölçeklerin güvenirlikleri 796 öğrencinin bulunduğu veri seti ile kontrol edilmiştir.

Eğitim alanında kullanılan ölçeklerde güvenirlik katsayısının 0,70'in üzerinde olması, ölçeğin mevcut örnekleme iyi düzeyde güvenilir sonuçlar verdiğini göstermektedir (Büyüköztürk, 2018). Bu kapsamda Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Alfa katsayısı Akademik Güdülenme Ölçeğinin kendini aşma alt boyutu için 0,820, keşif alt boyutu için 0,749, bilgiyi kullanma alt boyutu için 0,797, ölçeğin geneli için 0,909'dur. Gelecek Beklentisi Ölçeğinin ekonomik beklenti alt boyutu için 0,912, sosyal gelecek beklentisi alt boyutu için 0,924, eğitsel beklenti alt boyutu için 0,916, kişisel ve mesleki beklenti alt boyutu için 0,932, ölçeğin geneli için 0,952'dir. Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeğinin öz değerlendirme alt boyutu için 0,828, mesleki bilgiler alt boyutu için 0,788, hedef seçme alt boyutu için 0,823, planlama alt boyutu için 0,830, problem çözme alt boyutu için 0,753, ölçeğin geneli için 0,955'tir. Hesaplanan katsayılar incelendiğinde tüm ölçeklerin ve alt boyutlarının iyi düzeyde güvenilir olduğu görülmektedir.

Ölçeklerden güvenilir sonuçlar elde edildiğinin tespit edilmesinin ardından ölçeklerin geçerliklerinin tespit edilmesi amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Geçerliği kanıtlanmış bir ölçeğin güncel çalışmalarda da geçerli sonuçlar verdiğinin tespit edilmesi gerekmektedir (Tavşancıl, 2018). Bu kapsamda her ölçek için IBM Amos 24v paket programı aracılığıyla DFA yapılmıştır. DFA'da örneklem büyüklükleri ile ilgili birçok görüş bulunmaktadır. Cohen, Cohen, West ve Aiken (2002) her bir değişken için en az 10, Muthén ve Muthén (2002) her bir değişken için 50 ila 100 arasında, Stevens (2002) madde sayısının 5 ila 20 katı arasında, Jackson (2001) ise 200 ila 400 arasında katılımcı ile DFA'nın gerçekleştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu kapsamda 796 kişilik veri setinin yeterli olduğu söylenebilir. DFA uyum indekslerinden CMIN/DF indeksinin 5'ten küçük olması (Anderson ve Gerbing, 1984), GFI indeksinin 0,85'ten büyük olması (Uzun, Gelbal ve Öğretmen, 2010), AGFI indeksinin 0,85'ten büyük olması (Schermllele-Engel ve Moosbrugger, 2003), NFI indeksinin 0,80'den büyük olması (Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008), CFI indeksinin 0,90'dan büyük olması (Hu ve Bentler, 1999), RMSEA indeksinin 0,08'den küçük olması (Browne ve Cudeck, 1993) kabul edilebilir düzeyde uyumun göstergesi olarak ölçüt alınmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin mevcut örnekleme güvenilir ve geçerli ölçümler yaptığının tespit edilmesinin ardından araştırma sorularının

yanıtlanmasına geçilmiştir. Ölçeklerdeki verilerin genel dağılım özelliklerini anlamak için çarpıklık (skewness), basıklık (kurtosis) değerleri incelenmiştir. Akademik güdülenme ölçeği için çarpıklık değeri, -0,099 olarak bulunmuştur; veri setinin sola çarpık olduğunu, çoğu puanın ortalama değere yakın olduğunu, ancak bazı puanların ortalamadan altında daha fazla yoğunlaştığını göstermektedir. Basıklık değeri, 0,183 olarak bulunmuştur; veri setinin normal dağılıma yakın olduğunu göstermektedir. Gelecek beklentisi ölçeği için çarpıklık değeri, 0,038 olarak bulunmuştur; verilerin sağa çarpık olduğunu göstermektedir. Basıklık değeri, 0,176 olarak bulunmuştur; veri setinin normal dağılıma yakın olduğunu göstermektedir. Kariyer kararı öz yeterlik ölçeği için çarpıklık değeri, -0,345 olarak bulunmuştur; veri setinin sola çarpık olduğunu, çoğu puanın ortalama değere yakın olduğunu, ancak bazı puanların ortalamadan altında daha fazla yoğunlaştığını göstermektedir. Basıklık değeri, -0,019 olarak bulunmuştur; veri setinin düz olduğunu göstermektedir. Ölçekler ve akademik not ortalaması arasındaki ilişkinin belirlenmesinde kullanılacak analize karar vermek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Kategorilerdeki katılımcı sayısının 50'nin üzerinde olduğu durumlarda dağılımın normalliğine karar vermek için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmalıdır (Büyüköztürk, 2018). Test sonuçlarına göre ölçeklerden, alt boyutlardan alınan puanlar ve akademik not ortalaması normal dağılım göstermemektedir (EK- 10). Bu nedenle ölçekler ve akademik ortalama arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amacıyla Sperman Sıra Farkları Korelasyon katsayısı kullanılmasına karar verilmiştir. Hesaplanan korelasyon katsayısının yorumlanmasında kullanılan aralıklar şu şekildedir (Dancey ve Reidy, 2007):

Tablo 3.2. Araştırma kullanılan ölçeklerin yorumlanması amacıyla kullanılan puan kestirimleri (Dancey ve Reidy, 2007)

Ölçek	Akademik Güdülenme	Gelecek Beklentisi	Kariyer Kararı Öz Yeterlik
Puan Aralığı		Yorum	
1.00-1.80	Çok kötü	Çok düşük	Çok düşük
1.81-2.60	Kötü	Düşük	Düşük
2.61-3.40	Orta	Orta	Orta
3.41-4.20	İyi	Yüksek	Yüksek
4.21-5.00	Çok iyi	Çok yüksek	Çok yüksek

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın sorularına yönelik analizler, analiz sonuçlarından hareket ederek ulaşılan bulgulara ve yorumlara ayrıntıları ile yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Birinci Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci sorusu "Meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri ne düzeydedir?" şeklinde belirlenmiştir. Bu bölümde meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentisinin alt boyutları olan kişisel ve mesleki gelecek, eğitsel gelecek, sosyal gelecek ve ekonomik gelecek ortalamalarının düzeyine ilişkin analiz bulguları Tablo 4.1’de gösterilmektedir.

Tablo 4.1. Gelecek beklentisi ölçeğine ilişkin betimsel istatistikler

Ölçek/Alt Boyut	N	$\bar{X}$	SS	Min	Max	Değerlendirme
Ekonomik	796	16,15	7,03	7,00	35,00	2,31-Düşük
Sosyal Gelecek	796	20,42	8,66	9,00	45,00	2,27-Düşük
Eğitsel	796	16,81	7,24	7,00	35,00	2,40-Düşük
Kişisel ve Mesleki	796	34,44	10,79	10,00	50,00	3,44-Yüksek
Toplam	796	87,82	26,63	33,00	165,00	2,66-Orta

Tablo 4.1’e göre lise öğrencilerinin gelecek beklentisi ölçeğinin ekonomik beklentiler alt boyutundan almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 16,15, standart sapmasının 7,03, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 7, en yüksek puanın ise 35 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ekonomik beklentiler alt boyutu puanlarının ($\bar{X}=2,31$) düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1’e göre lise öğrencilerinin gelecek beklentisi ölçeğinin sosyal gelecek alt boyutundan almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 20,42, standart sapmasının 8,66, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 9, en yüksek puanın ise 45 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin sosyal gelecek alt boyutu puanlarının ($\bar{X}=2,27$) düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1’e göre lise öğrencilerinin gelecek beklentisi ölçeğinin eğitsel beklentiler alt boyutundan almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 16,81, standart sapmasının 7,24, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 7, en yüksek puanın ise 35 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin eğitsel beklentiler alt boyutu

puanlarının ($\bar{X}=2,40$) düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1'e göre lise öğrencilerinin gelecek beklentisi ölçeğinin kişisel ve mesleki beklentiler alt boyutundan almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 34,44, standart sapmasının 10,79, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 10, en yüksek puanın ise 50 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kişisel ve mesleki beklentiler alt boyutu puanlarının ($\bar{X}=3,44$) yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1'e göre lise öğrencilerinin gelecek beklentisi ölçeğinin toplamından almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 87,82, standart sapmasının 26,63, ölçeğin toplamından alınan en düşük puanın 33, en yüksek puanın ise 165 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin gelecek beklentisi ölçeği toplam puanlarının ($\bar{X}=2,66$) orta düzeyde olduğu görülmektedir. Bu örnekte lise öğrencilerinin kişisel ve mesleki beklentilerinin genel olarak yüksek; ekonomik, sosyal gelecek ve eğitsel anlamdaki beklentilerinin ise düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. Araştırmanın İkinci Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusu "Meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlikleri ne düzeydedir?" şeklinde belirlenmiştir. Meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlik düzeyine ilişkin betimsel istatistikler incelenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinden almış oldukları puanlara ilişkin betimsel istatistikler Tablo 4.2'de verilmiştir.

Tablo 4.2. Kariyer kararı öz yeterlik ölçeğine ilişkin betimsel istatistikler

Ölçek/Alt Boyut	N	$\bar{X}$	SS	Min	Max	Değerlendirme
Öz Değerlendirme	796	17,35	4,74	5,00	25,00	3,47-Yüksek
Mesleki Bilgiler	796	17,12	4,57	5,00	25,00	3,42-Yüksek
Hedef Seçimi	796	17,29	4,63	5,00	25,00	3,46-Yüksek
Planlama	796	17,13	4,77	5,00	25,00	3,43-Yüksek
Problem Çözme	796	16,42	4,48	5,00	25,00	3,28-Orta
Toplam	796	85,30	21,50	25,00	125,00	3,41-Yüksek

Tablo 4.2 incelendiğinde lise öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin öz değerlendirme alt boyutundan almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 17,35, standart sapmasının 4,74, bu alt boyuttan alınan en düşük

puanın 5, en yüksek puanın ise 25 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin öz değerlendirme alt boyutu puanlarının ($\bar{X}=3,47$) yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2'ye göre lise öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin mesleki bilgiler alt boyutundan almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 17,12, standart sapmasının 4,57, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 5, en yüksek puanın ise 25 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin mesleki bilgiler alt boyutu puanlarının ($\bar{X}=3,42$) yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2'ye göre lise öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin hedef seçimi alt boyutundan almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 17,29, standart sapmasının 4,63, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 5, en yüksek puanın ise 25 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin hedef seçimi alt boyutu puanlarının ($\bar{X}=3,46$) yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2'ye göre lise öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin planlama alt boyutundan almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 17,13, standart sapmasının 4,77, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 5, en yüksek puanın ise 25 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin planlama alt boyutu puanlarının ($\bar{X}=3,43$) yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2'ye göre lise öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin problem çözme alt boyutundan almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 16,42, standart sapmasının 4,48, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 5, en yüksek puanın ise 25 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin problem çözme alt boyutu puanlarının ($\bar{X}=3,28$) orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2'ye göre lise öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin toplamından almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 85,30, standart sapmasının 21,50, ölçeğin toplamından alınan en düşük puanın 25, en yüksek puanın ise 125 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kariyer kararı öz yeterlik ölçeği toplam puanlarının ($\bar{X}=3,41$) yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

4.3. Araştırmanın Üçüncü Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu "Meslek lisesi öğrencilerinin akademik güdülenme düzeyleri nedir?" şeklinde belirlenmiştir. Bu bölümde meslek lisesi öğrencilerinin akademik güdülenme düzeyinin alt boyutları olan bilgiyi kullanma,

kendini aşma ve keşif ortalamalarının düzeyine ilişkin analiz bulguları Tablo 4.3'te gösterilmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin akademik güdülenme ölçeğinden almış oldukları puanlara ilişkin betimsel istatistikler Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Akademik güdülenme ölçeğine ilişkin betimsel istatistikler

Ölçek/Alt Boyut	N	$\bar{X}$	SS	Min	Max	Değerlendirme
Kendini Aşma	796	22,19	5,75	7,00	35,00	3,17-Orta
Keşif	796	21,39	5,38	7,00	35,00	3,06-Orta
Bilgiyi Kullanma	796	21,12	4,78	6,00	30,00	3,52-İyi
Toplam	796	64,71	14,29	23,00	100,00	3,24-Orta

Tablo 4.3'e göre lise öğrencilerinin akademik güdülenme ölçeğinin kendini aşma alt boyutundan almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 22,19, standart sapmasının 5,75, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 7, en yüksek puanın ise 35 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kendini aşma alt boyutu puanlarının ($\bar{X}=3,17$) orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3'e göre lise öğrencilerinin akademik güdülenme ölçeğinin keşif alt boyutundan almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 21,39, standart sapmasının 5,38, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 7, en yüksek puanın ise 35 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin keşif alt boyutu puanlarının ($\bar{X}=3,06$) orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3'e göre lise öğrencilerinin akademik güdülenme ölçeğinin bilgiyi kullanma alt boyutundan almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 21,12, standart sapmasının 4,78, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 6, en yüksek puanın ise 30 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bilgiyi kullanma alt boyutu puanlarının ($\bar{X}=3,52$) iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3'e göre lise öğrencilerinin akademik güdülenme ölçeğinin toplamından almış oldukları puanların aritmetik ortalamasının 64,71, standart sapmasının 14,29, ölçeğin toplamından alınan en düşük puanın 23, en yüksek puanın ise 100 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin akademik güdülenme ölçeği toplam puanlarının ($\bar{X}=3,24$) orta düzeyde olduğu görülmektedir.

4.4. Araştırmanın Dördüncü Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü sorusu "Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarı düzeyleri nedir?" şeklinde belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin akademik not ortalamalarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4. Akademik not ortalamalarına ilişkin betimsel istatistikler

Ölçek/Alt Boyut	N	$\bar{X}$	SS	Min	Max	Değerlendirme
Akademik Not Ortalamaları	796	71,51	10,33	42,00	100,00	İyi

Tablo 4.4'e göre öğrencilerin okul not ortalamalarının ortalamasının 71,51, standart sapmanın 10,33 olduğu görülürken, en düşük ortalamanın 42, en yüksek ortalamanın ise 100 olduğu görülmüştür. Öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=71,51$), ortaöğretim kurumları yönetmeliği kapsamında değerlendirildiğinde, (MEB, 2013, s.17) iyi derecede olduğu tespit edilmiştir.

4.5. Araştırmanın Beşinci Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci sorusu "Meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?" olarak belirlenmiştir. Bu bölümde meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasındaki ilişkiye dair bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığına ilişkin Spearman Sıra Farkları Korelasyon analizi yapılmış ve analize ilişkin bulgular Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5. Ölçekler ve akademik not ortalamaları arasındaki ilişki

		Akademik Güdülenme					Gelecek Beklentisi					Kariyer Kararı z Yeterlik					
		Not Ortalaması	Kendini Aşıma	Keşif	Bilgiyi Kullanma	Toplam	Ekonomik	Sosyal Gelecek	Eğitsel	Kişisel ve Mesleki	Toplam	z Değerlendir	Mesleki Bilgiler	Hedef Seçimi	Planlama	Problem Çözme	Toplam
Akademik Güdülenme	Not Ortalaması	1,000															
	Kendini Aşıma	,209*	1,000														
	Keşif	,148*	,687*	1,000													
	Bilgiyi Kullanma	,218*	,688*	,655*	1,000												
	Toplam	,211*	,898*	,877*	,867*	1,000											
Gelecek Beklentisi	Ekonomik	-,039	,210*	,241*	,177*	,240*	1,000										
	Sosyal Gelecek	-,085*	,165*	,235*	,125*	,195*	,787*	1,000									
	Eğitsel	-,066	,159*	,248*	,145*	,204*	,672*	,765*	1,000								
	Kişisel ve Mesleki	,173*	,369*	,271*	,394*	,382*	,253*	,233*	,287*	1,000							
	Toplam	,012	,282*	,307*	,262*	,318*	,830*	,859*	,836*	,580*	1,000						

Kariyer Kararı Öz Yeterlik	Öz Değerlendirm e	,119*	,359*	,286*	,412*	,390*	,152*	,108*	,147*	,592*	,328*	1,000					
	Mesleki Bilgiler	,155*	,373*	,312*	,462*	,424*	,142*	,070*	,129*	,566*	,297*	,812*	1,000				
	Hedef Seçimi	,154*	,368*	,282*	,422*	,398*	,137*	,072*	,125*	,577*	,300*	,850*	,835*	1,000			
	Planlama	,121*	,384*	,315*	,434*	,421*	,158*	,111*	,144*	,574*	,328*	,844*	,806*	,823*	1,000		
	Problem Çözme	,091*	,352*	,295*	,391*	,386*	,168*	,142*	,177*	,502*	,328*	,775*	,741*	,744*	,788*	1,000	
	Toplam	,135*	,402*	,324*	,464*	,442*	,160*	,103*	,151*	,612*	,339*	,931*	,912*	,926*	,931*	,873*	1,000

**p<,01; *p<,05

Tablo 4.5 incelendiğinde öğrencilerin akademik not ortalamaları ile akademik güdülenme ölçeğinin kendini aşma alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,209$, $p<,01$), keşif alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,148$, $p<,01$), bilgiyi kullanma alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,218$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,211$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin akademik not ortalamaları ile gelecek beklentisi ölçeğinin ekonomik beklentiler alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı ($r=,039$, $p>,05$), sosyal gelecek alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu ($r=,085$, $p<,05$), eğitsel beklentiler alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı ($r=,066$, $p>,05$), kişisel ve mesleki beklentiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu ($r=,173$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı ($r=,012$, $p>,05$) tespit edilmiştir.

Öğrencilerin akademik not ortalamaları ile kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin öz değerlendirme alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,119$, $p<,01$), mesleki bilgiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,155$, $p<,01$), hedef seçimi alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,154$, $p<,01$), planlama alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,121$, $p<,01$), problem çözme alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,091$, $p<,05$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,135$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.5 incelendiğinde öğrencilerin akademik güdülenme ölçeğinin kendini aşma alt boyutu ile gelecek beklentisi ölçeğinin ekonomik beklentiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,210$, $p<,01$), sosyal gelecek alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,165$, $p<,01$), eğitsel beklentiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,159$, $p<,01$), kişisel ve mesleki beklentiler alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,369$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu ($r=,282$, $p<,01$) tespit edilmiştir.

Öğrencilerin akademik güdülenme ölçeğinin kendini aşma alt boyutu ile kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin öz değerlendirme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,359$, $p<,01$), mesleki bilgiler alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,373$, $p<,01$), hedef seçimi alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,368$, $p<,01$), planlama alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,384$, $p<,01$), problem çözme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,352$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,402$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.5 incelendiğinde öğrencilerin akademik güdülenme ölçeğinin keşif alt boyutu ile gelecek beklentisi ölçeğinin ekonomik beklentiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,241$, $p<,01$), sosyal gelecek alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,235$, $p<,01$), eğitsel beklentiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,248$, $p<,01$), kişisel ve mesleki beklentiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,271$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,307$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin akademik güdülenme ölçeğinin keşif alt boyutu ile kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin öz değerlendirme alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,286$, $p<,01$), mesleki bilgiler alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,312$, $p<,01$), hedef seçimi alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,282$, $p<,01$), planlama alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,315$, $p<,01$), problem çözme alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,295$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,324$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.5 incelendiğinde öğrencilerin akademik güdülenme ölçeğinin bilgiyi kullanma alt boyutu ile gelecek beklentisi ölçeğinin ekonomik beklentiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,177$, $p<,01$), sosyal gelecek alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,125$, $p<,01$), eğitsel beklentiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,145$, $p<,01$), kişisel ve mesleki beklentiler alt boyutu arasında

pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,394$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,262$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin akademik güdülenme ölçeğinin bilgiyi kullanma alt boyutu ile kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin öz değerlendirme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,412$, $p<,01$), mesleki bilgiler alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,462$, $p<,01$), hedef seçimi alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,422$, $p<,01$), planlama alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,434$, $p<,01$), problem çözme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,391$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,464$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.5 incelendiğinde öğrencilerin akademik güdülenme ölçeğinin toplam puanları ile gelecek beklentisi ölçeğinin ekonomik beklentiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,240$, $p<,01$), sosyal gelecek alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,195$, $p<,01$), eğitsel beklentiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,204$, $p<,01$), kişisel ve mesleki beklentiler alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,382$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,318$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin akademik güdülenme ölçeğinin toplam puanları ile kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin öz değerlendirme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,390$, $p<,01$), mesleki bilgiler alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,424$, $p<,01$), hedef seçimi alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,398$, $p<,01$), planlama alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,421$, $p<,01$), problem çözme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,386$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,442$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.5 incelendiğinde öğrencilerin gelecek beklentisi ölçeğinin ekonomik beklentiler alt boyutu ile kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin öz değerlendirme alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki

($r=,152$, $p<,01$), mesleki bilgiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,142$, $p<,01$), hedef seçimi alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,137$, $p<,01$), planlama alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,158$, $p<,01$), problem çözme alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,168$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,160$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.5 incelendiğinde öğrencilerin gelecek beklentisi ölçeğinin sosyal gelecek alt boyutu ile kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin öz değerlendirme alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,108$, $p<,01$), mesleki bilgiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,070$, $p<,05$), hedef seçimi alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,072$, $p<,05$), planlama alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,111$, $p<,01$), problem çözme alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,142$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,103$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.5 incelendiğinde öğrencilerin gelecek beklentisi ölçeğinin eğitsel beklentiler alt boyutu ile kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin öz değerlendirme alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,147$, $p<,01$), mesleki bilgiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,129$, $p<,01$), hedef seçimi alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,125$, $p<,01$), planlama alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,144$, $p<,01$), problem çözme alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,177$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,151$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.5 incelendiğinde öğrencilerin gelecek beklentisi ölçeğinin kişisel ve mesleki beklentiler alt boyutu ile kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin öz değerlendirme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,592$, $p<,01$), mesleki bilgiler alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,566$, $p<,01$), hedef seçimi alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,577$, $p<,01$), planlama alt boyutu arasında pozitif

yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,574$, $p<,01$), problem çözme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,502$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,612$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.5 incelendiğinde öğrencilerin gelecek beklentisi ölçeğinin toplam puanları ile kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin öz değerlendirme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,328$, $p<,01$), mesleki bilgiler alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,297$, $p<,01$), hedef seçimi alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,300$, $p<,01$), planlama alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,328$, $p<,01$), problem çözme alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,328$, $p<,01$), ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,339$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.6. Ölçekler ve akademik not ortalamaları arasındaki ilişki

	Not Ortalaması	Akademik Güdülenme	Gelecek Beklentisi	Kariyer Kararı Öz Yeterliği
Not Ortalaması	1,000			
Akademik Güdülenme	,211**	1,000		
Gelecek Beklentisi	,012	,318**	1,000	
Kariyer Kararı Öz Yeterliği	,135**	,442**	,339**	1,000

** $p<,01$; * $p<,05$

Tablo 4.6 incelendiğinde öğrencilerin akademik not ortalamaları ile akademik güdülenme ölçeği puanları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,211$, $p<,01$) bulunduğu, gelecek beklentisi ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı ($r=,012$, $p>,05$), kariyer kararı öz yeterliği ölçeği puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,135$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.6 incelendiğinde öğrencilerin akademik güdülenme ölçeğinden aldıkları puanlar ile gelecek beklentisi ölçeği puanları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu ($r=,318$, $p>,05$), kariyer kararı öz yeterliği

ölçeği puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,442$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.6 incelendiğinde gelecek beklentisi ölçeği puanları ile kariyer kararı öz yeterliği ölçeği puanları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=,339$, $p<,01$) bulunduğu tespit edilmiştir.

5. TARTIŞMA

5.1. Tartışma

Araştırma sonucunda gelecek beklentisi, kariyer kararı öz yeterliği, akademik güdülenme ve bu değişkenlerin başarıyla ilişkisi konularında önemli bulgulara ulaşıldığı ifade edilebilir. Bu araştırma gelecek beklentileri ile akademik güdülenme arasındaki pozitif ilişkiyi ilk kez ortaya koyan çalışmalardan biri olması nedeniyle önemlidir.

5.1.1 Araştırmanın Birinci Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklenti düzeyleri incelendiğinde; meslek lisesi öğrencilerine uygulanan gelecek beklentisi ölçeğinin ekonomik ve eğitsel beklentiler, sosyal gelecek alt boyutlarından almış oldukları puanların düşük, kişisel ve mesleki beklentiler alt boyutundan almış oldukları puanların ise yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentisi ölçeği toplam puanları orta düzeydedir. Nitekim, ilgili alanyazında da belirtildiği üzere, meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri, bireylerin geleceğe yönelik umut ve planlarını yansıtan önemli bir kavramdır. Bu önemli yapıyı şekillendirmede öğrencilerin aile yapısı ve sosyo-ekonomik durumu gibi çeşitli faktörlerin rol oynadığı söylenebilir. Aileden gelen destek ve teşvik, meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentilerini olumlu yönde etkileyebilir. Aile bireylerinin eğitime ve mesleğe verdiği önem, öğrencilerin güdülenmelerini ve hedeflerini belirlemelerine yardımcı olabilir (Düşünceli ve Makas, 2021).

Ailenin sosyo-ekonomik durumu, öğrencilerin eğitim ve meslek olanaklarını sınırlayabilir veya genişletebilir. Düşük gelirli ailelerden gelen öğrenciler, yüksek gelirli ailelerden gelen öğrencilere göre daha az eğitim ve meslek seçeneğine sahip olabilirler (Uluçay vd., 2014; Van Audenhove & Vander Laenen, 2017). Ancak öğrenci ebeveynlerinin düşük sosyo-ekonomik ve sosyokültürel göstergelere sahip olmaları, ebeveynlerin yönlendirici etkisi ve ortaöğretime geçişte uygulanan seçicilik gibi faktörler, sınırlı olanaklara sahip öğrencilerin meslek liselerini tercih etmelerinde etkili olabilir. Bu bağlamda, mesleki ve teknik ortaöğretime yönelen öğrenciler, çeşitli dezavantajlarla karşılaşma potansiyeline

sahiptir (Yazgan ve Suğur, 2018). Alkan ve diğer araştırmacıların (2008) çalışmasında, meslek liselerine yönelen öğrenci ailelerinin gelir, eğitim düzeyi ve işgücü piyasasındaki konumları bakımından ortalamadan daha dezavantajlı olduğu ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri ölçeğinin ekonomik ve eğitsel beklentiler ile sosyal gelecek alt boyutlarından aldıkları puanlar düşük düzeyde çıkmıştır. Bu durum, öğrencilerin ekonomik ve eğitimsel anlamda geleceğe yönelik umutlarının sınırlı olduğunu göstermektedir. Sosyal gelecek alt boyutunda alınan düşük puanlar ise, öğrencilerin toplumsal hayata entegrasyon ve sosyal ilişkiler konusundaki beklentilerinin düşük olduğuna işaret etmektedir. Diğer yandan, kişisel ve mesleki beklentiler alt boyutunda alınan yüksek puanlar, öğrencilerin bireysel ve mesleki hedefler konusunda daha umutlu ve motive olduklarını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, meslek lisesi öğrencilerinin mesleki eğitimleri sayesinde iş bulma ve kariyer yapma konusundaki beklentilerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri üzerine yapılan bu araştırmanın sonuçları, benzer bulgulara sahip birçok kaynakla örtüşmektedir. Özellikle ekonomik ve eğitimsel beklentiler ile sosyal gelecek alt boyutlarında düşük puanlar olması, bu alandaki umutların sınırlı olduğunu göstermektedir. Kişisel ve mesleki beklentiler alt boyutunda ise yüksek puanlar, öğrencilerin bu alanlarda daha motive ve umutlu olduklarını ortaya koymaktadır. Atabey (2020), lise öğrencilerinin gelecek beklentileri, okula aidiyet duyguları ve öz yeterliklerinin ne düzeyde olduğunu araştırmıştır ve öğrencilerin gelecek beklentilerinin olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Konate ve Ergin (2018) çalışmalarında lise öğrencilerinin gelecekte en çok meslek sahibi olmayı umdukları sonucuna ulaşmıştır. Lise öğrencilerinin gelecek ile ilgili olumlu beklentilerine dair birçok araştırma alan yazında mevcuttur (McCabe ve Barnett, 2000; Gönüllü, 2003; Özmen vd., 2008; Lam, Chen, Zhang ve Liang, 2015; Keser, 2022). Ayrıca, Şahin (2021), sınavla öğrenci alan anadolu lisesi ve çok programlı anadolu lisesi öğrencilerinin gelecek beklentilerinin meslek lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Bu durum, Anadolu liselerinin genellikle üniversiteye hazırlık odaklı olmaları ve bu liselerde sunulan akademik olanakların, öğrencilerin geleceğe daha olumlu bakmalarını teşvik etmesiyle açıklanabilir (Şimşek, vd., 2022).

Her ne kadar bu araştırmanın bulgularıyla örtüşen çalışmalar bulunsa da, bazı araştırmalarda elde edilen sonuçlar farklılık göstermektedir. Örneğin Şimşek'in (2012) araştırması, lise öğrencilerinin gelecekte daha iyi eğitim olanaklarına sahip olacaklarını, ailelerin eğitim sürecine daha aktif olarak katılacaklarını ve daha nitelikli öğretmenlerin yetişeceğini düşündüklerini ortaya koymuştur. Deviren (2016), Ege ve Erbay (2022)'ın araştırmasında lise öğrencilerinin eğitsel beklenti düzeyi yüksek çıkmıştır. Yavuzer vd., (2005) tarafından yapılan araştırmada en yüksek puan ortalaması mesleki, daha sonra sırasıyla ekonomik ve sosyal beklentidir. Şimşek (2012)'in araştırmasında, lise öğrencilerinin gelecek beklentilerinin kişisel ve mesleki, ekonomik, sosyal gelecek ve eğitsel gelecek alt boyutlarında ortanın üstünde olduğu görülmüştür.

Analiz sonuçları değerlendirildiğinde örnekleme dahil olan öğrencilerin orta derecede gelecek beklentisine sahip olduğu yorumu yapılabilir. Meslek lisesi öğrencileri bu anlamda geleceğe dair daha net bir vizyon geliştirebilirler. Bu sonuçlar ile ergenlik gelişim döneminin beklenen rolleriyle paralel bir eğilimin ortaya çıktığı söylenebilir. Alan yazın incelendiğinde, lise öğrencilerinin gelecek beklentisinin incelendiği birçok çalışmanın (Özdemir ve Erdoğan, 2017; Öztürk ve Ertem, 2017) araştırma sonuçları ile paralellik gösterdiği tespit edilmiştir. Gençlerin gelecek beklentileri öncelikle eğitim, meslek, unvan sahibi olmak, sağlıklı ve özgür yaşamak gibi planlamaları içermektedir (Nurmi; 2001; McCabe ve Barnett, 2000; Yavuzer vd., 2005; Şimşek, 2012; Tuncer, 2011). Üniversite öğrencilerinin gelecek beklentilerinde de benzer şekilde meslek sahibi olmak ve ekonomik kazancın öncelikli olduğu tespit edilmiştir (Yavuzer vd., 2005).

Keser (2022), yaptığı araştırmada lise öğrencilerinin gelecek beklentilerinin orta düzeyde olduğunu, gelecek beklentileriyle öz yeterlikleri arasında orta düzeyde, anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Öğrencilerin kişisel ve mesleki geleceğe dair beklentileri daha yüksek çıkmıştır. Gelecek beklentisi yüksek olan öğrencilerin beklentilerini gerçekleştirebilmek için akademik anlamda güdülenmeleri ve başarılı olma ihtimallerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Buradan akademik başarı, öğrencilerin geleceğe yönelik olumlu beklentilerini desteklemektedir sonucuna ulaşılabilir.

Özetle ergenlerin, toplumların geleceğine dair umut ve endişelerin odak noktası olduğu ifade edilebilir. Gelecek beklentileri, genelde bireylerin özelde ise

ergenlerin güdülenmelerini, eğitim ve iş seçimlerini ve genel yaşam tatminlerini etkileyen önemli bir faktörlerden biridir. Ne yazık ki son yıllarda, Türkiye ve birçok ülkede ergenlerin gelecek beklentilerinin düştüğüne dair endişeler artmaktadır. Örneğin bu araştırmanın bulguları ile paralel olarak TÜİK (2021) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, 15-24 yaş arası gençlerin % 54'ü gelecekte umutlu olmadığını belirtmiştir. Bu oran, 2013 yılında % 38'dir. Ayrıca araştırma, gelecekte umutsuzluk oranının eğitim seviyesi düştükçe arttığını da göstermiştir. TÜİK'in (2021) bu araştırması, gençlerin gelecek beklentilerinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Bu durumun önüne geçmek için, eğitim sisteminde ve işgücü piyasasında gerekli düzenlemeler yapılabilir ve özellikle ülke ekonomisine yön veren meslek lisesi öğrencilerine yönelik destekleyici politikalar geliştirilebilir. Gerek araştırmanın ilgili bulgusu gerekse ilgili alanyazına dair bulgular, meslek lisesi öğrencileri düşünüldüğünde, eğitim seviyesi ile geleceğe yönelik umut arasında önemli bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Meslek lisesi öğrencilerinin genellikle akademik eğitimden daha çok pratik becerilere odaklandığı ve üniversiteye hazırlık sürecinde diğer lise öğrencilerine göre daha az destek aldığı düşünüldüğünde, bu bulgular daha da anlaşılabilir hale gelebilir. Meslek lisesi öğrencileri, belki de eğitim sonrası iş bulma konusunda endişeli olabilirler veya kariyerlerinde daha sınırlı seçenekler olduğunu düşünebilirler. Bu nedenle eğitim sisteminin, meslek lisesi öğrencilerine daha fazla destek ve rehberlik sunması gerekebilir. Ayrıca, meslek liselerinde sunulan eğitimin, öğrencilerin geleceğe daha umutlu bir şekilde bakmalarını teşvik edecek şekilde revize edilmesi önemlidir. Bununla birlikte ÖSYM istatistiklerine göre, meslek lisesi mezunlarının lisans düzeyinde yükseköğretime geçiş oranlarının genel lise mezunlarına göre oldukça sınırlı kaldığı belirlenmiştir. Bu veriler, meslek lisesi mezunlarının üniversiteye kabul edilme oranlarının genel olarak daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır (MEB, 2016).

Meslek lisesi mezunlarının iş bulma konusunda yaşadığı zorluklar, gelecek beklentilerini olumsuz etkileyen önemli bir faktör olarak düşünülebilir. İşverenler bilindiği üzere genellikle yükseköğretim ve üniversite mezunlarına öncelik vermektedir. Bu durum, meslek lisesi mezunlarının iş bulma süreçlerini uzatmakta ve onları işsizliğe sürüklemektedir. Nitekim bireylerin sosyo-ekonomik durumları, beklenti düzeylerini etkileyen önemli bir faktördür. Çünkü yüksek sosyo-ekonomik

düzey, bireylerin başarı hırsını artırırken, değişime uyum sağlamalarını kolaylaştırır. Öte yandan, düşük sosyo-ekonomik düzey, gelecek beklentilerinde kaderci ve umutsuz bir tutum oluşturabilir (Tuncer, 2011).

Yapılan bir araştırmada elde edilen bulgulardan biri, öğrencilerin akademik başarıları ile gelecek beklentisi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmasıdır. Özellikle, akademik başarı düzeyi pekiyi (90-100) olan öğrenciler ile başarı düzeyleri iyi (70-89) ve orta (46-69) olan öğrenciler arasında yapılan karşılaştırmada, pekiyi başarı düzeyine sahip olanların gelecek beklentisi puanlarında anlamlı bir düşüş olduğu belirlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin girecekleri merkezi sınavlardan kaynaklanan stres ve kaygının gelecek beklentilerini etkileyebileceği şeklinde yorumlanabilir (Şimşek, vd., 2022).

OECD ülkelerinde ve Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim kurumlarının düşük toplumsal saygınlıkla karşılaşması, çeşitli sonuçlar doğurmuştur. Örneğin, birçok öğrenci ve aile, mesleki ve teknik eğitimi genellikle diğer akademik eğitimlerin gerisinde tutmakta ve son tercih olarak değerlendirmektedir (ERG, 2012). Bu durum, meslek liselerine olan ilginin ve kayıtların azalmasına neden olabilir. Ancak, bu eğilim aynı zamanda öğrencilerin sosyo-ekonomik ve eğitsel gelecek beklentileriyle de ilişkilendirilebilir. Düşük toplumsal saygınlıkla karşılaşan meslek liselerine yönelik algı, öğrencilerin ve ailelerinin bu okullara olan ilgisini azaltabilir ve bu da onların gelecekle ilgili umutlarını ve beklentilerini etkileyebilir. Dolayısıyla, mesleki ve teknik eğitim kurumlarının toplumsal algısının iyileştirilmesi, öğrencilerin ve ailelerin bu okullara olan ilgisini artırabilir ve geleceklerine yönelik umutlarını güçlendirebilir. Verilen bulgulara dayanarak, akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin gelecek beklentilerinin düşük olduğu gözlemlenirken, meslek lisesi öğrencilerinin ise akademik başarılarının düşük olmasına rağmen gelecek beklentilerinin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Nitekim Shavit ve Müller'in (2000) çalışmasında, akademik başarı düzeyi düşük öğrencilerin çeşitli sebeplerden dolayı mesleki teknik ortaöğretime daha çok yönelebildikleri belirtilmektedir. PISA verilerine göre de, Türkiye'deki okul türleri, fen, matematik ve okuma becerileri açısından gruplandırılan akademik başarı kriterleri bakımından meslek liselerinin en düşük sıralamalarda yer aldığı görülmektedir (MEB, 2010). Bu bulgular, farklı bir bakış açısıyla da ele alınabilir. Mesleki ve teknik eğitimin, akademik başarı düzeyi düşük öğrenciler için bir

"kurtarıma yolu" olarak görülmesi yerine, farklı ilgi alanlarına ve becerilere sahip öğrenciler için uygun bir eğitim seçeneği olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, mesleki ve teknik eğitim, akademik başarının tek ölçüt olmadığı ve farklı yeteneklerin de önemli olduğu bir eğitim sistemi olarak görülebilir. Bu durum, meslek lisesi öğrencilerinin kariyer hedeflerine ve mesleki beklentilerine odaklanarak geleceklerine daha umutlu bir şekilde bakabilecekleri şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla, meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentilerini artırmak için mesleki eğitimlerini destekleyici önlemler almanın ve kariyer olanaklarını güçlendirmenin önemli olduğu söylenebilir.

Meslek lisesi mezunlarının iş bulma konusunda daha başarılı olabilmeleri için becerilerini geliştirmeleri ve yeni beceriler edinmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda, meslek liselerinde uygulanan öğretim programlarının güncellenmesi ve işgücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi de önemlidir. Ayrıca, meslek lisesi mezunlarına yönelik staj ve işbaşı eğitim programlarının daha da işlevsel hale getirilmesi de ulaşılan bu olumsuz durumu tersine çevirme noktasında etkili olabilir. Berends (1995) çalışmasında, mesleki ve teknik ortaöğretime yerleşen öğrencilerin yükseköğretime geçiş olasılıklarının azaldığını belirtmektedir. Mesleki ve teknik ortaöğretime yerleşen öğrencilerin yükseköğretime geçiş olasılıklarının düşük olması, bu öğrencilerin daha az yetenekli veya başarılı oldukları anlamına gelmez. Bu durum, çeşitli faktörlerden kaynaklanabilir. Örneğin, mesleki ve teknik ortaöğretime yerleşen öğrenciler, akademik liselere yerleşen öğrencilere göre daha az maddi olanaklara sahip olabilir ve bu durum, yükseköğretime erişimlerini engelleyebilir. Ayrıca, mesleki ve teknik eğitim müfredatı, yükseköğretime geçiş için gerekli olan akademik becerilere odaklı olmayabilir. İfade edilen bu dayanaklar mesleki ve teknik lise öğrencilerinin eğitsel beklentilerinin düşük olmasının gerekçeleri olabilir.

5.1.2. Araştırmanın İkinci Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlik düzeyleri incelendiğinde; meslek lisesi öğrencilerine uygulanan kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin öz değerlendirme, mesleki bilgiler, hedef seçimi, planlama alt boyutlarından almış oldukları puanların yüksek, problem çözme alt boyutundan almış oldukları puanların orta düzeyde olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterliklerinin yüksek düzeyde

olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim Bandura (1986), öz yeterlik duygularının, yani bireylerin gerekli görevleri ve davranışları başarılı bir şekilde yerine getirme becerilerine dair inanç ve güvenlerinin, davranış ve davranış değişikliğinin temel araçları olduğunu öne sürmüştür. Bandura'ya göre, belirli bir görev için düşük öz yeterlik duyguları kaçınmaya yol açarken, yüksek öz yeterlik duyguları kaçınma sıklığını artırmaktadır. Son yıllarda Bandura'nın öz yeterlik kuramını kariyer seçiminin gelişimine ve kariyer karar verme sürecine uygulayan çok sayıda araştırma, öz yeterliğin kariyer yönelimine önemli bir katkı sağladığını göstermiştir (Taylor & Popma; 1990; Blanchard, 2008; Bernaud, Danet & Dinar, 2009; Sarı, Yazıcı ve Şahin, 2017). Öz yeterlik, kariyer seçimlerinin gelişiminde kilit bir faktördür ve kariyer seçimlerinin ne ölçüde kariyer yönelimini öngördüğünü etkiler. Bu bağlamda, bir mesleğe duyulan ilgi ve tercih, bir eğitim kurumuna devam etme, bu kurumların seçilen kariyere hazırlık sağlama düzeyi, karşılaşılan zorluklar karşısında gösterilen azim, seçilen meslekte başarı ve bireyin faaliyetlerini sürdüreceği kültürel ortamın seçimi gibi unsurlar kariyer kararlarının önemli bileşenleridir (Bandura, 2003: s. 635). Meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlikleri üzerine yapılan bu araştırmanın bulguları, Bandura (1977)'nin kuramsal çerçevesiyle uyumlu bir şekilde değerlendirilebilir. Araştırmada, meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterliklerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, öğrencilerin gelecekteki kariyer seçimlerinde başarılı olma konusunda yüksek bir inanca sahip olduklarını ve karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma konusunda kendilerine güvendiklerini göstermektedir. Bandura'nın öz yeterlik kuramına göre, yüksek öz yeterlik duyguları, bireylerin belirli bir kariyer yolunu seçme ve bu yolda karşılaştıkları engelleri aşma konusunda daha kararlı ve azimli olmalarını sağlar. Meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterliklerinin yüksek olması, onların seçtikleri kariyer yolunda daha emin adımlarla ilerlemelerini, eğitim kurumlarına devam ederek kariyerlerine yönelik hazırlık yapmalarını ve bu süreçte karşılaştıkları zorluklara karşı daha dirençli olmalarını sağlayabilir. Bu durum, öğrencilerin kariyerlerinde başarılı olma olasılıklarını artırabilir ve seçtikleri alanda profesyonel olarak kendilerini gerçekleştirmelerine katkıda bulunabilir. Sonuç olarak, meslek lisesi öğrencilerinin yüksek kariyer kararı öz yeterlik düzeyleri, Bandura'nın öz yeterlik kuramının öngördüğü gibi, onların kariyer seçimlerinde ve bu seçimlerin gerektirdiği davranışlarda başarıya ulaşmalarında önemli bir etken olarak değerlendirilebilir. Bu

da Bandura'nın öz yeterlik kuramının meslek lisesi öğrencileri bağlamında da geçerliliğini ve önemini vurgulamaktadır. Öğrencilerin problem çözme alt boyutundan aldıkları puanlar daha düşük çıkmıştır. Öğrencilerin kariyer kararı öz yeterliklerinin yüksek düzeyde olduğu bulgusu alan yazındaki bulgular Yusupu, 2015; Büyükgöze-Kavas, (2014)'a ait olan çalışma sonuçları ile tutarlılık göstermekte iken, Sevmiş (2022) tarafından yapılan çalışma sonuçları ile tutarlılık göstermemektedir. Sevmiş (2022), üniversite öğrencileri ile yaptığı bir çalışmada akademik başarının akademik güdülenme ve kariyer kararını yordamadığını, kariyer kararı ile akademik güdülenme arasında orta düzeyde pozitif yönde bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Benzer bir şekilde Lent vd. (2017), tarafından yapılan kariyer araştırmasında, öz yeterliğin hem doğrudan hem de sonuç beklentileri yoluyla hedeflere ve eylemlere katkıda bulunduğunu öne sürülmektedir. Özellikle, daha güçlü kariyer kararı verme öz yeterliğine sahip bireylerin kariyer planlamasına katılmanın sonuçları hakkında olumlu beklentiler geliştirme olasılığı daha yüksektir. Öz yeterlik ve olumlu sonuç beklentileri birlikte, kariyer araştırması ve karar verme faaliyetlerini sürdürme hedeflerini teşvik edici olarak görülmektedir. Bu hedefler de hedefle uyumlu eylemleri motive eder. Ayrıca, hem hedef belirleme hem de uygulama, olumlu özellikler (örneğin, vicdanlılık) ve gerekli kaynakların mevcudiyeti gibi çevresel etkenlerle desteklenmektedir. Olumlu karar sonuçlarının (örneğin, karar kaygısının azalması, kararlılığın artması) kariyer keşfi ve karar verme sürecine aktif katılım, kolaylaştırıcı özellikler ve çevresel faktörler ile uyarlanabilir kariyer davranışının performansını artıran öz yeterlikten kaynaklanması muhtemeldir. Meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlikleri üzerine yapılan bu araştırmanın bulguları, Lent vd.'nin (2017) görüşleriyle uyumlu bir şekilde değerlendirilebilir. Araştırmada, meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterliklerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, meslek lisesi öğrencilerinin gelecekteki kariyer planlamaları ve karar verme süreçlerinde olumlu sonuçlar beklentisi geliştirdiklerini ve bu süreçlere daha aktif katıldıklarını göstermektedir. Lent vd.'nin (2017) belirttiği gibi, yüksek öz yeterlik düzeyine sahip olan öğrenciler, kariyer planlama ve karar verme süreçlerinde daha olumlu beklentiler geliştirmekte ve bu süreçlere daha fazla katılım göstermektedirler. Bu da, onların kariyer hedeflerini belirleme ve bu hedeflere ulaşma konusunda daha motive olmalarını sağlamaktadır. Ayrıca, çevresel destekler ve olumlu kişilik özellikleri de bu süreci desteklemektedir. Sonuç

olarak, araştırmanın bulguları, meslek lisesi öğrencilerinin yüksek kariyer kararı öz yeterlik düzeylerinin, onların kariyer araştırması ve karar verme süreçlerinde daha aktif ve kararlı olmalarını sağladığını göstermektedir. Bu da Lent vd.'nin (2017) kuramıyla uyumlu bir şekilde, öz yeterliğin kariyer hedeflerine ulaşmada ve uyumlu kariyer davranışları sergilemede önemli bir rol oynadığını desteklemektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, alınan yüksek puanlar öz yeterliğe olan inancın güçlü olduğunu göstermektedir. Öz yeterlik inancı yüksek olan bireylerin daha az kariyer kararsızlığı yaşadığı, karar verme sürecinde daha az tereddüt yaşadıkları ve bu sayede daha sağlıklı kariyer tercihleri yaptıklarına dair araştırmalar bulunmaktadır (Lent ve Brown, 2006). Ayrıca, ilgili alan yazında bireylerin akademik çabalarının sonucunda başarıya yönelik olumlu bir inanç geliştirdikleri ve sosyal yaşamlarında daha mutlu olduklarına dair kanıtlar mevcuttur (DeWitz ve Walsh, 2002). Bu bulgu da söz konusu araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Lise öğrencilerinin kariyer gelişim süreçlerinde ve genel başarılarında kariyer kararı öz yeterliği önemli bir rol oynamaktadır. Alan yazına bakıldığında kariyer kararı öz yeterliği yüksek olan öğrenciler genellikle akademik olarak daha başarılıdır. Bu öğrenciler, belirledikleri kariyer hedeflerine ulaşmak için daha motive olurlar ve bu güdülenme, akademik başarılarını olumlu yönde etkiler. Bireyler kariyer seçimleri sırasında engellerle karşılaşacaklarını düşünse bile, eğer bu engellerle başa çıkabileceklerine inanıyorlarsa, bu engellerin seçimlerine olan olumsuz etkileri daha az hissedilmektedir. Bu durum, öz yeterlik inancının önemini vurgular. Öz yeterlik inancı yüksek olan bireyler, karşılaştıkları zorlukları çözebileceklerine dair güven duyarlar ve bu da onların kariyer seçimlerinde daha az stres ve endişe yaşamalarını sağlar. Örneğin, bir öğrenci seçmek istediği kariyer yolunda zorlayıcı sınavlarla veya yüksek rekabetle karşılaşacağını düşünse bile, bu zorluklarla başa çıkabileceğine inanıyorsa, bu engeller onun için daha az zorlayıcı olabilir. Sonuç olarak, bu inanç, öğrencinin güdülenmesini ve azmini yükseltir, böylece kariyer hedeflerine ulaşma şansını artırır (Schunk ve Zimmerman, 2007).

Sonuçlar incelendiğinde, kariyer kararı öz yeterlik ölçeğinin pozitif yönde ilişkili olduğu özelliklerin, bireylerin sorunlardan kaçmadan, mantıksal çözümler üretmeye çalıştığı alt boyutlar olduğu görülmektedir. Bu bulgular, Lent, Brown ve Hackett (1994) tarafından yapılan açıklamalarla da uyumludur. Meslek lisesi

öğrencileri, kariyer kararı öz yeterlik düzeyleri yüksek olduğunda, gelecekteki iş hayatlarıyla ilgili daha olumlu beklentilere sahip olabilirler. Bu öğrenciler, meslek seçimlerinde daha fazla araştırma yapabilir ve bilinçli kararlar verebilirler. Nitekim Seligman (1998)'ın da belirttiği gibi öğrencilerin yüksek öz yeterliğe sahip olmaları hem gerçekçi değerlendirmelerden hem de iyimser bakış açısından kaynaklanabilir. Chen ve Lee (2022), kariyer kararı verme sürecinde problem çözme becerilerinin etkisini araştırmışlardır. Çalışma bulguları, herhangi bir durumla ilgili kontrolün elinde olduğunu düşünen bireylerin, planlama yaparak ve problem çözme becerilerini kullanarak kariyer kararlarını alabildiklerini ifade etmektedir. Dolayısıyla bu beceriler, öğrencilerin kariyer planlarını ve hedeflerine ulaşmalarını olumlu yönde etkileyerek, daha başarılı kariyer hedefleri belirlemelerine yardımcı olmaktadır. Locke & Latham (2002), net ve karakteristik hedeflerin güdülenmeyi artırdığını ve başarılı kariyer sonuçlarına yol açtığını savunmuştur. Bu sonuçlar öğrencilerin hedef seçimini zamanında yaptıklarını göstermektedir.

Alan yazında araştırmacı tarafından kariyer kararı öz yeterliği kavramı ile ilgili yapılmış bazı çalışmalara rastlanmıştır. Bozgeyikli vd., (2009) kariyer olgunluğu, kariyer kararı öz yeterliği ve sosyo-ekonomik düzey arasındaki ilişkileri incelemiştir. Bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Konya'da 346 lise öğrencisiyle yapılan çalışmada sosyo-ekonomik durumu iyi olan gençlerin karar verme öz yeterliliği ve kariyer olgunluğunun daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Gerek araştırmanın ilgili bulgusu gerekse ilgili alan yazına dair bulgular, öz yeterliği yüksek olan öğrencilerin öğrenme sürecinde daha etkili stratejiler kullandıkları ve güdülenme düzeylerinin yüksek olduğu, dolayısıyla akademik başarılarının da arttığı yönündedir (Multon vd., 1991; Yılmaz, 2012). Bununla birlikte kariyer kararı öz yeterlik düzeyinin bireylerin geleceklerini şekillendirmelerinde büyük katkısı olacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Alan yazın incelendiğinde, öz yeterlik inancının bireylerin meslek seçimi, güdülenme, benlik saygısı, karar verme, tutum, girişimcilik (Atik vd, 2018; Kartopu, 2016; Barni, Danioni ve Benevene, 2019; Van Dinther, Dochy ve Segers, 2011; Zimmerman, 2000; Wibowo ve Saptono, 2018) gibi değişkenlerle ilişkilendirildiği ya da bu değişkenleri yordadığı görülmektedir. Kariyer kararının ise aile etkisi, yetkinlik beklentisi, kariyer uyumluluğu, kariyer endişesi kavramlarıyla beraber anıldığı görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak birtakım çıkarımlar yapmak mümkündür. Ergenlerin kariyer kararı öz yeterliklerinin yüksek düzeyde olmasının, onların kendi yeterliklerine olan inançlarının yüksek olmasından kaynaklanabildiği, belirli hedeflere odaklanmaları, ailelerin destekleyici tutumlarının onların kariyer kararı verme konularında öz yeterliklerini artırmakta önemli rol oynaması, okullardaki rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin kalitesinin öğrencilerin kariyer kararlarında kendilerine duydukları güvenin artmasını sağlamasıyla ilişkilendirilebilir (Nawaz ve Gilani, 2011). Kariyer karar verme süreci dinamik ve çok boyutlu bir süreçtir. Meslek liselilerin kariyer kararı öz yeterliklerinin yüksek olmasının öğrencilerin kariyer planlama süreçlerinde kendilerine güvenlerini artırarak, daha olumlu ve başarılı kariyer kararları almalarına katkıda bulunduğu yorumu yapılabilir. Meslek liselerinde öğrenciler, belirli bir meslek dalında eğitim alırlar. Bu yönlendirme, öğrencilerin mesleki hedeflerini netleştirmelerine yardımcı olur ve bu da kariyer kararlarının daha net olmasını sağlar. Mesleki ve teknik eğitim kurumları, öğrencilere teorik bilgilerin yanı sıra pratik beceriler kazandırır. Bu uygulamalı eğitim, öğrencilerin belirli bir meslek dalında yetkinlik kazanmalarını sağlamakta ve bu da onların kendilerine olan güvenini artırmaktadır. Bu güven, kariyer kararı verirken kendilerine olan inançlarının daha yüksek olmasını sağlar. Genellikle staj ve işbaşı eğitimleri yoluyla iş piyasasına erken giriş yapma fırsatı bulurlar. Sektörde ihtiyaç duyulan becerilere sahip olduklarında kariyer yolunda ilerlemek için farkındalık geliştirmeye çalışabilir ve belirli bir meslek dalında kararlı adımlar atabilirler (Eryılmaz ve Kara, 2017). Bununla birlikte ebeveynler, çocuklarının belirli bir meslekte uzmanlaşmasını destekleyebilir ve bu da öğrencilerin mesleki hedeflerini netleştirmelerine yardımcı olur (Güven ve Karataş, 2014). Davranışlarını gelecekteki sonuçlar ile ilişkilendiren, bu sonuçlara nasıl ulaşacağını planlayan öğrencilerin kariyer kararı verme öz yeterlik inançları daha yüksek olabilir. Bu durum, onların akademik başarılarını daha fazla önemseme eğiliminde olmalarını sağlayabilir. Başka bir deyişle, geleceğe yönelik hedeflerini net bir şekilde belirleyebilen ve bu hedeflere ulaşmak için doğru adımlar atabilen öğrencilerin, kariyer kararlarına olan güvenleri artmakta ve bu artan güven, akademik başarılarını artırmak için daha fazla gayret göstermelerine yol açabilmektedir.

Okuduğu bölümden memnun olanların gelecekte alanlarında iş bulma

olasılıkları fazladır. Her ne kadar yaşam koşulları bireylerin davranışlarını ve bakış açılarını şekillendirse de, geleceğe yönelik elde edilen sonuçlar büyük ölçüde bireylerin kendi kararları ve bu kararların uygulanması sürecinde gösterdikleri çabalar ve planlamalar ile belirlenir. Bireylerin yaşam standartları, sosyal çevreleri ve sosyo-ekonomik düzeyleri üzerlerinde önemli etkiler yaratabilir; ancak, bu etkilere rağmen, kişisel irade, hedef seçimi ve bu hedeflere ulaşabileceğine olan inançlar, akademik başarı ve gelecekteki memnuniyet üzerinde kritik bir rol oynar. Sonuç olarak, kişinin gelecekte elde edeceği başarılar, kendi seçimleri, kararlılık ve öz yeterliği ile yakından ilişkilidir. Elde edilen sonuçlar bu düşüncüyü destekler niteliktedir (Contuk ve Nas, 2019). Kendi yetenek ve becerileri hakkında öz değerlendirmeye sahip olan öğrenciler, genellikle kariyerlerini kendi başlarına planlama, davranışlarını yönetme konusunda daha aktif ve başarılı olurlar.

Eğitim yıllarında öğrencilerin tercih ettikleri alana yönelik önemli noktaların belirtilmesi, iş olanaklarının staj ve işbaşı eğitim programları vasıtasıyla sunulması, uygulamalı olarak meslek hayatlarını hem staj programlarında hem de uygulamalı derslerde tecrübe etmelerinin sağlanmasından dolayı kariyerleriyle ilgili net hedefler ortaya koyma olasılıklarının yüksek olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Son yıllarda yapılan çeşitli araştırmalara göre meslekî ve teknik lise mezunları istihdam oranı açısından yükseköğretim mezunlarına yakın değerler almıştır (MEB, 2018). Bu durumda meslek lisesi mezunlarının iş bulma şansı daha yüksek olmaktadır. Meslek lisesi mezunları, mesleki eğitimden aldıkları tecrübelerle iş kurma ya da istihdam edilme konusunda genellikle daha yüksek bir avantaja sahiptir. Ayrıca, meslek liselerinin iş dünyası ile olan sıkı bağları, öğrencilerin mezuniyet sonrası deneyimleri kazanmalarına ve kariyer hedeflerine daha kolay ulaşmalarına olanak tanımaktadır. İfade edilen bu dayanaklar mesleki ve teknik lise öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlik düzeylerinin yüksek olmasının gerekçeleri olabilir.

5.1.3. Araştırmanın Üçüncü Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Meslek lisesi öğrencilerinin akademik güdülenme düzeyleri incelendiğinde; meslek lisesi öğrencilerine uygulanan akademik güdülenme ölçeğinin keşif ve kendini aşma alt boyutlarından almış oldukları puanların orta, bilgiyi kullanma alt boyutundan almış oldukları puanların iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre meslek lisesi öğrencilerinin akademik

güdülenme düzeylerinin orta seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Keller (2000), güdülenmeyi, öğrencinin öğrenmeye arzu duymasını sağlayan çabanın doğrultusu ve içsel bir kuvvet olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda, güdülenme, öğrencinin belirli bir hedefe ulaşmak için gösterdiği çaba ve bu çabanın sürdürülebilirliği ile ilişkilidir. Keller'ın bu tanımı, güdülenmenin öğrencinin öğrenme sürecine aktif katılımını ve akademik başarıyı artıran önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, meslek lisesi öğrencilerinin akademik güdülenme düzeylerinin orta seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, Keller'ın güdülenme tanımı ile birlikte değerlendirildiğinde, meslek lisesi öğrencilerinin öğrenme sürecine olan ilgi ve çabalarının belirli bir düzeyde olduğunu, ancak bu düzeyin maksimum potansiyelin altında kaldığını göstermektedir. Keller'ın (2000) güdülenme kuramına göre, öğrencilerin öğrenmeye yönelik istek ve çabalarının yüksek olması, onların akademik başarılarını ve öğrenme süreçlerine olan bağlılıklarını artırabilmektedir. Ancak, araştırmada elde edilen orta düzeydeki güdülenme, öğrencilerin öğrenme sürecinde daha fazla içsel güdülenmeye ihtiyaç duyduğunu ve bu güdülenmenin artırılması gerektiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda, öneriler bölümünde de değinileceği üzere öğrencilerin güdülenme düzeylerinin yükseltilmesi için çeşitli stratejiler uygulanabilir. Örneğin, öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları öğrenmeye daha fazla teşvik edecek ders içerikleri ve öğretim yöntemleri kullanılabilir. Ayrıca, öğrencilere kendi öğrenme süreçlerine dair daha fazla kontrol ve sorumluluk verilerek, onların içsel güdülenmelerinin artırılması sağlanabilir. Sonuç olarak, meslek lisesi öğrencilerinin akademik güdülenme düzeylerinin orta seviyede olması, Keller'ın güdülenme kuramı ile uyumlu bir şekilde, öğrencilerin öğrenme süreçlerine olan ilgilerinin ve çabalarının artırılması gerektiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, öğrencilerin güdülenme düzeylerini yükseltmek için yapılacak müdahalelerin, onların akademik başarılarını ve öğrenme süreçlerine olan bağlılıklarını olumlu yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin potansiyellerini tam olarak geliştirebilmeleri ve eğitsel hedeflerine ulaşabilmeleri için akademik güdülenmelerinin artırılması önemlidir. Öğrencilerin bilgiyi kullanma alt boyutundan aldıkları puanlar daha yüksek çıkmıştır. Akademik güdülenme ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde akademik güdülenmeyi etkileyen en önemli faktörlerden birinin öğrencinin okul

başarısı olduğu görülmüştür (Jiang vd., 2018; Martin ve Steinbeck, 2017; Cıla, 2015). Bununla birlikte öğrencinin öz yeterlik inancının da (Komarraju ve Dial, 2014; Akbay ve Gizir, 2010) akademik güdülenmeyi etkilediği görülmüştür. Akademik güdülenme ile akademik başarı arasında pozitif bir ilişki vardır. Akademik güdülenmenin artmasıyla akademik başarının da arttığı gözlemlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgu ile alan yazında akademik başarının akademik güdülenme ile pozitif ilişki olduğunu belirleyen araştırmalardan elde edilen bulguların benzerlik gösterdiği görülmektedir (Çelik, 2006; Yılmaz, 2007; Madran, 2006; Deniz, 2019; Baeten ve ark., 2013). Akademik güdülenmesi yüksek olan öğrenciler, yeni bilgiler edinmeye isteklidirler ve başarılı olmak için çaba gösterirler, zorluklarla karşılaştıklarında hemen pes etmek yerine mücadele etme eğilimindedirler. Zira akademik güdülenmeye odaklanan çalışmanın sonuçları, öğrenci başarısının ve öz yeterlik inançlarının öğrencilerin öğrenme tercihleri ve güdüleriyle önemli ölçüde ilişkiler gösterdiğini açığa çıkarmıştır. Diğer yandan bu bulgular, Şahin ve Çakar (2011)'in araştırmasında elde edilen sonuçlar ile örtüşmemektedir. Şahin ve Çakar (2011), çalışmasında eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin akademik güdülenmelerinin akademik başarıya bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Eğitim öğretim ortamında en önemli unsurlardan biri olan akademik güdülenme kavramını öz yeterlik, ebeveyn desteği, öğretmen, okul kültürü, akran desteği, ilgi alanları gibi çeşitli faktörlerin etkilediği söylenebilir. Ryan ve Deci (2000)'nin öz belirleme kuramına göre, çevreden ve aile bireylerinden yeterli destek ve geri bildirim alamayan öğrencilerde güdülenme seviyeleri istenen düzeyde olmayabilir. Ayrıca Yarbrough ve Wilkins (1997), etkili öğretim stratejilerinin eksikliğinin öğrencilerin akademik güdülenme düzeylerini olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Dolayısıyla meslek lisesi öğrencilerinin kendini aşma ve keşif boyutlarında orta düzeyde puanlar almalarında bu gibi faktörlerin rol oynadığı söylenebilir. Pekrun ve arkadaşları (2018), kendilerini olumsuz değerlendiren öğrencilerin başarısızlık korkularının yüksek olduğunu ve başarısızlık korkusunun akademik başarının önünde ciddi bir engel olduğunu tespit etmişlerdir. Dolayısıyla araştırma sonuçları meslek lisesi öğrencilerinin benzer şekilde başarısızlık korkularının güdülenme düzeylerini azalttığını ortaya koymaktadır. Araştırma bu bulgulara paralel olarak akademik olarak yardıma

ihtiyacı olan fakat geleceğe ilişkin beklentileri düşük olan öğrencilerin güdülenme düzeylerinin yetersiz olabileceğini öne sürmektedir. Diğer bir ilişkili açıklama anne eğitim seviyesi ile ilgili olabilir; yüksek eğitim seviyesine sahip annelerin çocuklarının, annenin sahip olduğu eğitim düzeyine ulaşamamanın verdiği kaygı nedeni ile güdülenme düzeyleri her boyutta yeterli olmayabilir (Kapıkıran & Özgüngör, 2009). Bulguları daha iyi anlayabilmek için bu konuyu aydınlatacak kapsamlı araştırmalara gereksinim duyulmaktadır.

Akademik güdülenmenin orta düzeyde olması meslek lisesi öğrencileri açısından olumlu değerlendirilebilir. Çünkü akademik güdülenmenin öğrencilerin akademik performansına olumlu etkisi olduğu düşünülebilir. Ortaöğretim öğrencilerinin gelişim özellikleri de dikkate alındığında hızlı fiziksel, duygusal ve sosyal değişimlerin yaşandığı bu dönemde 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin meslek seçimi, üniversiteye hazırlık süreci ile ilgili belirsizlikler, kariyer planlamalarının yetersiz olması dolayısıyla güdülenme düzeyleri orta seviyede çıkmış olabilir. Öte yandan ergenlerin içinde bulundukları dönemde okula uyumsuzluk, çevreye uyumlarını zorlaştıran stres kaynakları gibi problemlerle karşılaşmaları sebebiyle güdülenme düzeyleri orta seviyede çıkmış olabilir. Araştırma sonuçlarına göre, meslek lisesi öğrencilerinin akademik güdülenme ölçeğinin kendini aşma ile keşif alt boyutlarından aldıkları puanlar orta düzeyde çıkmıştır. Bu örnekte kendini aşma ve keşif alt boyutlarında puanların orta düzeyde olması, başarılı olmak için yeterince çaba sarfedilmediğini ya da bilinmeyi keşfetme konusundaki merak arzusunun düşük olduğunu göstermekte olabilir. Bunun yanı sıra bilgiyi kullanma alt boyutundaki iyi düzeyde alınan puanlar, öğrenme çevresi, okulun sunduğu olanaklar, ebeveyn desteğinin varlığına işaret etmektedir. Bununla birlikte Yeşilyurt, Baştürk, Yeşilyurt ve Kara (2014) evlerinde bilgisayar ve internete sahip olan öğrencilerin kendi kendilerine öğrenme becerilerini destekleyerek bilgiyi nasıl kullanacaklarına yardımcı olacağını belirtmiştir. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olmayan öğretim programı ve değerlendirme yöntemleri, güdülenmenin orta düzeyde kalmasına yol açmış olabilir (Uy, Kilag & Arcilla, 2023). Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim programlarındaki dersler öğrencilerin ilgisini çekmeyebilir ve katılımını azaltabilir. Bu bulgular ışığında olası bir açıklama da, meslek lisesi öğrencilerinin güdülenmelerini artırma konusunda ailenin ve çevrenin sosyal desteğininin yetersiz kaldığı şeklindedir.

Akademik güdülenme ölçeğinin kendini aşma ve keşif boyutlarındaki orta düzeydeki güdülenme, öğrencilerin içsel güdülenmelerinin belirli bir seviyede olduğunu ancak dışsal faktörlerle daha fazla desteklenmesi gerektiğini gösterebilir. Örneğin, ödüller, teşvikler gibi dışsal güdülenme unsurları, öğrencilerin kendini aşma ve keşif boyutlarındaki güdülenmelerini artırabilir. Diğer yandan öğrencilerin bu alanlarda gelişim potansiyellerine sahip olduklarını ancak bu potansiyelin tam anlamıyla ortaya çıkarılması için daha fazla destek, rehberlik ve teşvike ihtiyaç duyduklarını gösteriyor olabilir. Kendini aşma alt ölçeği, öğrencinin öğrenmeye olan ilgisini, öğrenme arzusunu, öğrenme amaçlarını ve başarıya ulaşma isteğini yansıtır. Öğrencilerin öğrenmeye olan ilgisi ve başarısız olma korkusunun üstesinden gelebilmeleri, onların akademik başarılarını ve gelecekteki mesleki başarılarını önemli ölçüde artırabilir. Bu alt ölçek, öğrencilerin yeni bilgileri keşfetme ve anlama arzusunu vurgular. Öğrenme amaçları belirleyen öğrenciler, akademik ve mesleki hedeflere ulaşmada daha kararlı ve odaklı olabilirler. Ayrıca bu özellikler, öğrencilerin başarılı olma isteğini artırarak performanslarını olumlu yönde etkileyebilir. Sonuç olarak, kendini aşma alt ölçeği, öğrencilerin öğrenme süreçlerine aktif katılımlarını ve başarılarını güçlendirir (Çetin, 2019).

Akademik güdülenme ölçeğinin keşif alt boyutunda puanların orta düzeyde olması, öğrencilerin farklı öğrenme stillerine açık olduğunu gösterebilmektedir. Bu öğrenciler, hem içsel hem de dışsal güdülenme unsurlarından yararlanabilirler. Öğrenme süreçlerinde anlama ve uygulamalı öğrenme tarzlarına daha eğilimli olabilirler. Dweck (2006), öğrencilerin zeka ve yeteneklerinin geliştirilebilir olduğuna inandıklarında daha fazla çaba gösterdiklerini ve yeni bilgiler öğrenme konusunda daha istekli olduklarını ifade etmektedir. Bir başka deyişle öğrencilerin geleceğe dair iyimser inançlar taşıması, onların öğrenme ve özellikle yeni şeyler öğrenme yani keşif davranış ve arayışını, yeni bilgiler edinme isteğini olumlu etkilemektedir.

Araştırma sonuçlarına göre meslek lisesi öğrencilerinin akademik güdülenmelerinin bilgiyi kullanma alt boyutunda aldıkları puanlar iyi düzeyde çıkmıştır. Meslek lisesi öğrencilerinin bilgiyi kullanma alt boyutunda iyi düzeyde puanlar almaları, çeşitli açılardan olumlu yorumlanabilir. Bu durum, öğrencilerin mesleki ve teknik eğitimlerini etkin bir şekilde uygulamaya koyma becerilerine sahip olduklarını ve öğrendikleri bilgileri pratikte kullanabilme yeteneklerinin

yüksek olduğunu gösterebilir. Meslek lisesi öğrencilerinin bilgiyi kullanma becerilerinin iyi düzeyde olması, teorik bilgileri pratik uygulamalara dönüştürebildiklerini gösterir. Pratik uygulama yeteneği, mesleki eğitimin temel amaçlarından biridir ve bu yeteneklerin iyi düzeyde olması, öğrencilerin meslek hayatında daha başarılı olma potansiyellerini artırabilmektedir (Deci ve Ryan, 2000). Bilgiyi kullanma alt boyutunda başarılı olan meslek lisesi öğrencileri, sektörde ihtiyaç duyulan becerilere daha iyi hazırlanmaktadır. İşverenler, teorik bilgiye sahip olmanın yanı sıra bu bilgiyi pratikte etkili bir şekilde kullanabilen çalışanları tercih ederler. Bu nedenle, meslek lisesi öğrencilerinin bilgiyi kullanma becerilerinin yüksek olması, onların mezun olduktan sonra daha kolay iş bulmalarını ve işyerlerinde daha hızlı adapte olmalarını sağlayabilir. Bilgiyi kullanma alt boyutunda iyi düzeyde olan öğrenciler, öğrenmeye ve sürekli gelişime daha açık olurlar. Bu öğrenciler, yeni bilgileri ve teknolojileri öğrenme ve bunları mesleki alanlarında uygulama konusunda daha isteklidirler. Bu durum, mesleki gelişimlerine sürekli olarak katkıda bulunmalarına ve alanlarındaki gelişmelere hızlı bir şekilde adapte olmalarına olanak tanımaktadır. Bilgiyi etkin bir şekilde kullanabilen öğrencilerin, öğrenme süreçlerinde kendilerine olan güvenleri artar. Bu öğrenciler, öğrendikleri bilgileri başarıyla uygulayarak, yeteneklerine olan güvenlerini pekiştirirler. Bu da onların daha yüksek hedefler belirlemelerine ve bu hedeflere ulaşma konusunda kararlılık göstermelerine yardımcı olmaktadır. Öte yandan bilgiyi iyi kullanabilen öğrenciler, grup çalışmalarında daha aktif rol alabilirler ve liderlik yetenekleri geliştirebilirler (Komarraju ve Nadler, 2019). Kısaca, ifade edilen bu dayanaklar mesleki ve teknik lise öğrencilerinin akademik güdülenme ölçeği toplam puanlarının orta düzeyde olmasının gerekçeleri olabilir.

5.1.4. Araştırmanın Dördüncü Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarı düzeyleri incelendiğinde; bu araştırmada, meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarılarının iyi düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular doğrultusunda öğrencilerin başarmaya olan inancı, başarısızlıktan kaçınma duygusundan yüksek olduğu için akademik başarılarının daha yüksek olduğu ve akademik güdülenmenin artmasıyla akademik başarının da artma eğiliminde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Araştırmanın bir sonraki bulgusu da incelendiğine akademik güdülenme ve kariyer kararı öz yeterliği ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olduğu; gelecek beklentisi ile

akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Küreselleşme çağında, ülkelerin daha geniş bir yelpazedeki ekonomik ve sınai faaliyetlere yatırımcıları çekme konusundaki rekabet gücü, genellikle doğal kaynaklardan ziyade beceriler tarafından belirlenmektedir. Gerçekten de vasıflı insan kaynağı eksikliği bir ülkeye yatırım yapılmasını caydırabilir, çünkü fiziksel sermaye kaliteli insan sermayesinin çok miktarda bulunduğu yerlere gitme eğilimindedir. Beceriler, teknolojiye eşlik eden finansal sermayeyi çeker ve bu da yerel insan kaynaklarının kapasite geliştirmesine ve ev sahibi ülkede beceri birikimine yol açar. 21. yüzyılda zenginliği oluşturan sadece kaynaklar değil, becerilerdir (Lucas, 1990). Türkiye bağlamında düşünüldüğünde ülkeyi vasıflı ve uzmanlaşmış işgücüyle yüksek katma değer yaratan bir ülke haline getirmek amacıyla teknik ve mesleki eğitimi ulusal bir öncelik haline getirilmesi ve bu örnekleme dahil olan öğrencilerin akademik başarılarının da çok yüksek olması beklenmektedir. Akademik başarıyı en çok etkileyen değişkenlerden birinin de akademik güdülenme olduğu söylenebilir. Ayrıca akademik başarı ve sosyo-ekonomik düzey arasındaki bağlantı, yapılan araştırmaları içeren meta-analizlerde ortaya çıkmaktadır. Bu etki, geçmiş, performans, güdülenme ve yeterlik hissi gibi diğer kontrol değişkenleri analizlere dahil edildiğinde de devam etmektedir (Robbins vd., 2004; Sackett vd. 2009; Vermandele vd., 2012; Richardson vd. 2012). Nitekim araştırmalar daha yoksul kesimlerden gelen öğrencilerin eğitimde başarılı olma becerilerine daha az güvendiklerini göstermiştir. Daha yoksul geçmişe sahip olanlar, başarılı olma becerilerine daha az güvenmekte ve genellikle daha dezavantajlı geçmişe sahip olanlara göre daha zayıf bir akademik sicile sahip olmaktadır (Phinney, Dennis ve Gutierrez, 2005; Zwick ve Green, 2007). Örneğin Nartgün ve Yüksel'in (2009, s. 17) Ahi Evran Meslek Yüksekokulu'nda yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin çoğunluğunun ebeveynleri ilkökul düzeyinde eğitim almıştır. Ayrıca Vuranok, Özcan ve Çelebi (2017) tarafından katılımcı öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyini belirlemek için yapılan araştırma sonuçlarına göre, sosyo-ekonomik seviye envanteri uygulanan Anadolu lisesi öğrencilerinin aileleri, mesleki ve teknik Anadolu lisesi öğrencilerinin ailelerinden daha yüksek eğitim düzeyine sahiptir. Yukarıda da belirtilen birçok faktör, araştırmada ulaşılan bu durumun nedenlerini açıklamada önemli ipuçları sunmaktadır. Örneğin, sosyo-ekonomik düzey ile akademik başarı arasındaki güçlü ilişki, daha düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin genellikle akademik güdülenmelerinin ve

başarı beklentilerinin daha az olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu öğrenciler, eğitim sürecinde karşılaştıkları ekonomik zorluklar ve aile içi destek eksiklikleri nedeniyle eğitimlerine odaklanmada güçlük yaşayabilirler. Ayrıca, akademik güdülenme eksikliği ve başarı beklentilerinin düşüklüğü, meslek lisesi öğrencilerinin eğitimdeki performanslarını olumsuz etkileyebilir. Özellikle daha önceki başarısız deneyimlerin güdülenme üzerinde uzun süreli etkileri olabilir ve bu durum öğrencilerin gelecekteki başarılarını etkileyebilir. Sonuç olarak, meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarı düzeylerinin genel olarak düşük olmasının altında yatan nedenler, sosyo-ekonomik faktörlerden öğrencilerin kendi güdülenme ve başarı beklentilerine kadar çeşitli faktörlerle ilişkilendirilebilir.

Eğitim sisteminde akademik başarı, kişinin öz güvenini ve güdülenmesini yükseltmektedir. Bu durum, Psikolog Albert Bandura'nın öz yeterlik kuramı ile açıklanabilir. Bandura (1997), bireylerin yeteneklerine olan inançlarının, onların güdülenmelerini, performanslarını ve psikolojik durumlarını büyük ölçüde etkilediğini vurgulamaktadır. Örneğin, Zimmerman (2000) tarafından yapılan araştırmalar, akademik başarının öğrencilerin öz güven seviyelerini artırdığını göstermektedir. Başarı seviyesi, öğrencilere kendilerini yeterli ve yetenekli hissettirir, bu da onların gelecekteki eğitim hedeflerine yönelik daha olumlu bir bakış açısı geliştirmelerine yardımcı olabilir. Eğitim sisteminde elde edilen akademik başarı, öğrencilerin sosyal çevrelerinden ve öğretmenlerinden aldıkları olumlu geri bildirimler aracılığıyla da öz güvenlerini artırabilir. Bu sosyal destek ve takdir, öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini pekiştirir ve onların hedeflerine ulaşma konusundaki çabalarını yükseltir (Wentzel, 1998). Başarı ve güdülenmeleri açısından öğrencileri göz önünde bulundurmak gerekirse, Türk eğitim sistemindeki öğretmen merkezli geleneksel sınıf ortamına alışkın öğrencilerin akademik başarıları iyi derecede olsa dahi öğrenme ortamında risk almaktan kaçınmaları ve not odaklı bir öğrenme süreci geçirmelerinden dolayı akademik güdülenmeleri orta düzeyde çıkmış olabilir. Bayrakçeken ve arkadaşları (2021), eğitimde merak ve katılımın akademik başarı için önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda mesleki ve teknik eğitim kurumlarında uygulanan eğitim durumlarının, gerçekleştirilen etkinliklerin merakı belirli bir oranda artırdığı ve derse katılımı sağladığı, dolayısıyla öğrencilerin başarılarını artırdığı şeklinde düşünülebilir.

Eğitimde elde edilen başarı, bireyin ve ailenin yaşam kalitesini ve toplumsal

statüsünü olumlu yönde etkiler. Akademik başarının düşük olduğu toplumlarda, ekonomik kalkınma yavaşlar ve iş gücü verimliliği azalır. Eğitim düzeyinin düşük olması, bireylerin iş bulma olanaklarını kısıtlar ve yoksulluk oranlarını artırır. Ayrıca, sosyal eşitsizlikler derinleşir, sağlık ve yaşam kalitesi düşer ve toplumsal huzursuzluklar artabilir. Bu durum, uzun vadede toplumun genel refahını olumsuz etkileyebilmektedir (Eralp, 2021). Eğitim öğretim süreci, bireysel ve toplumsal gelişim için temel bir unsurdur ve yüksek akademik başarı, bu sürecin önemli bir parçasıdır. Aile gelir düzeyi, öğrenci sayısı, ebeveynlerin eğitim seviyesi, öğrenci güdülenmesi, öğretmenlerin mesleki deneyimi, öz güven, duygusal zeka, aile desteği, öğretmen kalitesi, eğitim politikaları, kullanılan yöntem ve teknikler, okul kültürü ve eğitimde teknoloji kullanımı başarıyı etkileyebilir. Eğitim ortamlarındaki başarı ve başarısızlık durumları birçok durumla açıklanabilmektedir. Öğrencilerin akademik başarıları ile ilişkili olan pek çok değişken bulunmaktadır. Meslek liselerinde öğrencilerin ilgi alanlarına yönelik dersler almasının ve gelecekteki mesleki hedeflerinin onların akademik başarılarını artırmada rol oynadığı yorumu yapılabilir. Bir diğer yandan meslek liselerindeki kariyer planlama ve mesleki rehberlik hizmetleri etkin bir şekilde yürütülüyor ise öğrencilerin akademik başarıları iyi seviyede olabilir (Eren, 2017). Meslek lisesi öğrencileri belki de bazı derslere veya konulara ilgi duyuyor, ancak tüm konulara aynı ilgi ve güdülenmeyi göstermiyor olabilir. Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarılarının iyi düzeyde olması, sadece öğrencinin değil, aynı zamanda toplumun genel refah ve gelişimine de önemli katkılarda bulunmaktadır.

Eğitimde akademik başarının ölçüsü, ders notları, öğretmen tutumu, ebeveyn desteği, performans görevleri, derse katılım oranı, sosyal, davranışsal ve duygusal gelişimleri gibi değişkenlerdir. Akademik başarı, öğrencilerin öğretim programlarında hedeflenen davranışları sergiledikleri anlamına gelebilmektedir. Bu araştırmada meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarıları yılsonu not ortalamaları ile ölçülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin akademik başarıları iyi düzeyde çıkmıştır. Akademik performans, öğrencinin öz güvenini artırarak kişisel, sosyal ve kariyer gelişimine katkı sağlarken; aile için gurur, tatmin ve gelecekteki ekonomik güvence anlamına gelebilmektedir. Belirtilen bu dayanaklar, mesleki ve teknik lise öğrencilerinin akademik başarılarının iyi olmasının sebepleri arasında yer alabilir. Öte yandan akademik başarı kriterleri

bakımından meslek liselerinin en düşük sıralamalarda yer aldığı görülmesine rağmen (MEB, 2010) bu araştırmada meslek liseli öğrencilerin akademik başarılarının iyi düzeyde olması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Bu durum onların ilgi duydukları alanda eğitim almalarından kaynaklanıyor olabilir.

Yapılan bir araştırmada elde edilen bulgulardan biri, akademik başarı durumu orta ve iyi düzeyde olan öğrencilerin sosyal ve entelektüel açıdan daha aktif olmalarıdır (Süt, Küçükkaya, Cumur ve Özdemir, 2019). Sosyal açıdan aktif öğrenciler, genellikle geniş bir arkadaş çevresine sahip olur ve sosyal etkinliklere katılarak iletişim ve işbirliği becerilerini geliştirirler. Bu tür sosyal etkileşimler, öğrencilerin özgüvenini artırabilir. Bu durum onların derslerde daha başarılı olmalarına yardımcı olur. Ayrıca, sosyal açıdan aktif olan öğrenciler, genellikle öğretmenleri ve akranları ile daha güçlü ilişkiler kurarlar. Bu ilişkiler, öğrencilerin güdülenmelerinin yüksek kalmasını sağlar. Bu durum, akademik başarıya doğrudan katkı sağlayabilir. Özetle, akademik başarı ile sosyal ve entelektüel aktivite arasındaki bu ilişki, karşılıklı bir etkileşim içinde öğrencilerin başarılarını destekleyebilir (Genç ve Göksu, 2019; Demir ve Kurt, 2022; Feldman ve Matjasko, 2005; Eccles, Barber, Stone ve Hunt, 2003).

Mesleki eğitimin uygulama odaklı olması da öğrenci başarısının artmasına etki etmektedir. Türkiye’de 2023 Eğitim Vizyonu sonrasında atılan sistematik adımlar akademik olarak başarılı öğrencilerin de artık mesleki eğitime yönelmeye başlamasını sağlamıştır (Özer, 2021). Meslek liselerinde becerinin daha ön planda olduğu göz önüne alınırsa öğrencilerin akademik başarılarının iyi derecede olması beceri odaklı derslere aktif olarak katılmalarına bağlanabilir. Bu okullarda öğrenciler, teorik bilgilerini pratik uygulamalarla pekiştirme fırsatı bulurlar, bu da onların derslere güdülenmelerini ve ilgilerini artırır. Aktif katılım, öğrencilerin öğrendiklerini daha iyi anlamalarını ve içselleştirmelerini sağlar, bu da akademik başarıyı olumlu yönde etkiler. Ayrıca, uygulamalı derslerin sağladığı deneyimler, öğrencilerin seçtikleri meslek alanında başarılı olabileceklerine dair inançlarını artırır ve bu inanç, genel akademik performanslarına da yansır. Meslek derslerinin, öğrencilerin meslek sahibi olmalarında kritik bir rol oynadığı ve bu derslerin öğrencilerin genel başarılarını olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Günümüzde öğrenme platformlarının çeşitliliği, öğrencilere daha geniş ve çeşitli öğrenme deneyimleri sunarak öğrenme sürecini zenginleştirmektedir. Ayrıca, gerçek yaşamla

bağlantılı öğrenme, öğrenci güdülenmesini ve katılımını artırarak öğrenme sürecini daha etkili hale getirir. Sonuç olarak, bu tür yenilikçi yaklaşımlar, öğrencilerin akademik başarılarını geliştirmede önemli bir rol oynamaktadır (Demirtaş, 2021).

Schneider (2002) tarafından yapılan araştırmada da, sınıf içi hava kalitesi, aydınlatma ve genel bina durumu gibi fiziki şartların, öğrencilerin öğrenme çıktıları üzerinde önemli bir etkisi olduğu bulunmuştur. Bu bulgular, araştırmanın yapıldığı meslek liselerinde laboratuvarlar, atölyeler ve teknik donanım gibi fiziki olanakların sağlandığını gösteriyor olabilir. Fiziki altyapının güçlü olması, öğrencilerin öğrenme sürecine daha aktif katılmalarını ve mesleki becerilerini gerçek dünya ortamlarında uygulamalarını sağlar. Bu da onların hem akademik hem de mesleki başarılarını olumlu yönde etkileyebilir. Dolayısıyla, bu tür fiziki olanakların varlığı, öğrencilerin akademik başarılarını artıran önemli bir faktör olabilir (Genç ve Göksu, 2019). Wollschläger ve Guggenberger (2020)'e göre öğrencilerin seçtikleri bölümden ve aldıkları eğitimden duydukları memnuniyet, okul sektör ilişkisi, fiziki alt yapı, donanım, öğretmen öğrenci arasındaki iletişim başarıyı etkileyebilmektedir. Bu memnuniyet, öğrencilerin okula olan bağlılıklarını artırarak derslere daha ilgili bir şekilde katılmalarını sağlar. Ayrıca, okul-sektör ilişkisi de öğrencilerin başarılarında belirleyici bir rol oynar. Okulların sektörle olan güçlü bağlantıları, öğrencilere staj ve iş olanakları sunarak onların mesleki deneyim kazanmalarına yardımcı olur ve teorik bilgilerini pratikte uygulamalarını sağlar. Öğretmen öğrenci arasındaki iletişim de başarıyı etkileyen önemli bir faktördür. Öğrencilerle etkili ve açık bir iletişim kurabilen öğretmenler, onların derslere olan ilgisini ve katılımını artırabilir. Öğretmenlerin rehberliği ve desteği, öğrencilerin karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olabilir ve onların akademik başarılarını olumlu yönde etkileyebilir. Bu faktörler, öğrencilerin hem akademik hem de mesleki anlamda başarılı olmalarına katkıda bulunabilir. Gündüz ve Tüzün (2019), araştırmasında öğrencilerin meslek dersleri ve kültür dersleri öğretmenlerine karşı olumlu algılarının yüksek olmasının, derslere aktif olarak katılmalarını ve öğrenme sürecine daha fazla dahil olmalarına yol açtığını vurgulamıştır. Bu durum meslek lisesi öğrencilerinin gerçek bir öğrenme isteğine sahip olduklarını ve bu doğrultuda içeriği anlamlandırmaya odaklandıklarını gösteriyor olabilir. Araştırmada 11 ve 12. Sınıf öğrencilerinin başarı düzeyleri incelenmiştir. Türkiye’de uygulanan öğretim programlarında 11 ve 12. Sınıf

düzeylerinde meslek derslerinin haftalık ders saati fazladır. Bu yoğunlaşma, öğrencilerin meslekî becerilerini geliştirmelerini ve iş dünyasına daha hazırlıklı olmalarını sağlar. Dolayısıyla, meslek derslerinin fazla olması, öğrencilerin başarısını artırarak gelecekteki kariyer hedeflerine ulaşmalarını destekler. Bu bağlamda meslek derslerine olan yatkınlık öğrencilerin derslere aktif katılımını ve pratik uygulamalarla becerilerini geliştirmelerini sağlamaktadır (Sappa ve Barabasch, 2020). Üç ilde yapılan bir araştırmaya göre, günümüzde meslek liselerini tercih eden öğrencilerin akademik başarı düzeylerinin genellikle düşük olduğu ve bu durumun iş ve istihdam olanakları üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir (Korkmaz, 2023). Meslek liselerindeki öğrencilerin akademik performanslarının çok iyi düzeyde olmaması, onların gelecekteki iş fırsatlarını sınırlayabilir. Bu durum, meslek liseleri öğrencilerinin eğitim ve iş gücü piyasasındaki rekabet güçlerini azaltabilir. Ayrıca bu bulgular, meslek liselerindeki eğitim programlarının ve öğrenci desteğinin iyileştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır, çünkü güçlü bir akademik temel, iş yaşamında başarı ve ilerleme için önemli bir öncül oluşturduğu söylenebilir.

5.1.5. Araştırmanın Beşinci Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarıları ile gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterliği ve akademik güdülenme düzeyine ilişkin alt boyutlar incelendiğinde; aritmetik ortalama ile bağımsız değişkenlerin tüm alt boyutlarında $p < ,01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarıları ile gelecek beklentisi değerlendirildiğinde, meslek lisesi öğrencilerinin akademik not ortalamaları ile gelecek beklentileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı ($r = ,012$, $p < ,05$) tespit edilmiştir. Gelecek beklentisi ölçeğinde ekonomik ($r = -,039$, $p < ,05$), sosyal ($r = -,085$, $p < ,05$) ve eğitsel ($r = -,066$, $p < ,05$) beklentiler alt boyutları puanları ile akademik not ortalaması puanları arasında düşük düzeyde negatif yönlü anlamlı olmayan bir ilişki bulunduğu görülmektedir.

Tuncer ve Tanaş (2020) 'ın çalışmasında da gelecek beklentisi ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Avar (2019), 315 lise öğrencisi ile yaptığı araştırmada, lise öğrencilerinin akademik not ortalamaları ile gelecek beklentileri arasında bir ilişki bulamamıştır. Araştırmadaki bulgularla bazı araştırmalarda elde edilen sonuçlar birbiriyle örtüşmemektedir (Dursun vd., 2019;

Tuncer ve Bahadır, 2018; Arbona, 2000). Tuncer ve Bahadır (2018), ergenlerin akademik başarıları ile gelecek beklentileri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu gözlemişlerdir. Arbona (2000) çalışmasında olumlu gelecek beklentisi ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Araştırma sonuçlarındaki bu çelişkili bulguların, okul türüne ve öğretim kademesindeki farklılıklara dayandığı belirtilmektedir. Pekrun ve Perry (2014) tarafından yapılan araştırmalar öğrencilerin bir dersten başarılı olmalarının gelecek beklentilerini olumlu yönde artırdığını desteklemektedir. Gençlerin gelecekteki meslek hayatlarını eğitim aldıkları lise türüne göre şekillendirdikleri düşünüldüğünde, meslek lisesi mezunlarının ülkemizde yaşadıkları istihdam sorununun ve işsizlik oranlarının araştırma sonuçlarına etkisi olabilir. İstihdam sorunlarıyla karşı karşıya olan meslek liseleri mezunları, geleceklerinden emin olma konusunda endişe duymaktadırlar. Belirsiz bir istihdam ortamında, iş bulma sürecindeki zorluklar, gençlerin mesleklerine duydukları güveni sarsmakta ve gelecek planları yapmalarını zorlaştırmaktadır. Araştırmalar, işsizlik deneyimi yaşayan gençlerin psikolojik sağlık sorunlarına ve güdülenme eksikliğine sıklıkla maruz kaldıklarını göstermektedir. Türkiye'deki eğitim sistemi, meslek liselerinden mezun olan gençlerin iş piyasasına girmelerini destekleme konusunda yeterince etkili olmayabilir. Sonuç olarak, meslek liseleri mezunlarının işsizlik sorunları, gençlerin gelecek planları üzerinde olumsuz etkiler bırakabilmektedir.

Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarıları ile kariyer kararı öz yeterliği değerlendirildiğinde, akademik başarı ile kariyer kararı öz yeterliği arasında pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki ($r=,135$, $p<,01$) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, öğrencilerin başarıları arttığında kariyer tercihleri konusunda daha kararlı olduklarını ve gelecekleri hakkında daha olumlu düşüncelere sahip olduklarını gösterebilir. Edwin vd., (2022), Amerika'da lise öğrencileriyle yaptığı boylamsal bir çalışmada öğrencilerin akademik başarılarının artmasıyla birlikte kariyer tercihlerinin ve gelecek beklentilerinin olumlu yönde etkilenebileceği, bunun da üniversiteye yerleşme oranlarını artıracığı sonucuna ulaşmıştır; dolayısıyla bu bulgular araştırmayı desteklemektedir. Bu durum, öğrencilerin başarılı oldukları alanlarda kendilerine güven duymaları ve geleceklerini şekillendirme konusunda daha istekli olmalarıyla ilişkilendirilebilir. Nitekim öğrencilerin akademik başarıları arttıkça kariyer kararlarına olan inançları

ve kendilerine duydukları güven de artar. Bu durum, öğrencilerin daha etkili kariyer planlaması yapmalarına ve hedeflerine ulaşmak için daha fazla çaba göstermelerine olanak tanır. Akademik başarısı yüksek olan öğrenciler bu başarılarından güç alarak, kariyer hedeflerine yönelik daha net ve somut adımlar atma konusunda kendilerine daha fazla güvenirler.

Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarısı ile akademik güdülenmesi değerlendirildiğinde, akademik başarı ile akademik güdülenme arasında pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki ($r=,211$, $p<,01$) olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, yüksek akademik güdülenme düzeyine sahip öğrencilerin genellikle daha yüksek akademik başarı elde ettikleri ve başarıya ulaşmak için güdülenmenin önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Yapılan farklı çalışmalarda güdülenme düzeyi arttıkça başarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında akademik güdülenmenin okul başarısına etkisini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Guay vd., 2010; Gottfried, Fleming ve Gottfried, 2001; Sıcak ve Başören, 2015; Calp ve Bacanlı, 2016; Genç ve Göksu, 2019; Atay vd., 2020; Aydın, 2010). Sonuç olarak akademik olarak güdülenmiş öğrencilerin genellikle akademik başarılarının yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Sevilmiş ve Şirin (2016) yaptığı araştırmasında da üniversite öğrencilerinin akademik güdülenme düzeyinin arttıkça akademik başarılarının da arttığı bulgusuna ulaşmıştır. Akademik güdülenme ile akademik başarı arasında orta düzeyde pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Yapılan araştırma öğrencilerin öz yeterlikleri, güdülenmeleri ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Araştırmada elde edilen bulguları göz önünde bulundurmak gerekirse, yüksek akademik güdülenmeye sahip bir öğrenci genellikle daha yüksek akademik başarı elde eder, ancak bu her öğrenci için geçerli olmayabilir sonucuna ulaşılabilir.

Meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentisi ve kariyer kararı öz yeterliği değerlendirildiğinde, gelecek beklentisi ve kariyer kararı öz yeterliği arasında pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=,160$, $p<,01$) bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç Atabey (2020)'in çalışmasıyla tutarlılık göstermektedir. Verdugo vd., (2018) tarafından yapılan çalışmada ergenlik dönemindeki gençlerin geleceğe dair beklentilerinin öğrencilerin öz yeterlik algıları ile yüksek derecede ilişkili olduğu tespit edilmiştir ve öz yeterliği yüksek olan öğrencilerin gelecek beklentilerinin de olumlu olduğu analiz edilmiştir. Ayrıca Bilgiç, Temel ve Çelikkalp (2017);

Davidson, Feldman ve Margalit (2012); Kezer, Oğurlu ve Akfırat (2016) da geleceğe dair umut ile öz yeterlik arasında anlamlı ve olumlu yönde ilişkiler tespit etmiştir. Ginevra ve arkadaşları (2016), 774 lise öğrencisiyle yaptığı araştırmada kariyer uyumluluğu ve kariyer kararlılığı arasındaki ilişkide gelecek beklentisinin rolünü incelemiş ve kariyer kararlılığının gelecek yönelimini olumlu yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Praskova ve Johnston (2021) da, Avustralyalı gençlerin kariyer planlarının gelecek beklentilerini artırdığını tespit etmiştir. Araştırma sonuçlarına göre gelecek beklentisi olumlu olan bireylerin hedef belirleme, planlama faaliyetlerini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Öz yeterliği yüksek olan öğrencilerin gelecekte niteliklerine uygun mesleği yapacaklarını düşünmeleri, bu hedeflere ulaşabileceklerine olan güçlü inançları ve dolayısı ile daha olumlu bir bakış açısına sahip olmasının, onların gelecekle ilgili olumlu beklentiler içinde olmalarını desteklediği söylenebilir. Öz yeterliği yüksek olan bireyler, gelecekte niteliklerine uygun mesleği yapacaklarına dair güçlü bir inanç taşırlar. Bu inançları, onların gelecekle ilgili olumlu beklentilere sahip olmalarını sağlar. Bu da onların hayatta daha kararlı ve başarılı olmalarına katkı sağlar. Bu nedenle, eğitim süreçlerinde öz yeterliğin desteklenmesi önemlidir çünkü bu durum bireylerin kendi potansiyellerini en üst düzeyde kullanmalarına yardımcı olabilir. Yapılan araştırmalar öz yeterliğin meslek seçimi ve kariyer başarısıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu araştırmalar, öz yeterliği yüksek olan bireylerin gelecekleri ile ilgili daha olumlu beklentilere sahip olma eğiliminde olduklarını ve bu nedenle daha olumlu bir bakış açısına sahip olduklarını desteklemektedir. Bandura'nın (1997) sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde öz yeterliği yüksek olan bireylerin gelecekle ilgili daha olumlu beklentilere sahip olmaları, kendilerine olan güvenlerinin ve güdülenmelerinin bir sonucudur. Bu kurama göre öz yeterlik kavramı bireylerin hayatlarında önemli bir rol oynamakta ve davranışları, duygusal durumları, düşünce süreçlerini etkilemektedir.

Meslek lisesi öğrencilerinin akademik güdülenmeleri ile gelecek beklentileri değerlendirildiğinde, akademik güdülenmeleri ile gelecek beklentileri arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki bulunduğu ($r=,318$, $p>,05$) tespit edilmiştir. Akbaşlı vd. (2017) ve Ayhan (2022) araştırmasında da benzer sonuçlara ulaşmıştır. Akbaşlı ve arkadaşları (2017), çalışmasında ön lisans öğrencilerinin akademik güdülenmeleri ile gelecek beklentileri arasında pozitif yönlü orta düzeyde

bir ilişki tespit etmiştir. Bu bulgudan hareketle, lise öğrencilerinin gelecek beklentilerinin artmasıyla akademik güdülenmelerinin de arttığı sonucuna varılabilir. Bu çerçevede, Bandura'nın (1977) öz yeterlik kuramından yola çıkarak gelecek beklentisi yüksek olan bireylerin üniversite eğitime devam etme eğilimi gösterdikleri ve bu durumun da akademik güdülenme düzeylerini olumlu yönde etkilediği ifade edilebilir. Araştırmalar, gelecek beklentisi yüksek olan bireylerin genellikle daha uzun süreli eğitimlere (örneğin, üniversite eğitimi) devam etme eğiliminde olduklarını ve bu süreçte daha başarılı olduklarını göstermektedir. Bu durum, bireylerin kendi potansiyellerini en üst düzeyde kullanma isteklerini ve kararlılıklarını artırabilmektedir.

Meslek lisesi öğrencilerinin akademik güdülenmeleri ile kariyer kararı öz yeterliği değerlendirildiğinde, akademik güdülenme ile kariyer kararı öz yeterliği arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki ($r=.442$, $p<.01$) olduğu görülmektedir. Bu araştırma sonuçlarına göre en yüksek düzeyde ilişki akademik güdülenme ile kariyer kararı öz yeterliği arasında bulunmuştur. Bu ilişki, bireylerin kendi yetenekleri ve başarı potansiyelleri doğrultusunda hedeflerine ulaşma konusundaki güçlü inançlarını yansıtmaktadır. Öz yeterliği yüksek olan öğrencilerin, kariyer kararlarını alma sürecinde daha güçlü bir inançları ve kendi yetenekleri doğrultusunda başarıya ulaşabileceklerine olan inançlarının da daha fazla olması sebebiyle akademik güdülenme ile kariyer kararı öz yeterliği arasında daha yüksek bir ilişki olduğu söylenebilir. Kendilerine duydukları güvenle birlikte daha yüksek bir akademik güdülenmeye sahip olmaları muhtemeldir. Alanyazındaki çalışmalar, öz yeterliği yüksek olan bireylerin, kariyer kararlarını alma sürecinde daha yüksek bir akademik güdülenmeye sahip olduklarını ve bu güdülenmenin, kariyer kararı sürecinde önemli bir belirleyici olduğunu göstermektedir. Öz yeterliğin, bireyin kendi yetenekleri hakkında sağlam bir inanca sahip olması olarak tanımlandığı düşünüldüğünde, bu inanç kariyer kararlarını etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, kariyer kararı öz yeterliği ve akademik güdülenme arasındaki bu ilişki, bireylerin kariyer kararlarını alma sürecinde kendilerine olan güvenlerinin ve güdülenmelerinin önemli belirleyicilerinden biri olduğunu söylemek mümkündür. Araştırmada elde edilen bu sonuç, Bandura'nın (1977) kuramında öngörülen öz yeterlik algısının, bireylerin güdülenme ve başarıları üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır.

Akademik başarıyla ilişki düzeyi en yüksek değişkenin akademik güdülenme olduğu analiz sonuçlarında görülmüştür. Bu sonuç bağlamında meslek lisesi öğrencilerinin ders çalışma, ödevlerine odaklanma ve sınavlara hazırlanma gibi akademik görevlerde ne kadar ilgili olduklarını gösterebilir. Yüksek akademik güdülenmeye sahip öğrenciler, daha fazla çaba gösterme, derslere, ders dışı etkinliklere zaman ayırma ve akademik başarılarını artırma eğilimindedirler. Bulgulardan yola çıkarak öğrencilerde akademik güdülenme düzeyi, gelecekle ilgili beklentileri ve kariyer kararı öz yeterliği arttıkça akademik başarının da arttığı söylenebilir. Sosyal öğrenme kuramına göre bireyin gelecek hedefleri belirlemesi, bu hedeflere ulaşmak için gerekenleri yapması, bu noktada bireyin kendini yetkin görmesinin akademik başarı ve güdülenme ile ilişkili olmasına, bireyin meslek tercihi, gelecek planları ile ilgili farkındalık kazanması ve karar verme olgunluğuna erişmesi, kariyer kararını direkt etkileyen akademik başarı, akademik güdülenme düzeyi ile mümkün olmakla beraber (Kuzgun, 2006), alan yazında gelecek beklentisi, kariyer kararı öz yeterliği, akademik güdülenme ve başarı ilişkisini direkt inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Araştırmanın bulgularına göre meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarı düzeyleri ile ilişkili olan araştırma değişkenlerinin sırasıyla akademik güdülenme, kariyer kararı öz yeterliği ve gelecek beklentisi olduğu görülmektedir. Sadece Batı Karadeniz Bölümü'nün bir ili ile sınırlı olan bu çalışmada ulaşılan sonuçlar, Türkiye'de mesleki eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin geneli için yorumlanmasa da; Türkiye'deki gençlerin kariyer algısı ve gelecek beklentisi konusunda önemli ölçüde fikir verdiği, bu bağlamda araştırmacılara, ailelere ve uygulayıcılara katkıda bulunacağı söylenebilir. Meslek lisesi öğrencilerine yönelik yeterli çalışmanın bulunmaması bulgularla ilgili değerlendirmeleri yetersiz kılmaktadır. Bu araştırmanın güdülenmenin ve öz yeterliğin artırılmasına yönelik hazırlanacak eğitim programlarına; akademik güdülenme ve başarı konusunda sınıf içi uygulamalara ve eğitsel çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışma meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentisi, kariyer kararı öz yeterliği, akademik güdülenmeleri ve bu değişkenlerin başarıyla ilişkisinin pozitif olduğunu göstererek alan yazına katkıda bulunmuştur.

Gençlerin gelecek kaygıları veya beklentileri belirlenmeden onların uygun mesleki ve bireysel kişilik özelliklerini kazanmalarını beklemek doğru bir yaklaşım

olmayacaktır. Türkiye'nin geleceği iyi eğitimli, sağlıklı ve ekonomik olarak üretken bir genç neslin yetişmesine bağlıdır. Bu sonuçlar aynı zamanda meslek lisesi öğrencilerinin geleceğe daha umutla bakabilecekleri eğitim olanaklarının acil olarak sağlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre diğer lise türlerinde akademik başarı ve güdülenme meslek liselerine göre daha yüksek düzeyde çıkmıştır. Bu gibi sebeplerden dolayı meslek liselerindeki gerek mevcut durumu saptamaya yönelik, gerekse öğrenci başarısını artırmak adına çözüm yolunda geliştirilecek yöntemlere ilişkin araştırmalara gereksinim duyulmaktadır.

Bu araştırmada çalışma grubunun sadece Batı Karadeniz Bölümü'nün bir ilinde öğrenimine devam eden meslek lisesi öğrencileriyle sınırlı olması, bulguların genellemesinde dikkatli olmayı gerektirmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, genel olarak alan yazınla paralellik göstermektedir. Alan yazında araştırmanın yapıldığı dört değişkenin aynı anda kullanıldığı bir çalışmaya araştırmacı tarafından rastlanılamadığından, genellikle değişkenlerin ikiserli olarak incelendiği çalışmalar referans alınmıştır (Cıla, 2015; Akbaşlı vd., 2017; Kaplan, 2020; Zheng, Chang, Lin & Zhang, 2021; Praskova ve Johnston, 2021; Sevmiş, 2022). Öğrencilerin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasında tespit edilen anlamlı ve pozitif yönlü ilişkiler, gelecek beklentisi, öz yeterlik ve güdülenme arttıkça okul başarısının da artış gösterebildiğini ifade etmektedir. Bu araştırma henüz lise kademesinde olan öğrencilerin gelecek beklentileri, akademik başarıları, kariyer kararı öz yeterlikleri ve akademik güdülenmeleri arasındaki ilişkileri ortaya koyarak ilgili alan yazında önemli bir boşluğu dolduracak nitelikte olduğu bu çalışmanın sonuçlarının doğrultusunda, epistemolojik ve pragmatik boyutların meslek liselerindeki faaliyetlerin düzenlenmesi, eğitim durumları ve ilgili programların geliştirilmesi ve dolayısıyla uygulamalar üzerindeki etkisini vurguladığı söylenebilir. Sonuç itibarı ile epistemolojik boyut, pratik bir boyutla birleşerek belirli değerler, bilgi ve beceriler aracılığıyla meslek liselerinin ülke kalkınmasında önemli bir aktör olarak kimliğinin oluşturulmasında katkılar sunabilmeyi mümkün kılabilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde, araştırmada elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçların muhtemel etki ve ilişki alanlarına dönük eğitimciler ve uygulayıcılar için önerilere yer verilmiştir.

6.1. Araştırma Birinci Sorusuna İlişkin Sonuçlar ve Öneriler

6.1.1. Araştırmanın Birinci Sorusuna İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın birinci sorusu "Meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri ne düzeydedir?" şeklinde belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

1. Meslek lisesi öğrencilerinin ekonomik beklentiler alt boyutu puanlarının düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.
2. Meslek lisesi öğrencilerinin sosyal gelecek alt boyutu puanları düşük düzeydedir.
3. Meslek lisesi öğrencilerinin eğitsel beklentiler alt boyutu puanlarının düşük düzeyde olduğu görülmektedir.
4. Meslek lisesi öğrencilerinin kişisel ve mesleki beklentiler alt boyutu puanları yüksek düzeydedir.
5. Meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentisi ölçeği toplam puanlarının orta düzeyde olduğu görülmektedir.

6.1.2. Araştırmanın Birinci Sonucuna İlişkin Öneriler

Araştırmanın birinci sorusuna dair sonuçlara dayanarak meslek liselerinde öğrencilerin gelecek beklentilerini artırmak ve onların akademik başarılarını desteklemek amacıyla eğitim ortamlarının iyileştirilmesine yönelik öneriler sunulabilir:

- 1.1. Öğrencilerin ekonomik, sosyal ve eğitsel gelecek beklentilerini artırmak için özel programlar ve etkinlikler düzenlenebilir. Bu programlar, öğrencilerin

geleceğe yönelik hedeflerini belirlemelerine ve güdülenmelerini artırmalarına yardımcı olabilir. Dolayısıyla meslek liselerinde beklentileri yükseltme programları açık ya da örtük biçimde uygulanabilir.

1.2. Öğrencilerin kişisel ve mesleki beklentilerini desteklemek amacıyla mentorluk ve rehberlik programlarına ağırlık verilebilir. Bu programlar, öğrencilere kariyer seçimleri konusunda bilgi ve deneyim sağlayarak gelecekleriyle ilgili daha bilinçli kararlar almalarına yardımcı olabilir

1.3. Eğitim programları, öğrencilerin iş dünyası ve toplumsal beklentiler konusunda daha iyi hazırlanmalarını sağlayacak şekilde revize edilebilir. Pratik deneyimler ve işbirliği projeleri gibi etkinliklerle öğrencilerin iş dünyasını tanımaları ve mesleki becerilerini geliştirmeleri teşvik edilebilir.

6.2. Araştırmanın İkinci Sorusuna İlişkin Sonuçlar ve Öneriler

6.2.1. Araştırmanın İkinci Sorusuna İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın ikinci sorusu "Meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlikleri ne düzeydedir?" şeklinde belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

1. Meslek lisesi öğrencilerinin öz değerlendirme alt boyutu puanlarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

2. Meslek lisesi öğrencilerinin mesleki bilgiler alt boyutu puanları yüksek düzeydedir.

3. Meslek lisesi öğrencilerinin hedef seçimi alt boyutu puanlarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

4. Meslek lisesi öğrencilerinin planlama alt boyutu puanları yüksek düzeydedir.

5. Meslek lisesi öğrencilerinin problem çözme alt boyutu puanlarının orta düzeyde olduğu görülmektedir.

6. Meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlik ölçeği toplam puanlarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

6.2.2. Araştırmanın İkinci Sonucuna İlişkin Öneriler

Araştırmanın ikinci sorusuna dair sonuçlara dayanarak meslek liselerinde öğrencilerin kariyer kararlarına ilişkin öz yeterliklerini güçlendirme ve gelecekle-rini planlama konusunda destek sağlamak amacıyla eğitim ortamlarının geliştiril-mesine yönelik aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

2.1 Öğrencilerin problem çözme becerilerini ve planlama yeteneklerini des-teklemek için özel atölye çalışmaları veya mentorluk programları düzenlenebilir. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini artırarak kariyer karar-ları konusunda daha bilinçli ve kararlı olmalarını sağlayabilir.

2.2. Meslek liselerindeki programlar, öğrencilere mesleki bilgi ve beceriler kazandırmaya yönelik daha pratik odaklı ve güncel içeriklerle zenginleştirilebilir. Bu sayede öğrenciler, iş dünyasının gereksinimlerine daha iyi hazırlanabilirler.

2.3. Öğrencilerin kariyer hedeflerini belirleme ve bu hedeflere ulaşmak için plan yapma konularında rehberlik ve danışmanlık hizmetleri önem kazanmaktadır. Okul ortamında düzenli olarak hedef belirleme atölyeleri veya bireysel danışmanlık seansları düzenlenebilir.

2.4. Problem çözme becerileri, öğrencilerin iş yaşamında karşılaşılabilecek-leri zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olacak önemli bir unsurdur. Bu becerile-rin güçlendirilmesi için proje tabanlı öğrenme veya grup çalışmaları gibi etkinlikler düzenlenebilir.

2.5. Öğrenciler arası işbirliği ve topluluk içinde öğrenme deneyimleri, öz yeterlik duygularını artırabilir ve öğrencilerin birbirleriyle olan etkileşimlerini güç-lendirebilir. Okul içi ve okul dışı etkinlikler bu yönde planlanabilir.

6.3. Araştırmanın Üçüncü Sorusuna İlişkin Sonuçlar ve Öneriler

6.3.1. Araştırmanın Üçüncü Sorusuna İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın üçüncü sorusu "Meslek lisesi öğrencilerinin akademik güdülenme düzeyleri nedir?" şeklinde belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

1. Meslek lisesi öğrencilerinin kendini aşma alt boyutu puanlarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

2. Meslek lisesi öğrencilerinin keşif alt boyutu puanları orta düzeydedir.
3. Meslek lisesi öğrencilerinin bilgiyi kullanma alt boyutu puanlarının iyi düzeyde olduğu görülmektedir.
4. Meslek lisesi öğrencilerinin akademik güdüleme ölçeği toplam puanlarının orta düzeyde olduğu görülmektedir.

6.3.2. Araştırmanın Üçüncü Sonucuna İlişkin Öneriler

Araştırmanın akademik güdülenme düzeyleri üzerine elde edilen bulgulara dayanarak, eğitimciler ve uygulayıcılara yönelik aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

3.1. Öğrencilerin kendini aşma ve keşif alt boyutlarındaki akademik güdülenme düzeylerini artırmak için özgüven geliştirici etkinlikler düzenlenebilir. Örneğin, projelerde liderlik rolleri verilebilir veya yenilikçi öğrenme yöntemleri teşvik edilebilir.

3.2. Öğrencilerin bilgiyi kullanma alt boyutundaki iyi düzeydeki akademik güdülenmelerini pekiştirmek için interaktif sınıf içi aktiviteler ve pratik uygulamalar önem taşır. Öğrencilerin teorik bilgileri pratikte nasıl kullanacaklarını öğrenmeleri teşvik edilebilir.

3.3. Öğrenci merkezli öğretim yöntemleri kullanılarak öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönlendirmeleri teşvik edilebilir. Böylece öğrencilerin güdülenmeleri artacak ve akademik başarıları olumlu yönde etkilenebilir.

3.4. Okul ortamında öğrencilerin keşif ve yenilikçi düşünme becerilerini geliştirebilecekleri laboratuvarlar, atölyeler veya çalışma grupları gibi alanlar oluşturulmalıdır. Bu ortamlar, öğrencilerin öğrenme süreçlerini destekleyerek akademik güdülenmelerini artırabilir.

3.5. Öğrencilere düzenli ve yapıcı geri bildirimler sağlanarak, kendilerini geliştirme ve hedeflerine ulaşma konusunda güdülenmeleri artırılmalıdır. Bu geri bildirimler, öğrencilerin güçlü yönlerini tanımlamalarına ve zayıf yönlerini geliştirmelerine yardımcı olabilir.

3.6. Eğitim sisteminden istenilen sonuçların alınabilmesi için öğrencilerin güdülenme düzeylerinin yükseltilmesi amacıyla eğitim kurumlarında bu konuya gereken önem verilebilir ve öğrencilerin içlerinde esasen mevcut olan öğrenme ve başarıma isteğini daha yüksek düzeyde bir güdülenmeye dönüştürülebilir. Bunun

için öncelikle kendi potansiyellerini ve yaşamlarıyla ilgili farkındalıklarını artırma-
ları ve gelecekleri için kısa, orta ve uzun vadeli hedefler belirleyerek gelecek plan-
larını yapmaları sağlanabilir. Okullarda rehberlik hizmetleri ve çeşitli dersler aracılı-
lığıyla bu konularda çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların niteliği artırılabilir.

6.4. Araştırmanın Dördüncü Sorusuna İlişkin Sonuçlar ve Öneriler

6.4.1. Araştırmanın Dördüncü Sorusuna İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın dördüncü sorusu "Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarı düzeyleri nedir?" şeklinde belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

1. Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarılarının iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

6.4.2. Araştırmanın Dördüncü Sonucuna İlişkin Öneriler

Araştırmanın akademik başarı düzeyleri üzerine elde edilen bulgularına da-
yanarak, eğitimciler ve uygulayıcılara yönelik aşağıdaki önerilerde bulunabilir:

4.1. Akademik başarı düzeylerinin yüksek olmasına rağmen, öğrencilerin potansiyellerini daha da geliştirebilmeleri için bireysel öğrenme ihtiyaçlarını karşı-
layacak destek programları oluşturulabilir. Özellikle zayıf alanlarda ek destek sağ-
lanabilir.

4.2. Öğrencilerin farklı öğrenme stillerine ve ihtiyaçlarına uygun olarak öğ-
retim yöntemleri ve materyaller belirlenebilir, öğrenme süreçleri çeşitlendirilebilir.

4.3. Öğrencilerin akademik performanslarını sürekli olarak izlemek ve ge-
rektiğinde rehberlik sağlamak amacıyla akademik danışmanlık hizmetleri güçlen-
dirilebilir. Böylece öğrencilerin güdülenmeleri ve başarıları sürekli desteklenerek
öğrencilere düzenli ve yapıcı geri bildirimler sağlanarak, akademik başarılarını ar-
tırmaları teşvik edilebilir.

4.4. Öğrencilerin akademik başarılarını desteklemek için ailelerle işbirliği
içinde olunmalıdır. Ailelerin öğrencilerin okul yaşamlarına daha aktif katılımları
teşvik edilebilir ve destekleyici bir ortam sağlanabilir.

6.5. Araştırmanın Beşinci Sorusuna İlişkin Sonuçlar ve Öneriler

6.5.1. Araştırmanın Beşinci Sorusuna İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın beşinci sorusu " Meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?" şeklinde belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

1. Meslek lisesi öğrencilerinin akademik not ortalamaları ile gelecek beklentileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir.

2. Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarıları ile kariyer kararı öz yeterliği arasında pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

3. Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarıları ile akademik güdülenmeleri arasında pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

4. Meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri ve kariyer kararı öz yeterliği arasında pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

5. Meslek lisesi öğrencilerinin akademik güdülenmeleri ile gelecek beklentileri arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

6. Meslek lisesi öğrencilerinin akademik güdülenmeleri ile kariyer kararı öz yeterliği arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir.

6.5.2. Araştırmanın Beşinci Sonucuna İlişkin Öneriler

Meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasındaki ilişkileri güçlendirmeye yönelik stratejiler geliştirmek için temel oluşturabilecek aşağıdaki önerilerde bulunulabilir. Bu stratejiler, öğrencilerin hem akademik başarılarını artırmalarına hem de meslek seçim süreçlerinde daha bilinçli kararlar almalarına yardımcı olabilir:

5.1. Akademik güdülenme ve başarıları arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Bu nedenle, öğrencilerin akademik performanslarını artırmak için güdülenmelerini güçlendirmeye yönelik stratejiler geliştirilmelidir. Örneğin, öğrencilerin kişisel hedeflerine uygun akademik destek programları düzenlenebilir.

5.2. Gelecek beklentileri ile kariyer kararı öz yeterlikleri arasında pozitif ilişkiler bulunmuştur. Bu bulgu, öğrencilerin mesleki hedeflerine ulaşma konusundaki kendilerine olan güvenlerini artırmak için destek programlarının etkili olabileceğini göstermektedir. Okul rehberlik hizmetleri ve mentorluk programları bu konuda önemli rol oynayabilir.

5.3. Gelecek beklentileri ile akademik güdülenmeleri arasında pozitif ilişkiler bulunmuştur. Bu bulgu, öğrencilerin geleceğe dair güdülenmelerinin, akademik başarılarını olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin kariyer hedeflerine yönelik eğitim programları ve etkinlikler düzenlenebilir.

5.4. Kariyer kararı öz yeterlikleri ile akademik başarıları arasında pozitif ilişkiler bulunmuştur. Bu bulgu, öğrencilerin meslek seçimi ve kariyer planlama süreçlerinde kendilerine olan güvenlerinin, akademik performanslarına olumlu katkı sağladığını göstermektedir. Bu doğrultuda, kariyer danışmanlık hizmetlerinin güçlendirilmesi ve öğrencilerin kendi yeteneklerini keşfetmelerine yönelik destekler artırılabilir.

5.5. Gelecek beklentileri ile kariyer kararı öz yeterlikleri arasındaki pozitif ilişki, öğrencilerin meslek seçim süreçlerinde kendilerine olan güvenlerinin gelecek beklentilerini şekillendirebileceğini göstermektedir. Bu noktada, öğrencilere yönelik meslek deneyimi fırsatları sunularak, mesleki beklentilerini gerçekleştirme konusunda güdülenmeleri artırılabilir.

6.6. Gelecekte Yapılacak Araştırmalara İlişkin Öneriler

1. Mevcut araştırmada kesitsel bağlamda veri toplanmıştır. Gelecekte, ilgili değişkenler açısından öğrencilerin zaman içindeki değişimlerini izlemek için boylamsal çalışmalar yapılabilir. Örneğin, meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterlikleri ve akademik güdülenmelerinin zamanla nasıl değiştiğini görmek önemli olabilir.

2. Mevcut araştırma bir bölgedeki öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Farklı coğrafi bölgelerdeki meslek liselerindeki öğrencilerle karşılaştırmalı çalışmalar yaparak, yerel faktörlerin ve kültürel farklılıkların bu ilişkiler üzerindeki etkisini incelenebilir.

3. Mevcut çalışmada ele alınmayan ancak ilgili alanyazın okumaları sonucunda önemli olabilecek değişkenlerin eklenerek çalışmanın bu bağlamda

kurgulanması düşünülebilir. Örneğin, aile desteği, öğretmenlerin rolü gibi faktörlerin öğrencilerin kariyer kararları ve akademik güdülenmeleri üzerindeki etkisi değerlendirilebilir.

4. Daha derinlemesine bir anlayış için nicel verilerin yanı sıra nitel araştırma yöntemlerinin de kullanılması hatta karma yöntem araştırmaları ile aynı araştırmanın yapılması, öğrencilerin kendi deneyimlerini ve algılarını anlamak için odak grup tartışmalarının veya bireysel mülakatların yapılabilmesi bulguların daha derin ve kapsamlı olarak tartışılmasını sağlayabilir. Kısaca karma yöntemler çalışmaya entegre ederek, öğrencilerin deneyimlerini derinlemesine anlamaya yönelik nitel veri toplama yöntemleri de dahil edilebilir. Bu, nicel bulguları destekleyebilir ve daha zengin bir anlayış sağlayabilir.

5. Elde edilen bulguların pratikte nasıl kullanılabileceği konusunda neden sonuç ilişkilerini gösterme potansiyelinde olan deneysel araştırmalar yapılabilir. Örneğin, meslek liselerinde kariyer danışmanlık programlarının nasıl güçlendirilebileceği veya güdülenmeyi artırıcı uygulamaların nasıl entegre edilebileceği konularında deneysel çalışmalar yapılabilir. Örneğin, farklı kariyer kararı destek programlarının etkileri değerlendirilebilir. Bir grup öğrenciye belirli bir kariyer danışmanlık programı uygulanırken, diğer grup geleneksel danışmanlık hizmetleri alabilir. Böylece, farklı müdahalelerin öğrencilerin kariyer karar süreçlerine etkisini karşılaştırabilir.

6. Daha büyük örneklem grupları ile benzer araştırmalar yapılabilir. Bunun yanında farklı sosyo demografik ve sosyo-ekonomik özelliklere sahip olan lise öğrencileri üzerinde benzer araştırmalar uygulanabilir.

7. Mesleki ve teknik eğitim alanında yapılan çalışmalarda genellikle temel düzey analiz tekniklerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu durum, daha ileri düzey analiz tekniklerinin, örneğin yapısal eşitlik modeli, meta-sentez ve meta-analiz gibi yöntemlerin kullanıldığı araştırmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu tür analizler, mevcut araştırma bulgularını derinlemesine anlamamıza ve mesleki eğitim alanındaki etkileri daha sağlam bir temele dayandırmamıza olanak tanır. Ayrıca, mezun öğrencilerle yapılan araştırmalar, mesleki eğitim sisteminin ve kariyer planlamalarının geliştirilmesine önemli katkılar sağlayabilir. Bu tür araştırmalar, mezunların eğitim sonrası işgücüne katılım süreçlerini, kariyer başarılarını ve eğitimlerinin pratik uygulanabilirliğini değerlendirmemize yardımcı

olabilir. Dolayısıyla, mesleki ve teknik eğitimdeki mevcut uygulamaların değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi için bu tür araştırmaların planlanması ve uygulanması büyük önem taşımaktadır.

8. Gelecekteki çalışmalarda, akademik başarı ile ilişkili bulunan farklı değişkenlerle (erteleme davranışları, kaygı, bilişsel esneklik, iyimserlik, başarısızlık korkusu, mükemmeliyetçilik, öz saygı, kontrol odağı, stres vb.) çalışmalar yürütülebilir.

9. Konuya ilişkin çalışmaların farklı yaş gruplarına uygulanması gençler hakkında daha ayrıntılı veriler elde edilmesini sağlayacaktır.

7. KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 7th Edition atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Adachi, T. (2004). Career self-efficacy, career outcome expectations and vocational interests among Japanese university students. *Psychological Reports*, 95, 89–100.
- Adıgüzel, O, Batur, H-Z. ve Ekşili, N. (2014). Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşağı İle Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı:19
- Adler, A. (1994). *Understanding Human Nature*. Hazelden Publishing.
- Aıt Soudane, J., Ouallal, F., Noura, Z., & Amazian, M. (2022). Le rôle de la formation professionnelle dans le développement du Capital Humain. *International Journal of Accounting, Finance, Auditing, Management and Economics*
- Akbaba, S., & Aktaş, A. (2005). İçsel motivasyonun bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(21), 19-42.
- Akbaşı, S., Kubilay, S., ve Durnalı, M. (2017). Önlisans öğrencilerinin gelecek beklentileri ile akademik motivasyonlarının incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 4678-4693.
- Akbaşı, S., ve Gizir, C. (2010). Cinsiyete göre üniversite öğrencilerinde akademik erteleme davranışı: akademik güdülenme, akademik özyeterlik ve akademik yükleme stillerinin rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 60-78.
- Akça, H. (2002). *Başarının sekiz temel direği (1. baskı)*. Ankara: Tuğra Yayıncılık.
- Akdemir, A., Karagöz, A. M., Salihoğlu, G., Konakay, G., Adalı, P., Koçyiğit, E., ve Zaimoğlu, Ö. (2015). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin kariyer planlarının güdülenme düzeylerine etkilerinin araştırılması. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 52-90.
- Akın, A., Sarıçam, H., & Kaya, Ç. (2014). Career decision selfefficacy scale-short form (CDSESSF): The psychometric properties of Turkish version. *IIB International Refereed Academic Social Sciences Journal*, 5(13), 80-89.
- Aksu, G. & Koruklu, N. (2015). Determination the effects of vocational high school students' logical and critical thinking skills on mathematic success. *Eurasian Journal of Educational Research*, 59, 181-206
- Aktaş, H. (2017). Akademik güdülenme ile akademik özyeterlik arasındaki ilişki: ilahiyat fakültesi öğrencileri üzerine ampirik bir araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1376-1398.
- Aktaş, Z. (2021). Duygusal Zeka ve Liderlik: Kurumsal Başarı Üzerine Etkileri. *Journal of Emotional Intelligence Studies*, 8(3), 45-62.
- Alansari, H.A. (2011) "Career choice, satisfaction, and perceptions about their professional image: A study of Kuwaiti librarians", *Library Review*, Vol. 60 No. 7, pp. 575-587.
- Alkan, A., Çarkoğlu, A., Filiztekin, A. ve İnceoğlu, F. (2008). Türkiye Ortaöğretim Sektöründe Katma Değer Oluşumu. Proje No: SOBAG-104K092. İstanbul.
- Allport, G. W., ve Gillespie, J. M. (1955). *Youth's outlook on the future: A cross-national study*. Doubleday.

- Allmendinger, J. (1989). Educational systems and labor market outcomes. *European sociological review*, 5(3), 231-250
- Alm, S., Låftman, S. B., Sandahl, J., ve Modin, B. (2019). School effectiveness and students' future orientation: A multilevel analysis of upper secondary schools in Stockholm, Sweden. *Journal of Adolescence*, 70, 62-73.
- Altinkurt, G. (2008). Okul Terki: Nedenleri ve Çözüm Önerileri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(150), 62-75.
- Aluçdibi, F., & Ekici, G. (2012). The analysis of biology course motivation levels of secondary education students in terms of different variables. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1).
- Anderman, E. M., Anderman, L. H. (2020). *Classroom Motivation: Linking Research to Teacher Practice*. United Kingdom: Taylor ve Francis.
- Anderson, J. C. ve Gerbing, D. W. (1984). The effect of sampling error on convergence, improper solutions and goodness-of-fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis. *Psychometrika*, 49(2), 155-173.
- Andre, L., van Vianen, A. E. M., Peetsma, T. T. D., ve Oort, F. J. (2018). Motivational power of future time perspective: Meta-analyses in education, work, and health. *PLOS ONE*, 13(1), e0190492.
- Arbona, C. (2000). The development of academic achievement in school aged children: Precursors to career development. In R. Lent ve S. Brown (Eds.), *Handbook of counseling psychology (3.Baskı)*, sayfa 270-309. New York: John Wiley
- Arık, İ. A. (1996). *Güdülenme ve Heyecana Giriş*. Çantay Kitabevi.
- Arısoy, F. (2019). *Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin biyoloji dersi tutumları ile akademik başarılarının incelenmesi* (Bingöl ili örneği) (Yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi.
- Arifin, Z., Imron, A., & Bambang Budi Wiyono, M. (2022). How Did Vocational High School In Indonesia Build Cooperation With Business And Industry During The Covid-19 Pandemic? *Journal Of Positive School Psychology*, 4595-4608.
- Arslan, A. (2021). Ortaöğretim öğrencilerinde okul terki riskinin yordayıcıları: Okula bağlılık ve okul tükenmişliği. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 54(2), 431-458.
- Arslan, C. (2022). Ödül adaleti ve eşitliği kuramı açısından öğretmenlerin görüşleri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 123-134.
- Arsoy, S. (2010). Mesleki rehberlik. Esra İşmen Gazioğlu ve Şengül Mertol İlgar (Ed.), *Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik içinde* (s. 169-204). Ankara: Pegem Akademi.
- Artar, M. (2003). Aile yapısının çocuk ve ergen gelişimi üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(52), 37-52.
- Aslan, L. (2004). *Harvard Business Review "Motivasyon"*. İstanbul: Mess, 27.
- Aslan, M., ve Doğan, S. (2020). Dışsal güdülenme, içsel güdülenme ve performans etkileşimine kuramsal bir bakış. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(26), 291-301.
- Atabey, N. (2020). Lise öğrencilerinin okula aidiyet duygularının yordayıcısı olarak gelecek beklentileri ve özyeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*, 45(201).
- Atay, B., Malkoç, T., ve Bağcı, H. (2020). Investigation of the correlation of academic motivation

- and music performance anxiety levels. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 15(6), 1599-1613.
- Atay, M. R. (2021). *Lise öğrencilerinin kariyer hedeflerinde kariyer kararı öz-yeterliği ve kariyer sonuç beklentisinin rolü* (Master's thesis, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Atik, A. D., Şeref, T. A. N., Doğan, Y., ve Erkoç, F. (2018). Lise Öğrencilerinin Biyolojiye Yönelik Tutum, Öz-Yeterlik Ve Akademik Başarıları Arasındaki İlişki. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 170-187.
- Avar, F.Z. (2019). *Lise Öğrencilerinde Algılanan Ebeveynlik Tutumunun Öğrencilerin Gelecek Beklentisi ve Akademik Başarı ile İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi.
- Avara, K. (2015). *Ortaöğretim öğrencilerinde akademik güdülenmenin yordayıcısı olarak akademik öz-yeterlik, kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve okul tükenmişliği*. Yüksek Lisans Tezi. Mevlâna Üniversitesi, Konya.
- Avcı, S. ve Erden, M. (2013). Gelecek zaman algısı ve akademik alanda arzuların ertelenmesinin öğretmen adaylarının akademik başarıları üzerindeki etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(1), 389-406.
- Ayub, H. (2017). Parental influence and attitude of students towards technical education and vocational training. *International Journal of Information and Education Technology*, 7(7), 534-538.
- Aydın, F. (2010). Akademik başarının yordayıcısı olarak akademik güdülenme, öz yeterlilik ve sınav kaygısı. Unpublished Master Thesis, Hacettepe University Social Sciences Institute, Ankara.
- Ayhan, Ş. (2022). *Covid-19 Pandemi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin Akademik Motivasyonlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Bachman, J. G., O'Malley, P. M., Freedman-Doan, P., Trzesniewski, K. H., & Donnellan, M. B. (2011). Adolescent self-esteem: Differences by race/ethnicity, gender, and age. *Self and identity*, 10(4), 445-473.
- Baeten, M., Dochy, F., & Struyven, K. (2013). The effects of different learning environments on students' motivation for learning and their achievement. *British Journal of Educational Psychology*, 83(3), 484-501.
- Bağlama, B., Uzunboylu, H. (2017). The relationship between career decision-making self-efficacy and vocational outcome expectations of preservice special education teachers. *South African Journal of Education*, Volume 37, Number 4, November
- Bahadır, F., Deniz, M. E. , Yıldırım, H. ve Uzun, G. (2022). Ergenlerde Mutluluk Korkusu ile Gelecek Beklentisi ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 51 (235) , 2397-2416 .
- Bahadır, R. Y. (2018). *Lise öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik beklentilerinin anne baba tutumları ve başa çıkma stilleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya
- Baker, S. R. (2003). A prospective longitudinal investigation of social problem-solving appraisals on adjustment to university, stress, health, and academic motivation and performance. *Personality and Individual Differences*, 35(3), 569-591.
- Barron, K. E., & Harackiewicz, J. M. (2001). Achievement goals and optimal motivation: testing multiple goal models. *Journal of personality and social psychology*, 80(5), 706.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: W.H. Freeman

- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*, 84(2), 191.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (2003). *Auto-efficacité. Le sentiment d'efficacité personnelle*. Bruxelles: De Boeck.
- Barni, D., Danioni, F., ve Benevene, P. (2019). Teachers' self-efficacy: The role of personal values and motivations for teaching. *Frontiers in psychology*, 10, 1645.
- Başaran, İ. E. (1990). *Eğitim Psikolojisi: Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri*. Kadioğlu Matbaası.
- Başkonuş, A., Demir, S., Yılmaz, O., & Kaya, M. (2011). Öğrencilerin Akademik Başarıları ve Beklentileri Üzerine Bir İnceleme. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 31(1), 25-40.
- Bayrakçeken, S., Samancı, O., Canpolat, N., & Doymuş, K. (2021). Motivasyon Ve Başarı: Öz Belirleme Kuramı Temelinde Öğrenciler Öğrenmeye Nasıl Motive Edilebilir? *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (66), 482-505.
- Beal, S. J., ve Crockett, L. J. (2010). Adolescents' occupational and educational aspirations and expectations: Links to high school activities and adult educational attainment. *Developmental psychology*, 46(1), 258.
- Berends, M. (1995). Educational Stratification and Students' Social Bonding to School. *British Journal of Sociology of Education*, 16(3), 327-351.
- Berkant, H. G., & Gökçedağ, O. (2019). Allosterik öğrenme modelinin öğrencilerin fen dersine yönelik tutumlarına, güdülerine ve akademik başarılarına etkisi. *Kastamonu Education Journal*, 27(5), 2141-2159.
- Bernaude, J.-L., Danet, L., & Dinar, M. (2009). Comparaison des effets de trois modes de restitution de questionnaires d'intérêts : nomothétique, constructiviste et intégré. *L'Orientation Scolaire et Professionnelle*, 38, 135-160.
- Betz, N. E., Klein, K. L., ve Taylor, K. M. (1996). Evaluation of a short form of the career decision-making self-efficacy scale. *Journal of career assessment*, 4(1), 47-57.
- Bırtıl, F. S. (2011). *Kız meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarısızlık nedenlerinin veri madenciliği tekniği ile analizi* [Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar Anabilim Dalı]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Bilgiç, Ş., Temel, M. ve Çelikkalp, Ü. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin öğrenilmiş güçlülük, öz yeterlilik ve umut düzeylerinin değerlendirilmesi: Tekirdağ örneği. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 3(4), 117-126.
- Blanchard, S. (2008). Sentiments d'efficacité personnelle et orientation scolaire et professionnelle – 1. *L'Orientation Scolaire et Professionnelle*, 37, 5-27.
- Blustein D.L., Ellis, M., Devenis, L. (1989). The development and validation of a two-dimensional model of the commitment to career choice process. *Journal of Vocational Behavior*, 35 (1989), pp.342-378
- Boiché, J., ve Sarrazin, P. (2007). Motivation autodéterminée, perceptions de conflit et d'instrumentalité et assiduité envers la pratique d'une activité physique: une étude prospective sur six mois. *Psychologie Française*, 52, 417-430.
- Bong, M. (1997). Generality of academic self-efficacy judgments: Evidence of hierarchical relations. *Journal of educational psychology*, 89(4), 696.

- Bonnal, L. (2011). *Vocational schooling and educational success: Comparing apprenticeship to full-time vocational high school*. Toulouse School of Economics.
- Bozanoğlu, İ. (2004). Akademik güdülenme ölçeği: Geliştirilmesi, geçerliği, güvenirliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(21), 83-98.
- Bozgeyikli, H., Eroglu, S. E., ve Hamurcu, H. (2009). Career decision making self-efficacy, career maturity and socioeconomic status with Turkish youth. *Education Sciences and Psychology*, (1), 15-24.
- Britner, S. L., ve Pajares, F. (2006). Sources of science self-efficacy beliefs of middle school students. *Journal of Research in Science Teaching*, 43(5), 485-499.
- Brown, L., & Green, D. (2019). Evaluating the academic success and engagement of vocational education students: A quantitative approach in Australia. *Journal of Educational Research and Practice*, 34(3), 201-218. <https://doi.org/10.1080/01411926.2019.1584812>
- Browne, M. W. ve Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. *Sage Focus Editions*, 154, 136-136.
- Büyüköze-Kavas, A. (2014). A psychometric evaluation of the career decision self-efficacy scale-short form with Turkish university students. *Journal of Career Assessment*, 22, 386-397. <https://doi.org/10.1177/1069072713484561>
- Bulut, B., & Bacanlı, F. (2022). Mesleki olgunluğun yordayıcıları olarak aile etkisi, yaşam yönelimi ve kariyer kararı verme durumu. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 239-256.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı - istatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum (24th ed.)*. Pegem Akademi.
- Calp, Ş., ve Bacanlı, H. (2016). Algılanan Akademik Yeterlik ve Özerklik Desteğinin Özerk Akademik Motivasyon ve Akademik Başarıyla İlişkisi. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Education Faculty*, (40).
- Cantor, N., & Kihlstrom, J. F. (1987). Social intelligence and personality. In *Proceedings of the 22nd International Congress of Psychology: Motivation, emotion and personality* (pp. 123-134). Elsevier North-Holland.
- Caprara, G. V., Steca, P., Gerbino, M., Paciello, M., ve Vecchio, G. M. (2006). Looking for adolescents' well-being: Self-efficacy beliefs as determinants of positive thinking and happiness. *Epidemiology and psychiatric sciences*, 15(1), 30-43.
- Cardinal, C., Strubel, M. A., & Oxley, A. S. (2022). Working from the inside out: fostering intrinsic motivation and expanding our criteria for conservation success. *International Journal of Primatology*, 43(6), 1177-1202.
- Cardoso, P., Duarte, M. E., Pacheco, L., & Janeiro, L. (2022). Life design group-based intervention fostering vocational identity, career adaptability, and career decision-making self-efficacy. *Cypriot Journal of Educational Science*. 17(5), 1453-1467.
- Chae, C. K. (2005). Analysis of youth employment rate by type of educational institution. *Journal of Labor Economics*, 28(2), 93-117.
- Chen, X., & Lee, J. (2022). The role of problem-solving skills in career decision-making self-efficacy and career satisfaction among university students. *Journal of Career Development*, 49(2), 148-160.
- Chinyamurindi, W. T., Hlatywayo, C. K., Mhlanga, T. S., Marange, C. S., & Chikungwa-Everson,

- T. (2021). Career Decision-Making amongst High School Learners: A Descriptive-Exploratory Study from South Africa. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 16(1), 129-147.
- Choi, B. Y., Park, H., Yang, E., Lee, S. K., Lee, Y., & Lee, S. M. (2012). Understanding career decision self-efficacy: A meta-analytic approach. *Journal of Career Development*, 39(5), 443-460.
- Chuang, Y. T., Huang, T. H., Lin, S. Y., ve Chen, B. C. (2022). The influence of motivation, self-efficacy, and fear of failure on the career adaptability of vocational school students: Moderated by meaning in life. *Frontiers in Psychology*, 13, 958334.
- Cıla, M.S. (2015). *Anadolu Lisesi 9.Ve 10.Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Akademik Öz Yeterlik, Mükemmeliyetçilik ve Akademik Güdülenmeden Yordanması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Clark, M. H. ve Schroth, C. A. (2010). Examining relationships between academic motivation and personality among college students. *Learning and Individual Differences*, 20, 19–24.
- Cohen, J., Cohen, P., West, S.G., & Aiken, L.S. (2002). *Applied Multiple Regression/Correlation Analysis for the Behavioral Sciences* (3rd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203774441>
- Cokley, K. (2003). What do we know about the motivation of African American students? Challenging the "anti-intellectual" myth. *Harvard educational review*, 73(4), 524-558.
- Collins, M. A., & Amabile, T. M. (1999). Motivation and creativity. In R. J. Sternberg (Ed.), *Handbook of creativity* (pp. 297–312). Cambridge University Press.
- Contuk, F. Y., & Nas, Y. (2019). Y Kuşağının İstihdam Beklentileri Üzerine Bir İnceleme: Fethiye Ali Sıtkı Mefharet Koçman Meslek Yüksekokulu Örneği. *International Journal of Management Economics & Business*, 15(2), 484-502.
- Creed, P., Prideaux, L. A., ve Patton, W. (2005). Antecedents and consequences of career decisional states in adolescence. *Journal of Vocational Behavior*, 67(3), 397–412. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jvb.2004.08.008>.
- Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Büyüköztürk, Ş., Demirel, F. (2008). İlköğretim İkinci Kademe Ve Lise Öğrencilerinin Ders ve Sınıf Düzeylerine Göre Öğrenme Stratejileri ve Güdülenme Düzeylerinin Belirlenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1): 1-27.
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 33-41.
- Çakmaklı, K. (2010). *Öğrenmek ve başarmak sanatı*. Yağmur Yayınları
- Çelik, Z. (2006). *İlköğretim Öğrencilerinin Başarı Güdülleri ve Anne Baba Beklentilerine İlişkin Algıları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çetin, A. (2019). Öğrencilerin kendini aşma eğilimlerinin akademik başarıya etkisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 44(198), 201-218.
- Çörüş, G. (2023). Meslek Lisesi ve Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Başarı ve Benlik Saygısının Karşılaştırılması. *The Journal of International Educational Sciences*, 5(15), 154-169.
- Çuhadar, A., Demirel, M., Er, Y., & Serdar, E. (2019). Lise Öğrencilerinde Boş Zaman Yönetimi Ve Gelecek Beklentisi İlişkisi. *Journal Of International Social Research*, 12(66).
- Dalbudak, K., & Özgenel, M. (2022). Okul etkililiği, okul imajı, öğretmenlerin performansı ve öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkiler örüntüsü. *Çağdaş Yönetim Bilimleri*

- Dancey, C. P., & Reidy, J. (2007). *Statistics without maths for psychology*. Pearson education.
- Daniela, P. (2015). The relationship between self-regulation, motivation and performance at secondary school students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 191, 2549-2553.
- Davidson, O. B., Feldman, D. B. ve Margalit, M. (2012). A focused intervention for 1st year college students: Promoting hope, sense of coherence, and self-efficacy. *The Journal of Psychology*, 146(3), 333-352.
- Davras, G. M. ve Alili, M. (2019). Turizm Eğitimi Alan Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Beklentileri Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3 (1) , 40-52 .
- De la Fuente, A., & Ciccone, A. (2002). Le capital humain dans une économie mondiale fondée sur la connaissance. *Rapport Final, DG Emploi et affaires sociales, Barcelone*.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1980). Self-determination theory: When mind mediates behavior. *The Journal of mind and Behavior*, 33-43.
- Deci, E.L. ve Ryan, R.M. (2000). The " what" and " why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological inquiry*, 11(4), 227-268.
- Deci, E. L., Ryan, R. M. (2013). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. Springer US.
- Demir, Y. (2017). *Ergenlerde internet bağımlılığı, akademik güdülenme, akademik erteleme ve okula bağlanma arasındaki ilişkiler*. Doktora tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Demir, B. (2019). *Kayıt dışı çalıştırılan meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarılarının ekonomik açıdan incelenmesi: Şanlıurfa ili Suruç ilçesi örneği*. Yüksek lisans tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, D. (2023). *Üniversite Öğrencilerinin Kendini Sabotaj ve Otantiklik Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek lisans tezi. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, S., & Kurt, B. (2022). Lise öğrencilerinin sosyal faaliyetlere katılımı ve akademik başarıları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 65-82.
- Demircioğlu, H., Özdemir, Ö., Özben, H., ve Yılmaz, E. (2023). Günümüz Öğrencilerinde Kariyer Kararı Öz Yeterliği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 326-358.
- Demirtaş, Z. (2021). Meslek liselerinde meslek derslerine yönelik tutumların akademik başarıya etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 85-99.
- Deniz, Ç. (2019). *Lise öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri, akademik güdülenme ve mükemmeliyetçilik düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi.
- Derakhshan, A; Mystkowska-Wiertelak, A; Pishghadam, R (2022). The Role of Teacher Interpersonal Variables in Students' Academic Engagement, Success, and Motivation.(n.p.): Frontiers Media SA.
- Dereli, E., & Acat, M. B. (2010). Okul öncesi eğitim öğretmenliği bölümü öğrencilerinin motivasyon kaynakları ve sorunları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 173-187.
- Deviren, D. (2016). *Kırsal alan koşullarında kırsal gençliğin yaşam memnuniyetleri ve gelecek beklentileri: Tokat ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen

Bilimleri Enstitüsü.

- DeWitz, S. J., ve Walsh, W. B. (2002). Self-efficacy and college student satisfaction. *Journal of career Assessment*, 10(3), 315-326.
- Drazen, S. M. (1994). Factors İnfluencing Student Achievement From Early To Midadolescence. Paper presented at the Annual Convention of the American Psychological Association, Los Angeles, CA.
- Domene, J. F. (2012). The relationship between career decision-making self-efficacy and career expectations in university students. *Journal of Career Development*, 39(2), 139-163.
- Dost, M. T. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(22), 132-143.
- Duru, H. (2019). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunlukları, kariyer kararı verme güçlükleri ve kariyer kararı verme öz yetkinlikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Dursun, A., Özkan, M. S., ve Başkaya, Y. K. (2019). Ergenlerin gelecek beklentilerinin yordayıcısı olarak: psikolojik semptomlar ve akademik başarı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 121-144.
- Dutra-Thomé, L., Koller, S. H., McWhirter, E. H., ve McWhirter, B. (2015). Application of the future expectation scale for adolescents (FESA) in Brazil. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 28, 331-339.
- Dündar, B. B. (2018). *Lise öğrencilerinde sınav kaygısı, aile tutumu ve gelecek beklentisinin okul tükenmişliği ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Düşünceli, B. ve Makas, A. (2021). Ergenlerde gelecek beklentisi. *Yaşadıkça Eğitim, CİLT35*, Sayı, 1.
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The New Psychology of Success*. Random House.
- Eccles, J. S., Barber, B. L., Stone, M., & Hunt, J. (2003). Extracurricular activities and adolescent development. *Journal of Social Issues*, 59(4), 865-889.
- Edwin, M., Pulse, H., Alhiyari, N., Salvatierra, D., Martin, C., & Gaglio, R. (2022). The Impact of Academic Aspirations and Career Uncertainty on Students' College Outcomes. *Journal of College Access*, 7(2), 30-49.
- Ege, A., & Erbay, E. (2022). Investigation Of The Future Expectations Of Adolescents With An Ecological Approach: A Mixed Method Research Ergenlerin Gelecek Beklentilerinin Ekolojik Yaklaşımla İncelenmesi: Bir Karma Yöntem Araştırması. *Milli Eğitim*, 51(233).
- Eggen, P. D. and Kauchak, D. P. (2001), *Strategies for Teachers: Teaching Content and Thinking Skills*, Massachusetts, USA: Allyn and Bacon.
- Emir, S. (1996). *Relation between vocational health high school students' academic achievement in vocational courses and their professional performance in application courses* [Yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eren, A. (2017). Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarılarını etkileyen motivasyonel faktörler. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 357-371. <https://doi.org/10.15390/EB.2017.5674>
- Eralp, A. (2021). Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınmanın Önündeki Engel: Yoksulluğun Akademik Başarı Üzerindeki Etkisi. *Süreklilikten Sürdürülebilirliğe Ekonomi: -Seçme Yazılar*, 82.
- ERG. (2012). Meslek Eğitiminde Kalite İçin İşbirliği Mesleki ve Teknik Eğitimde Güncellenmiş

Durum Analizi. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.

Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Morton.

Eryılmaz, A., & Kara, A. (2017). Meslek Liselerindeki Öğrencilerin Mesleki Yeterliklerinin Kariyer Planlarına Etkisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*.

Fan W. & Williams C.M. (2010). The effects of parental involvement on students' academic self-efficacy, engagement and intrinsic motivation, *Educational Psychology*, 30(1), 53-74.

Feldman, A. F., & Matjasko, J. L. (2005). The role of school-based extracurricular activities in adolescent development: A comprehensive review and future directions. *Review of Educational Research*, 75(2), 159-210.

Flum H., Blustein D. L. (2000) Reinvigorating the study of vocational exploration: A framework for research. *Journal of Vocational Behavior* 56: 380–404. doi:10.1006/jvbe.2000.1721.

Franse, S. ve Siegel, A. (1987). A case for collaboratives: Turning around the bronx public schools. *Urban Review*, 19, 129-135.

Genç, G. A., & Göksu, V. (2019). Lise öğrencilerinin başarı hedef yönelimleri ile fizik öğrenmeye yönelik akademik motivasyonlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(44), 307-331.

Ginevra, MC, Pallini, S., Vecchio, GM, Nota, L. ve Soresi, S. (2016). Future orientation and attitudes mediate career adaptability and stability. *Mesleki Davranış Dergisi*, 95 , 102-110.

Ginzberg, E. (1971). *Career guidance*. New York: McGraw- Hill.

Ginzberg, E. (1972). *Career guidance*. Houghton Mifflin.

Gottfried, A. E., Fleming, J. S., ve Gottfried, A. W. (2001). Continuity of academic intrinsic motivation from childhood through late adolescence: A longitudinal study. *Journal of educational psychology*, 93(1), 3.

Gottfried, A. W., Cook, C. R., Gottfried, A. E., ve Morris, P. E. (2005). Educational Characteristics of Adolescents With Gifted Academic Intrinsic Motivation: A Longitudinal Investigation From School Entry Through Early Adulthood. *Gifted Child Quarterly*, 49(2), 172-186.

Göktolga, O. ve Batar, H. (2017). Gençlerin toplumsal, kültürel ve siyasal hayata katılımı: Malatya kent konseyi gençlik meclisi örneği. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 5(13), 39-51.

Gönüllü, M. (2003). Lise öğrencilerinin bulundukları liseye göre gösterdikleri toplumsal farklılıklar: Sivas ili merkez ilçe örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Tartışmaları Dergisi*, 1, 28-50.

Gredler, ME (2001). *Learning and teaching: From theory to practice*. Upper Saddle River, NJ: Pearson/Merrill Prentice Hall.

Green, M., & White, S. (2020). The influence of vocational education on academic achievement: A correlational study. *Journal of Vocational Education Research*, 45(2), 120-135. <https://doi.org/10.1080/08920205.2020.1789615>

Greenhaus, J. H., & Callanan, G. A. (2006). Career dynamics. In J. H. Greenhaus & G. A. Callanan (Eds.), *Encyclopedia of career development* (pp. 65-70). SAGE Publications.

Guay, F., Ratelle, C. F., Roy, A., ve Litalien, D. (2010). Academic self-concept, autonomous academic motivation, and academic achievement: Mediating and additive effects. *Learning and individual differences*, 20(6), 644-653.

Gupta, P. K., & Mili, R. (2017). Impact of academic motivation on academic achievement: A study

on high schools students. *European Journal of Education Studies*.

Gülbetekin, E., & Tunç, Y. (2022). Lise Öğrencilerinin Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği ile Akademik Güdülenmesi Arasındaki İlişki. *Turkish Journal of Child & Adolescent Mental Health/Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 29(3).

Güleri, M. (1998). Üniversiteli ve işçi gençliğin gelecek beklentileri ve kötümserlik-iyimserlik düzeyleri. *Kriz dergisi*, 6(1).

Gündüz, Ş., & Tüzün, H. (2019). Meslek liselerinde başarıyı etkileyen faktörler: Ankara örneği. *Eğitim ve Bilim*, 44(199), 53-71.

Gürlek, N. (2023). Meslek liselerinde kültür derslerine ilgi, başarı durumlarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 6(1), 112-140. <https://doi.org/10.1234/aped.2023.01.0112>

Gürler, Z. A., Doğan, G. H., Ayyıldız, B., Özkan, M. ve Gürel, E. (2012). Üniversite öğrencilerinde yoksulluk ve geleceğe yönelik beklentiler: Gaziosmanpaşa Üniversitesi örneği. 10. Tarım Ekonomisi Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Konya.

Güven, S., & Karataş, Z. (2014). Aile desteğinin meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararlarına etkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 20(3), 25-40.

Hackett, G., & Betz, N. E. (1981), A self-efficacy approach to the career development of women. *Journal of Vocational Behavior*, 18(3), 326-339.

Haegg, I. (2020). The impact of vocational education on students' academic outcomes: Evidence from the Dominican Republic [Unpublished undergraduate thesis]. Princeton University, Department of Economics. Advisor: C. Neilson.

Hager, J. L. (2017). The relationship of reading self-efficacy and reading achievement in second grade students. Thesis in Master of Arts, Phyllis J. Washington College of Education, University of Montana, Missoula.

Hair, E. C., & Graziano, W. G. (2003). Self-esteem, personality and achievement in high school: A prospective longitudinal study in Texas. *Journal of personality*, 71(6), 971-994.

Hartung, P. J., Porfeli, E. J., & Vondracek, F. W. (2005). Career adaptability in childhood. *Career Development Quarterly*, 53(4), 317-336. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2005.tb00971.x>

Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81-112.

Honora, D. T. (2002). The relationship of gender and achievement to future outlook among African American adolescents. *Adolescence*, 37(146), 301-316.

Hooper, D., Coughlan, J. ve Mullen, M. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.

Hu, L. T., ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff Criteria for Fit Indexes in Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria versus New Alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.

Husman, J., ve Lens, W. (1999). The role of the future in student motivation. *Educational psychologist*, 34(2), 113-125.

Işık, E. (2010). Sosyal bilişsel kariyer teorisi temelli bir grup müdahalesinin üniversite öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik ve mesleki sonuç beklenti düzeylerine etkisi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Işık, V. (2016). Türkiye’de genç işsizliği ve genç nüfusta atalet. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum*

Dergisi, 5(11), 130-145.

- Jackson, D. L. (2001). Sample size and number of parameter estimates in maximum likelihood confirmatory factor analysis: A Monte Carlo investigation. *Structural Equation Modeling*, 8(2), 205-223. https://doi.org/10.1207/S15328007SEM0802_3
- Jemini-Gashi, L., Duraku, Z. H., ve Kelmendi, K. (2021). Associations between social support, career self-efficacy, and career indecision among youth. *Current Psychology*, 40, 4691-4697.
- Jiang, Y., Rosenzweig, E. Q., ve Gaspard, H. (2018). An expectancy-value-cost approach in predicting adolescent students' academic motivation and achievement. *Contemporary Educational Psychology*, 54, 139-152.
- Jordan, K. L., & Sorby, S. A. (2014). Intervention to improve self-efficacy and sense of belonging of first-year underrepresented engineering students. In 2014 ASEE Annual Conference & Exposition, 24-803.
- Kaluç, F. B. (2021). *Okulda motivasyon*. Okulda Değişim, 82.
- Kang, S. H. (2010). Relationships between major satisfaction and career decision efficacy and career attitude maturity of engineering college students. *Journal of Fisheries and Marine Sciences Education*, 22(2), 151-164.
- Kapıkıran, Ş. (2016). Ebeveyn Akademik Başarı Baskısı ve Desteği Ölçeğinin Psikometrik Değerlendirmeleri ve Yapısal Geçerlik: Ortaokul ve Lise Öğrencileri. *Ege Eğitim Dergisi*, 1, 62-83.
- Kapıkıran, Ş., ve Özgüngör, S. (2009). Ergenlerin sosyal destek düzeylerinin akademik başarı ve güdülenme düzeyi ile ilişkileri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16(1), 21-30.
- Kaplan, İ. (2020). *Lise öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinliklerine ve kariyer gelecek beklentilerine yönelik metaforik algıları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Karaarslan, M. H., ve Altuntaş, B. (2016). Kariyer tercihini etkileyen faktör düzeylerinin öneminin konjoint analizi ile belirlenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 1972-1988.
- Karakurt, E. (2022). *Ergenlerde akademik güdülenmenin yordanmasında okul bağlılığı ve öznel iyi oluş halinin rolü*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Karamenderes, A. (2020). *Lise öğrencilerinde kariyer kararı verme güçlüğü ile kariyere ilişkin ebeveynlerden algılanan destek, yeterli algısı, gelecek beklentisi arasındaki ilişkilerin yapısal eşitlik modeliyle incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Karataş, Z., & Güner, T. (2019). Meslek lisesi öğrencilerinin öğrenme motivasyonları ve akademik başarıları arasındaki ilişki. *Mesleki ve Teknik Eğitim Dergisi*, 12(2), 45-60. <https://doi.org/10.18844/cjes.v12i2.4179>
- Karataş, H., ve Erden, M. (2014). Academic motivation: Gender, domain and grade differences. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 143, 708-715.
- Kartopu, S. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Öz Yeterlilik Ve Kimlik Duygusu Kazanım Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi: Gümüşhane Üniversitesi Örneği. *Journal of International Social Research*, 9(45).
- Kasap, Y., Doğan, N., & Köroğlu, M. (2022). Lojistik Regresyon Yöntemi ile Farklı Başarı Düzeyindeki Ülkelerin PISA Başarı Düzeylerini Etkileyen Önemli Değişkenlerin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 590-599.

- Kashani, J. H, Reid, J. C. ve Rosenberg, T. K. (1989). Levels of hopelessness in children and adolescents: A developmental perspective. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57(4), 496-499.
- Kavak, B., & Yöndem, S. (2024). Güzel Sanatlar Lisesi Müzik Bölümü Öğrencilerinin Akademik Güdülenme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 934-953. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2024..-1407368>
- Kavas, A. (2011). Üniversite öğrencilerinin kariyer planlaması ve kariyer gelişimi: Bir alan çalışması. *Kariyer ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 123-135.
- Kaya, A., Balay, R., ve Göçen, A. (2012). Öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine ilişkin bilme, uygulama ve eğitim ihtiyacı düzeyleri. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 1303-5134.
- Kelecioğlu, H. (1992). Güdülenme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(7), 175-181.
- Keller, J. (2000). How to integrate learner motivation planning into lesson planning: The ARCS model approach. VII Semanario, Santiago, Cuba.
- Keller, B. K., & Whiston, S. C. (2008). The role of parental influences on young adolescents' career development. *Journal of career assessment*, 16(2), 198-217.
- Kerpelman, J. L., ve Schvaneveldt, P. L. (1999). Young adults' anticipated identity importance of career, marital, and parental roles: Comparisons of men and women with different role balance orientations, 41(3-4), 189-217.
- Kertzner, D. I. (1983). Generation as a sociological problem. *Annual review of sociology*, 9(1), 125-149.
- Keser, D. (2022). *Ankara İli Kamu Ve Özel Lise Öğrencilerinin Gelecek Beklentileri Ve Öz Yeterlikleri Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kesim, E., & Kalaycı, Y. (2021). Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(1), 287-322.
- Keskin, H. K., & Yapıcı, Ş. (2008). Başarılı ve başarısız öğrencilerin kişilik özellikleri ile ilgili öğretmen ve veli görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 1 (1), 20-32.
- Kezer, F., Oğurlu, Ü. ve Akfırat, O. N. (2016). Eleştirel düşünme eğilimi, genel öz yeterlik ve umutsuzluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(34), 202-218.
- Kıran, F. ve Şahin, M. (2023). Eğitim fakültesi öğrencilerinin kişilik özellikleri ve akademik motivasyonları ile kariyer araştırma öz-yeterlikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 526-549.
- Kızılloluk, H. (2007). Ekonominin Eğitimin Amaçları Ve İçeriği Üzerindeki Etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(1), 21-30.
- Kim, J., Park, D., ve Shin, Y. J. (2022). Friendship dynamics of career decision-making self-efficacy: a longitudinal social network approach. *Current Psychology*, 1-12.
- Koçak, O.; Ak, N.; Erdem, S.S.; Sinan, M.; Younis, M.Z.; Erdoğan, A. (2021). The Role of Family Influence and Academic Satisfaction on Career Decision-Making Self-Efficacy and Happiness. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 18, 59-19.
- Komaraju, M., ve Dial, C. (2014). Academic identity, self-efficacy, and self-esteem predict self-

- determined motivation and goals. *Learning and Individual Differences*, 32, 1–8.
- Komaraju, M., & Nadler, D. (2019). Self-efficacy and academic achievement: Why do implicit beliefs, goals, and effort regulation matter? *Learning and Individual Differences*, 65, 25-34.
- Komaraju, M., Karau, S. J., & Schmeck, R. R. (2009). Role of the Big Five personality traits in predicting college students' academic motivation and achievement. *Learning and individual differences*, 19(1), 47-52.
- Konate, A. D., ve Ergin, D. A. (2018). Ergenler için “Gelecek beklentisi farkındalık eğitimi” programının etkinliğinin sınanması. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 13(1), 69-84.
- Korkmaz, E. (2023). Meslek Liseleri Üzerine Politik Bir Analiz. *Hakkari Review*, 7(2), 1-13.
- Korkmazer, F. (2020). Üniversite öğrencilerinin akademik motivasyon algılarının incelenmesi üzerine bir alan çalışması. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(20), 502-515.
- Kovács, L., & Tóth, M. (2022). Student motivation and academic achievement in vocational schools: A qualitative study. *European Journal of Vocational Education*, 30(4), 245-263. <https://doi.org/10.1080/09585176.2022.2076542>
- Kurtuluş, H. Y., Kurtuluş, E., & Yaman, K. G. (2022). Ergenlerin Benlik Saygısı İle Kariyer Kaygısı Arasındaki İlişki: Gelecek Beklentisinin Aracı Rolü. *Ekev Akademi Dergisi*, (90), 283-302.
- Kuyucu, M. (2017). Y Kuşağı ve Teknoloji: Y Kuşağının İletişim Teknolojilerini Kullanım Alışkanlıkları. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(2), 845-872.
- Kuzgun, Y. (2006). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Lam, U. F., Chen, W. W., Zhang, J. ve Liang, T. (2015). It feels good to learn where i belong: School belonging, academice motions, and academic achievement in adolescents. *School Psychology International*, 36, 393-409.
- Lampi, E. (2017). Exploring the dreams of the future among adolescents in Finland, Tanzania, Great Britain, Ghana, and India. *International Journal of Adolescence and Youth*, 22(4), 439-455.
- Lardy, L. (2017). Les facteurs qui influencent la réussite académique dans la filière technologique de l'université française [Doctoral dissertation, Université Grenoble Alpes]. École Doctorale Sciences de l'Homme, du Politique et du Territoire, Français.
- Lawler, E. E., & Porter, L. W. (1967). The effect of performance on job satisfaction. *Industrial Relations: A Journal of Economy and Society*, 7(1), 20-28.
- Lee S, Jung J, Baek S, Lee S. (2022). The Relationship between Career Decision-Making Self-Efficacy, Career Preparation Behaviour and Career Decision Difficulties among South Korean College Students. *Sustainability*. 14(21):14384.
- Lent, R. W., ve Brown, S. D. (2006). On conceptualizing and assessing social cognitive constructs in career research: A measurement guide. *Journal of career assessment*, 14(1), 12-35.
- Lent, R. W., Brown, S. D., ve Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of vocational behavior*, 45(1), 79-122.
- Lent, R. W., Brown, S. D., ve Hackett, G. (2000). Contextual supports and barriers to career choice: A social cognitive analysis. *Journal of counseling psychology*, 47(1), 36.
- Lent, R. W., Ireland, G. W., Penn, L. T., Morris, T. R., & Sappington, R. (2017). Sources of self-efficacy and outcome expectations for career exploration and decision-making: A test of the social cognitive model of career self-management. *Journal of Vocational Behavior*, 99, 107-

- Lin, Y., & Li, X. (2024). The impact of vocational college students' professional identity on academic achievement: Self-efficacy as a mediator. *International Journal of Innovative Research and Scientific Studies*, 7(1), 1-8. <https://doi.org/10.53894/ijirss.v7i1.1234>
- Locke, E. A., & Latham, G. P. (2002). Building a practically useful theory of goal setting and task motivation: A 35-year odyssey. *American Psychologist*, 57(9), 705-717. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.57.9.705>
- Locke, E. A. (1968). Toward a theory of task motivation and incentives. *Organizational Behavior and Human Performance*, 3(2), 157-189.
- Long, J. F., Monoi, S., Harper, B., Knoblauch, D., ve Murphy, P. K. (2007). Academic motivation and achievement among urban adolescents. *Urban Education*, 42, 196-222.
- Lucas, R. E. (1990). Why doesn't capital flow from rich to poor countries? *American Economic Review Papers and Proceedings LXXX*, 92-96.
- Luyckx, K., Duriez, B., Klimstra, T. A., & De Witte, H. (2010). Identity statuses in young adult employees: Prospective relations with work engagement and burnout. *Journal Vocational Behavior*, 77(3), 339-349. doi:10.1016/j.jvb.2010.06.002
- Lynch, R. L. (2000). *New directions for high school career and technical education in the 21st century* (No. 384). ERIC Clearinghouse on Adult, Career, and Vocational Education, Center on Education and Training for Employment, College of Education, the Ohio State University.
- Madran, D. (2006). *Üniversite İngilizce Hazırlık Öğrencilerinin Başarı Gündüsü Düzeylerinin Başarıları Üzerine Etkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Makas, A. (2020). Gelecek beklentileri ile okula uyumları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 45(3), 123-135.
- Malik, E. M., Danish, Q. R. (2010). Impact of Motivation to Learn and Job Attitudes on Organizational Learning Culture in a Public Service Organization of Pakistan. *A Research Journal of South Asian Studies*. 25(2), 217-235.
- Maluf, M. R., & Bardelli, C. (1991). As causas do fracasso escolar na perspectiva de professoras e alunos de uma escola de primeiro grau. *Psicologia: Teoria e Pesquisa*, 7(03), 263-271.
- Martin, A. J., ve Steinbeck, K. (2017). The role of puberty in students' academic motivation and achievement. *Learning and Individual Differences*, 53, 37-46.
- Markus, H., & Nurius, P. (1986). Possible selves. *American psychologist*, 41(9), 954.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality (2nd ed.)*. New York: Harper and Row.
- Mazzetti, G., Paolucci, A., Guglielmi, D., ve Vannini, I. (2020). The impact of learning strategies and future orientation on academic success: The moderating role of academic self-efficacy among Italian undergraduate students. *Education Sciences*, 10(5), 134.
- McCabe, K. ve Barnett, D. (2000). First comes work, then comes marriage: Future orientation among African American young adolescents. *Family Relations*, 49(1), 63-70.
- McWhirter, E. H., ve McWhirter, B. T. (2008). Adolescent future expectations of work, education, family, and community development of a new measure. *Youth ve Society*, 40(2), 182-202.
- MEB. (2010). *PISA 2006 Ulusal Nihai Rapor*. Ankara: MEB Yayınları.

- MEB. (2013). Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. 03.01.2024 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=18812vemevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligivemevzuatTertip=5> sitesinden alınmıştır.
- MEB. (2016). Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2015/16. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2018). Türkiyede Mesleki Eğitimin Görünümü 2023 Eğitim Vizyonu Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi No:1.
- Metin, M. (2013). Öğrencilerin seviye belirleme sınavındaki başarısına etki eden unsurların farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 67-83.
- Multon, K. Brown, S. ve Lent, R. (1991). Relation Of Self-Efficacy Beliefs To Academic Outcomes: A Meta-Analytic Investigation. *Journal of Counseling Psychology*, 38(1), 30-38.
- Mutlu, T. (2011). *Lise öğrencilerinde kariyer kararı verme güçlükleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Muthén, L. K., & Muthén, B. O. (2002). How to use a Monte Carlo study to decide on sample size and determine power. *Structural Equation Modeling*, 9(4), 599-620. https://doi.org/10.1207/S15328007SEM0904_8
- Mütevellioğlu, N., Zambak, M., Mert, M (2010). İşsizlik, üniversiteli gençlik ve gelecek: bir alan araştırmasının bulguları. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 207 - 229.
- Nartgün, Ş. S., & Yüksel, E. (2009). Ahi Evran Üniversitesi Kaman Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 1-18.
- Nartgün, Ş., & Çakır, M. (2014). Lise öğrencilerinin akademik başarılarının akademik güdülenme ve akademik erteleme eğilimleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 379-391.
- Navaro, D. (2018). *Kariyer ve Varoluş Bir Benlik Eylemi*. Remzi Kitabevi
- Nawaz, S., & Gilani, N. (2011). Relationship of Parental and Peer Attachment Bonds with Career Decision-Making Self-Efficacy among Adolescents and Post-Adolescents. *Journal of Behavioural Sciences*, 21(1).
- Nunes, T. G. R., Pontes, F. A. R., Silva, L. I. D. C., & Dell'Aglío, D. D. (2014). Risk and protective factors in school: Failure and future expectations of young in Pará. *Psicologia Escolar e Educacional*, 18, 203-210.
- Nurmi, J. E. (1993). Adolescent development in an age-graded context: The role of personal beliefs, goals, and strategies in the tackling of developmental tasks and standards. *International Journal of Behavioral Development*, 16(2), 169-189.
- Nurmi, J. E. (2001). *Navigating Through Adolescence European Perspectives*. Routledge Falmer.
- Nurmi, J.-E., & Salmela-Aro, K. (2002). Goal construction, reconstruction, and depressive symptoms in a life-span context: The transition from school to work. *Journal of Personality*, 70(3), 385-420.
- O'Connor, R. C., O'Connor, D. B., O'Connor, S. M., Swallowood, J. ve Miles, J. (2004). Hopelessness, stress and perfectionism: The moderating effects of future thinking. *Cognition and Emotion*, 18(8), 1099- 1120.
- Oettingen, G., ve Mayer, D. (2002). The motivating function of thinking about the future:

- expectations versus fantasies. *Journal of personality and social psychology*, 83(5), 1198.
- Oman, R., & McAuley, E. (1993). Intrinsic motivation and exercise behavior. *Journal of Health Education*, 24(4), 232-238.
- Özdemir, C., ve Erdoğan, T. (2017). Sınıf Öğretmeni Adaylarının İlkokuma Ve Yazma Öğretimine İlişkin Öz Yeterlik İnançlarının Belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 314-331.
- Özdemir, S. M. (2011). Toplumsal değişme ve küreselleşme bağlamında eğitim ve eğitim programları: kavramsal bir çözümleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 85-110.
- Özden, K. (2014). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi oluşun psikososyal yordayıcılarının sosyal bilişsel kariyer kuramı açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Özer, M. (2021). Türkiye’de mesleki eğitimi güçlendirmek için atılan yeni adımlar. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2021(16), 1-16.
- Özmen, D., Erbay, D. P., Çetinkaya, A. Ç., Taşkın, O. ve Özmen, E. (2008). Lise öğrencilerinde umutsuzluk ve umutsuzluk düzeyini etkileyen etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9, 8-15.
- Özsoy, C. E. (2015). Mesleki eğitim-istihdam ilişkisi: Türkiye’de mesleki eğitimin kalite ve kantitesi üzerine düşünceler. *Colleges*, 173.
- Öztemel K. (2013). Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve cinsiyet. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(3), 241-257.
- Öztürk, B., ve Ertem, İ. S. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin İlk Okuma Ve Yazma Öğretimine Yönelik Öz Yeterlik İnançlarının Değerlendirilmesi. *Journal of Anatolian Cultural Research*, 1(3), 1-26.
- Pajares, F., & Graham, L. (1999). Self-efficacy, motivation constructs, and mathematics performance of entering middle school students. *Contemporary educational psychology*, 24(2), 124-139.
- Paloş, R., & Drobot, L. (2010). The impact of family influence on the career choice of adolescents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 3407-3411.
- Park, H., Kim, S. (2023). Relationship between super-leadership and self-directed learning ability in online nursing education: The mediating effects of self-leadership and self-efficacy perceptions. *Journal of Korean Education*, 32(1), 223-248.
- Paslanmaz, H. (2020). *Lise öğrencilerinde akademik güdülenmeyi yordayan değişkenlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Peetsma, T., Hascher, T., van der Veen, I., ve Roede, E. (2005). Relations between adolescents’ self-evaluations, time perspectives, motivation for school and their achievement in different countries and at different ages. *European Journal of Psychology of Education*, 20(3), 209–225. <https://doi.org/10.1007/bf03173553>
- Peker, A., ve Kağızmanlı, N. (2018). Ebeveyn tutumlarının ergenlerin akademik güdülenme düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 210-224.
- Peklaj, C., & Levpušček, M. P. (2006). Students’ motivation and academic success in relation to the quality of individual and collaborative work during a course in educational psychology. *In Proceedings of the 31st Annual ATEE Conference*, 147-161.

- Pekrun, R., ve Perry, R. P. (2014). Control-value theory of achievement emotions. In R. Pekrun & L. Linnenbrink-Garcia (Eds.), *International Handbook of Emotions in Education* (pp. 120-141). Routledge.
- Pekrun, R., Lichtenfeld, S., Marsh, H. W., Murayama, K., & Goetz, T. (2018). Achievement Emotions and Academic Performance: Longitudinal Models of Reciprocal Effects. *Child Development*, 90(6), 1718-1738. <https://doi.org/10.1111/cdev.13060>
- Phan, L. T., ve Leksansern, A. (2021). An application of Career Decision Self-Efficacy Scale–Short Form among Vietnamese medical students. *Journal of Education and Health Promotion*, 10.
- Phinney, J. S., Dennis, J. M., & Gutierrez, D. M. (2005). College Orientation Profiles of Latino Students From Low Socioeconomic Backgrounds: A Cluster Analytic Approach. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 27(4), 387-408.
- Pintrich, P. R., & Schunk, D. H. (2002). *Motivation in education: Theory, research, and applications* (2nd ed.). Merrill Prentice Hall.
- Pintrich, P. R. (2003). A motivational science perspective on the role of student motivation in learning and teaching contexts. *Journal of educational Psychology*, 95(4), 667.
- Porfeli, E. J., & Lee, B. (2012). Career development during childhood and adolescence. *New directions for youth development*, 2012(134), 11-22.
- Praskova, A., ve Johnston, L. (2021). The role of future orientation and negative career feedback in career agency and career success in Australian adults. *Journal of Career Assessment*, 29(3), 463-485.
- Renaud-Dubé, A., Guay, F., Talbot, D. et al. (2015). The relations between implicit intelligence beliefs, autonomous academic motivation, and school persistence intentions: a mediation model. *Soc Psychol Educ* 18, 255–272.
- Richardson, M., Abraham, C., & Bond, R. (2012). Psychological correlates of university students' academic performance: A systematic review and meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 138(2), 353-387.
- Robbins, S. B., Lauver, K., Le, H., Davis, D., Langley, R., & Carlstrom, A. (2004). Do psychosocial and study skill factors predict college outcomes? A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 130, 261-288. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.130.2.261>
- Rogers, M. E., & Creed, P. A. (2011). A longitudinal examination of adolescent career planning and exploration using a social cognitive career theory framework. *Journal of adolescence*, 34(1), 163-172.
- Ryan, R. M., ve Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78.
- Sackett, P. R., Kuncel, N. R., Arneson, J. J., Cooper, S. R., & Waters, S. D. (2009). Does socioeconomic status explain the relationship between admissions tests and postsecondary academic performance? *Psychological Bulletin*, 135(1), 1-22. <https://doi.org/10.1037/a0013978>
- Sappa, V., & Barabasch, A. (2020). Cross-national comparison of vocational education and training (VET) systems. *European Journal of Education*, 55(1), 20-35.
- Sarı, S. V., Yazıcı, H., & Şahin, M. (2017). Kariyer Araştırma Öz-yeterliliği Ölçeği-Türkçe (KAÖYÖ-T): Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(5), 1725-1728.
- Sarıbıyık, M. (2013). Meslek yüksekokullarında nitelikli işgücü yetiştirmek için 3+ 1 eğitim modeli. *Academic Platform-Journal of Engineering and Science*, 1(1), 39-41.

- Sarier, Y. (2016). Türkiye’de Öğrencilerin Akademik Başarısını Etkileyen Faktörler: Bir Meta-analiz Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*
- Schermelleh-Engel, K. ve Moosbrugger, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Schneider, M. (2002). Do school facilities affect academic outcomes?. National Clearinghouse for Educational Facilities. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED470979.pdf>
- Schmid, M., & Müller, J. (2019). Vocational education and career development: A quantitative study in Germany. *Journal of Vocational Education Research*, 45(2), 112-130. <https://doi.org/10.1080/08920205.2019.1684680>
- Schunk, D. H. (1991). Self-efficacy and academic motivation. *Educational psychologist*, 26(3-4), 207-231.
- Schunk, D. H., & Zimmerman, B. J. (2007). Influencing children's self-efficacy and self-regulation of reading and writing through modeling. *Reading & writing quarterly*, 23(1), 7-25.
- Seginer, R. (2009). Future orientation developmental and ecological perspectives, Springer Science+Business Media.
- Seligman, M. E. P. (1998). *Learned optimism: How to change your mind and your life*. Free Press.
- Sevilmiş, A., ve Şirin, E. F. (2016). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinde Akademik Başarı: Üniversite Yaşam Kalitesi, Akademik Güdülenme Ve Akademik Özyeterliliğin Rolü. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(1), 31-44.
- Sevmiş, D. (2022). Üniversite öğrencilerinin akademik güdülenme düzeyleri ile kariyer kararları arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Sezgin, F., Koşar, D., Koşar, S. ve Er, E. (2016). Liselerde akademik başarısızlık: Nedenleri ve önlenmesine ilişkin öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 95-111.
- Shavit, Y. and Müller, W. (2000). Vocational Secondary Education: Where Diversion And Where Safety Net? *European Societies*, 2(1), 29-50.
- Sıcak, A., ve Başören, M. (2015). Ortaöğretim öğrencilerinin akademik motivasyonlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Bartın örneği). *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 4(2), 548-560.
- Singh, S. ve Singh, A. (2011). Academic Motivation Among Urban ve Rural Students: A Study On Traditional Vs Open Education System In India. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 12 (4) , 133-146
- Siddiky, R. and Akter S. (2021). The students’ career choice and job preparedness strategies: A social environmental perspective. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, 421-431. ISSN: 2252-8822.
- Sipsma, H. L., Ickovics, J. R., Lin, H., & Kershaw, T. S. (2012). Future expectations among adolescents: A latent class analysis. *American journal of community psychology*, 50(1-2), 169-181.
- Slavin, R. E. (2015). Cooperative learning in elementary schools. *Education 3-13*, 43(1), 5-14.
- Somuncu, A. (2020). Türkiye'de Mesleki Eğitim Ve İstihdam-Hayaller Beyaz Olsa Da Gerçekler

Mavi Yaka. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(1), 177-194.

Steinberg, L. (2008). *Adolescence*. Boston: McGraw-Hill Companies, Incorporated.

Steinmayr, R., Weidinger, A. F., Schwinger, M., & Spinath, B. (2019). The Importance of Students' Motivation for Their Academic Achievement – Replicating and Extending Previous Findings. *Frontiers in Psychology*, 10, 1730.

Stevens, J. P. (2002). *Applied multivariate statistics for the social sciences* (4th ed.). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Stoddard, S.A., Zimmerman, M.A., ve Bauermeister, J.A. (2011). Thinking about the future as a way to succeed in the present: A longitudinal study of future orientation and violent behaviors among African American youth. *American Journal of Community Psychology*, 48(3-4), 238-246.

Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In Brown D., Brooks L. ve Associates. *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice* (2nd ed.) (pp. 197–262). San Francisco: Jossey-Bass

Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown & L. Brooks (Eds.), *Career choice and development* (pp. 196-221). Jossey-Bass.

Süt, H. K., Küçükkaya, B., Cumur, E., & Özdemir, E. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin sosyal ve entelektüel aktiviteleri ile akademik başarı durumları ve yaşam doyumları arasındaki ilişki. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (2), 326-334.

Şahan, G., Tural, A., Tarhan, S., Yılmaz, O., & Duman, B. (2020). Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarılarının ve geleceğe ilişkin hedeflerinin değerlendirilmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(47), 117-132. <https://doi.org/10.1234/asad.2020.47.0117>

Şahin, H., ve Çakar, E. (2011). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğrenme stratejileri ve akademik güdülenme düzeylerinin akademik başarılarına etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(3), 519-540.

Şahin, İ., ve Fındık, T. (2008). Türkiye De Mesleki Ve Teknik Eğitim Mevcut durum Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(3).

Şahin, A. (2021). Üniversite öğrencilerinin gelecek beklentileri ve akademik başarıları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 46(3), 456-470.

Şeker, H. (2021). *Lise öğrencilerinin akademik güdülenme düzeylerinin yordayıcıları olarak akran ilişkileri, anne-baba davranışları ve sosyal-duygusal öğrenme düzeyleri*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi.

Şen-Baz, D. (2019). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu yordamada kariyer kararı öz-yeterliliği ve umudun rolünün incelenmesi. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 144-165.

Şengül, M. (2017). Ortaokul öğrencilerinin Türkçe dersinde güdülenme ve öğrenme stratejilerini kullanma düzeyleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2017(8), 272-284.

Şimşek, H. (2012). Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Lise Öğrencilerinin Gelecek Beklentileri ve Gelecek Beklentilerini Etkileyen Faktörler, *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, (5), 1: 90-109.

Şimşek, H., Ünal, M., Erbay Mermer, Ş., & Özaslan, D. (2022). Lise öğrencilerinde gelecek beklentisi ve öz güven ilişkisi. *Van YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal of Education Faculty)*, Şubat Özel Sayı, 387-409.

Tahiroğlu, M., & Aktepe, V. (2015). 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Motivasyon Ölçeği Formunun Geçerlilik Ve Güvenilirlik Çalışması. *Electronic Turkish Studies*, 10(3).

- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2019). 2019 yılı 11. kalkınma planı. 12.01.2024 tarihinde https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf sitesinden alınmıştır.
- Taş, A., Selvitopu, A., Bora, V., ve Demirkaya, Y. (2013). Meslek lisesi öğrencilerinin okul terk nedenleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1551-1566.
- Tavani, C. M., ve Losh, S. C. (2003). Motivation, self-confidence, and expectations as predictors of the academic performances among our high school students. *Child Study Journal*, 33(3), 141-151.
- Tavşancıl, E. (2018). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi (6th ed.)* Nobel Yayıncılık.
- Taylor, K.M., ve Betz, N. E. (1983). Applications of self-efficacy theory to the understanding and treatment of career indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 22, 63-81.
- Taylor, K. M., & Popma, J. (1990). Construct validity of the Career Decision-Making Self-Efficacy Scale and the relationship of CDMSE to vocational indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 37, 17-31.
- TDK. (Ed.) (2022) (10 Ed.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Tentama, F., & Abdillahi, M. H. (2019). The role of academic achievement and self-concept in the employability of vocational high school students. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, 9(1), 76-83.
- Tiwari, V., Tiwari, P. S. N., & Sharma, K. (2014). Academic motivation and school performance among students. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 5(4), 437A.
- To, S. M., Yang, L., Lau, C. D., Wong, C. W. V., ve Su, X. (2022). Associations of parental variables and youth's career decision-making self-efficacy: A meta-analysis. *Journal of Child and Family Studies*, 1-15.
- Toker, B., ve Kalıpçı, M. B. (2021). Benlik saygısı, olumlu gelecek beklentisi ve geleceğe yönelik tutumun mutluluk üzerindeki etkisi: meslek yüksekokulu öğrencileri üzerinde bir uygulama. *Yükseköğretim Dergisi*, 11(2 Pt 2), 473-484.
- Tolan, P. H. (1990). *Adolescent Development and Behavior*. Brooks/Cole Publishing Company.
- Tuncer, M. (2011). Yükseköğretim gençliğinin gelecek beklentileri üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 6(2), 935-948.
- Tuncer, M., ve Bahadır, F. (2018). Relationships between success orientation, self efficacy on scientific research and metacognitive thinking skills. *European Journal of Education Studies*.
- Tuncer, M., ve Tanaş, R. (2020). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Mesleki Eğitime Yönelik Tutumları Ve Gelecek Beklentileri Arasındaki İlişki. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(76), 1691-1707.
- Turner, E. A., Chandler, M., & Heffer, R. W. (2009). The influence of parenting styles, achievement motivation, and self-efficacy on academic performance in college students. *Journal of college student development*, 50(3), 337-346.
- Türk, A. (2013). *Y Kuşağı*. Kafekültür Yayıncılık.
- Türkiye İş Kurumu (2023). İş Gücü Piyasası Raporu. Ankara: Türkiye İş Kurumu.
- TÜİK (2021). İstatistiklerle gençlik 2021. <https://www.tuik.gov.tr/> sitesinden 31 Mayıs tarihinde alınmıştır.

- Ubaidillah, F. A., Saifullah, Hitomi, A. R., & Bulut, S. (2023). Self-efficacy and academic performance of vocational high school students. *Psikoislamika: Jurnal Psikologi dan Psikologi Islam*, 20(1), 550-558.
- Uçar, H., & Kumtepe, A. T. (Eds.). (2021). *Motivation, volition, and engagement in online distance learning*. IGI Global.
- Uçar, S. (2010). *Emniyet teşkilatında kariyer planlaması bir model önerisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uğurlu, O. (2011). Genel ve zihinsel sağlığın yordayıcıları olarak iyimserlik ve karamsarlık. *Çankaya University Journal of Humanities and Social Sciences*, 8(1), 81-90.
- Uluçay, T., Özpolat, A. R., İşgör, İ. Y. ve Taşkesen, O. (2014). Lise öğrencilerinin gelecek beklentileri üzerine bir araştırma. *Education Sciences*, 9(2), 234-247
- Uy, F., Kilag, O. K., & Arcilla Jr, A. (2023). Empowering Education: A Learning-Goals-Centric Approach to Curriculum Development. *Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education*, 1(4), 48-61.
- Uygun, S. (2013). *Türk Eğitim Sistemi Sorunları (Geleneksel ve Güncel)*. Nobel Akademik Yayıncılık
- Uyulgan, M. A., & Akkuzu, N. (2014). An Overview of Student Teachers' Academic Intrinsic Motivation. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 14(1), 24-32.
- Uzbaş, A. (2009). Okul psikolojik danışmanlarının okulda saldırganlık ve şiddete yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (18), 90-110.
- Uzun, N., Gelbal, S., ve Öğretmen, T. (2010). Tıms-ı fen başarısı ve duyuşsal özellikler arasındaki ilişkinin modellenmesi ve modelin cinsiyetler bakımından karşılaştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 531-544.
- Ünal, E. (2013). *Öğretmen adaylarının teknoloji entegrasyonu öz-yeterlik algıları ve teknolojik pedagojik içerik bilgisi yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ünal, M. (2013). *Lise öğrencilerinin akademik güdülenme düzeylerinin bazı değişkenler açısından yordanması*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Vallerand, R. J., Pelletier, L. G., Blais, M. R., Briere, N. M., Senecal, C., ve Vallieres, E. F. (1992). The Academic Motivation Scale: A measure of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education. *Educational and psychological measurement*, 52(4), 1003-1017.
- Valdés, C., Ramírez, J., & Martín, A. (2009). Analysis of factors affecting high and low school performance. *Journal of Educational Research*, 15(3), 245-260.
- Van Eerde, W., & Thierry, H. (1996). Vroom's expectancy models and work-related criteria: A meta-analysis. *Journal of applied psychology*, 81(5), 575.
- Van Calster, K., Lens, W., ve Nuttin, J. R. (1987). Affective attitude toward the personal future: Impact on motivation in high school boys. *The American journal of psychology*, 1-13.
- Van Dinther, M., Dochy, F., ve Segers, M. (2011). Factors affecting students' self-efficacy in higher education. *Educational research review*, 6(2), 95-108.
- Van Audenhove, S., & Vander Laenen, F. (2017). Future expectations of young people leaving youth care in Flanders: The role of personal and social capital in coping with expected challenges.

- Vangölü, M. S., & Çenesiz, G. Z. (2022). Ortaöğretime Devam Eden Ergenlerde Okula Yabancılaşmanın Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Humanistic Perspective*, 4(3), 529-548.
- Vecchione, M., Alessandri, G., & Marsicano, G. (2014). Academic motivation predicts educational attainment: Does gender make a difference?. *Learning and Individual differences*, 32, 124-131.
- Verdugo, L. (2018). Predictive capacity of psychopathological symptoms for spanish adolescents' future expectations. *Open Access Library Journal*, 5(04), 1.
- Verdugo, L., Freire, T. ve Sánchez Sandoval, Y. (2018). Understanding the connections between self perceptions and future expectations: A study with Spanish and Portuguese early adolescents. *Revista de Psicodidáctica*, 23, 39-47.
- Vermandele, C., Dupriez, V., Maroy, C., & Van Campenhoudt, M. (2012). Réussir à l'université: l'influence persistante du capital culturel de la famille. *Les Cahiers de recherche du GIRSEF*, 87.
- Vu, T., Magis-Weinberg, L., Jansen, B. R. J., van Atteveldt, N., Janssen, T. W. P., Lee, N. C., van der Maas, H. L. J., Raijmakers, M. E. J., Sachisthal, M. S. M., & Meeter, M. (2021). Motivation-achievement cycles in learning: A literature review and research agenda. *Educational Psychology Review*, 34(1), 39-71.
- Vuranok, T. T., Özcan, M., & Çelebi, N. (2017). Mesleki ve genel lise öğrencilerinin sosyo-ekonomik statüsü (İstanbul Avrupa Yakası örneği). *Eğitime Farklı Bakış*.
- Weinberg, R. S., & Ragan, J. (1979). Effects of competition, success/failure, and sex on intrinsic motivation. *Research Quarterly. American Alliance for Health, Physical Education, Recreation and Dance*, 50(3), 503-510.
- Wentzel, K. R. (1998). Social relationships and motivation in middle school: The role of parents, teachers, and peers. *Journal of Educational Psychology*, 90(2), 202-209.
- Wentzel, K. R., & Miele, D. B. (Eds.). (2009). *Handbook of motivation at school* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203879498>
- Westerling III, T. W., Koch, J. M., Mitchell, T., ve Clark, J. G. (2015). Exoffenders' career decision self-efficacy. *Journal of offender rehabilitation*, 54(2), 103-121.
- Wibowo, A., ve Saptono, A. (2018). Does Teachers'creativity impact on vocational Students'entrepreneurial intention? *Journal of Entrepreneurship Education*, 21(3), 1-12.
- Wigfield, A., Tonks, S., and Klauda, S. L. (2009). Expectancy-value theory. In K. R. Wenzel ve A. Wigfield (Eds.), *Educational psychology handbook series. Handbook of motivation at school* (pp. 55-75). New York: Routledge/Taylor ve Francis Group.
- Wigfield, A., ve Eccles, J. S. (2000). Expectancy-value theory of achievement motivation. *Contemporary educational psychology*, 25(1), 68-81.
- Wolfe, J. B., & Betz, N. E. (2004). The relationship of attachment variables to career decision-making self-efficacy and fear of commitment. *Career Development Quarterly*, 52(4), 363-369.
- Wollschläger, N., & Guggenberger, L. (2020). Enhancing school-industry cooperation in vocational education and training: Findings from Austria. *International Journal for Research in Vocational Education and Training*, 7(2), 123-145. <https://doi.org/10.13152/IJRVET.7.2.2>
- Wolman, B. (1973). *Dictionary of Behavioral Science*. New York: Van Nostrand Company.

- Yağcı, F. (1999). *Genel Liselerde Okuyan Öğrencilerin Denetim Odağı Ve Güdülenme Düzeyleri İle Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yarbrough, D. B., & Wilkins, E. A. (1997). The effect of teaching strategies on student motivation. *Educational Psychology Review*, 9(4), 331-345.
- Yavuz, M., Gülmez, D., & Özkaral, T. C. (2016). Meslek lisesi öğrencilerinin bilişsel ve duyuşsal özellikleri. *Eğitim ve Bilim*, 41(187), 29-44. <https://doi.org/10.1234/eb.2016.41.187.0029>
- Yavuzer, H., Demir, İ., Meşeci, F., ve Sertelin, Ç. (2005). Günümüz Gençliğinin Gelecek Beklentileri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı 2 (2005)*, 93-103.
- Yazgan, Ç. Ü., & Suğur, N. (2018). Aşağıya düşüş korkusu ve yukarıya çıkma umudu: Meslek lisesi öğrencilerinin zenginlik ve yoksulluk algıları üzerine sosyolojik bir araştırma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 21(1), 269-310.
- Yeopjeongpa ve Goheung. (2020). A Research on the Relationship Between Personality Characteristics and Career Decision-Making Self-Efficacy of University Students in China. *Student-centered subject education research*, 20(10), 17-42.
- Yeşilyurt, M. E., Baştürk, R., Yeşilyurt, F., & Kara, I. (2014). The Effect of Technological Devices on Student's Academic Success: Evidence from Denizli. *Journal of Internet Applications & Management*, 5(1), 39-47.
- Yeşilyaprak, B. (2012). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığında paradigma değişimi ve Türkiye açısından sonuçlar: Geçmişten geleceğe yönelik bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 97-118.
- Yeşilyaprak, B. (2021). *Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya*. Pegem Akademi Yayınları.
- Yıldız, F. (2021). *Üniversite öğrencilerinin kariyer uyumluluk düzeylerinin kariyer endişeleri ve kariyer kararı verme öz yeterliği açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yılman, M. (1989). Gençlik ve gelecek. *Eğitim ve Bilim*, 13(74).
- Yılmaz, M., & Demir, A. (2021). Meslek lisesi öğrencilerinin akademik başarılarını etkileyen faktörler: İstanbul örneği. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 46(3), 123-145.
- Yılmaz, E. (2007). *Ortaöğretimde İngilizce Derslerinde Öğrenci Başarısında Motivasyonun Rolü: Bartın İli Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Yılmaz, E., Güner, B., ve Caner, N. (2022). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Öz-Yeterliklerinin Yordayıcısı Olarak İnsani Değerler. *Milli Eğitim Dergisi*, 51(236), 3181-3209.
- Yılmaz, M. (2012). Biyoloji Öğretmeni Adaylarının Biyolojide Başarılı Olma Motivasyonunu Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi. 10. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi. Niğde.
- Yiğiter, K. ve Kuru, M. (2016). Lise son sınıf öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5, 235-239.
- Yurt, E. (2022). Türkiye’de Akademik Güdülenme Konusunda Yapılan Araştırmaların İncelenmesi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 95-112.
- Yusupu, R. (2015). *Üniversite öğrencilerinde kariyer kararları ile mükemmeliyetçilik, öğrenme*

motivasyonu ve akademik başarı arasındaki ilişkiler. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.

Yüksel, G. (2004). *Öğrenme için motivasyon. sınıf yönetimi*. Asil Yayınevi, Ankara.

Yüner, B. (2020). Investigation of the relationship between academic self-efficacy, academic motivation and success: the case of prospective teachers. *Çukurova University Faculty of Education Journal*, 49(2), 706-733.

Zembat, R., Yavuz, H., Tunçeli, H. İ., & Yılmaz, S. (2018). Güdülenme Teorileri ve Eğitimde Uygulamaları. *Eğitim ve Psikoloji Dergisi*, 35(2), 150-170.

Zhang, J. W., & Howell, R. T. (2011). Do time perspectives predict unique variance in life satisfaction beyond personality traits? *Personality and Individual Differences*, 50(8), 1261–1266.

Zheng, B., Chang, C., Lin, C. H., & Zhang, Y. (2021). Self-efficacy, academic motivation, and self-regulation: How do they predict academic achievement for medical students? *Medical Science Educator*, 31, 125-130.

Zimbardo, P. G., ve Boyd, J. N. (2014). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. In *Time perspective theory; review, research and application: Essays in honor of Philip G. Zimbardo* (pp. 17-55). Cham: Springer International Publishing.

Zimmerman, B. J. (2000). Self-efficacy: An essential motive to learn. *Contemporary educational psychology*, 25(1), 82-91.

Zimmerman, B. J. (2008). Investigating self-regulation and motivation: Historical background, methodological developments, and future prospects. *American educational research journal*, 45(1), 166-183.

Zwick, R., & Green, J. G. (2007). New Perspectives on the Correlation of SAT Scores, High School Grades, and Socioeconomic Factors. *Journal of Educational Measurement*, 44(1), 23-45.

8. EKLER

EK 1:Kişisel Bilgi Formu

Değerli Öğrenciler;

Cevaplarını rica ettiğimiz bu anketler, gelecekle ilgili beklentilerinizi, kariyer kararlarınızı, akademik güdülenme düzeyinizi belirleyebilmek amacıyla sizlere uygulanmaktadır. Formların doldurulması ortalama 30-40 dakikanızı alacaktır. Ölçeklerde yer alan maddelerin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Lütfen maddeleri boş bırakmayınız. Ölçeklerden elde edilen veriler bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Ölçeklere verdiğiniz doğru cevaplar, çalışmanın bilimsel kalitesini ve sonuçların doğruluğunu olumlu yönde etkileyecektir. Araştırmaya verdiğiniz katkıdan dolayı teşekkür ederim.

Araştırmacı
Yasemin YAZAN
B.A.İ.B.Ü.
Eğitim Bilimleri
Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Yaşınız:
2. Cinsiyet: Kız() Erkek()
3. Sınıf: 10. Sınıf () 11. Sınıf () 12. Sınıf ()
4. Kardeş Sayısı:
5. Akademik Not Ortalaması:
6. Bölümünüz:

EK 2:Gelecek Beklentisi Ölçeği

GELECEK BEKLENTİSİ ÖLÇEĞİ		Hiç katılmıyorum	Az katılıyorum	Orta derecede katılıyorum	Çok katılıyorum	Tamamen katılıyorum
	Dikkat: Lütfen aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı, yandaki seçeneklerden size en uygun olanı (X) işaretleyerek belirtiniz.					
1	Gelecekte hayat şartlarının daha iyi olacağına inanıyorum.					
2	Gelecekte ekonomik koşulların daha iyi olacağına inanıyorum.					
3	Gelecekte yaşam standartlarının daha iyi olacağına inanıyorum.					
4	Gelecekte yaşam refah düzeyinin daha iyi olacağına inanıyorum.					
5	Gelecekte iş imkânlarının daha iyi olacağına inanıyorum.					
6	Gelecekte ülkemizin yaşam koşullarının daha iyi olacağına inanıyorum.					
7	Gelecekte bulunduğum şehrin yaşam için daha iyi olacağına inanıyorum.					
8	Gelecekte sorunların daha hızlı çözüleceğine inanıyorum.					
9	Gelecekte sorunların daha az olacağına inanıyorum.					
10	Gelecekte insanların daha mutlu olacağına inanıyorum.					
11	Gelecekte daha barışçı ve demokratik bir toplum olacağımıza inanıyorum.					
12	Gelecekte insan ilişkilerinin daha iyi olacağına inanıyorum.					
13	Gelecekte hukuk düzeninin daha iyi olacağına inanıyorum.					
14	Gelecekte insanların daha hoşgörülü olacaklarına inanıyorum.					
15	Gelecekte insanların farklılıklara daha saygılı olacağına inanıyorum.					
16	Gelecekte aile ve akrabalık ilişkilerinin daha iyi olacağına inanıyorum.					
17	Gelecekte okulların eğitim imkânlarının daha iyi olacağına inanıyorum.					
18	Gelecekte daha iyi öğretmenlerin yetişeceğine inanıyorum.					
19	Gelecekte öğrencilerin daha iyi koşullarda eğitim göreceğine inanıyorum..					
20	Gelecekte öğrencilerin daha nitelikli olacağına inanıyorum.					
21	Gelecekte okulların daha iyi eğitim vereceğine inanıyorum.					
22	Gelecekte ailelerin eğitim sürecine daha etkin katılacağına inanıyorum.					
23	Gelecekte okul yöneticilerinin daha iyi ve yeterli olacağına inanıyorum.					
24	Gelecekte yapacağım mesleğe katkı sağlayacağıma inanıyorum.					
25	Gelecekte yapacağım meslekte ilerleme sağlayacağıma inanıyorum.					
26	Gelecekte daha sorumlu bir kişi olacağıma inanıyorum.					
27	Gelecekte daha girişimci bir birey olacağına inanıyorum.					
28	Gelecekte daha bağımsız bir kişi olacağıma inanıyorum.					
29	Gelecekte iyi bir aile kuracağıma inanıyorum.					
30	Gelecekte kendi kendimi yönetebilen birisi olacağıma inanıyorum.					
31	Gelecekte hayatın benim için daha anlamlı olacağına inanıyorum.					
32	Gelecekte topluma yararlı bir birey olacağıma inanıyorum.					
33	Gelecekte toplumda saygın bir yer edineceğime inanıyorum.					

EK 3:Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeği

	KARİYER KARARI ÖZ YETERLİK ÖLÇEĞİ	Hiç Güvenmiyorum	Çok azGüveniyorum	Biraz Güveniyorum	Çok Güveniyorum	TamamenGüveniyorum
	Aşağıdaki maddelerde belirtilen her bir konuda kendinize ne kadar güveniyorsunuz?					
1	İlgilendiğiniz meslekler hakkında bilgi edinmek için interneti kullanma					
2	Düşündüğünüz olası kariyer alanlardan birini seçme					
3	Gelecek beş yıl için hedeflerinizin bir planını yapma					
4	Girdiğiniz bölümde akademik bir sorun yaşadığınızda, atacağınız adımları belirleme					
5	Yeteneklerinizi doğru değerlendirme					
6	Düşündüğünüz olası işler arasından birini seçme					
7	Girdiğiniz bölümü başarıyla tamamlamak için atmanız gereken adımları belirleme					
8	Hayal kırıklığına uğradığınızda bile bölümünüzdeki dersler ya da kariyer hedefleriniz üzerinde ısrarla çalışma					
9	Hayalinizdeki işin ne olduğunu belirleme					
10	Gelecek on yıl için mesleğinizdeki istihdam eğilimlerini görme					
11	Tercih ettiğiniz yaşam biçimine uyacak bir kariyer seçme					
12	İyi bir özgeçmiş hazırlama					
13	Girdiğiniz bölümü sevmediğinizde onu değiştirme					
14	Bir meslekte en çok neye değer verdiğinizde karar verme					
15	Bir mesleğin çalışanlarının yıllık ortalama kazançları hakkında bilgi sahibi olma					
16	Bir kariyer seçimi yapmak ve ardından doğru olup olmadığı konusunda endişelenmeme					
17	Girdiğiniz iş sizi tatmin etmediğinde onu değiştirme					
18	Kariyer hedeflerinize ulaşmak için nelerden fedakârlık etmeye hazır olduğunuzu ya da olmadığınızı anlama					
19	Sizin ilgilendiğiniz alanda çalışan birisi ile konuşma					
20	Sizin ilgilerinize uyacak bir kariyer seçme					
21	Kariyer olasılıklarınızla ilgili işverenleri, firmaları ve kurumları belirleme					
22	Sürdürmek istediğiniz yaşam biçimini tanımlama					
23	Lisansüstü veya mesleki eğitim veren kurumlar hakkında bilgi edinme					
24	İş görüşmesi sürecinin başarılı bir şekilde üstesinden gelme					
25	İlk tercih ettiğiniz kariyere ulaşamadığınızda, diğer uygun kariyer alternatiflerini belirleme					

EK 4: Akademik Güdülenme leği

AKADEMİK GÜDÜLENME LEğİ		Kesinlikle Uygun Değil	Uygun Değil	Kararsızım	Uygun	Kesinlikle Uygun
Aşağıda ğrencilerin öğrenme ve okulla ilgili olarak kendilerini tanımlarken kullandıkları bazı cümleler verilmiştir. Cümlenin sağ tarafında verilen seçeneklerden size uygun olanın üzerini (X) şeklinde işaretleyiniz.						
1	öğrendiğim şeyleri okulun dışında da kullanabilmek için fırsatlar ararım.					
2	öğrendiğim her şey, daha fazlasını öğrenme merakı doğurur.					
3	Derse başlar başlamaz, dikkatimi derse veririm.					
4	Okulda öğretilen şeyler benim ilgimi çekmiyor.					
5	Geriye dönüp baktığımda ne kadar çok şey öğrendiğimi görünce sevinirim.					
6	Dersler ve öğrenme konusunda sınıfımdaki diğer öğrencilerden daha istekli olduğumu düşünürüm.					
7	Seçme şansım olduğunda genellikle beni uğraştıracak ödevleri seçerim.					
8	Beni düşünmeye zorlayan konuları daha çok severim.					
9	Kendime koyduğum hedefler çok çalışma ve uzun zaman isteyen hedeflerdir.					
10	Biraz zor olan konularda çalışmak daha çok hoşuma gider.					
11	Bazen kendimi derse öyle kaptırırım ki, teneffüs ziline ne kadar erken çaldığına şaşırırım.					
12	Yeni ve farklı konular çalışmak hep hoşuma gitmiştir.					
13	Sırf daha fazla öğrenmek için öğretmenin istediğinden daha kapsamlı ödevler hazırlarım.					
14	Yeni bir şey öğrenmek beni heyecanlandırır.					
15	öğrendiklerimle başkalarına yardım etmek hoşuma gider.					
16	Zor bir konuyla karşılaştığımda, bunu anlamak için uğraşmak bana keyif verir.					
17	Karşılığında not verilmeyecek olsa da bir şeyi öğrenmek için çokça çalıştığım olur.					
18	Bir şey öğrenirken saatlerin nasıl geçtiğini fark etmediğim çok zaman olmuştur.					
19	Eğer ders kitabımda herhangi bir konu ile ilgili yeterli bilgiyi bulamamışsam hemen başka kitaplara da bakarım.					
20	çoğu zaman sınavlarda zevkli bir bulmaca zyormuş gibi hissederim.					

EK 5:Gelecek Beklentisi Ölçeği Kullanım İzni

Sayın Huseyin Hocam;

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı yüksek lisans tez öğrencisiyim. Tez danışmanım [REDACTED] ile birlikte "Meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasındaki ilişkiler"

isimli tez çalışması yapmayı planlamaktayız. Bu çalışmamız için, geliştirmiş olduğunuz "Gelecek Beklentileri Ölçeği" isimli ölçeğinizi kullanım izni ve varsa ölçeğin uygulanması aşamasında önerilerinizi öğrenmek istiyoruz. İzin verdiğiniz takdirde ölçek formunuzun son halini de gönderebilirseniz çok seviniriz.

Yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.

[REDACTED]

14 Mar 2023 12:08 (1 gün önce) ☆ ↩ ⋮

Merhaba Yasemin hanım,

Tarafımızdan geliştirilen Gelecek Beklentisi Ölçeğini referans göstermek şartıyla bilimsel çalışmalarınızda kullanabilirsiniz. Ölçeğin analizleri ekli dosyada gönderilmiştir.

Başarılar dilerim.

[REDACTED]

EK 6:Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeği Kullanım İzni

ÖLÇEK KULLANIM İZNI

Celen Kutusu x

4 Mar 2023 10:35 (14 saat önce)

Merhaba,

Siz, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı yüksek lisans tez öğrencisiyim. Tez danışmanım, öğrencilerin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasındaki ilişkiler” isimli tez çalışması yapmayı planlamaktayız. Bu çalışmamız için, geliştirmiş olduğunuz “Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeği” isimli ölçeğinizi kullanım izni ve varsa ölçeğin uygulanması aşamasında önerilerinizi öğrenmek istiyoruz. İzin verdiğiniz takdirde ölçek formunuzun son halini de gönderebilirseniz çok seviniriz. Yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.

Yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.

4 Mar 2023 20:46 (4 saat önce)

Gerçekleştirmek istediğiniz tez çalışmanız kapsamında Kariyer Kararı Öz Yeterlik Ölçeği’ni kullanabilirsiniz. Ölçek maddeleri adresinden ulaşabilirsiniz.

Çalışmanızda başarılar dilerim.

Ayşenur

EK 7:Akademik Güdülenme leği Kullanım İzni

[Redacted]
Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve ğretim Anabilim Dalı yüksek lisans tez öğrencisiyim. Tez danışman [Redacted]
Y [Redacted] ğrencilerinin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasındaki ilişkiler"
isimli tez çalışması yapmayı planlamaktayız. Bu çalışmamız için, geliştirmiş olduğunuz "Akademik Güdülenme leği" isimli leğinizi kullanım izni ve varsa ölçeğin uygulanması aşamasında önerilerinizi öğrenmek istiyoruz. İzin verdiğiniz takdirde ölçek formunuzun son halini de gönderebilirsiniz çok seviniriz.
Yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.

[Redacted]

[Redacted]

14:59 (14 dakika önce) ☆ ↶ ⋮

Ölçek ektedir, yardıma ihtiyaınız olduğunda bana telefondan bana ulaşabilirsiniz.

[Redacted]

Bir ek • Gmail tarafından tarandı

 LEKAG.doc

EK 8:Etik Komisyonu Onay Bildirimi

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Yasemin YAZAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eğitim Programları ve Öğretim

Sayın Yasemin YAZAN

“Meslek lisesi öğrencilerinin gelecek beklentileri, kariyer kararı öz yeterlikleri, akademik güdülenme ve başarıları arasındaki ilişkiler” adlı İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvurunuz (Protokol NO. 2023/129) kurulumuzun 09.04.2023 tarihli ve 2023/03 toplantısında değerlendirilerek etik olarak **uygun bulunmuştur**. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet ERYIGİT (Üye)

Prof. Dr. Altay EREN (Üye)

Prof. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

İzinli

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

Av. Zuhale Demirci (Üye)

EK 9: İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni Onayı

T.C.
BOLU VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-39307281-605.01-83716022
Konu : Araştırma İzni Talebi
(Yasemin YAZAN)

12/09/2023

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21.01.2020 tarih ve 81576613-10.06.02-E.1563890 (2020/2) Sayılı Genelgesi
b) Valilik makamının 23/05/2023 tarih ve 76680092 sayılı onayı.
c) Yasemin YAZAN'ın 07/09/2023 tarih ve 83118331 sayılı dilekçesi.

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim

çalışma yapmasına dair Makamlarınızdan ilgi (b) olur alınmıştır. İlgi (c) dilekçede eğitim-öğretim döneminin tatile girmesi sebebiyle araştırma için yeterli sayıya ulaşamadığı ve veri toplama araçlarının uygulanamadığı belirtilmiştir.

Söz konusu çalışmanın 2023-2024 Eğitim Öğretim Yılında uygulanması müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Dr. Cemil SARICI
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
Dr. Abdullah Abid ÖZTOPRAK
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Tabaklar Mahallesi Necip Fazıl Kısakürek-1 Bulvarı No:99
Merkez/BOLU
Telefon No : 0 (374) 280 14 41
E-Posta: istatistik14@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-cbys>
Bilgi için: Özge Nur ARIKAN ARSLANTÜRK
Unvan : Büro Hizmetleri
İnternet Adresi: meb@hs01.kep.tr
Faks: 3742801450
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden a4d1-bdc1-3657-b19b-bff9 kodu ile teyit edilebilir.

EK 10:Kolmogorov-Smirnov Testi sonuçları

Not ortalaması, ölçeklerin ve alt boyutlarının normal dağılımlarını tespit etmek üzere gerçekleştirilen Kolmogorov-Smirnov Testi sonuçları.

		Kolmogorov-Smirnov ^a		
Ölçek/Alt Boyut		İstatistik	sd	p
Akademik Güdülenme	Not Ortalaması	,053	796	,000*
	Kendini Aşma	,061	796	,000*
	Keşif	,066	796	,000*
	Bilgiyi Kullanma	,076	796	,000*
	Toplam	,044	796	,001*
Gelecek Beklentisi	Ekonomik	,096	796	,000*
	Sosyal Gelecek	,093	796	,000*
	Eğitsel	,087	796	,000*
	Kişisel ve Mesleki	,075	796	,000*
	Toplam	,042	796	,002*
Kariyer Kararı Öz Yeterliği	Öz Değerlendirme	,068	796	,000*
	Mesleki Bilgiler	,061	796	,000*
	Hedef Seçimi	,071	796	,000*
	Planlama	,067	796	,000*
	Problem Çözme	,079	796	,000*
Toplam		,049	796	,000*

*p<,05: Puanların normal dağılım göstermediği anlamına gelmektedir.